

ПРОГРАМА
«НОВЕ ПРАВОСУДДЯ»

DCAF
a centre for security,
development and
the rule of law

“ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ’ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ”

Навчальний курс для суддів

Київ 2018

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

Це видання здійснено за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя». Погляди авторів, викладені у цьому виданні, не обов'язково відображають думку Агентства США з міжнародного розвитку або уряду Сполучених Штатів Америки

ЗМІСТ

ВСТУП	5
1. РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	8
2. ПОРЯДОК ДЕННИЙ НАВЧАННЯ	10
3. КОНСПЕКТ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ	13
4. МАТЕРІАЛИ	32
5. МІНІ-ЛЕКЦІЇ, СЛАЙДИ, ПРИКЛАДИ ТА ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ	38
Модуль 1. “Домашнє насильство: поняття, масштаби та вплив”	38
Модуль 2. “Міжнародні стандарти та національне законодавство щодо протидії домашньому насильству”	78
Модуль 3. “Сприйняття та розуміння судьями проблем домашнього насильства та їх вирішення. Гендерні стереотипи як виклик для судової влади”	199
Модуль 4. “Судова практика у справах, пов'язаних із домашнім насильством”	262
6. ОЦІНКА НАВЧАННЯ	298

ВСТУП

Даний навчальний курс було доопрацьовано та апробовано за підтримки Програми реформування сектора юстиції «Нове правосуддя» Агентства США з міжнародного розвитку (USAID). Мета проекту – підвищити рівень обізнаності суддів стосовно гендерно зумовленого, зокрема домашнього насильства, створити можливості для покращення якості розгляду справ, які стосуються гендерно зумовленого, зокрема домашнього насильства шляхом проведення апробації, впровадження розробленого навчального курсу для суддів «Особливості розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством», навчання групи суддів-тренерів для започаткування проведення ними в подальшому таких тренінгів у кожному регіональному відділенні Національної школи суддів України.

Мета навчального курсу:

- поглибити теоретичні знання з особливостей розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством відповідно до міжнародних стандартів;
- розвинути практичні навички для вирішення проблемних ситуацій, які виникають під час розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством.

Навчальні цілі навчального курсу:

За результатами проходження тренінгу судді вмітимуть:

- правильно ідентифікувати домашнє насильство та його види;
- здійснювати ефективне Гендерно неупереджене правосуддя в даній категорії справ;
- застосовувати норми національного та міжнародного законодавства під час розгляду справ даної категорії та написанні судових рішень.

Курс складається з 4 модулів

- Модуль 1. “Домашнє насильство: поняття, масштаби та вплив”
- Модуль 2. “Міжнародні стандарти та національне законодавство щодо протидії домашньому насильству”
- Модуль 3. “Сприйняття та розуміння судьями проблем домашнього насильства та їх вирішення. Гендерні стереотипи як виклик для судової влади”
- Модуль 4. “Судова практика у справах, пов'язаних із домашнім насильством”

Для створення даного курсу Національною школою судів України була створена робоча група, до складу якої увійшли фахівці Національної школи суддів України та її регіональних відділень, судді, експерти ГО «Ла Страда-Україна» та Женевського центру громадського контролю за збройними силами (DCAF). В рамках проекту навчальний курс було апробовано в Харківському регіональному відділенні Національної школи суддів України в лютому 2018 року. За результатами апробації була проведена робота щодо доопрацювання матеріалів та проведено підготовку суддів-тренерів. Впровадження курсу для суддів «Особливості розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством» підготовленими тренерами у регіональних відділеннях відбувалося з травня по вересень 2018 р. в тому числі при підтримці проекту Pravo-Justice за фінансуванням ЄС.

Даний матеріал складається із шести частин:

- 1. «Розробка навчальної програми для суддів» стосується принципів навчання дорослих

- 2. «Графік занять» пропонує розклад навчання.
- 3. «Конспект заняття» включає структуру змістовної частини навчання та рекомендації тренерам щодо методики представлення матеріалу учасникам.
- 4. «Матеріали» включає роздаткові матеріали для учасників.
- 5. «Міні-лекції/Слайди/Приклади/Додаткові завдання» пропонує зміст навчальних та наочних матеріалів.
- 6. «Оцінка навчання» містить форму оцінки якості навчальної програми, матеріалів та викладачів.

Розробники навчального курсу:

Шукліна Наталія Георгіївна – проректор Національної школи суддів України, директор навчального курсу;

Стефанів Надія Степанівна – суддя Верховного Суду у Касаційному кримінальному суді, заступник директора курсу;

Алан Лаферте – координатор проекту, Програма з Гендеру та безпеки, Женевський центр демократичного контролю за збройними силами (DCAF);

Левченко Катерина Борисівна – Урядова уповноважена з питань гендерної політики;

Гайдук Віра Іванівна – головний науковий співробітник тестологічного центру Національної школи суддів України, суддя Апеляційного суду Дніпропетровської області у відставці;

Дяченко Юлія Василівна – старший науковий співробітник відділу міжнародного співробітництва Національної школи суддів України;

Кишакевич Лев Юрійович – суддя Верховного Суду у Касаційному кримінальному суді;

Левенець Валерій Петрович – директор Одеського регіонального відділення Національної школи суддів України, суддя Апеляційного суду Одеської області у відставці;

Легенька Марина Миколаївна – директорка департаменту правової, соціальної та гуманітарної допомоги Громадської організації “Ла Страда-Україна”, адвокат;

Перекопський Микола Миколайович – суддя Павлоградського міськрайонного суду Дніпропетровської області;

Плахотнюк Катерина Григорівна – суддя Голосіївського районного суду міста Києва;

Пустовойтова Тетяна Леонідівна – начальник відділу міжнародного співробітництва Національної школи суддів України;

Трясун Юрій Ростиславович – суддя Апеляційного суду міста Києва;

Череха Катерина Вікторівна – віце-президентка Громадської організації “Ла Страда-Україна”;

Шелест Інна Миколаївна – суддя, голова Червонозаводського районного суду м. Харкова;

Шендрікова Ганна Олександрівна – суддя Буського районного суду Львівської

області;

Юровська Галина Валентинівна – заступник начальника відділу підготовки викладачів (тренерів) Національної школи суддів України, суддя Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ у відставці

1. РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

Принципи навчання дорослих

Чотири види принципів навчання дорослих є доречними для планування навчальних програм для суддів. По-перше, дорослі особи мають низку характеристик, які впливають на те, як вони вчаться. По-друге, цілі навчання та навчальні роботи можуть стосуватися шести різних рівнів мислення дорослих. По-третє, щоб гарантувати досягнення цілей навчальної програми всіма учасниками, потрібні різнопланові навчальні методи. І по-четверте, важливими компонентами ефективного навчання дорослих є друковані та наочні матеріали.

Характеристики «дорослих учнів». Навчання суддів буде максимально ефективним, якщо при його підготовці взяти до уваги такі характеристики «дорослих учнів».

- Дорослі особи зазвичай прагнуть здобути нову інформацію і навички, якими можна негайно скористатися. Менш імовірно, що вони бажатимуть нових знань як таких.
- Дорослі володіють значним обсягом знань та досвіду ще до того, як починають опановувати навчальну програму. Існуючі знання та досвід учасників – важливий ресурс для викладачів навчальних програм для суддів.
- Дорослі вчаться найуспішніше, коли вони відчують, що їх цінують і поважають. Вони побоюються відкритої конкуренції та провалу в очах публіки, і це певною мірою шкодить навчанню.
- Дорослі краще засвоюють навчальний матеріал, коли беруть активну й творчу участь у самому процесі навчання.

Рівні мислення дорослих. Навчання суддів можна вибудувати таким чином, щоб допомогти учасникам досягти встановлених цілей на всіх вказаних нижче рівнях.

- *Знання.* На цьому, найфундаментальнішому, рівні розуміння учасники можуть повторювати, згадувати і характеризувати представлену інформацію.
- *Розуміння.* Цей рівень вивчення передбачає відтворення учасниками інформації власними словами. Вони можуть пояснювати, наводити приклади та підсумовувати.
- *Застосування.* Учасники здатні застосовувати інформацію або навички в новій ситуації. Вони можуть тлумачити, модифікувати та використовувати поняття й навички.
- *Аналіз.* На цьому рівні мислення учасники здатні роз'єднати ціле на складові частини. Вони можуть виокремлювати, окреслювати й підрозділяти ідеї та навички.
- *Синтез.* Цей рівень розуміння дає учасникам змогу використовувати інформацію для створення нових ідей. Вони можуть розробляти плани й вирішувати проблеми.

- *Оцінка.* На цьому, найвищому, рівні мислення учасники можуть скласти судження на основі набору критеріїв. Вони здатні до критичного осмислення речей.

2. ПОРЯДОК ДЕННИЙ НАВЧАННЯ

День 1

09:30 – 10:00 Реєстрація учасників.

10:00 – 10:15 Відкриття тренінгу. Вступні промови.

10:15 – 10:45 Представлення учасників та їх очікувань від тренінгу.

МОДУЛЬ 1. “ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, МАСШТАБИ ТА ВПЛИВ”

10:45 – 10:55 Оцінка індексу гендерної чутливості групи: “Чи погоджуєтесь Ви із запропонованими твердженнями?” Експрес-опитування суддів-слухачів з використанням клікерів.

10:55 – 11:10 “Визначення явища домашнього насильства та його видів”. Міні лекція та PowerPoint презентація

11:10 – 11:20 Робота в малих групах на ідентифікацію різних видів насильства через розгляд ситуативних завдань. Практичне завдання. Презентація результатів роботи груп.

11:20 – 11:40 Перерва.

11:40 – 12:00 “Масштаби домашнього насильства”. Міні лекція та PowerPoint презентація.

12:00 – 12:30 “Вплив домашнього насильства на постраждалих, дітей, суспільство”. Міні лекція та PowerPoint презентація. Демонстрація відеоматеріалів. (відео “Територія каяття”)

12:30 – 13:00 Робота в малих групах з визначення впливу домашнього насильства на категорії цільових груп населення та суспільство. Практичне завдання. Презентація результатів роботи груп.

13:00 – 14:15 Перерва на обід.

МОДУЛЬ 2. “МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ”

14:15 – 15:00 “Міжнародні стандарти протидії домашньому насильству. Огляд практики Європейського суду з прав людини та Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок стосовно рішень, пов'язаних із домашнім насильством”. Міні лекція та

PowerPoint презентація. Модерована дискусія учасників тренінгу з тематики міні лекції.

15:00 – 15:15 “Загальний огляд змін до законодавства в сфері запобігання та протидії домашньому насильству”. Міні лекція та PowerPoint презентація

15.15 – 16.00 “Закон України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”. «Адміністративна відповідальність за вчинення домашнього насильства». Міні лекція та PowerPoint презентація. Модерована дискусія.

16:00 – 16:20 Перерва.

16.20 – 17.00 “Обмежувальні приписи як заходи реагування на вчинення домашнього насильства”. Міні лекція та PowerPoint презентація. Модерована дискусія.

17:00 – 17:40 Кримінальна відповідальність за вчинення домашнього та гендерно зумовленого насильства. Особливості кримінального провадження у зазначеній категорії справ. Міні лекція та PowerPoint презентація. Модерована дискусія

17.40 – 17.45 Підведення підсумків першого дня.

День 2

МОДУЛЬ 3. “СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ СУДДЯМИ ПРОБЛЕМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ”

09:00 – 09:15 Практичне завдання на закріплення отриманих знань та навичок у перший день роботи тренінгу. Пленарне обговорення із використанням фліп-чарту.

09:15 – 09:45 “Сприйняття та розуміння судьями проблем домашнього насильства та їх вирішення”. Міні лекція та PowerPoint презентація.

09:45 – 10:00 Кольоровий тест на визначення підсвідомого упередження та аналіз результатів.

10:00 – 10:20 “Гендерні стереотипи, упередження, дискримінація”. Міні лекція та PowerPoint презентація. Перегляд відео: «Від стереотипів до дискримінації».

10:20 – 10:50 Практичне завдання на руйнування гендерних стереотипів «Займи позицію». Коротке підсумування.

10:50 – 11:10 Перерва.

11:10 – 11:35 “Гендерна упередженість та відповідь судової влади”. Міні лекція та PowerPoint презентація

11:35 – 12:00 “Особливості процедури судового розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством”. Міні лекція та PowerPoint презентація.

12:00 – 12:55 “Особливості процедури судового розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством”. Рольова гра. Робота в малих групах. Кожній малій групі суддів надається сценарій справи, який містить фактичні обставини справи, кваліфікацію дій кривдника, додаткову інформацію. Кожна група має представити свою справу за сценарієм у порядку: роз’яснення прав учасникам, з’ясування клопотань, доповіді матеріалів справи, надання слова учасникам провадження почергово, ухвалення рішення (резолютивна частина) і його пояснення.

12:55 – 13.00 Підведення підсумків Модулю 3

13:00 – 14:15 Перерва на обід.

МОДУЛЬ 4. “СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ПОВ’ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ”

14:15 –14:45 “Аналіз національного судової практики”. Міні лекція та PowerPoint презентація.

14:45 –15:00 Пленарна дискусія за матеріалами міні лекції.

15:00 – 15:40 Практичне завдання з написання судового рішення за 3 фабулами справ. Робота в малих групах.

15:40 – 16:00 Перерва.

16:00 – 16:40 Презентації результатів обговорення у малих групах.

16:40 – 16:45 Заповнення анкет.

16:45 –17:00 Підведення підсумків.

3. КОНСПЕКТ НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ

У частині «Конспект навчального курсу» розкривається мета кожного модулю, очікувані результати навчання в рамках кожного модулю, вазначаються аспекти, на яких тренеру необхідно робити акцент під час проведення тренінгу, зазначені матеріали, необхідні під час викладання модулю та подані рекомендації тренеру щодо проведення тренінгу по визначеному модулю та темі. Теми розміщено в такому ж порядку, в якому їх подано у «Порядку денному навчання». Друковані матеріали, які роздаються учасникам представлені у розділі «Матеріали», міні лекції та слайди по відповідним темам представлені у розділі «Міні-Лекції, слайди, приклади та додаткові завдання».

«Конспект курсу» не має на меті обмежити викладачів. Представляючи будь - яку з тем, викладач може додати щось до змістовної частини, залишити поза уваги чи змінити той або інший компонент, виходячи з досвіду і знань – як власних, так і тих, що ними володіють учасники занять. Крім того, кожен викладач може адаптувати зазначені в інструкціях види навчальної діяльності до до потреб учасників

День 1 Модуль I: “ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВА: ПОНЯТТЯ, МАШТАБИ ТА ВПЛИВ”

МЕТА МОДУЛЯ : переконати учасників у важливості та актуальності проблеми домашнього насильства як серйозного явища.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (РН):

1. **Знати:** про масштаби проблеми домашнього насильства;
2. **Розуміти:** серйозність явища домашнього насильства та його впливу на постраждалих;
3. **Мати бажання:** “щось з цим робити/не залишатись осторонь/не ігнорувати/робити активні дії для протидії домашньому насильству”;
4. **Бути здатним/здатною:** ідентифікувати домашнє насильство та його види.

Компонент	Результати навчання	Основні акценти, які треба зробити/питання	Необхідні матеріали	Рекомендації для тренера
Відкриття. Вступні промови.		На актуальності теми. Розробниках курсу і їх партнерах. Програмі курсу.		<p><i>Вступна промова, 10 хв.</i> Мета: Пояснити, що собою являє тренінг та отримати очікування від слухачів</p> <p>Презентація тренера/ тренерів; Навчальна програма розроблена у співпраці з НШСУ, ГО “Ла Страда-Україна” та DCAF, доопрацьована та апробована за підтримки проекту USAID “Нове Правосуддя”.</p> <p>Завдання дводенного тренінгу: трансформація ставлення до проблеми та практики під час розгляду справ даної категорії з метою покращення індивідуальної та суспільної відповіді на проблему домашнього насильства (ДН). Це вимагає роботи над серцем (знання), головою (розуміння) та руками (здатність).</p> <p>Презентація порядку 2-денного тренінгу та 4х модулів.</p> <p>Очікування тренера від учасників: активна участь, чесність, толерантність</p>

				та пунктуальність.
<i>Представлення учасників та їх очікувань від тренінгу.</i>	Розуміння складу групи, рівня обізнаності та зацікавленості у предметі тренінгу та очікування.	<i>Ознайомитися зі складом групи. З'ясувати очікування учасників від тренінгу. Намагатися врахувати висловлені очікування під час тренінгу.</i> (кожен учасник/учасниця коротко записує свої очікування від тренінгу на стікері. Під час представлення озвучує та розміщує на фліпчарті свій стікер з очікуваннями у верхній частині "пісочного годинника" намальованого на фліпчарті.)	Фліпчарт, блокнот для фліпчарту (з намальованим "пісочним годинником", стікери, маркери) 	<i>Представлення учасників, 30 хв.</i> Мета: Створення дружньої атмосфери з самого початку тренінгу із активним залученням до участі кожного учасника. Отримання інформації щодо очікувань учасників. Роздайте кожному учаснику один стікер та попросіть написати на ньому його основні очікування від навчального курсу Попросіть учасників представитися (ім'я, посада та можливо щось нове, що ми не знаємо про них) та зачитувати їх очікування від курсу. Кожний стікер необхідно наклеїти на верхню частину пісочного годинника, який до початку тренінгу необхідно намалювати на фліпчарті. Годинник разом із стікерами залишається в аудиторії до кінця тренінгу.
<i>Експрес-анкетування. Оцінка індексу</i>	Оцінити рівень гендерної чутливості групи та розуміння явища домашнього	Невелика кількість запитань для загального уявлення про обізнаність суддів щодо явища домашнього	Варіант 1: Анкети Варіант 2: Клікери	Мета: Оцінити рівень розуміння учасниками феномену домашнього насильства: - на початку тренінгу;

<p>гендерної чутливості групи. “Чи погоджуєтесь Ви з запропонованими твердженнями?”</p>	<p>насильства: - на початку тренінгу; - після завершення тренінгу.</p>	<p>насильства.</p>		<p>- після завершення тренінгу.</p> <p><u>Інформація для тренера:</u> Варіант 1. Запитальник є анонімним. На початку тренінгу тренери роздають запитальники учасникам з проханням заповнити і відразу повернути тренерам. В кінці останнього дня тренінгу учасники повторно заповнюють запитальники та повертають тренеру. По завершенню тренінгу тренери оцінюють динаміку гендерної чутливості групи, розуміння групою проблеми домашнього насильства.</p>
<p>Визначення явища домашнього насильства та його видів (теоретична частина).</p>	<p>Учасники отримують знання щодо визначення домашнього насильства та його видів.</p>	<p>Акцент на змінах у законодавстві щодо домашнього насильства (ДН), видах ДН, особливостях ДН.</p>	<p>Міні-лекція, Презентація. Візуальні матеріали: Відеоролик “Ла Страда – Україна” та Фонду Народонаселення ООН “Види насильства”. https://www.youtube.com/watch?v=PD-xn-ZPKv4</p>	<p>Мета: Надати учасникам тренінгу знання щодо визначень домашнього насильства, його видів та проявів. Тренер пропонує учасникам переглянути відео ролик. Наголошує на тому, що від насильства можуть страждати різні категорії жінок, незалежно від віку, етнічного походження, рівня освіти та достатку; прояви насильства можуть бути різними, і про них детальніше буде обговорюватися далі в рамках 1 модулю.</p>
<p>Визначення явища домашнього насильства та його видів (практична частина).</p>	<p>Використовуючи отриману інформацію (знання), учасники навчаються ідентифікувати вияви різних видів насильства.</p>	<p>Робота в малих групах. Учасники ідентифікують прояви/види насильства та представляють результати роботи кожної групи. Обговорення.</p>	<p>Приклади (кейси/ ситуації) для роботи в групах.</p>	<p>Мета: Ознайомити учасників з видами домашнього насильства. Тренер пропонує учасникам об’єднатися в 4 групи (попередньо визначитись при реєстрації); Кожна група отримує кейс для опрацювання та визначає види насильства, які мали місце в поданих кейсах, прояви насильства та</p>

				аргументують свої висновки; Після опрацювання учасники повертаються до загального кола; Представники кожної групи зачитують історію та представляють результати роботи своєї групи; Інші учасників тренінгу можуть задавати питання та коментувати; Тренер коментує та підводить підсумки.
<i>Перерва.</i>				
<i>Масштаби домашнього насильства.</i>	Учасники розуміють масштаби домашнього насильства.	Представлення масштабів поширеності домашнього насильства на глобальному та національному рівні. Акцент на складнощі порівняння статистики різних інституцій (поліція, МСП, НГЛ).	Міні-лекція; Презентація.	Мета: підвищити обізнаність учасників щодо масштабів домашнього насильства в Україні та світі; Акцентувати увагу на латентності ДН.
<i>Вплив домашнього насильства на постраждалих, дітей, суспільство.</i>	Учасники розуміють серйозність впливу (шкоди) домашнього насильства на особу, дитину та суспільство в цілому.	Зробити акцент на тому, який негативний вплив домашнього насильства на: - Постраждалих осіб; - Дітей (свідків); - Суспільство.	Міні-лекція; Презентація; Відео-матеріали (ролик з колонії); https://youtu.be/8xx04Do1I84 Модерована дискусія.	Мета: підвищити обізнаність учасників щодо серйозності впливу (шкоди) домашнього насильства на особу, дитину та суспільство в цілому; Негативний вплив ДН на постраждалих; Особливості впливу ДН на дитину; Негативний вплив ДН на суспільство; Економічні наслідки ДН; Огляд наявних досліджень; Негативний наслідок ДН для особи та суспільства; Перегляд відео (Територія каяття).
<i>Виконання практичного завдання.</i>	Учасники розуміють серйозність впливу (шкоди) домашнього насильства на особу, дитину та суспільство в цілому.	Практичне завдання: Визначити прояви та вплив різних видів насильства на різні категорії цільових груп та суспільство.	Завдання для опрацювання в групах; Коментар та висновок тренера/зворотній зв'язок від учасників щодо отриманої	Мета: Сформувати розуміння серйозності впливу (шкоди) домашнього насильства на особу, дитину та суспільство в цілому. Тренер пропонує учасникам об'єднатися в 3 групи (попередньо визначитись при

			інформації.	<p>реєстрації);</p> <p>Кожна група отримує завдання прописати види насильства та вплив, які вони здійснюють на:</p> <p>постраждалу особу;</p> <p>дитину, яка є свідком (одночаснопостраждалою);</p> <p>суспільство.</p> <p>Учасники записують результати обговорення в малій групі на розданих листах фліпчарту, де заздалегідь накреслена таблиця для заповнення;</p> <p>Кожна група обирає особу, яка буде представляти результати обговорення в малих групах на загальне обговорення;</p> <p>Учасники інших груп мають можливість коментувати та доповнювати;</p> <p>Після завершення представлення результатів та доповнень, тренер підводить підсумки.</p>
<i>Перерва наобід.</i>				

День 1 Модуль II: “МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ”

МЕТА МОДУЛЯ : покращити знання учасників щодо застосування міжнародних стандартів та новел національного законодавства при розгляді справ щодо домашнього насильства.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (РН):

- 1. Знати:** міжнародні стандарти при розгляді справ щодо домашнього насильства, в тому числі, міжнародні акти так званого “жорсткого” та “м’якого” права, практику ЄСПЛ та Комітету ООН; Новели національного законодавства щодо протидії домашньому насильству;
- 2. Розуміти:** необхідність застосування міжнародних стандартів та відповідних положень національного законодавства при розгляді справ щодо домашнього насильства, обґрунтування судового рішення у справах щодо домашнього насильства та надання правової оцінки дій;
- 3. Мати бажання:** покращувати знання у сфері міжнародних стандартів та національного законодавства при розгляді справ щодо домашнього насильства;
- 4. Бути здатним/здатною:** застосовувати міжнародні стандарти та відповідні положення національного законодавства при розгляді справ щодо домашнього насильства, обґрунтуванні судового рішення у справах щодо домашнього насильства та наданні правової оцінки дій.

Компонент	Результати навчання	Основні акценти, які треба зробити/питання	Необхідні матеріали	Рекомендації для тренера
<p><i>Виступ тренера “Міжнародні стандарти протидії домашньому насильству”.</i></p> <p><i>“Огляд практики Європейського суду з прав людини та Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок стосовно рішень, пов’язаних із домашнім насильством”.</i></p>	<p>Надати знання про міжнародні стандарти щодо розгляду справ пов’язаних із домашнім насильством.</p> <p>Отримання судьями змістовних знань та навиків використання практики ЄСПЛ та Комітету ООН під час розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством.</p>	<p>Застосування судьями при розгляді справ, що стосуються домашнього насильства та написанні рішень міжнародних актів, які є обов’язковими та міжнародних норм, які мають рекомендаційний характер;</p> <p>Аналіз судової практики Європейського суду з прав людини судами України в даній категорії справ та рішень Комітету ООН;</p> <p>Механізм застосування судьями висновків зазначених міжнародних судових та квазісудових установ у судовій практиці (рішеннях суду).</p>	<p>Міні-лекція та презентація;</p> <p>Список міжнародних актів;</p> <p>Список рішень ЄСПЛ та Комітету ООН з коротким викладом їх змісту;</p> <p>Обговорення кращих практик відповідно до видів ДН.</p>	<p>Мета лекції:</p> <ul style="list-style-type: none"> • продемонструвати розвиток концептів “насильство щодо жінок – це порушення прав людини” та “домашнє насильство – це порушення прав людини”; • надати інформацію про основні міжнародно-правові акти в галузі протидії домашньому насильству та їх зміст; • представити основні міжнародно-правові стандарти запобігання та протидії домашньому насильству та надання допомоги постраждалим від нього для подальшого врахування в суддівській практиці. <p>Тренер знайомить учасників з планом лекції</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розвиток міжнародного права щодо визнання явища домашнього насильства та насильства щодо жінок як порушення прав людини. 2. Загальний огляд міжнародно-правових актів в галузі прав людини та протидії насильству. <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Документи ООН. 2.2. Документи Ради Європи. 2.3. Практика міжнародних судів та квазісудових органів. <p>Підсумки лектора:</p> <p>Міжнародно-правові документи містять важливі стандарти протидії домашньому насильству, які мають застосуватися як в національному законодавстві, так і в суддівській практиці.</p> <p>Тренер робить огляд практики ЄСПЛ та Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок стосовно рішень пов’язаних із домашнім насильством.</p>
<p><i>Модерована дискусія учасників тренінгу з тематики міні лекції.</i></p>	<p>Закріпити отримані знання, почути “зворотній” зв’язок учасників.</p>		<p>Модерована дискусія</p>	<p>Тренер запитує в аудиторії, чи є запитання щодо викладеного матеріалу.</p> <p>Варіанти запитань до аудиторії: - як часто учасники застосовують міжнародні норми при написанні судових рішень щодо справ домашнього насильства;</p> <p>- питання щодо огляду ЄСПЛ.</p>

Перерва.				
<p><i>Виступ тренера</i> “Загальний огляд Закону України “Про запобігання та протидію домашньому насильству”. Роль та функції судів в реалізації Закону”.</p>	<p>Учасники отримали знання щодо змін до національного законодавства передбаченої Законом ролі та функцій судів.</p>	<p>Новели та зміни в законодавстві, проблемні питання реалізації Закону.</p>	<p>Міні-лекція, Презентація, Інфографіки.</p>	<p>Мета:</p> <ul style="list-style-type: none"> • надати учасникам знання щодо змін національного законодавства; • Зробити загальний огляд Закону; • Ознайомити учасників з термінологією Закону та сферою його поширення; • Зробити огляд повноважень відповідних суб’єктів реалізації закону та зробити акцент на ролі та функціях судів, що передбачені Законом; • Розглянути спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству; • Тренер звертає увагу учасників на тематичний роздатковий матеріал (інфографіки та порівняльну таблицю).
<p><i>Модерована дискусія учасників тренінгу з тематики міні лекції.</i></p>	<p>Закріпити отримані знання, почути “зворотній” зв’язок учасників, обговорити проблемні питання реалізації Закону.</p>		<p>Модерована дискусія</p>	<p>Тренер запитує в аудиторії, чи є запитання щодо викладеного матеріалу.</p> <p><i>Варіанти запитань до аудиторії:</i></p> <p>чи учасники вже мали досвід застосування даних новел при розгляді справ щодо домашнього насильства?</p> <p>Які виклики учасники бачать у застосуванні положень нового законодавства?</p>
<p><i>Виступ тренера</i> “Адміністративна відповідальність та обмежувальні приписи як заходи адміністративно-правового реагування на вчинення домашнього насильства”.</p>	<p>Учасники отримали знання щодо змін до національного законодавства.</p>	<p>Новели та зміни в законодавстві, проблемні питання реалізації Закону.</p>	<p>Міні-лекція, Презентація, Інфографіки.</p>	<p>Мета:</p> <ul style="list-style-type: none"> • звернути увагу учасників на зміни в адміністративній відповідальності за вчинення домашнього насильства.

<i>Модерована дискусія учасників тренінгу з тематики міні лекції.</i>	Закріпити отримані знання, почути “зворотній” зв’язок учасників, обговорити проблемні питання.		Модерована дискусія.	Тренер запитує в аудиторії, чи є запитання щодо викладеного матеріалу. <i>Варіанти запитань до аудиторії:</i> - чи учасники вже мали досвід застосування даних новел при розгляді справ щодо домашнього насильства? - які виклики учасники бачать у застосуванні положень нового законодавства?
<i>Виступ тренера “Кримінальна відповідальність за вчинення домашнього насильства”.</i>	Учасники отримали знання щодо змін до національного законодавства	Новели та зміни в законодавстві, проблемні питання реалізації Закону	Міні-лекція, Презентація.	Мета: • зробити огляд основних змін до ККУ та КПК відповідно до Закону; • зробити акцент на тому, що зміни до ККУ та КПК набирають чинності з 2019 року. • Тренер звертає увагу учасників на тематичний роздатковий матеріал (інфографіку)
<i>Модерована дискусія учасників тренінгу з тематики міні лекції</i>	Закріпити отримані знання, почути “зворотній” зв’язок учасників, обговорити проблемні питання.		Модерована дискусія.	Тренер запитує в аудиторії, чи є запитання щодо викладеного матеріалу. <i>Варіанти запитань до аудиторії:</i> - чи учасники вже мали досвід застосування даних новел при розгляді справ щодо домашнього насильства? - які виклики учасники бачать у застосуванні положень нового законодавства?
<i>Підведення підсумків першого дня</i>	Закріпити отримані знання, почути “зворотній” зв’язок з аудиторією щодо першого дня тренінгу.		Модерована дискусія-обговорення щодо підведення підсумків першого дня тренінгу.	Мета: • сформулювати основні тези, які учасники повинні засвоїти за результатами опрацювання модулю 2. Тренер запитує в аудиторії, чи є запитання щодо викладеного матеріалу модулю 2. Основні ідеї: - Важливо застосовувати відповідні міжнародні норми та практику ЄСПЛ при розгляді справ щодо домашнього насильства; - Необхідність опрацювання новел національного законодавства щодо домашнього насильства; - Визначення термінів, сфера поширення Закону,

				суб'єкти реалізації закону та їх повноваження, спеціальні заходи щодо протидії домашнього насильства тощо.
--	--	--	--	--

День 2 Модуль III: “СПРИЙНЯТТЯ ТА РОЗУМІННЯ СУДДЯМИ ПРОБЛЕМ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ. ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЯК ВИКЛИК ДЛЯ СУДОВОЇ ВЛАДИ”

МЕТА МОДУЛЯ: сприяти позбавленню слухачами гендерних стереотипів як перешкоди на шляху ефективного розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (РН):

1. **Знати:** судді повинні розуміти явища домашнього насильства, розрізняти причини та фактори домашнього насильства та його зв’язок із гендерною дискримінацією;
2. **Розуміти:** судді повинні розуміти вплив гендерних стереотипів на неефективність протидії домашньому насильству та особливості розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством;
3. **Мати бажання:** розуміти краще поняття домашнього насильства, не застосовувати стереотипи та гендерні упередження та допомагати постраждалим від домашнього насильства;
4. **Бути здатним/здатною** ідентифікувати домашнє насильство за наданими матеріалами справи, бути гендернонеупередженими, взаємодіяти з учасниками судового провадження, зокрема, із постраждалою від домашнього насильства в залі судового засідання.

Компонент	Результати навчання	Основні акценти, які треба зробити/питання	Необхідні матеріали	Рекомендації для тренера
<p><i>Початок роботи</i></p> <p><i>Рухавка</i></p> <p><i>Активізація знань – практичне завдання</i></p> <p><i>Сформулювати завдання модуля.</i></p>	<p>Розігрів аудиторії та налаштування на роботу;</p> <p>Нагадати про матеріали та знання отримані напередодні.</p>	<p>Налаштувати аудиторію на роботу та створення позитивної атмосфери в групі.</p> <p>Нагадування визначення домашнього насильства, основних видів домашнього насильства (фізичне, економічне, психологічне, сексуальне) і розмежування насильства та конфлікту із залученням учасників до обговорення</p>	<p>Фліп-чарт</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Привітатися; • Рухавка (наприклад, попросити слухачів курсу вишукватися в алфавітному порядку, назвавши ім’я, або місяць народження від січня до грудня); • Вивести питання практичного завдання на екран (по одному питанню крок за кроком).
<p><i>Виступ тренера</i></p> <p><i>“Сприйняття та розуміння суддями проблем домашнього насильства та їх вирішення”.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Надати інформацію щодо сприйняття судовою спільнотою проблеми домашнього насильства та дискримінації за ознакою статі, надати знання щодо 	<ul style="list-style-type: none"> - Теорія трьох типів насильства за Джонсоном; - Різниця між причиною та факторами домашнього насильства; - Звернути увагу на вплив збройного конфлікту на 	<p>Міні-лекція, Презентація.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентувати міні лекцію з презентацією; • звернути увагу слухачів на роздаткові матеріали та важливість та можливість робити нотатки по кожному слайду лекції;

	<p>розуміння явищадомашнього насильства як порушення прав людини;</p> <ul style="list-style-type: none"> • представити типологію домашнього насильства за Джонсоном соціально-економічні та правові бар'єри, що стримують адекватність сприйняття суспільством проблеми насильства, різниці між причинами і факторами домашнього насильства; • показати зв'язок між домашнім насильством та гендерною складовою взаємовідносин; • звернути увагу на підвищений ризик вчинення домашнього насильства окремими категоріями громадян; • виокремити роль судді в розгляді справ, пов'язаних із домашнім насильством. 	<p>масштаби домашнього насильства;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Колегіальні відносини та атмосфера в суді. 		<ul style="list-style-type: none"> • по закінченню лекції, запитати, чи є питання та обговорити їх в разі виникнення із залученням слухачів до обговорення.
<p><i>Виступ тренера. Кольоровий тест на аналіз результатів.</i></p>	<p>Показати учасникам, що кожен/кожна з них може мати підсвідоме упередження.</p>	<p>Показати учасникам на їх власному досвіді, що дії не завжди відповідають очікуваному результату.</p>	<p>Тест у вигляді презентації PPT</p>	<p><u>Суть тесту:</u> пропонуються поєднання назв основних кольорів, де значення слова і колір шрифту частково збігаються, частково ні. Потрібно швидко читати про себе слова і називати вголос колір шрифту. Тобто: написано червоним "синій", а сказати треба червоний.</p>
<p><i>Виступ тренера "Гендерні стереотипи, упередження, дискримінація".</i></p>	<p>Надати учасникам загальні знання щодо визначення поняття "гендерні стереотипи" та їх вплив на виникнення та ставлення суспільства до домашнього насильства, а також</p>	<p>Учасники повинні зрозуміти терміни, поняття та зв'язок між ними.</p>	<p>Міні-лекція, Презентація.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентувати міні лекцію з презентацією PowerPoint. Звернути увагу слухачів на роздаткові матеріали та важливість та можливість робити нотатки по кожному слайду лекції;

	на формування гендерної упередженості та дискримінації.			<ul style="list-style-type: none"> по закінченню лекції, запитати, чи є питання та обговорити їх в разі виникнення із залученням слухачів до обговорення
<i>Відео: Від стереотипів до дискримінації: Коротке підсумування.</i>	Візуальне закріплення матеріалу з міні-презентації.	Довести до учасників думку про те, що упередження, які ґрунтуються на стереотипах, ведуть до дискримінації та порушення прав людини	Відеоролик.	Акцентувати увагу учасників на зв'язок відео матеріалу з попередньою міні лекцією.
<i>Практичне завдання на роботу по руйнуванню гендерних стереотипів Вправа “Згодні – Не згодні”.</i>	Учасники висловлюють та аргументують визначають свою думку щодо запропонованих гендерних стереотипів.		Список тверджень.	Називати одне з тверджень зі списку. Попросити учасників, хто погоджується з ним, ставати в одну сторону, а ті, хто не погоджується – в іншу (Справа та зліва). Після цього задати питання кожній групі, чому вони прийшли до такого висновку. І після короткого обговорення запитати тих, хто має хибне уявлення, чи готові вони змінити його. Використовувати 2-5 тверджень в залежності від готовності та динаміки групи та ходу попереднього обговорення. Твердження – на вибір тренера, щоб не було повторів.
<i>Перерва.</i>				
<i>Показ відеоролику “Допит чоловіка - потерпілого жінкою слідчою” та обговорення слухачами.</i>	Слухачі формують розуміння хибності застосування стереотипів в практичній діяльності на основі дзеркального представлення ситуації.	Тренер спрямовує увагу слухачів на те, що традиційні питання та підходи до спілкування з жінкою – потерпілою від злочину є недоречними та не допомагають розгляду справи і по суті є дискримінаційними.	Відеоролик.	<ul style="list-style-type: none"> Показати відеоролик та провести коротке обговорення.

<p><i>Виступ тренера “Гендерна упередженість та відповідь судової влади”.</i></p>	<p>Сформувані розуміння учасникам впливу гендерних стереотипів на правосуддя індикаторів та наслідків неефективної відповіді судової влади на домашнє насильство та викликати бажання змінити підходів до сприйняття проблеми домашнього насильства та шляхів її вирішення, зокрема акцентування уваги на тому, що примирення сторін, яке часто застосовується суддями не може розглядатися як ефективне вирішення проблеми.</p>	<p>Учасники повинні зрозуміти негативний вплив гендерних стереотипів на здійснення правосуддя, проблему неврахування гендерного аспекту при розгляді справ та шляхи запобігання гендерної упередженості суддів на результати роботи.</p>	<p>Міні-лекція, Презентація.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентувати міні лекцію з презентацією PowerPoint. Звернути увагу слухачів на роздаткові матеріали та важливість та можливість робити нотатки по кожному слайду лекції. • По закінченню лекції, запитати чи є питання та обговорити їх в разі виникнення із залученням слухачів до обговорення.
<p><i>Практичне завдання. Пленарне обговорення фабул(и) кримінальної справи щодо домашнього насильства.</i></p>	<p>Здобути навички ідентифікації домашнього насильства за матеріалами справи.</p>	<p>Правильна ідентифікація домашнього насильства та його виду. Фабули справ, які містять подібні фактичні обставини, правильна кваліфікація дій кривдника, визначення факторів.</p>	<p>Фабули справ для практичного завдання; Копії рішень судів по вказаних справах з ЄДРСР.</p>	<p>Тренер звертає увагу на роздаткові матеріали - фабулу/и – кримінальної справи та акцентує увагу на основних питаннях. В залежності від готовності, динаміки групи обговорюються 1-2 фабули.</p>
<p><i>Міні-лекція тренера “Особливості процедури исудового розгляду справ, пов'язаних з домашнім насильством ”.</i></p>	<p>Вміння правильно застосувати нормативно-правову базу при розгляді справи; здатність взаємодіяти з постраждалими від домашнього насильства в судовому засіданні, забезпечити належну поведінку учасників судового провадження, бути гендерно неупередженими, забезпечити супровід особи в зал суду, з метою уникнення погроз.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Розуміння поведінки постраждалої особи та кривдника; • встановлення судом причин, що зумовили домашнє насильство; • наявність ризиків продовження такого насильства; • застосування судом нормативно-правових актів, що регулюють вказані відносини; • неприпустимість гендерно упереджених висловлювань; 	<p>Міні-лекція; Презентація; Обговорення.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Презентувати міні лекцію з презентацією PowerPoint. Звернути увагу слухачів на роздаткові матеріали та важливість та можливість робити нотатки по кожному слайду лекції. • По закінченню лекції, запитати чи є питання та обговорити їх в разі виникнення із залученням слухачів до обговорення.

		<ul style="list-style-type: none"> вжиття необхідних заходів з метою запобігання ризиків ДН, що має бути оформлено судом процесуальними рішеннями. 		
<i>Рольова гра "Особливості процедури судового розгляду справ, пов'язаних з домашнім насильством".</i>	Здобуття бажання і навиків правильної поведінки в судовому засіданні.	Поведінка судді, ставлення до потерпілого, з'ясування обставин вчинення правопорушення.	<ul style="list-style-type: none"> - Сценарій судового засідання; - учасники для рольової гри; - фасилітатори; - фабули справ. 	Звернути увагу слухачів, що з цими ж фабулами групи будуть працювати в четвертому модулі, готуючи судові ухвали.
<i>Підведення підсумків Модулю III.</i>				
<i>Перерва на обід.</i>				

День 2 Модуль IV: “СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ”

МЕТА МОДУЛЯ: сформувати здібності робити аналіз національної судової практики на відповідність міжнародним стандартам та оновленому національному законодавстві та сформувати навички щодо правильного формулювання усіх складових судового рішення у справах щодо домашнього насильства

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ (РН):

1. **Знати:** вимоги міжнародних стандартів та оновленого національного законодавства щодо домашнього насильства при написанні судових рішень
2. **Розуміти:** необхідність єдиних підходів при застосуванні міжнародних стандартів та оновленого національного законодавства при розгляді справ щодо домашнього насильства та мотивуванні судових рішень, наданні правової оцінки дій, призначення стягнення чи покарання у справах щодо домашнього насильства
3. **Мати бажання:** змінити своє відношення до проблеми домашнього насильства у судовій практиці, вдосконалити свої знання та практичні навички розгляду справ та написання рішень
4. **Бути здатним/здатною:** до розуміння необхідності та практичного застосування єдиних підходів міжнародних стандартів та оновленого національного законодавства при вирішенні справ та написанні судових рішень

Компонент	Результати навчання	Основні акценти, які треба зробити/питання	Необхідні матеріали	Рекомендації для тренера
<i>Міні-лекція тренера “Аналіз національної судової практики у справах щодо домашнього насильства”.</i>	Показати недостатній рівень розуміння судьями та застосування міжнародних стандартів при розгляді справ, пов’язаних із домашнім насильством та необхідність їх врахування в подальшій практиці, зокрема необхідність врахування психологічного та фізичного стану жертви домашнього насильства при розгляді справи та мотивуванні судового рішення Необхідність мотивування судового рішення та призначенні покарання у цій категорії справ, обов’язково використовуючи міжнародні стандарти	Акцентувати на недосконалісті нормативного регулювання та необхідності правильного застосування міжнародних норм та судової практики по цій категорії справ, зокрема, врахування судьями обтяжуючих та пом’якшуючих обставин при призначенні покарання у кримінальному провадженні та адміністративного стягнення у справах про адмінправопорушення. Акцентувати увагу, що тягар доведення в таких справах не може бути покладений на постраждалу від домашнього насильства.	Міні-лекція; Презентація; Обговорення.	<ul style="list-style-type: none"> • Презентувати міні лекцію з презентацією PowerPoint. • Звернути увагу слухачів на роздаткові матеріали та важливість та можливість робити нотатки по кожному слайду лекції. • По закінченню лекції, запитати чи є питання та обговорити їх в разі виникнення із залученням слухачів до обговорення.
<i>Модерована дискусія учасників тренінгу з тематики міні лекції.</i>	Закріпити отримані знання, почути “зворотній” зв’язок учасників, обговорити проблемні питання	Спонукаати наведення слухачами прикладів з власної судової практики щодо розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством.	Модерована дискусія.	Ставити питання. Активізувати слухачів.
<i>Робота в групах Практичне завдання з написання судового рішення.</i>	Здобути практичні навички щодо написання судового рішення відповідно до оновленого національного законодавства та міжнародних стандартів з використанням міжнародних актів, правових позицій, викладених в рішеннях ЄСПЛ та Комітету ООН цієї категорії справ.	В ході практичного завдання виявити в судових рішеннях недоліки допущені при написанні цих рішень та звернути увагу на вид домашнього насильства, пом’якшуючі та обтяжуючі обставини, які слід застосувати відповідно до вимог міжнародних стандартів, справи, вміти обґрунтувати рішення судовою практикою ЄСПЛ та Комітету ООН.	Завдання (фабули справ) по 4-х видах ДН Фліпчарт, маркери, копії судових рішень по 4-х видах ДН із ЄРСПР Витяги із міжнародних НПА, рішень ЄСПЛ та Комітету ООН по різних видах насильства.	Використовувати фабули модуля 3. Постійно звертати увагу, що судові рішення готується на основі оновленого законодавства (навіть в ситуації, коли зміни до ККУ та КПК вступають в силу з січня 2019 року).

<i>Перерва на каву.</i>				
<i>Презентація робіт.</i>	Отримання практичних навиків написання судових рішень у справах щодо домашнього насильства, які б відповідали новому національному законодавству (ККУ та КПК) та міжнародним стандартам Застосування в судових рішеннях норм міжнародного права, витягів із судової практики ЄСПЛ та Комітету ООН.	Кожна група надає аналіз рішення суду щодо кожного виду насильства та акцентує увагу на процедурі виготовлення судового рішення із застосуванням міжнародних стандартів (мотивування, призначення покарання).	Фліпчарт, маркери, Модерована презентація робіт кожної групи та підсумки за участю фасилітатора.	Дотримуватися часу та модерувати дискусію. Слідкувати, щоб були представлені учасниками усі складові судового рішення.
<i>Заповнення тестової анкети.</i>	Оцінити рівень розуміння учасниками явища домашнього насильства: - на початку тренінгу; - після завершення тренінгу.	Невелика кількість запитань для загального уявлення про обізнаність суддів щодо явища домашнього насильства.	Анкета та ж сама, що і на початку тренінгу.	Роздати анкети Проаналізувати їх по завершенню тренінгу для розуміння динаміки групи.
<i>Підведення підсумків. Заключні промови.</i>	Кожен учасник/кожна учасниця кажуть одне слово, яке характеризує їх враження та оцінку тренінгу, отриманні знання та свої відчуття. Вручення сертифікатів.	Звернути увагу на хід динаміки групи, рівень задоволення тренінгом та бажання слухачами застосовувати отримані знання на практиці.	Сертифікати.	Роздати сертифікати Привітати слухачів із завершенням курсу.

4. Матеріали

Дані матеріали доцільно роздати учасникам, що надасть останнім змогу підвищити ефективність вивчення програми і забезпечить учасників довідковою інформацією, яку вони використовуватимуть згодом, після закінчення програми. Також тренери можуть готувати та використовувати додаткові матеріали до поданих тем.

Насильство щодо жінок - це злочин!

Зазначені зміни вступають в силу з січня 2019 року!

«Примусовий аборт або стерилізація» (ст. 134 ККУ) <i>Незаконний, тобто проведений без добровільної згоди потерпілої особи, аборт або стерилізація.</i>	Обмеження волі - до п'яти років Позбавлення волі - до п'яти років
«Примусовий шлюб» (ст. 151-2 ККУ) <i>Умисне примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, що завдало істотної шкоди потерпілому.</i>	Обмеження волі - до п'яти років Позбавлення волі - до п'яти років
«Зґвалтування» (ст. 152 ККУ) <i>У випадку вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета без добровільної згоди потерпілої особи.</i>	Позбавлення волі - до п'ятнадцяти років
«Сексуальне насильство» (ст. 153 ККУ) <i>Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої</i>	Позбавлення волі - до п'яти років
«Невиконання тимчасових обмежувальних заходів, або обмежувальних приписів, або непроходження програми для кривдників» (ст. 390-1 ККУ)	Арешт - до шести місяців Обмеження волі - до двох років

Обставини, що обтяжують покарання.
ст. 67 ККУ
Вчинення злочинного діяння щодо теперішнього чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких до них відносинах
УВАГА! Ця норма вступила в силу з 12 січня 2018 року!

Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин.

Відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок передбачається незалежно від того перебуває особа в матеріальній або службовій залежності чи ні, а відповідна залежність визначається як кваліфікуюча ознака.

Домашнє насильство - це злочин!

«Домашнє насильство» (ст. 126-1 ККУ) <i>Умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо теперішнього чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких до них відносинах, що не спричинило тяжких наслідків.</i>	Громадські роботи - від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин Арешт - до шести місяців Обмеження волі - до п'яти років Позбавлення волі - до п'яти років
---	--

У кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися лише потерпілим або його законним представником.

Відповідно до змін до Кримінального процесуального кодексу України може бути тимчасово вилучено право на володіння та носіння зброї

- Обставини, що пом'якшують покарання. (ст. 66 ККУ)
- ✓ Вчинення злочинного діяння під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведінням, або таким, яке принижує честь і гідність особи
 - ✓ Наявність системного характеру жорстокого поведіння, катуванням з боку потерпілого

«Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи» виключається можливість закриття кримінального провадження у випадку відмови потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення в ситуації кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством.
ст. 284 ККУ

Обмежувальний припис (ст. 76 ККУ)

При обранні запобіжного заходу, в інтересах потерпілих від кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, за умови, що особа досягла 18 років, один чи кілька таких заходів, на строк від 1 до 3-х місяців (можуть бути подовжені судом до 12 місяців):

- + Заборонити перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства.
- + Обмежити спілкування з дитиною у разі, коли домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності.
- + Заборонити наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин.
- + Заборонити листування, телефонні переговори з особою, яка постраждала від домашнього насильства, або контактувати з нею через інші засоби зв'язку як особисто, так і через третіх осіб.
- + Направити особу, яка підозрюється у вчиненні домашнього насильства для проходження програми для кривдників.

Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству.

Ухвалений ВРУ 07.12.2017.
Підписаний Президентом України 04.01.2018

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

Подружжя

Особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти

Мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя)

Прадід (прабаба) та правнук (правнучка)

Колишнє подружжя

Наречені

Прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя

Дід (баба) та онук (онука)

Діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими

Вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка)

Батьки (мати, батько) і дитина (діти)

Рідні брати і сестри

Опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням

Особи, які мають спільну дитину (дітей)

Інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука)

Буде створено Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Персональні дані зберігаються у Реєстрі протягом **3-х років** з дня вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Перелік суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

Спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (Міністерство соціальної політики)

Служби у справах дітей; уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура; уповноважені органи з питань пробації

Загальні та спеціалізовані служби підтримки

Спеціалізовані: притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах

Загальні: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

Повноваження Національної поліції України:

До повноважень Національної поліції віднесено прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей

До повноважень поліції віднесено анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством.

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року.

10 діб

Терміновий заборонний припис вноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

1-6 місяців

Обмежувальний припис стосовно кривдника видається судом. Тимчасове обмеження прав кривдника або покладення на нього певних обов'язків. Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Зверніть увагу – повернули штраф, як вид стягнення!

Від від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за вчинення домашнього насильства

Від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян за вчинення домашнього насильства повторно, протягом року

Якщо Ви стали жертвою або свідком домашнього насильства - не вагайтесь! Звертайтеся до Національної поліції України за номером

102

або на

Національну "гарячу" лінію з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації

0 800 500 335

або **116 123** (з мобільних)

Анонімно. Конфіденційно. Безкоштовно. Цілодобово

Закон України

Про запобігання та протидію домашньому насильству.

Положення, які стосуються дітей.

Вступив в силу 07.01.2018

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь

Діяльність, спрямована на запобігання та протидію домашньому насильству, ґрунтується на таких засадах:

1. Врахування непропорційного впливу домашнього насильства на дітей та дорослих;
2. Врахування особливих потреб та інтересів постраждалих осіб, зокрема дітей

Дитина-кривдник - особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі

Дитина, яка постраждала від домашнього насильства - особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

Подружжя

Особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти

Колішнє подружжя

Мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя)

Прадід (прабаба) та правнук (правнучка)

Наречени

Прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя

Дід (баба) та онук (онучка)

Діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими

Батьки (мати, батько) і дитина (діти)

Рідні брати і сестри

Опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням

Вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка)

Особи, які мають спільну дитину (дітей)

Інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онучка)

Права постраждалої дитини відповідно до Закону

- ➔ Постраждала дитина має всі права постраждалої особи, реалізація яких забезпечується з урахуванням найкращих інтересів дитини, її віку, статі, стану здоров'я, інтелектуального та фізичного розвитку.
- ➔ Якщо у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно дитини вона не може проживати із своїми батьками, іншими законними представниками, на час подолання причин і наслідків домашнього насильства дитина може бути влаштована до родичів, у сім'ю патронатного вихователя, до центру соціально-психологічної реабілітації дітей, притулку для дітей служб у справах дітей, інших установ для дітей незалежно від форми власності та підпорядкування, в яких створені належні умови для проживання, виховання, навчання та реабілітації дитини відповідно до її потреб.
- ➔ Захист прав та інтересів постраждалої дитини, у тому числі звернення до суду, представництво її прав та інтересів у суді, крім батьків та інших законних представників дитини, можуть здійснювати родичі дитини (баба, дід, повнолітній брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, якщо вони не є кривдниками дитини, а також орган опіки та піклування.
- ➔ Під час розгляду судом та/або органом опіки та піклування спорів щодо участі одного з батьків у вихованні дитини, визначення місця проживання дитини, відібрання дитини, позбавлення та поновлення батьківських прав, побачення з дитиною матері, батька дитини, які позбавлені батьківських прав, відібрання дитини від особи, яка тримає її у себе не на законних підставах або не на основі рішення суду, обов'язково беруться до уваги факти вчинення домашнього насильства стосовно дитини або за її присутності.

Про Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі

Згода на внесення персональних даних дитини до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі надається її батьками або іншими законними представниками, а якщо батьки (інші законні представники дитини) є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини, - органом опіки та піклування. У разі якщо зазначена особа є недієздатною, така згода надається її законним представником, а якщо її законний представник є кривдником або ухиляється від захисту прав та інтересів недієздатної особи, - органом опіки та піклування.

Повноваження служб у справах дітей у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дітей:

- Розроблення та виконання заходів із захисту прав та законних інтересів постраждалої дитини та дитини-кривдника;
- Прийом та розгляд заяв і повідомлень про домашнє насильство стосовно дітей та за участю дітей, у тому числі повідомлень, що надійшли до кол-центру;
- Інформування постраждалої дитини та дитини кривдника, її батьків, інших законних представників, якщо вони не є кривдниками дитини, про права, заходи та послуги, якими вони можуть скористатися;
- Влаштування дитини в центр соціально-психологічної реабілітації дітей, притулок для дітей служби у справах дітей, інші установи для дітей, а також здійснення контролю за умовами її перебування та надання допомоги у разі неможливості проживання дитини із своїми батьками, іншими законними представниками;
- Проведення профілактичної роботи з батьками, іншими законними представниками дитини із запобігання домашньому насильству стосовно дітей та за участю дітей;
- Порушення перед органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування питання про притягнення до відповідальності згідно із законом посадових осіб у разі невиконання або неналежного виконання ними обов'язків під час виявлення фактів домашнього насильства, роботи з постраждалою дитиною, дитиною-кривдником;
- Звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Повноваження органів опіки та піклування у сфері запобігання та протидії домашньому насильству стосовно дитини та за участю дитини:

- Захист прав та інтересів постраждалої дитини, дитини-кривдника (звернення до суду, представництва прав та інтересів дитини у суді, в т.ч. про видачу обмежувального припису);
- Безпосереднє надання допомоги та захисту постраждалим дітям, дітям-кривдникам, які мають статус дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- Розгляд питання про доцільність відібрання дитини або позбавлення батьківських прав стосовно дитини;
- Розгляд у порядку, встановленому законодавством, питань про доцільність відібрання дитини в опікуна (піклувальника), прийомних батьків, батьків-вихователів, про звільнення особи від обов'язків опікуна (піклувальника) дитини, розірвання договору про патронат над дитиною, скасування рішення про влаштування дитини до дитячого будинку сімейного типу або до прийомної сім'ї у разі здійснення домашнього насильства стосовно дитини або за участю дитини;
- Надання згоди на отримання соціальних послуг постраждалою дитиною, дитиною-кривдником, якщо батьки, інші законні представники дитини є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини;
- Надання згоди на внесення персональних даних про дитину, яка повідомила про вчинення насильства або є постраждалою особою, до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, якщо батьки, інші законні представники дитини є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини;
- Влаштування дитини в сім'ю патронатного вихователя у зв'язку із вчиненням домашнього насильства стосовно цієї дитини або за її участі.

Повноваження органів управління освітою у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- ✓ Забезпечення підготовки фахівців відповідної кваліфікації та галузі знань з метою належного виконання ними функцій із запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Забезпечення впровадження в навчально-виховний процес на всіх освітніх рівнях питань запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Забезпечення включення до освітньо-професійних програм під час встановлення державних стандартів освіти питань запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Участь у підготовці (перепідготовці, підвищенні кваліфікації) фахівців, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Забезпечення включення до навчальних та виховних програм питань запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Методичне забезпечення навчальних закладів з питань запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Звітування центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Навчальні заклади під час здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству:

- ✓ Проводять з учасниками навчально-виховного процесу виховну роботу із запобігання та протидії домашньому насильству;
- ✓ Повідомляють не пізніше однієї доби службу у справах дітей, уповноважені підрозділи органів Національної поліції України у разі виявлення фактів домашнього насильства стосовно дітей або отримання відповідних заяв чи повідомлень;
- ✓ Проводять інформаційно-просвітницькі заходи з учасниками навчально-виховного процесу з питань запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі стосовно дітей та за участю дітей, приділяючи особливу увагу формуванню небайдужого ставлення учнів до постраждалих дітей, усвідомлення необхідності невідкладного інформування вчителів про випадки домашнього насильства, що стали їм відомі, повідомлення про такі випадки до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей;
- ✓ Організують роботу практичного психолога та/або соціального педагога з постраждалими дітьми;
- ✓ Взаємодіють з іншими суб'єктами, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до статті 15 цього Закону;
- ✓ Звітують центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, про результати здійснення повноважень у цій сфері у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, яким стало відомо про вчинення домашнього насильства, зокрема якщо постраждалими особами стали або можуть стати діти, зобов'язані невідкладно повідомити про це до районних, районних у містах Києві та Севастополі державних адміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад, уповноважених підрозділів органів Національної поліції України або до цілодобового кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей.

5. МІНІ-ЛЕКЦІЇ, СЛАЙДИ, ПРИКЛАДИ ТА ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ

Розділ „Міні - лекції, слайди та приклади” побудовано відповідно до тем, що входять до шістнадцятигодинного розкладу. Нотатки в „Конспекті заняття” стосуються в тому числі й наочних засобів у цій частині.

Як і в усіх інших частинах навчально-методичного посібника, викладачі мають модифікувати також і слайди таким чином, щоб ті відповідали їхньому викладові, що допоможе учасникам досягти цілей кожного окремого модулю

Модуль 1. “ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО: ПОНЯТТЯ, МАСШТАБИ ТА ВПЛИВ”

МЕТА МОДУЛЯ: переконати учасників у важливості та актуальності проблеми домашнього насильства як серйозного явища.

1.1. ЕКСПРЕС-АНКЕТУВАННЯ. ОЦІНКА ІНДЕКСУ ГЕНДЕРНОЇ ЧУТЛИВОСТІ ГРУПИ. «Чи погоджуєтесь Ви з запропонованими твердженнями?»

Мета: Оцінити рівень розуміння учасниками феномену домашнього насильства:

- на початку тренінгу
- після завершення тренінгу

Інформація для тренера:

Варіант 1: Запитальник є анонімним. На початку тренінгу тренери роздають по 2 примірника запитальника учасникам з проханням заповнити один примірник і відразу повернути тренерам.

Другий примірник залишається у учасників і заповнюється по завершенню тренінгу і також повертаються тренерам. Кожні два примірника анкет мають бути позначені однаковим маркуванням (наприклад пронумеровані).

По завершенню тренінгу, тренери аналізують результати пре та пост опитування з метою визначення рівня покращення розуміння сутності проблеми домашнього насильства.

Варіант 2: Опитування проводиться за допомогою клікерів

Запитальник

Шановні учасники та учасниці тренінгу, оберіть, будь ласка, свій варіант відповіді:

«Чи погоджуєтесь або не погоджуєтесь Ви особисто з наступними твердженнями?»

№	Твердження	Повністю погоджуюсь	Погоджуюсь частково	Повністю не погоджуюсь
1.	Домашнє насильство – поширена проблема в Україні			
2.	Домашнє насильство має серйозні негативні наслідки для здоров'я і соціального життя постраждалих			
3.	Домашнє насильство – це приватна справа			
4.	У випадку домашнього насильства примирення родини має бути першим пріоритетом для суддів			
5.	Заради дитини жінки мають залишатися зі своїм партнером навіть у випадках домашнього насильства			
6.	Постраждалі від домашнього насильства самі відповідальні за те, що з ними відбувається			
7.	В більшості випадків, повідомлення про вчинення домашнього насильства є неправдивими та використовуються для шантажу партнера			
8.	Інформування особи, постраждалої від домашнього насильства про наявні допоміжні сервіси та послуги є завданням судді			
9.	Якщо би у Вас була інформація про наявні допоміжні сервіси та послуги, чи інформували би Ви про це постраждалих?			
10.	Чоловіки та жінки страждають від домашнього насильства в однаковій мірі			
11.	Причиною домашнього насильства є гендерна дискримінація			
12.	Діти, які є свідками домашнього насильства, є постраждалими від насильства			

1.2. Визначення явища домашнього насильства та його видів

Міні лекція

План

1. Визначення насильства в сім'ї відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»
2. Види домашнього насильства, їх визначення та ознаки

Мета: Надати учасникам тренінгу знання щодо визначень домашнього насильства та його видів та проявів.

Візуальні матеріали: Відеоролик «Ла Страда – Україна» та Фонду Народонаселення ООН «Види насильства». <https://www.youtube.com/watch?v=PD-xn-ZPKv4>

1. **Демонстрація відео ролику «Види насильства»**, виробленого ГО «Ла Страда – Україна» та Фондом народонаселення ООН.

<https://www.youtube.com/watch?v=PD-xn-ZPKv4>

Тренер пропонує учасникам переглянути відео ролик. Наголошує на тому, що від насильства можуть страждати різні категорії жінок, незалежно від віку, етнічного походження, рівня освіти та достатку; прояви насильства можуть бути різними, і про них детальніше буде обговорюватися далі в рамках 1 модулю.

1. **Визначення домашнього насильства відповідно до Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»**

Що таке насильство? Існує чимало визначень цього явища, які концентруються на визнанні застосування силових методів, психологічного тиску, погроз, свідомо спрямованих на слабких або тих, хто не може чинити опір.

Всесвітня організація охорони здоров'я визначає насильство як навмисне застосування фізичної сили або влади, здійснене або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток.

Домашнє насильство – це один з різновидів насильства. Воно відрізняється від інших проявів (на вулиці, під час військових дій, під час конфлікту, в колективах тощо) тим, що коїться близькими один до одного людьми (родичами або членами сім'ї), які мають тісні стосунки – кровні, емоційні, шлюбні, інтимні, господарські та які пов'язані між собою. Таким чином, попередження та протидія домашньому насильству, а також надання допомоги постраждалим ускладнюються саме тим, що це правопорушення стосується близьких людей.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» дає наступне визначення домашнього насильства – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь;

Домашнє насильство в залежності від його проявів та тяжкості може кваліфікуватися як адміністративне правопорушення або таке, що має ознаки злочину. Змінами до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів домашнє насильство криміналізуються (з січня 2019 р.).

Приклад: домашнє насильство без складу злочину (відповідно до чинного законодавства)

Сьогодні чоловік прийшов додому напідпитку. Він принижував мене і дав мені ляпаса. Ми півроку як одружилися і така ситуація сталася вперше. Але мені дуже страшно, якщо вона повториться.

Із звернень на Національну «гарячу» лінію із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації

Приклад: домашнє насильство із ознаками складу злочину (відповідно до чинного законодавства)

Мій чоловік систематично мене б'є. Майже завжди, це відбувається, коли він знаходиться у стані алкогольного сп'яніння. Півроку тому я втратила дитину. Це сталося тому, що чоловік напився і бив мене ногами у живіт. Сьогодні він знову бив мене ногами.

Мій чоловік сьогодні прийшов додому п'яним. Я запитала, чому так трапилося. Він, як оскаженив – почав мене душити. Я виривалася і розцарапала йому обличчя. Він дуже розгнівався і розбив мені об голову пляшку з під пива. Це побачила наша 12-річна донечка і дуже злякалася. Зараз чоловік ліг спати, а я й досі не можу заспокоїти дитину та себе.

Із звернень на Національну «гарячу» лінію із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації

2. Види домашнього, їх визначення та ознаки

Визначають чотири основні види домашнього насильства: економічне, психологічне, сексуальне та фізичне. Вони також визначені в Законі України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Розглянемо їх визначення та ознаки.

Економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру.

Економічне насильство може виявлятися в наступних діях, але не обмежується ними:

- умисне позбавлення члена сім'ї житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які жертва має передбачене законом право;
- знищення власності;
- пошкодження власності;
- підпал;
- проникнення в житло;
- обмеження (позбавлення) доступу до сімейного бюджету;
- економічна експлуатація.

Психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері,

якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи.

Психологічне насильство може проявлятися в наступних діях або бездіяльності, але також не обмежуватися ними:

- словесні образи;
- погрози вбивством;
- погрози завдання каліцтва, травм, побиття;
- переслідування;
- залякування;
- приниження.

Ми з чоловіком вже 6 років проживаємо разом. Взагалі він у мене хороший, але якщо у нього на роботі відбуваються якісь негаразди, то все зло він виплескує на мене. Він мене не б'є, але кричить і обзиває. Мене це дуже ображає. Сьогодні це все відбулося на очах нашого 5-річного сина. Хлопчик дуже злякався.

Із звернень на Національну «гарячу» лінію із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації

Сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які дії сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності.

Прояви сексуального насильства:

- зґвалтування, у тому числі «зґвалтування у шлюбі»;
- примус до небажаних сексуальних контактів;
- сексуальне домагання;
- дії сексуального характеру щодо дитини:
- розбещення дітей;
- втягування дитини у заняття дитячою проституцією або дитячою порнографією, тощо.

Фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру (Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»)

Проявами фізичного насильства є

- побиття;
- штовхання;
- ляпаси;
- спроби придушення;
- смикання волосся;
- викручування рук;
- кусання;
- хапання;
- катування;

- мордування;
- обмеження пересування;
- обмеження в задоволенні фізіологічних потреб тощо.

Мій чоловік щойно мене побив. Ми сварилися і він сказав, що мені вже «досить жити на цьому світі». Зараз він пішов до своїх друзів і замкнув мене у квартирі. Сказав, як повернеться, то вб'є мене. Мені дуже страшно. Я не знаю, що мені робити. Ми з ним живемо на 12 поверсі. Знаю, що він зараз пиячить.

Із звернень на Національну «гарячу» лінію із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації

Варто зауважити, що на практиці в більшості випадків домашнього насильства, відбувається застосування одночасно декількох видів насильства, що ускладнює їх ідентифікацію і потребує уважного ставлення до постраждалих.

Чоловік вигнав нас з 15-річною донькою на вулицю. Він сказав, що ми не маємо права жити в його будинку і якщо ми переступимо поріг дому, то він нас вб'є. Мені дуже страшно за себе та дитину. Нам немає куди піти, а на вулиці вже темніє.

Із звернень на Національну «гарячу» лінію із запобігання домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації.

Однак важливо розрізняти поняття «сварка», «конфлікт», «насильство»:

Конфлікт

- зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, що супроводжуються складними колізіями.
- особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні і несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами.
- це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій (потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, соціальних установок, планів тощо) у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях та міжособистісних стосунках індивідів чи груп людей.

Сварка

- Гостра суперечка, що супроводиться взаємними докорами, образами.
- Стан, період взаємної ворожнечі, що виникає внаслідок такої суперечки; порушення дружніх взаємин.

Насильство

- навмисне застосування фізичної сили або влади, здійснене або у вигляді загрози, направлене проти себе, проти іншої особи, групи осіб або спільноти, результатом якого є (або є висока вірогідність цього) тілесні ушкодження, смерть, психологічна травма, відхилення в розвитку або різного роду збиток.

ОСОБЛИВОСТІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА!

- Наявність патерну (повторювані в часі інциденти множинних видів насильства)
- Системна основа
- Повна влада та контроль над постраждалою особою
- Насильницькі дії у відносинах між близькими людьми

- Якщо вже є одна з форм домашнього насильства, висока ймовірність того, що й інші форми насильства можуть розвиватися.

Підсумок тренера: Отже, домашнє насильство – це один з різновидів насильства, яке характеризується тим, що коїться близькими один до одного людьми (родичами або членами сім'ї), які мають тісні стосунки (кровні, емоційні, шлюбні, інтимні, господарські) та які пов'язані між собою. Виділяють 4 види домашнього насильства: фізичне, психологічне, економічне, сексуальне. Існують певні характерні особливості домашнього насильства: повторюваність та систематичність, наявність влади та контролю з боку кривдника; насильницькі дії між близькими людьми; висока ймовірність посилення насильства.

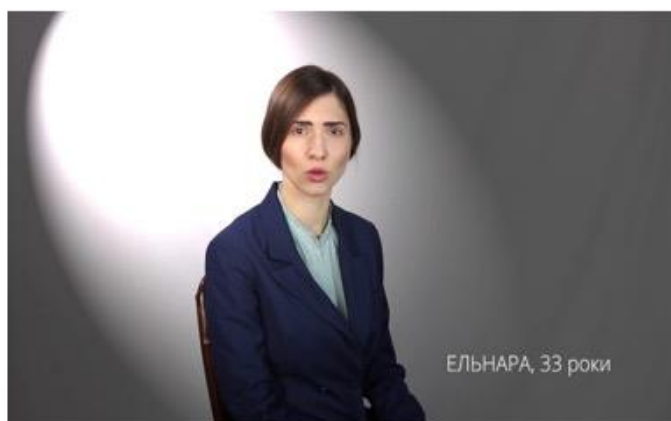
Визначення явища домашнього насильства та його видів

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Відео

Відео ролик «Види насильства»,

www.youtube.com/watch?v=PD-xn-ZPKv4

Домашнє насильство

– діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

Види насильства

Фізичне насильство

- побиття;
- штовхання;
- ляпаси;
- спроби придушення;
- смикання волосся;
- викручування рук;
- кусання; хапання;
- катування; мордування
- обмеження пересування;
- обмеження в задоволенні фізіологічних потреб тощо

Сексуальне насильство

- зґвалтування, у тому числі «зґвалтування у шлюбі»
- примус до небажаних сексуальних контактів
- сексуальне домагання
- дії сексуального характеру щодо дитини:
 - розбещення дітей;
 - втягування дитини у заняття дитячою проституцією або дитячою порнографією, тощо.

**SEXUAL
VIOLENCE**

Психологічне насильство

- словесні образи
- погрози вбивством
- погрози завдання каліцтва, травм, побиття
- переслідування
- залякування
- приниження

Економічне насильство

- умисне позбавлення члена сім'ї житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які жертва має передбачене законом право;
- знищення власності; пошкодження власності; підпал;
- обмеження (позбавлення) доступу до сімейного бюджету;
- проникнення в житло;
- економічна експлуатація

Різниця понять “конфлікт”, “сварка”, “насильство”

Конфлікт

- зіткнення протилежних інтересів і поглядів, напруження і крайнє загострення суперечностей, що призводить до активних дій, ускладнень, боротьби, що супроводжуються складними колізіями.
 - особливий вид взаємодії, в основі якого лежать протилежні і несумісні цілі, інтереси, типи поведінки людей та соціальних груп, які супроводжуються негативними психологічними проявами.
-

Різниця понять “конфлікт”, “сварка”, “насильство”

Сварка

- Гостра суперечка, що супроводиться взаємними докорами, образами.
 - Стан, період взаємної ворожнечі, що виникає внаслідок такої суперечки; порушення дружніх взаємин.
-

ОСОБЛИВОСТІ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

- ✓ Наявність патерну (повторювані в часі інциденти множинних видів насильства)
 - ✓ Системна основа
 - ✓ Повна влада та контроль над жертвою
 - ✓ Насильницькі дії у відносинах між близькими людьми
 - ✓ Якщо вже є одна з форм домашнього насильства, висока ймовірність того, що й інші форми насильства можуть розвиватися;
-

*ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ*

1.3. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ.

РОБОТА В МАЛИХ ГРУПАХ НА ІДЕНТИФІКАЦІЮ РІЗНИХ ВИДІВ НАСИЛЬСТВА ЧЕРЕЗ РОЗГЛЯД СИТУАТИВНИХ ЗАВДАНЬ.

Мета: Надати учасникам знання/вміння для ідентифікації різних видів насильства

Інформація для тренера: Учасники об'єднуються в 4 групи. Кожна група отримує кейс для опрацювання та визначає види насильства, які мали місце в поданих кейсах, прояви насильства та аргументують свої висновки.

Після опрацювання учасники повертаються до загального кола. Представники кожної групи зачитують історію та представляють результати роботи своєї групи. Інші учасників тренінгу можуть задавати питання та коментувати.

Тренер коментує та підводить підсумки.

Кейси для роботи в групах

Історія 1

Жінка більше 5 років назад вийшла заміж за громадянина Афганістану та проживає разом з ним та 2 малолітніми дітьми в Україні, одна з яких дитина-інвалід.

Чоловік постійно здійснює насильство, яке проявляється криком, словесних приниженнях та образах. Через рік чоловік заборонив жінці спілкуватися з близькими та друзями, бо вони її направляють на «неправильний шлях». Нещодавно він вперше побив жінку та заборонив викликати лікарів, синці на руках і тулубі було видно ще тиждень. А вчора - він вперше підняв руку на старшу дитину.

Квартира, в якій проживає сім'я належить жінці на праві приватної власності (чоловік в квартирі зареєстрований). Жінка боїться звертатися до поліції, оскільки чоловік погрожує її вбити, більше того, одного разу він вже бігав за нею з сокирою, коли вона поскаржилася на чоловіка своїй матері, і вона вимушена була переховуватися у сусідів.

На сьогоднішній день жінка навіть вийти з квартири на вулицю не може, чоловік закрив її з дітьми в квартирі та не випускає.

Запитання до завдання

- 1) Визначте постраждалих від насильства
- 2) Визначте процесуальний статус осіб під час розгляду справи про адміністративне правопорушення
- 3) Ідентифікуйте види домашнього насильства
- 4) Назвіть які відбулися прояви домашнього насильства
- 5) Яке рішення може прийняти суд

Для фасилітатора

Відповіді

- 1) постраждалими насильства є
 - дружина
 - старша донька
 - дитина-інвалід
- 2) громадянин Афганістану – правопорушник
дружина, діти – потерпілі
- 3) Видами насильства є
Психологічне, фізичне
- 4) Проявами психологічного насильства є
 - приниження
 - залякування
 - погрози вбивством

- словесні образи

Проявами фізичного насильства є

- побиття
- обмеження пересування

5) Суддя приймає рішення за нормами КУпАП

постанова, правопорушника визнає винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, тобто вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь фізичного та психологічного характеру, внаслідок чого завдана потерпілим шкода фізичному та психологічному здоров'ю.

Призначає покарання передбачене санкцією статті.

Рекомендації – звернути увагу, що особа вчиняла домашнє насильство по відношенню до всіх членів своєї сім'ї, було декілька видів насильства. Тому чи доречним буде призначення м'якого виду покарання, як штраф. Чи такий вид покарання буде сприяти виправленню та перевихованню правопорушника та запобігання в подальшому вчинення аналогічного правопорушення.

Зверніть увагу, що внесені зміни до КУпАП, а саме ст. 39-1 КпАП. І суддя одночасно вирішує питання про направлення правопорушника на проходження корекційної програми.

Історія 2.

Жінці 40 років, вийшла заміж у 18 років. Ще до весілля він декілька разів у стані алкогольного сп'яніння піднімав руку, але їй здавалося – одружаться і все зміниться. Та й дуже не бив, а просто «давав ляпаса» по обличчю і все ніби «за діло». Але після одруження стало ще гірше, додалися постійні приниження, звинувачення в його проблемах на роботі, в сексуальних проблемах, постійні звинувачення «ти всьому винна». І так триває вже 20-ть років. До «ляпасів» додалися системні побої, які нерідко закінчувалися примусом до вступу в статевий зв'язок.

Спочатку жінка реагувала болісно, часто плакала, пізніше стала більше мовчати, зрозуміла, що краще «переждати» ніж провокувати.

А рік назад чоловік привів в спільний будинок коханку і сказав, що вона буде тут проживати, тепер вони вдвох звинувачують жінку у всьому, а зараз ще й почали виганяти з хати - тому що чоловік каже, що тут все його.

Запитання до завдання

1. Визначте постраждалих від насильства
2. Визначте процесуальний статус осіб під час розгляду справи про адміністративне правопорушення
3. Ідентифікуйте види домашнього насильства
4. Назвіть які відбулися прояви домашнього насильства
5. Яке рішення може прийняти суд

Для фасилітатора

Відповіді

1) постраждалими від насильства є дружина

2) правопорушник - чоловік
дружина – потерпіла

3) Видами насильства є

Психологічне, фізичне, економічне, сексуальне

4) Проявами психологічного насильства є

- приниження
- залякування

- словесні образи

Проявами фізичного насильства є

- ляпаси
- побиття

Проявами сексуального насильства є

- примус до небажаних сексуальних контактів

Проявами економічного насильства є

- обмеження (позбавлення) доступу до сімейного бюджету

5) Суддя приймає рішення за нормами КУпАП

постанова, правопорушника визнає винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, тобто вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь фізичного та психологічного характеру, внаслідок чого завдана потерпілим шкода фізичному та психологічному здоров'ю.

Призначає покарання передбачене санкцією статті.

Рекомендації – звернути увагу, що особа вчиняла домашнє насильство по відношенню до всіх членів своєї сім'ї, було декілька видів насильства. Тому чи доречним буде призначення м'якого виду покарання, як штраф. Чи такий вид покарання буде сприяти виправленню та перевихованню правопорушника та запобігання в подальшому вчинення аналогічного правопорушення.

Зверніть увагу, що внесені зміни до КУпАП, а саме ст. 39-1 КпАП. І суддя одночасно вирішує питання про направлення правопорушника на проходження корекційної програми.

Історія 3

Чоловік, прийшовши додому в стані алкогольного сп'яніння о 23.15, розбудив дружину та неповнолітню доньку, які проживають спільно з ним та вступив з ними в словесний конфлікт. Після зауважень сусідів щодо припинення криків та погрози викликати поліцію сварка припинилася. На ранок, жінка сказала, що збирається розлучатися та повідомила чоловіка, щоб він збирав речі та йшов проживати до своїх батьків. Чоловік не погодився, оскільки квартира приватизована на всіх членів сім'ї у рівних долях.

Коли чоловік прийшов з роботи, то виявив, що це трапилося оскільки замки в дверях замінені. Зателефонувавши дружині, він почув у відповідь, що “він тут більше не живе” та “його не пустять до квартири”. На всіх прохання хоча б забрати речі вона не реагувала, а потім взагалі вимкнула телефон.

В квартирі залишилися документи та речі чоловіка. Жінка в квартирі була відсутня та де вона знаходиться ніхто не знав.

Чоловік звернувся до поліції.

Запитання до завдання

1. Визначте постраждалих від насильства
2. Визначте процесуальний статус осіб під час розгляду справи про адміністративне правопорушення
3. Ідентифікуйте види домашнього насильства
4. Назвіть які відбулися прояви домашнього насильства
5. Яке рішення може прийняти суд

Для фасилітатора

Відповіді

- 1) постраждалим від насильства по першому епізоду є жінка та дитина

- постраждалим від насильства по другому епізоду чоловік
- 2) по першому епізоду чоловік – правопорушник
 - 1) по другому епізоду дружина - правопорушниця
 - 2) по першому епізоду – психологічне насильство
 - 3) по другому епізоду – економічне насильство
 - 4) Проявами психологічного насильства є
 - словесні образиПроявами економічного насильства є
 - умисне позбавлення члена сім'ї житла, іншого майна
 - 5) Суддя приймає рішення за нормами КУпАП
 - постанова, правопорушника визнає винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, тобто вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь психологічного характеру, внаслідок чого завдана потерпілим шкода психологічному здоров'ю.
 - Призначає покарання передбачене санкцією статті.
- постанова, правопорушницю визнає винною у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, тобто вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь економічного характеру, внаслідок чого завдана потерпілому шкода психологічному здоров'ю.
- Призначає покарання передбачене санкцією статті.

Історія 4.

Наталія вийшла заміж незважаючи на те, що батьки були категорично проти шлюбу і сказали, щоб вона забула, що в неї є батьки. Навіть після народження дитини вони не змінили свого рішення.

Чоловік завжди говорив, що жінка в усьому має буди слухняною, час від часу кричав на Наталію, а після народження дитини, сказав, що вона повісила йому на шию ярмо, а сама нічого не робить. Після того, як він втратив роботу крики на стусани стали щоденними.

Наталія хотіла повернутися додому, але батьки сказали, що вона це може зробити тільки без дитини, її 2-х річного сина вони себе вдома терпіти не будуть. Їй порекомендували звернутися хоча б тимчасово в притулок, але в її області притулку для постраждалих від насильства в сім'ї нема. Пішла до дільничного офіцера поліції, той їй сказав, що тк живе половина містечка і порекомендував терпіти.

Наталія жила як «страшному сні», і терпіла щоденні знущання. І от одного дня чоловік сказав, що придумав як зробити «бізнес» і їх життя налагодиться. Він в інтернеті знайшов оголошення, в якому жінкам пропонували розмовляти по «вебкамері» і за е платили немалі гроші, сказав, що влаштував Наталію і вже вислав її фото. Було страшно, але вона погодилася. Згодом він вже наказав їй спілкуватися роздягнутою. А через декілька місяців згвалтував перед камерою.

В те, що їй допоможуть представники державних структур Наталія вже не вірили. Залишивши дитину з батьком, вона втекла від чоловіка.

Запитання до завдання

1. Визначте постраждалих від насильства
2. Визначте процесуальний статус осіб під час розгляду справи про адміністративне правопорушення
3. Ідентифікуйте види домашнього насильства
4. Назвіть які відбулися прояви домашнього насильства
5. Яке рішення може прийняти суд

Для фасилітатора

Відповіді

- 1) постраждалими насильства є
 - дружина
 - дитина
- 2) чоловік – правопорушник
дружина, дитина – потерпілі
- 3) Видами насильства є
Психологічне, фізичне, сексуальне
- 4) Проявами психологічного насильства є
 - приниження
 - залякування
 - словесні образи

Проявами фізичного насильства є
- побиття

Проявами сексуального насильства
- зґвалтування, у тому числі “зґвалтування у шлюбі”
- примус до небажаних сексуальних контактів

- 5) Суддя приймає рішення за нормами КУпАП
постанова, правопорушника визнає винним у вчиненні адміністративного правопорушення, передбаченого статтею 173-2 КУпАП, тобто вчинення домашнього насильства, тобто умисне вчинення будь-яких діянь фізичного та психологічного характеру, внаслідок чого завдана потерпілим шкода фізичному та психологічному здоров'ю.

Призначає покарання передбачене санкцією статті.

Щодо сексуального насильства, якщо мала місце заява – це є кримінальне правопорушення. В цій частині суддя повинен винести постанову і направити прокурору для відповідного реагування.

Рекомендації – звернути увагу, що особа вчиняла домашнє насильство по відношенню до своєї дружини, було декілька видів насильства. Тому чи доречним буде призначення м'якого виду покарання, як штраф. Чи такий вид покарання буде сприяти виправленню та перевихованню правопорушника та запобігання в подальшому вчинення аналогічного правопорушення.

Зверніть увагу, що внесені зміни до КУпАП, а саме ст. 39-1 КпАП. І суддя одночасно вирішує питання про направлення правопорушника на проходження корекційної програми.

МІНІ ЛЕКЦІЯ

Мета: Сформувати в учасників розуміння масштабів явища домашнього насильства в світі та Україні»

Домашнє насильство є поширеним явищем і в Україні, і в світі.

За даними ООН, *кожна третя жінка* у світі стикається з домашнім насильством, як правило фізичним або сексуальним.

За результатами дослідження, опублікованими Агентством Європейського Союзу з Фундаментальних прав в 2014, яке проводилось в 28 країнах та охоплювало 42000 жінок, було виявлено, що **22%** жінок зазнали насильства з боку партнера¹. Глобальний огляд ВООЗ вказує на те, що **26%** жінок у Східній Європі пережили фізичне та/або сексуальне насильство з боку інтимного партнера або сексуальне насильство з боку іншої особи². В деяких регіонах **38%** страждали від насильства з боку інтимного партнера³. **38%** загиблих насильницькою смертю жінок були вбиті колишніми або нинішніми інтимними партнерами. ВООЗ констатує, що від **29%** до **62%** жінок, що страждають від насильства в сім'ї, не заявляють в поліцію.

У 2014 році Фонд народонаселення ООН опублікував результати дослідження стосовно поширеності насильства щодо дівчат та жінок в Україні⁴, проведене GfK Україна шляхом опитування 1 606 жінок з репрезентативної вибірки в національному масштабі. Результати дослідження показали, що **21,6%** жінок віком 15-49 років упродовж життя зазнавали фізичного, психологічного або сексуального насильства з боку нинішнього або колишнього партнера.

Щодо інших форм насильства щодо жінок це опитування встановило, що 7,9% жінок віком 15-49 років упродовж життя зазнавали сексуального насильства з боку партнера або іншої особи. Опитування також засвідчило, що **кожна шоста жінка в Україні** пережила принаймні одну з форм насильства з боку інтимного партнера протягом останніх 12 місяців.

Екстрапольовані на населення України, такі результати означають, що в країні щорічно приблизно 1 850 000 жінок віком 15–49 років страждають від фізичного, психологічного або сексуального насильства з боку партнера, а приблизно 880 000 жінок того ж віку принаймні раз у житті зазнали сексуального насильства з боку інтимного партнера або іншої особи.

За даними Міністерства соціальної політики: в 2015 р. – 103 101 звернень щодо насильства в сім'ї, а в 2016 р. – більше 100 000 звернень щодо насильства в сім'ї,

За даними Національної поліції України, у 2015 році було зареєстровано 116 547 заяв та повідомлень про факти вчинення насильства та 66572 осіб проставлено

¹ <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/violence-against-women-eu-wide-survey-survey-methodology-sample-and-fieldwork>

² Глобальні та регіональні оцінки насильства щодо жінок і пов'язаних з ними наслідків для здоров'я: поширеність і вплив на здоров'я насильства з боку інтимного партнера та сексуального насильства з боку іншої особи. Всесвітня організація охорони здоров'я, 2013. Додаток 2.С. 47. URL:<http://who.int/reproductivehealth/publications/violence/9789241564625/en>.

³ <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs239/ru/>

⁴<http://www.unfpa.org.ua/publications/470.html>

на облік. Відповідно в 2017 році – підрозділами Національної поліції було отримано 110 932 заяв щодо вчинення насильства в сім'ї.

Дослідження «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні», 2017 здійснено Українським центром соціальних реформ на замовлення Фонду ООН в галузі народонаселення. Після екстраполяції даних соціологічних опитувань з питань гендерно зумовленого насильства на все населення країни **ймовірна кількість жінок віком 15-49 років, які пережили фізичне та сексуальне насильство протягом року, зростає до 1,1 млн. осіб**

В Україні працює Національна «гаряча лінія» з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації (НГЛ), діяльність якої забезпечується ГО «Ла Страда-Україна» за підтримки міжнародних партнерів⁵ та у співпраці з державними інституціями. «Гаряча лінія» працює в Україні з 1997 року і з 2004 року надає консультації та підтримку постраждалим від домашнього насильства. З лютого 2016 року «гаряча лінія» працює цілодобово (в режимі 24/7). Особи, які звертаються на «гарячу» лінію, можуть отримати інформаційну, правову та психологічну підтримку та допомогу. У 2017 році на НГЛ було отримано **28 999 звернень**, понад **90%** з них стосувалися проблем домашнього насильства.

Підсумок тренера: Домашнє насильство – глобальне та масштабне явище. Потрібно враховувати, що існуючі та наведені статистичні дані не відображають усі масштаби, оскільки явище домашнього насильства є латентним, постраждалі не завжди повідомляють про факти насильства через різні причини (страх перед кривдником, страх осуду, сором, фізична неможливість, психологічну пригніченість тощо).

⁵ У 2016 р. «гаряча лінія» працювала за фінансової підтримки Фонду народонаселення ООН, Міністерства закордонних справ Німеччини, Diakonie Katastrophenhilfe, Міністерства закордонних справ Норвегії, MOM, AVON, Bundesverein (OPEN), ICCO & KerkinActie, посольства Великої Британії в Україні, Stabilization Support Service.

Масштаби домашнього насильства в світі та Україні

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

- За даними ООН, **кожна 3-я жінка у світі** стикається із домашнім насильством, як правило фізичним чи сексуальним.
- **38 %** загиблих насильницькою смертю жінок були вбиті колишніми або нинішніми партнерами (*Глобальне дослідження ВООЗ*).
- ВООЗ констатує, що від **29%** до **62%** жінок, що страждають від насильства в сім'ї, не заявляють в поліцію.

Дослідження Фонду народонаселення ООН, 2014

Кожна п'ята жінка, яка має досвід шлюбу, зазнавала насильства у шлюбі з боку чоловіка

Частка жінок у віці 15-49 років, які мають досвід шлюбу, які пережили:

Статистичні дані

- За даними Національної поліції – 110 932 звернення з питань домашнього насильства в 2017 р.
- За даними Міністерства соціальної політики – більше 110 000 випадків в 2016 р.

Про що «мовчать» статистичні дані?

1.1 млн. жінок на рік зазнають фізичного та сексуального насильства*

15.9% постраждалих звертаються до правоохоронців

1% постраждалих звертаються до медичних та соціальних працівників

13.9 тис. жінок попросили медичної допомоги внаслідок фізичного та сексуального насильства*

Офіційні дані Національної поліції в 2015 р.

278 жінок визнано потерпілими від зґвалтувань

188 жінок отримали тілесні ушкодження внаслідок домашнього насильства

* результати медичного огляду жінок, які подали заяву про насильство

Джерело: дослідження «Економічна вартість насильства щодо жінок в Україні» (UNFPA, Представництво Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, ГО «Український центр соціальних реформ»), 2016–2017 рр.

✓ **Національна "гаряча" лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми, ґендерної дискримінації – 28 999 звернень в 2017.**

116 123
0800 500 335

✓ **Більше 90% звернень – стосовно домашнього насильства (50%- фізичне насильство, 37% - психологічне)**

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

1.5. НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ ПОСТРАЖДАЛИХ ТА СУСПІЛЬСТВО.

Міні лекція

Мета: Сформувати в учасників розуміння серйозності впливу (негативних наслідків) домашнього насильства на постраждалих, суспільство, а також особливості впливу домашнього насильства на дітей.

План

Вплив та види наслідків домашнього насильства:

- Найближчий та віддалений
- Фізичний
- Психологічний
- Особливості впливу домашнього насильства на дітей
- Соціальні та економічні наслідки домашнього насильства для суспільства
- Оцінка вартості домашнього насильства та насильства щодо жінок в Україні
- Оцінка вартості домашнього насильства у Великій Британії

Домашнє насильство – це явище, як має досить комплексний характер і так само має комплексні наслідки. Будь-який вид насильства призводить до найрізноманітніших наслідків, але їх об'єднує одне – збиток здоров'ю чи небезпека для життя.

Виділяють **наближені та віддалені наслідки** домашнього насильства; **фізичні, психологічні, соціальні та економічні наслідки; наслідки індивідуальні та наслідки для суспільства.**

Якщо говорити **про ступень віддаленості** наслідків домашнього насильства для **постраждалої особи**, то:

До наближених відносять:

- Синці, травми, переломи, ушкодження внутрішніх органів – печінка, нирки, селезінка та ін.;
- Погіршення функцій будь-якого органу;
- Блювота, головні болі, втрата свідомості (струс мозку);
- Крововиливи в очні яблука;
- Гострі психічні порушення
- Збудження, прагнення кудись бігти, ховатися;
- Глибока загальмованість, зовнішня байдужість;
- Страх, тривога, гнів;
- Розвиток важкої депресії з почуттям власної ущербності, неповноцінності
- Смерть в наслідок вбивства та/або спроби суїциду

Серед віддалених:

- Порушення фізичного і психічного стану та/або розвитку дитини;
- Соматичні захворювання (дихальної системи, нервової системи, порушення обміну речовин...);
- Особистісні та емоційні порушення;
- Соціальні наслідки
- Економічні наслідки

Якщо говорити про **види** наслідків домашнього насильства для **постраждалої особи**, то

До фізичних наслідків домашнього насильства відносять:

- Ушкодження частин тіла та внутрішніх органів різного ступеня тяжкості;
- Переломи кісток;

- Інфекційно-запальні захворювання та або травми геніталій, ХСН;
- Висипи, алергії;

До психологічних наслідків домашнього насильства відносять:

- Низька самооцінка;
- Почуття провини, сорому;
- Переконаність у власній неповноцінності;
- Висока частота депресій;
- Занепокоєння, туга, самотність;
- Порушення сну;
- Психотравми;
- Суїцид (спроба суїциду);

Також необхідно враховувати специфіку впливу та наслідків домашнього насильства у випадках, коли постраждалими є діти. При цьому важливо мати на увазі, що дитина – свідок насильства є постраждалою від насильства.

Вплив та наслідки насильства по відношенню до дитини виявляються в наступному:

- Затримка фізичного, нервово-психічного розвитку;
- Діти пізніше починають ходити, говорити;
- “Шкідливі звички”;
- Смоктання пальців, кусання нігтів;
- Заїкання;
- Енурез;
- Затримка розвитку;
- Складнощі з контролем власних емоцій (гнів, прояви агресії, особливо на молодших дітях та тваринах);
- Пасивність, неможливість себе захистити;
- Порушення спілкування з однолітками;
- Привернення до себе уваги ексцентричною поведінкою;
- Ігри сексуального характеру тощо.

Із книги Мері Дженнінгз Гегар «Стріляй як дівчисько» - майор ВПС США, льотчиці, удостоєної звання героя війни та нагородженою медаллю за відвагу
Мій перший спогад – спогад чотирирічної дівчинки: я бачу, як мій біологічний батько штовхає маму просто в скляні двері. Моя десятирічна сестра намагається захистити маму і б’є його ззаду, щоб він відчепився від неї, а я просто сиджу біля каміну і безпорадно дивлюся, як він бігає за нею....

Батько ухопив сестру за волосся та підняв сантиметрів на тридцять над підлогою і притис до стіни в їдальні, а мама волала, що він завдає дитині болю і просила відпустити. Я міцно тримала коліна до грудей, щосили намагаючись уявити, що нічого не відбувається і це не моє життя.

Не знаю, чи в ту мить, а чи пізніше я усвідомила, що більше ніколи – ніколи – не опинюся в такій пастці: слабкою, нездатною захистити від лиха тих, кого люблю. Однак я точно знаю, що над усе у світі ненавиджу страх.

В родині моєї мами також процвітала жорстокість. Думаю, саме тому вона так довго мирилася з вибриками мого біологічного батька: просто не знала, що можна жити інакше. З якоїсь причини сама вважала, що заслуговує на жорстоке ставлення, і навіть досі вона, найімовірніше, готова повірити у щось найгірше для себе.

Коли мамі було сімнадцять років, вона гадала, що батько врятує її від жорстокої родини, але натомість знову опинилася в добре знайомому кошмарі...

Я вважаю, що багато в чому досягла успіху в житті саме тому, що мамі вистачило хоробрості забрати нас від біологічного батька... (с. 22-24)

Економічні та соціальні та наслідки домашнього насильства для суспільства

Економічні наслідки насильства

Питанню вивчення економічних втрат, до яких призводить домашнє насильство, присвячено низку досліджень, як в Україні так і за кордоном. (Австралія (2004), Велика Британія (2004), Україна (2007, 2017).

Економічні втрати внаслідок домашнього насильства розподіляються між різними представниками суспільства, включаючи самих потерпілих, членів їхніх сімей та кривдників, роботодавців, які несуть збитки внаслідок непрацездатності працівників, державні та громадські організації, які надають послуги постраждалим, страхові фонди та бюджети різного рівня, платників податків та економіку країни загалом.

Наведемо результати деяких досліджень:

1) «**Вартість домашнього насильства**», Велика Британія, опубліковано у 2004 р. (розрахунки за 2001 рік). Авторка – проф. Сильвія Велбі, Університет Лідса, Велика Британія

S. Walby. The Cost of Domestic Violence. London, United Kingdom Department of Trade, Women & Equality Unit, 2004.

http://www.devon.gov.uk/cost_of_dv_report_sept04.pdf

За результатами дослідження витрати, спричинені домашнім насильством були оцінені у приблизно **23 млрд. фунтів щорічно**.

Витрати були розподілені за трьома категоріями:

1. Послуги, фінансування яких переважно забезпечується державою: система кримінального правосуддя, охорона здоров'я, соціальне забезпечення, влаштування (розміщення, проживання), цивільно-правові – близько 3.1 млрд. фунтів
2. Економічні витрати, які несуть роботодавці та працівники – 2.7 млрд. фунтів
3. Людські та емоційні витрати, які зазнають постраждалі – 17.1 млрд. фунтів

До проведення розрахунків були включені представники як чоловічої так і жіночої статі

• Система кримінального правосуддя:

Вартість домашнього насильства в системі кримінального правосуддя (CJS) становить близько 1 млрд. фунтів в рік. Це майже чверть бюджету системи кримінального правосуддя щодо насильницьких злочинів. Найбільшою часткою є поліція. Інші компоненти включають в себе: переслідування, суди, пробацію, ув'язнення і юридичну допомогу.

• Охорона здоров'я:

Витрати Національної служби охорони здоров'я. Це включає в себе послуги фахівців загальної практики (GP) і лікарні. Фізичні травми становлять більшу частину витрат Національної служби охорони здоров'я, але окрім цього важливим елементом є психічне здоров'я, що оцінюється додатково.

• Соціальні послуги:

У переважній більшості це витрати на дітей, а не для дорослих, особливо тих, які залучені до домашнього насильства та жорстокого поводження з дітьми.

• Проживання (розміщення):

Витрати на розміщення в екстрених ситуаціях включають в себе витрати відповідних місцевих органів, які відповідають за питання житла і житлових асоціацій (Local Housing Authorities and Housing Associations) пов'язані з розміщенням осіб, які стали безхатченками в результаті домашнього насильства; житлову допомогу для такого «кризового» житла; і, що важливо, біженцям.

• **Цивільно-правові:**

Цивільно-правові послуги - приблизно половина з яких, становить правова допомога і половина – індивідуальна. Це включає в себе, як спеціалізовані юридичні дії, такі як заборонні приписи або вилучення кривдника, а також дії в наслідок розірвання шлюбу чи стосунків, такі як розлучення та опіка над дітьми.

• **Економічні наслідки:**

Втрати економіки оцінюються близько у 2,7 млрд фунтів в рік. Це вартість часу, коли постраждали не можуть працювати через отримані травми. Підраховано, що близько половини витрат у таких випадках перебування постраждалих на лікарняному несуть роботодавці і половина – сама особа через втрату заробітної плати.

Додатковим елементом є емоційні і людські витрати. Домашнє насильство призводить до болі і страждань, які не враховуються у вартості послуг.

2) Дослідження «Ціна домашнього насильства» проведене Міжнародним центром «Ла Страда-Україна» та Харківським інститутом соціальних досліджень у співпраці з МВС України в 2007-2008 роках. Підрахунок вартості одного випадку сімейного насильства включав низку показників: власне майнові втрати; витрати, пов'язані зі здоров'ям; економічні втрати, викликані зниженою працездатністю або невиходом на роботу; витрати, пов'язані з правоохоронними органами; витрати, пов'язані із судами; витрати соціальних служб; витрати, пов'язані з перебуванням у притулках і кризових центрах; витрати, пов'язані з дітьми жертви.

За даними дослідження, середня вартість одного випадку насильства в сім'ї на той час для потерпілих становила приблизно **7 306,38 грн**, а для платників податків **1 730 грн** — це кошти, що йдуть на оплату роботи міліції, соціальних служб й інших суспільних інститутів, які працюють із жертвами насильства. За даними МВС України, в рік проведення дослідження (2007) за фактами насильства в сім'ї було складено 91 598 протоколів. Це означає, що українському бюджету реагування тільки на зареєстровані випадки насильства обійшлося приблизно в **158 464 540 грн**. З кожним роком ця цифра дедалі зростає як у зв'язку з ростом цін, так і зі збільшенням кількості звернень постраждалих до правоохоронних органів та соціальних інституцій.

Загальна ж вартість зареєстрованих випадків насильства в сім'ї в 2007 році становила **669 249 795,24 грн.**, причому більша частина цих витрат лягала на плечі самих постраждалих. У структурі цих витрат переважають ті, що пов'язані із втратою майна (42,2 %) і зі здоров'ям (19,3%).

Варто зауважити, що статистика не відображає всіх масштабів цього явища, яке й досі залишається здебільшого латентним феноменом.

3) «Економічні наслідки насильства щодо жінок в Україні», здійснено Українським центром соціальних реформ на замовлення Фонд народонаселення ООН, 2017
<http://www.unfpa.org.ua/publications/745.html>

В даному дослідженні представлено результати комплексної оцінки економічних наслідків насильства щодо жінок в Україні. Економічні розрахунки здійснено для наступних категорій можливих витрат суспільства: 1) втрачений макроекономічний продукт, обсяги якого визначаються необоротними втратами населення (передчасні смерті

жінок), тимчасовою та стійкою непрацездатністю внаслідок гендерно зумовленого насильства, а також зниженою працездатністю жертв, що впливає на продуктивність їх праці; 2) вартість послуг, пов'язаних із реагуванням на випадки насильства та наданням допомоги потерпілим (сектор охорони здоров'я, правоохоронні органи та система правосуддя, виправні заклади для кривдників, соціальні та спеціалізовані послуги для жінок, які постраждали від насильства); 3) особисті збитки та грошові витрати потерпілих внаслідок пережитого насильства.

З урахуванням прихованого характеру, економічні втрати, які несе українське суспільство внаслідок насильства щодо жінок, сягають **до \$208 млн на рік** (0,23% ВВП країни в 2015 р.).

В Україні через системний брак притулків та спеціалізованих послуг для постраждалих від насильства основна частина витрат, що зумовлені насильством щодо жінок, лягає на плечі самих постраждалих. За результатами моделювання, в масштабах країни сукупні особисті витрати жертв насильства та їх домогосподарств можуть сягати до \$190 млн на рік (більше 90% сукупних економічних витрат суспільства). Хоча розмір виплат „із кишені“ жертв визначається тяжкістю отриманих тілесних ушкоджень, в середньому українські жінки витрачають близько \$200 (більше 5 тис. грн) на подолання наслідків насильства; ці кошти помітно перевищують розмір середньої заробітної плати жінок. Подібні витрати можуть включати: оплату медичних послуг та обстежень, придбання ліків і медичних препаратів, витрати на переїзд на нове місце проживання, оренду окремого помешкання та облаштування „нового життя“, вартість юридичних консультацій, сплату адміністративних зборів, консультації психологів для дорослих та дітей, які були свідками насильства.

Сумарна вартість втраченого макроекономічного продукту внаслідок насильства щодо жінок в Україні становила до \$3,7 млн в 2015 р., при цьому втрати в \$1,5 млн були зумовлені передчасними смертями жінок працездатного віку. Крім необоротних втрат населення, значний вплив на економіку справляють і ті трудові втрати, що пов'язані з травматизмом та хворобами внаслідок насильства. Зокрема, через наслідки тимчасової непрацездатності жертв домашнього насильства економіка втрачає до 103,5 тис. робочих днів на рік. Більш того, майже дві третини постраждалих наголошують на зниженій працездатності внаслідок емоційного потрясіння, в результаті якої вони не спроможні виконувати звичні домашні справи та потребують сторонньої допомоги.

Вартість надання послуг, що пов'язані з реагуванням на факти насильства та наданням допомоги потерпілим, сягала до \$14,1 млн в 2015 р. При цьому основна частина витрат спрямовується на діяльність правоохоронних органів та притягнення до відповідальності кривдників. На витрати ж, пов'язані з безпосереднім наданням послуг постраждалим від насильства, спрямовується значно менше коштів.

Економічні та соціальні є величезними і надають нерівномірний вплив на все суспільство. Жінки можуть страждати від ізоляції, нездатності працювати, втрати заробітку, неучасті в звичайній діяльності та від обмеженої здатності піклуватися про себе і своїх дітей. Домашнє насильство (в тому числі довготривале), особливо, якщо цьому передувало nereагування з боку відповідних органів (поліція, суд тощо), може призвести до вбивства кривдника та, як наслідок, засудження постраждалої від домашнього насильства.

Приклад: Відео: «Територія каяття. Випуск 58. Жіноча доля в ув'язненні» (скорочений)

<https://www.youtube.com/watch?v=xIYAn1ebx5o&feature=youtu.be>

Підсумок тренера: Домашнє насильство – це складне явище, яке має безпосередній вплив як на окремих осіб (постраждала, кривдник, діти, члени родина та/чи найближчого

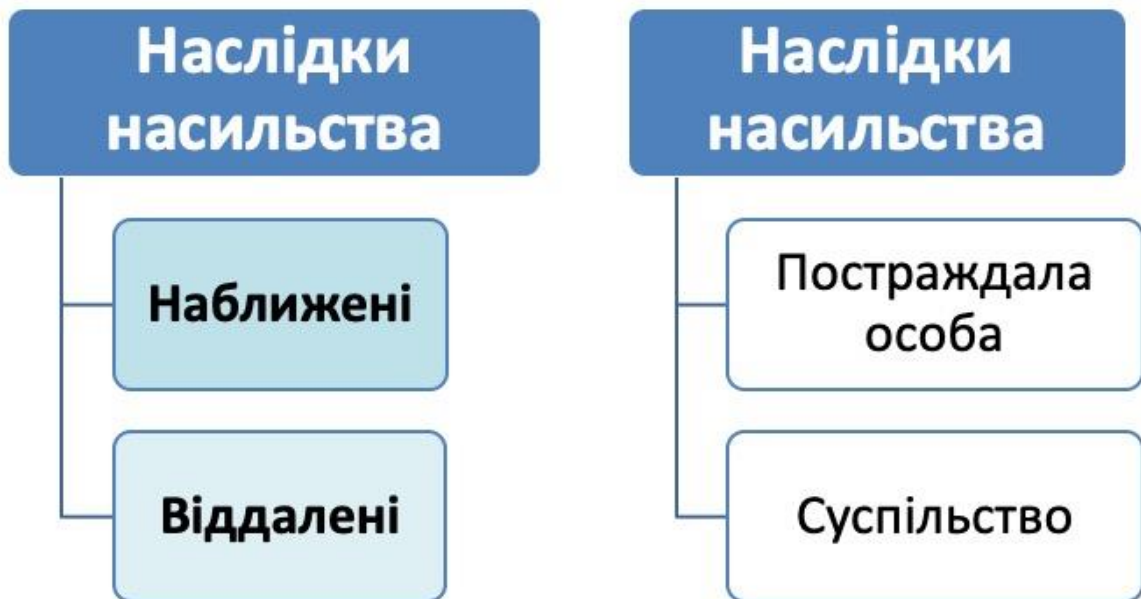
оточення), так і суспільство в цілому. Вплив домашнього насильства на дітей, в тому числі дітей – свідків, має свою специфіку та особливості. Наслідки від пережитого насильства можуть проявлятися не відразу під час та безпосередньо після факту насильства, а через певний час; можуть мати довготривалий характер і впливати (негативно) на подальше життя особи; Соціальні та економічні втрати, спричинені домашнім насильством є значними.

Наслідки домашнього насильства для постраждалих та суспільство

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Наближені наслідки ДН для постраждалої особи

- Синці, травми, переломи, ушкодження внутрішніх органів;
- Погіршення функцій будь-якого органу;
- Блювота, головні болі, втрата свідомості, струс мозку, крововиливи в очні яблука;
- Гострі психічні порушення;
- Страх, тривога, гнів;
- Збудження, прагнення кудись бігти, ховатися;
- Глибока загальмованість, зовнішня байдужість;
- Розвиток важкої депресії з почуттям власної ущербності, неповноцінності
- Смерть в наслідок вбивства та/або спроби суїциду

Віддалені наслідки ДН для постраждалої особи

- Порушення фізичного і психічного стану та/або розвитку дитини;
- Соматичні захворювання (дихальної системи, нервової системи, порушення обміну речовин...);
- Особистісні та емоційні порушення;
- Соціальні наслідки
- Економічні наслідки

Наслідки домашнього насильства

➤ Фізичні

➤ Психологічні

➤ Соціальні

➤ Економічні

Фізичні наслідки

- Ушкодження частин тіла та внутрішніх органів різного ступеня тяжкості;
- Переломи кісток;
- Інфекційно-запальні захворювання та або травми геніталій, ХСШ;
- Висипи, алергії;

Психологічні наслідки

- Низька самооцінка;
- Почуття провини, сорому;
- Переконаність у власній неповноцінності;
- Висока частота депресій;
- Занепокоєння, туга, самотність;
- Порушення сну;
- Психотравми;
- Суїцид (спроба суїциду);

Особливості наслідків ДН для дітей

- Затримка фізичного розвитку, нервово-психічного розвитку; Діти пізніше починають ходити, говорити;
- Смоктання пальців, кусання нігтів;
- Заїкання;
- Енурез;
- Складнощі з контролем власних емоцій (гнів, прояви агресії, особливо стосовно молодших дітей, тварин);
- Пасивність, неможливість себе захистити;
- Порушення спілкування з однолітками;
- Ігри сексуального характеру;
- Привернення до себе уваги ексцентричною поведінкою;

Спогади про насильство в дитинстві

Мій перший спогад – спогад чотирирічної дівчинки: я бачу, як мій біологічний батько штовхає маму просто в скляні двері. Моя десятирічна сестра намагається захистити маму і б'є його ззаду, щоб він відчепився від неї, а я просто сиджу біля каміну і безпорадно дивлюся, як він бігає за нею....

Батько ухопив сестру за волосся та підняв сантиметрів на тридцять над підлогою і притис до стіни в їдальні, а мама волала, що він завдає дитині болю і просила відпустити. Я міцно тримала коліна до грудей, щосили намагаючись уявити, що нічого не відбувається і це не моє життя.

Не знаю, чи в ту мить, а чи пізніше я усвідомила, що більше ніколи – ніколи – не опинюся в такій пастці: слабкою, нездатною захистити від лиха тих, кого люблю. Однак я точно знаю, що над усе у світі ненавиджу страх.

...

Спогади про насильство в дитинстві

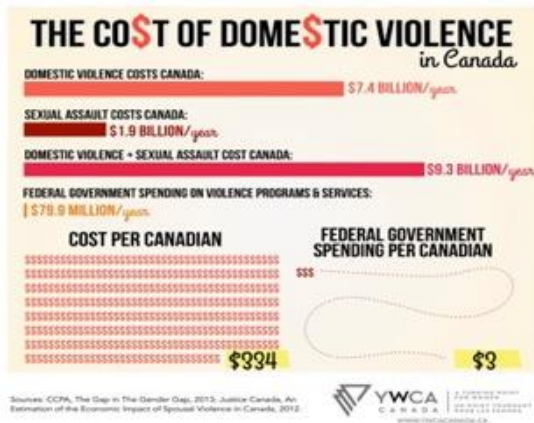
...

В родині моєї мами також процвітала жорстокість. Думаю, саме тому вона так довго мирилася з вибриками мого біологічного батька: просто не знала, що можна жити інакше. З якоїсь причини сама вважала, що заслуговує на жорстоке ставлення, і навіть досі вона, найімовірніше, готова повірити у щось найгірше для себе.

Коли мамі було сімнадцять років, вона гадала, що батько врятує її від жорстокої родини, але натомість знову опинилася в добре знайомому кошмарі...

Я вважаю, що багато в чому досягла успіху в житті саме тому, що мамі вистачило хоробрості забрати нас від біологічного батька...

Мері Дженнінгз Гегар “Стріляй як дівчисько” (майор ВПС США)

\$13.6 BILLION is the cost of domestic violence to the Australian economy

Ціна домашнього насильства

«Вартість домашнього насильства», Велика Британія, 2004 р.

Авторка – проф. Сильвія Велбі

- Витрати, спричинені домашнім насильством були оцінені у приблизно 23 млрд. фунтів щорічно.

www.devon.gov.uk/cost_of_dv_report_sept04.pdf

Дослідження
«Ціна домашнього насильства»
(2007- 2008 рр.),
ГО «Ла Страда-Україна» та ХІСД:

- ✓ Загальна вартість зареєстрованих випадків насильства в сім'ї в 2007 р. -
669 249 795,24 грн.;

більша частина цих витрат лягала на плечі самих постраждалих.

«Економічні наслідки насильства
щодо жінок в Україні», 2017,
Фонд народонаселення ООН

- ✓ Економічні втрати, які несе українське суспільство внаслідок насильства щодо жінок, можуть сягати **до \$208 млн. на рік.**
www.unfpa.org.ua/publications/745.html

Вбивство кривдника в результаті (довготривалого) насильства

- **Відео:** «Територія каяття. Випуск 58. Жіноча доля в ув'язненні» (скорочений)
 - <https://www.youtube.com/watch?v=xIYAn1ebx5o&feature=youtu.be>

*ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ*

1.6. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ З ВИЗНАЧЕННЯ НАСЛІДКІВ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ КАТЕГОРІЙ ЦІЛЮВИХ ГРУП НАСЕЛЕННЯ ТА СУСПІЛЬСТВА.

Робота в малих групах.

Мета: Сформувати розуміння серйозності наслідків домашнього насильства для особи та суспільства в цілому.

Інформація для тренера: Учасники об'єднуються в 3 групи. Кожна група отримує завдання прописати наслідки домашнього насильства для: **Постраждалої (дорослої) особи, Дитини, яка є свідком (одночасно постраждалою)** та **Суспільства**. Учасники записують результати обговорення в малій групі на розданих листах фліпчарту, де заздалегідь накреслена таблиця для заповнення.

Кожна група обирає особу, яка буде представляти результати обговорення в малих групах на загальне обговорення. Учасники інших груп мають можливість коментувати та доповнювати.

Після завершення представлення результатів та доповнень, тренер підводить підсумки.

Група 1

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ ПОСТРАЖДАЛОЇ (ДОРОСЛОЇ) ОСОБУ	
НАБЛИЖЕНІ	ВІДДАЛЕНІ

Група 2

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ ДИТИНИ, ЯКА Є СВИДКОМ (ОДНОЧАСНО ПОСТРАЖДАЛОЮ)	
НАБЛИЖЕНІ	ВІДДАЛЕНІ

Група 3

НАСЛІДКИ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ДЛЯ СУСПІЛЬСТВА	
НАБЛИЖЕНІ	ВІДДАЛЕНІ

Модуль 2. “МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ЩОДО ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ”

МЕТА МОДУЛЯ: покращити знання учасників щодо застосування міжнародних стандартів та новел національного законодавства при розгляді справ щодо домашнього насильства.

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ НА ЗАКРІПЛЕННЯ ОТРИМАНИХ ЗНАТЬ ТА НАВИЧОК У ПЕРШОМУ ДЕНІ ТРЕНІНГУ.

Модератор пропонує учасникам тренінгу надати короткі відповіді на запитання та записує відповіді на фліп-чарті. У випадку відсутності відповідей – проставляє прочерк.

Домашнє насильство – це?

Види домашнього насильства – це?

Домашній конфлікт – це?

Які наслідки домашнього насильства – на дорослу особу? Дитину? Суспільство?

Кожному учаснику, який дасть відповідь – заохочувальні солодощі – цукерка, як спосіб мотивації.

2.1. «Міжнародні акти, що стосуються домашнього насильства»

МІНІ-ЛЕКЦІЯ

Мета лекції:

- продемонструвати розвиток концептів «насильство щодо жінок – це порушення прав людини» та «домашнє насильство – це порушення прав людини»
- надати інформацію про основні міжнародно-правові акти в галузі протидії домашньому насильству та їх зміст
- представити основні міжнародно-правові стандарти запобігання та протидії домашньому насильству та надання допомоги постраждалим від нього для подальшого врахування в суддівській практиці

Питання

3. Розвиток міжнародного права щодо визнання явища домашнього насильства та насильства щодо жінок як порушення прав людини
4. Загальний огляд міжнародно-правових актів в галузі прав людини та протидії насильству
 - 4.1. Документи ООН
 - 4.2. Документи Ради Європи
 - 4.3. Практика міжнародних судів та квазісудових органів

Питання 1. Розвиток міжнародного права щодо визнання явища домашнього насильства та насильства щодо жінок як порушення прав людини

Шлях концептів «насильство щодо жінок – це порушення прав людини» та «домашнє насильство – це порушення прав людини» до всесвітнього визнання був довгим та непростим.

Першим міжнародним документом, що однозначно визнав насильство щодо жінок дискримінацією за ознакою статі та порушенням гарантованих на міжнародному рівні прав людини, стала Загальна рекомендація № 19 КЛДЖ, прийнята на 11-й сесії КЛДЖ в 1992 році.

Не дивлячись на чисельні факти насильства, чітке розуміння того, що насильство щодо жінок є порушенням прав людини, а не частиною релігійною, культурної чи традиційної практики, вперше було сформульовано в 1993 році в документах Конференції ООН з прав людини (Віденської конференції). Такий підхід був вкрай важливим – він поклав кінець розумінню домашнього насильства як внутрішньої справи родини, приватної справи і започаткував формуванню системи заходів реагування на домашнє насильство з боку урядів та держав.

Результатом цього стало прийняття Генеральною асамблеєю ООН *Декларації про викорінення насильства щодо жінок*, в якій ООН сформулювала своє негативне ставлення до цього явища, дала визначення цьому феномену та закликала міжнародне співтовариство та національні уряди протидіяти йому.

Згідно з Декларацією, дії, що можна кваліфікувати як насильство щодо жінок, можна згрупувати у три категорії:

- 1) насильство в сім'ї або «домашнє насильство» (саме такий термін вживають у міжнародному праві);
- 2) насильство на робочому місці й у громадських місцях;
- 3) насильство з боку або за потурання органів державної влади.

Декларація не має обов'язкової дії, не ратифікується державами.

У 1995 році на Четвертій міжнародній конференції ООН щодо становища жінок, проблема викорінення насильства стосовно жінок була внесена до кола принципово важливих напрямків та увійшла до підсумкового документу Конференції – *Пекінської декларації та Платформи дій*, що була визнана майже двомастами державами-членами ООН, в тому числі й Україною.

Домашнє насильство або насильство в сім'ї також розглядалося як вид насильства щодо жінок, оскільки, як про це говорилося під час попереднього модуля, воно має непропорційний вплив на жінок (абсолютна більшість постраждалих від нього є жінки).

То що ця проблема мала довгий шлях до визнання в міжнародному праві як порушення прав людини, ілюструє той факт, що Конвенція ООН про ліквідацію дискримінації щодо жінок, яка була прийнята ООН в 1979 році не містила не тільки окремої статті, присвяченої питанням домашнього насильства та насильства щодо жінок в цілому, але й цих термінів взагалі.

Пізніше ООН прийняла низку Рекомендацій щодо протидії насильству над жінками та домашньому насильству зокрема, які є частиною цієї Конвенції і будуть розглянуті далі.

Тож основні положення міжнародних документів щодо протидії домашньому насильству можна узагальнити наступним чином:

- Домашнє насильство не є приватною справою родини.
- Домашнє насильство не може бути виправдане культурними, релігійними чи національними традиціями та практиками.
- Домашнє насильство є порушенням прав людини.
- Від домашнього насильства жінки страждають непропорційно з чоловіками, тому воно є виявом дискримінації по відношенню до жінок та є однією з форм насильства щодо жінок.
- Міжнародні організації та національні уряди мають усіма можливими способами протидіяти домашньому насильству та насильству по відношенню до жінок (законодавство, інституалізація, створення сервісів для постраждалих, покарання кривдників, попередження насильства тощо) відповідно до міжнародних стандартів, які сформульовані в документах.

Питання 2. Загальний огляд міжнародно-правових актів в галузі прав людини та протидії насильству

Нормативно-правове забезпечення у цій сфері умовно можна розділити на міжнародні норми «жорсткого» права, яке складається з міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та міжнародних норм та положень так званого «м'якого права», які мають рекомендаційний та роз'яснювальний характер. Міжнародно-правові договори з питань прав людини, які у разі надання Верховною Радою України згоди на їхню обов'язковість у встановленому порядку мають обов'язкову юридичну силу, виступають частиною національного законодавства України та підлягають застосуванню в судовій практиці.

2.1. Документи ООН

Базовими документами ООН з прав людини, які є важливими для формування стандартів протидії насильству є: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.), Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.), Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979) та факультативний протокол до неї, Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) та факультативні протоколи до неї, Конвенція ООН про права інвалідів (2006 р.). Всі згадані міжнародно-правові договори визнані Україною, **мають обов'язкову** юридичну силу (окрім Загальної декларації прав людини, яка не підлягає ратифікації) та мають застосовуватися судами України.

Загальні коментарі, рекомендації, зауваження загального порядку Комітетів ООН (Комітету ООН з прав людини, Комітету з ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок (далі – КЛДЖ), Комітету ООН з прав дитини) стосовно належного розуміння державами-учасницями положень відповідних міжнародно-правових договорів, мають бути враховані при застосуванні цих договорів на національному рівні.

Основним міжнародно-правовим договором ООН, яким було започатковано спеціальну нормативну базу протидії домашньому насильству, стала **Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок** яка була прийнята 18 грудня 1979 р. резолюцією Генеральної Асамблеї ООН №34/180.(CEDAW). Конвенція була ратифікована Указом Президії Верховної Ради УРСР від 24 грудня 1980 р. Законом України «Про правонаступництво України» від 12 вересня 1991 р. №1543-ХІІ наша держава підтвердила свої зобов'язання за міжнародними договорами, ухваленими Україною.

Конкретизація положень Конвенції, подальше розкриття форм і сфер дискримінації щодо жінок є компетенцією **Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок** – експертного органу ООН, створеного з метою моніторингу виконання державами-учасницями положень Конвенції.

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ
<p>14 лютого 2017 Україна представила свою восьму доповідь щодо виконання Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. Звітувала за період з 2008 по 2016 рік. Комітет сформулював рекомендації Україні, про виконання яких потрібно звітуватися в 2021 році. Серед рекомендацій Комітету наступні:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити правосуддя з гендерно-чутливим підходом, виконати зобов'язання щодо попередження, розслідування та покарання злочинів проти жінок та дівчат;
<ul style="list-style-type: none"> • Не застосовувати амністію за злочини, пов'язані з сексуальним насильством під час конфлікту; • Проводити обов'язкові систематичні навчання правоохоронних органів та військових щодо прав жінок;
<ul style="list-style-type: none"> • Привести у відповідність з міжнародними стандартами визначення зґвалтування, включивши у нього не лише фізичне насильство, а й зловживання владою, страх психологічного насильства, шантаж та утримання в неволі;
<ul style="list-style-type: none"> • Забезпечити адекватну медичну допомогу та доступ до правосуддя для жертв сексуального насильства, внутрішньо переміщених жінок та інших вразливих груп жінок;

Окрім конвенцій, факультативних протоколів до них та рекомендацій, існує ще декілька **видів** міжнародних документів, які компетентно та авторитетно тлумачать норми міжнародних договорів, допомагають зрозуміти їх суть та надають певні рекомендації щодо виконання – доповіді спеціальних доповідачів, декларації, плани дій тощо.

Доповіді спеціальних доповідачів, зокрема Спеціального доповідача ООН з питань насильства щодо жінок, яким, серед іншого, був розроблений Модельний закон ООН про домашнє насильство; Спеціального доповідача з катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поведінки і покарання; Спеціального доповідача з питань торгівлі людьми, особливо жінками і дітьми;

Декларації, плани дій, платформи, резолюції та рекомендації Генеральної Асамблеї ООН та Комітету Міністрів Ради Європи, які мають рекомендаційний характер, виражають спільну позицію держав-членів ООН та Ради Європи та скеровують їхню політику в єдиному напрямі впровадження на національному рівні спільних принципів протидії домашньому насильству.

Так, у 1993 році Всесвітня конференція з прав людини у Відні відкрито визнала наявність цілого ряду порушень прав людини, заснованих на статевій ознаці, у тому числі насильства щодо жінок, прийняла **Віденську декларацію і Програму дій**, які в окремому розділі підтвердили, що права жінки є фундаментальною складовою всіх прав людини.

КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ
Важливим кроком на шляху вдосконалення міжнародних механізмів боротьби з насильством щодо жінок було запровадження посади Спеціального доповідача з питань насильства щодо жінок , який діє в рамках так званих спеціальних процедур ООН. Ця посада була заснована Резолюцією Комісії ООН з прав людини «З питань включення прав жінок у механізми Організації Об'єднаних Націй з прав людини і викорінення насильства стосовно жінок» (56-те засідання, 4 березня 1994 р.).
Спеціальний доповідач має такі повноваження, що прямо передбачено в зазначеній Резолюції:
а) збирати інформацію про насильство стосовно жінок, про його причини і наслідки з різних джерел, таких як держави, органи, створені відповідно до конкретних договорів, спеціалізовані заклади, міжурядові та недержавні організації, й ефективно реагувати на цю інформацію;
б) рекомендувати заходи національного, регіонального й міжнародного рівня з ліквідації насильства стосовно жінок та його причин, заходи щодо усунення наслідків;
в) співпрацювати з іншими спеціальними доповідачами, спеціальними представниками, робочими групами й незалежними експертами Комісії ООН з прав людини. Генеральний секретар ООН надає Спеціальному доповідачу всю необхідну допомогу, а той, у свою чергу, має представляти щорічні доповіді Комісії ООН з прав людини.

Суддям необхідно знати положення та суть цих міжнародних норм рекомендаційного характеру для того, щоб правильно розуміти норми міжнародних договорів, що стосуються дискримінації та домашнього насильства, застосовуючи їх на практиці. Наприклад, при з'ясуванні обставин певної справи, можливі сумніви у кваліфікації дій особи, статусу учасників провадження, оскільки національне законодавство в сфері домашнього насильства не є досконалим. Також при обґрунтуванні судового рішення роз'яснювальні положення цих норм будуть сприяти належній мотивації судового рішення.

2.1. Документи Ради Європи

У межах Ради Європи також ухвалені нормативні акти, що спрямовані на протидію гендерному насильству та його негативному впливу на належний розвиток дитини, про що свідчить прийняття Комітетом міністрів Ради Європи низки рекомендацій державам-учасницям Ради Європи, зокрема:

- **Європейська Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.)** є фундаментальною основою в галузі прав і свобод людини, її законних інтересів та потреб. Права й свободи, передбачені Конвенцією, стосуються найважливіших сфер життя людини і мають громадянську, політичну, економічну та соціальну спрямованість. Головні з них – право на життя, свободу, особисту недоторканність особи, вільне пересування, свободу думки, совісті, релігії, виявлення поглядів, мирних зборів й асоціацій, право на створення сім'ї, повагу до особистого і сімейного життя, право на справедливий судовий розгляд, мирне володіння майном, заборона дискримінації, катувань, рабства та примусової праці, неприпустимість покарання без закону. Одна з ключових особливостей Конвенції полягає в тому, що вона не тільки встановлює права та свободи людини, але і передбачає право на індивідуальне звернення за захистом порушених прав на міжнародному рівні. Конвенція та Протоколи до неї за юридичною природою є **обов'язковим міжнародним правовим договором**, який запровадив систему наднаціонального контролю за дотриманням прав людини на внутрішньодержавному рівні.
- **Європейська соціальна хартія** (1961 р.) і Переглянута європейська соціальна хартія (1996 р.), зокрема, їхні положення, що стосуються рівності жінок і чоловіків у сфері зайнятості, а також Додатковий протокол до Європейської соціальної хартії, що передбачає систему колективних скарг;
- Підсумкова **декларація**, прийнята в рамках 2-го Саміту Ради Європи (Страсбург, 1997), в якій глави держав і урядів учасниць Ради Європи висловили рішучий намір боротися з насильством проти жінок і з усіма формами сексуальної експлуатації жінок;
- Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи: Рекомендація №R(79) 17 про захист дітей від поганого поводження, Рекомендацію №R(85) 4 про насильство в сім'ї, Рекомендація №R(85) 11 про становище жертви в рамках кримінального права і кримінального судочинства, Рекомендація №R(87) 21 про надання допомоги і підтримки жертвам і про запобігання перетворенню особи на жертву, Рекомендація № R(90) 2 про соціальні заходи щодо насильства в сім'ї, Рекомендація № R(91) 11 про сексуальну експлуатацію, порнографію і проституцію, а також про торгівлю дітьми і молодими людьми, Рекомендація №R(93) 2 про медико-соціальні аспекти поганого поводження з дітьми, Рекомендація № R(2000) 11 про боротьбу з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації, та Рекомендація Rec(2001) 16 про захист дітей від сексуальної експлуатації;
- Декларації і резолюції, прийняті в рамках 3-ї Європейської конференції міністрів з питань рівності жінок і чоловіків, організованої Радою Європи (Рим, 1993 р.);
- Рекомендації № R(2002)5 щодо захисту жінок від насильства

- Рекомендація № 1582 (2002) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Домашнє насильство проти жінок» (2002 рік);
- План дій ОБСЄ щодо підтримки гендерної рівності (2004 рік);
- Рішення Ради міністрів ОБСЄ 15/05 щодо запобігання та протидії насильству щодо жінок (2005 рік);
- Резолюція № 1512 (2006) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Парламентарі об'єдналися для протидії домашньому насильству стосовно жінок» (2006 рік);
- Резолюція № 1635 (2008) Парламентської Асамблеї Ради Європи «Протидія насильству щодо жінок: на шляху до Конвенції Ради Європи» (2008 рік).

Конвенція Ради Європи про запобігання насильства стосовно жінок та домашнього насильства та боротьбу із цими явищами домашнє насильство розглядається не тільки в контексті порушення прав жінок, зокрема насильства щодо них, але й як самостійна категорія.
(*Дописати про Конвенцію*)

4.4. Практика міжнародних судів та квазісудових органів

Важливе місце займає **практика міжнародних судових та квазісудових органів** у справах, пов'язаних з домашнім насильством, а саме:

- а. рішення Комітетів ООН з питань прав людини (передусім, Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок) за результатами розгляду індивідуальних скарг осіб, які вважають, що вони стали жертвами домашнього насильства;
- б. рішення Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних з домашнім насильством та жорстоким поведінням з дітьми, які відповідно до вимог закону є джерелом права.

Підсумки лектора:

Міжнародно-правові документи містять важливі стандарти протидії домашньому насильству, які мають застосуватися як в національному законодавстві, так і в суддівській практиці.

Розвиток міжнародного законодавства щодо протидії домашнього насильства

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Мета лекції:

1. Продемонструвати розвиток концептів «насильство щодо жінок – це порушення прав людини» та «домашнє насильство – це порушення прав людини»
 2. Надати інформацію про основні міжнародно-правові акти в галузі протидії домашньому насильству та їх зміст
 3. Представити основні міжнародно-правові стандарти запобігання та протидії домашньому насильству та надання допомоги постраждалим від нього для подальшого врахування в суддівській практиці
-

Шлях концептів «насильство щодо жінок – це порушення прав людини» та «домашнє насильство – це порушення прав людини» до всесвітнього визнання був довгим та непростим.

Перший міжнародний документ, що визнав насильство щодо жінок дискримінацією за ознакою статі та порушенням гарантованих прав людини - Загальна рекомендація № 19 КЛДЖ, прийнята на 11-й сесії КЛДЖ в 1992 році.

Цей підхід підкріплено на Всесвітній Конференції ООН з прав людини (Віденській конференції) в 1993 р.

Важливість нового підходу до домашнього насильства як порушення прав людини

Кінець розумінню домашнього насильства як внутрішньої справи родини, приватної справи започаткування формування системи заходів реагування на домашнє насильство з боку урядів та держав.

Декларації про викорінення насильства щодо жінок (1993)

Дії, що можна кваліфікувати як насильство щодо жінок, можна згрупувати у три категорії:

- насильство в сім'ї або «домашнє насильство» (саме такий термін вживають у міжнародному праві);
 - насильство на робочому місці й у громадських місцях;
 - насильство з боку або за потурання органів державної влади.
-

1995 – *Пекінська декларація та
Платформа дій*

Основні висновки щодо розуміння проблеми домашнього насильства в міжнародному праві

- Домашнє насильство не є приватною справою родини.
 - Домашнє насильство не може бути виправдане культурними, релігійними чи національними традиціями та практиками.
 - Домашнє насильство є порушенням прав людини.
 - Від домашнього насильства жінки страждають непропорційно з чоловіками, тому воно є виявом дискримінації по відношенню до жінок та є однією з форм насильства щодо жінок.
 - Міжнародні організації та національні уряди мають усіма можливими способами протидіяти домашньому насильству та насильству по відношенню до жінок (законодавство, інституалізація, створення сервісів для постраждалих, покарання кривдників, попередження насильства тощо) відповідно до міжнародних стандартів, які сформульовані в документах.
-

Базові документи ООН з прав людини

- Загальна декларація прав людини (1948),
 - Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р.),
 - Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (1966 р.),
 - Конвенція ООН про права дитини (1989 р.) та факультативні протоколи до неї,
 - Конвенція ООН про права інвалідів (2006).
-

Спеціальні міжнародні конвенції щодо протидії домашньому насильству

- Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (1979), ратифікована – 1980/1991,
 - Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (2011р.).
-

Міжнародні норми Ради Європи

- Підсумкова декларація, прийнята в рамках 2-го Саміту Ради Європи (Страсбург, 1997),
 - Європейська конвенція про права людини (1950 р.),
 - Європейська соціальна хартія (1961 р.),
 - Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи.
-

Міжнародні норми Ради Європи

- Декларації і резолюції, прийняті в рамках 3-ї Європейської конференції міністрів з питань рівності жінок і чоловіків, організованої Радою Європи (Рим, 1993 р.)

Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи

- Рекомендація №R(79) 17 про захист дітей від поганого поводження
- Рекомендація №R(85) 4 про насильство в сім'ї
- Рекомендація №R(85) 11 про становище жертви в рамках кримінального права і кримінального судочинства

Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи

- Рекомендація №R(87) 21 про надання допомоги і підтримки жертвам і про запобігання перетворенню особи на жертву,
 - Рекомендація № R(90) 2 про соціальні заходи щодо насильства в сім'ї,
 - Рекомендація № R(91) 11 про сексуальну експлуатацію, порнографію і проституцію, а також про торгівлю дітьми і молодими людьми,
-

Рекомендації Комітету Міністрів державам-учасницям Ради Європи

- Рекомендація №R(93) 2 про медико-соціальні аспекти поганого поводження з дітьми,
 - Рекомендація № R(2000) 11 про боротьбу з торгівлею людьми з метою сексуальної експлуатації,
 - Рекомендація Rec(2001) 16 про захист дітей від сексуальної експлуатації,
 - Рекомендації № R(2002)5 щодо захисту жінок від насильства.
-

Резолюції ПАРЕ та рішення ОБСЄ

- План дій ОБСЄ щодо підтримки гендерної рівності (2004 рік),
 - Рішення Ради міністрів ОБСЄ 15/05 щодо запобігання та протидії насильству щодо жінок (2005 рік),
 - Резолюція № 1512 (2006) Парламентської Асамблеї Ради Європи “Парламентарі об’єднались для протидії домашньому насильству стосовно жінок” (2006 рік),
 - Резолюція № 1635 (2008) Парламентської Асамблеї Ради Європи “Протидія насильству щодо жінок: на шляху до Конвенції Ради Європи” (2008 рік).
-

Практика міжнародних судових та квазісудових органів

- Рішення Комітетів ООН з питань прав людини (Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок) за результатами розгляду індивідуальних скарг осіб, які вважають, що вони стали жертвами домашнього насильства,
 - Рішення Європейського суду з прав людини у справах, пов’язаних з домашнім насильством та жорстоким поведінням з дітьми.
-

Дякую за увагу!

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

2.2. «Огляд практики ЄСПЛ та Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок стосовно рішень пов'язаних із домашнім насильством»

МІНІ-ЛЕКЦІЯ

Рекомендація: розпочати лекцію з питання до аудиторії:

Яке значення має судове рішення у подоланні дискримінаційних підходів і практик домашнього насильства.

- Роль судового рішення у подоланні усталених дискримінаційних підходів і практик домашнього насильства.
- Юридичне значення для правової системи України рішень Європейського суду з прав людини, Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітету ООН з прав людини тощо.

Як підсумок зазначити, що впливовість судової системи у забезпеченні втілення гендерної рівності й подоланні проявів домашнього насильства саме і зумовлена тим, що судді наділені достатньо широким колом можливостей, зокрема шляхом ухвалення судових рішень, спрямованих на подолання усталених дискримінаційних підходів і практик домашнього насильства.

Для цього судді для аргументації правової позиції при ухваленні судових рішень можуть використовувати у рішеннях мови міжнародних і регіональних договорів у сфері прав людини; звертатися до прецедентної практики міжнародних і регіональних судових інституцій (Європейський суд з прав людини, Комітет ООН з прав людини, Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Європейського Суду справедливості тощо).

Міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству вимагають від суддів свідомого розуміння того, що домашнє насильство виступає грубим порушенням прав людини і зазіхає, передусім, на її основні права.

Звернення при розгляді справ, в яких є прояви домашнього насильства, до прецедентної практики міжнародних і регіональних судових інституцій, допоможуть суддям уникнути подібних порушень у майбутньому і відповідним чином змінити власну правову систему і правозастосовну практик.

Питання до аудиторії:

Яке юридичне значення мають Рішення Європейського суду з прав людини і Комітету ООН з прав людини Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Європейського суду справедливості.

Які юридичні наслідки рішень Європейського Суду з прав людини у справах проти України? Чим вони відрізняються від рішень Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок?

Практика Європейського суду з прав людини – як джерело права

«у мотивувальній частині кожного рішення ... у разі необхідності мають бути посилання на Конвенцію та рішення Європейського суду з прав людини».
(Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 р. № 14).

Рішення Європейського суду з прав людини, Комітету ООН з прав людини, Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Європейського Суду справедливості мають різне юридичне значення для правової системи України, і, відповідно, ступінь їх обов'язковості.

Так, всім відомо, що найбільшу юридичну силу серед вказаних судових інституцій мають рішення ЄСПЛ. Україна офіційно визнала практику Європейського суду з прав людини та обов'язкову юридичну силу його рішень. Відповідно до ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23 лютого 2006 р. №3477-IV при розгляді справ суди застосовують Конвенцію та практику Суду як джерела права.

Практика Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок і її застосування на національному рівні при ухваленні судових рішень, як аргументація, міркування стосовно гармонійного тлумачення національного законодавства.

Відповідно до статей 1, 2 Факультативного протоколу до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок від 7 вересня 2000 року Комітет ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок уповноважений приймати і розглядати індивідуальні скарги від осіб щодо порушення прав, гарантованих цією Конвенцією. Україна визнала компетенцію КЛДЖ (ЗУ «Про ратифікацію Факультативного протоколу до Конвенції про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок» від 5.06.2003).

Рішення Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок щодо інших країн, не є загальнообов'язковими для України, проте закладені в них принципи запобігання та протидії домашньому насильству мають виступати орієнтирами державної політики та правозастосовчої практики у цій сфері.

Правові позиції, висловлені у рішеннях Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок щодо інших Країн, не є загальнообов'язковими для України, проте закладені в них принципи запобігання та протидії домашньому насильству повинні виступати орієнтиром у правозастосовній практиці у цій сфері.

Такі рішення справедливо вважають актами «м'якого права».

Тому, враховуючи авторитетність цих рішень, посилання на висловлені у цих рішеннях правові позиції можуть виступати додатковою юридичною аргументацією при ухваленні судових рішень.

Огляд судової практики свідчить про те, що при розгляді справ, причиною відкриття провадження за якими стали наслідки домашнього насильства, суди у переважній більшості не застосовують положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, не враховують, що домашнє насильство є грубим порушенням прав людини, що підтверджено як у міжнародних правових актах, так і у рішеннях міжнародних інституцій, однією з яких є Європейський суд з прав людини.

Європейський суд з прав людини визнав, що насильство в сім'ї, якому держава вчасно не запобігла чи не зупинила, може призвести до порушення таких статей Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод:

1. Обов'язок дотримуватись прав людини (Ст. 1);
2. Право на життя (Ст. 2);
3. Заборона тортур або нелюдських чи таких, що принижують гідність, поводження чи покарання (Ст. 3);
4. Право на повагу до особистого та сімейного життя (Ст. 8);

5. Право на ефективні засоби правового захисту (Ст. 13);
6. Заборона дискримінації (Ст. 14).

Питання до аудиторії: чи відомі рішення Європейського суду з прав людини, в яких зафіксовано порушення з боку держави прав людини у випадках, пов'язаних з насильством у сім'ї. Які рішення Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок відомі аудиторії.

Кількість судових рішень Європейського суду з прав людини, якими зафіксовано порушення з боку держави прав людини у випадках, пов'язаних з насильством у сім'ї, не можна назвати великою. *На сьогодні це, зокрема, рішення:*

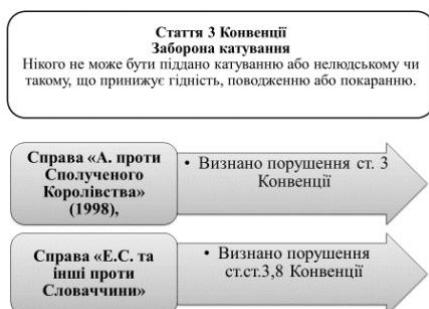
- «А. проти Сполученого Королівства» (1998),
- «Е.С. та інші проти Словаччини» (№ 8227/04 від 15.09.2009),
- «Контрова проти Словаччини» (№ 7510/0431.5.2007),
- «Беваква та С. проти Болгарії» (№ 71127/01) 12.6.2008),
- «Опуз проти Туреччини» (№ 33401/02 від 09.06.2009),
- «Дурма проти Турції» про неналежне розслідування жертви домашнього насильства. (3621/07 13.11.2014),
- «А. проти Хорватії» (№ 55164/18 від 14.10.2010),
- «Хайдуова проти Словаччини» (№ 2660/03 від 13.11.2010),
- «Бранко Томасік та інші проти Хорватії» (№ 46598/06 від 15.01.2009),
- «Савіни проти України» (2008 р.).
-

Запитання до аудиторії:

Які порушення Конвенції констатовані узв'язку з встановленими порушення з боку держави прав людини у випадках, пов'язаних з насильством у сім'ї.

Або

Які порушення прав людини внаслідок вчинення домашнього насильства визнає Європейський Суд з прав людини у наведених справах?

Так, у рішеннях ЄСПЛ:

- «А. проти Сполученого Королівства»,
- «С. та інші проти Словаччини» (2009)

визнано порушення ст. 3 Конвенції (заборона катування) та ст. 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя).

Одним із прецедентних рішень у системі Європейського суду у справах щодо домашнього насильства є **Справа «А. проти Сполученого Королівства» (1998), яким визнано порушення статті 3 Конвенції.**

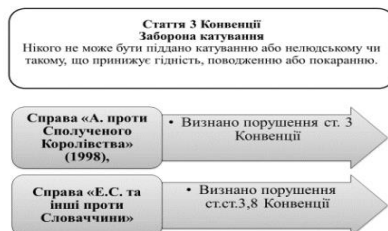
За обставинами справи, заявник А., якому на час звернення до Європейського суду було 10 років, та його молодший брат страждали від фізичного насильства з боку вітчима, яке тривало на протязі майже трьох років. За лупцювання одного з братів палицею, у 1993 вітчим був арештований, але відпущений під заставу наступного дня. Проте вітчим продовжував наносити А. тілесні ушкодження.

У 1994, в ході судового розгляду, захист обвинуваченого не заперечував факти систематичного побиття хлопця, проте намагався довести, що це було виправдано та

необхідно, оскільки А. був складною дитиною і не підкорювався родинній та шкільній дисципліні.

Слід зазначити, що у законодавстві Сполученого Королівства в той час існувала загальна заборона на завдання тілесних ушкоджень. *Батьків або інших осіб, які їх замінюють, захищав закон, якщо вони застосовували покарання, які були помірними та виправданими в даних обставинах.* Більшістю голосів присяжні вирішили, що вітчим не винен у нанесенні тілесних ушкоджень заявнику А.

Запитання до аудиторії: Які порушення були констатовані у даній справі на переконання аудиторії. Чи вплинуло на рішення ЄСПП «загальна заборона» у законодавстві Сполученого Королівства на завдання тілесних ушкоджень

У 1998 р. Європейський суд виніс рішення, у якому визнав, що покарання хлопця було негуманним та принизливим поведженням, що в свою чергу є порушенням статті 3 Європейської конвенції.

Також судом було встановлено, що законодавство Великобританії не забезпечило належного захисту заявникові від поведження та покарання, що у свою чергу призвело до порушення статті 3 Конвенції.

У своєму рішенні Суд, зокрема, вказав, що діти та інші вразливі категорії осіб мають право, зокрема, на державний захист у формі ефективного стримування таких серйозних посягань на особисту недоторканість.

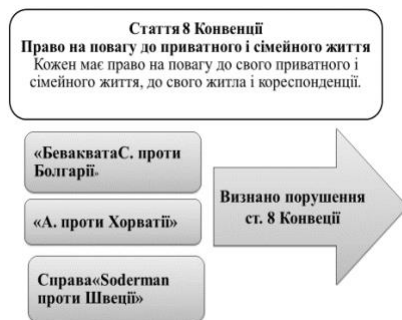
За результатами рішення Законодавство Сполученого Королівства було змінено таким чином, що тілесні покарання дітей були заборонені повністю.

У справі «Е.С. та інші проти Словаччини» ЄСПП встановлено, що Словаччина не забезпечила заявниці та її дітям терміновий захист від насильства з боку її чоловіка, що є порушенням ст. 3 (захист від нелюдського та такого, що принижує гідність, поведження) та ст. 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Європейської конвенції.

У справі «Е.С. та інші проти Словаччини» Європейський суд встановив, що Словаччина не забезпечила заявниці та її дітям терміновий захист від насильства з боку її чоловіка, що є порушенням ст. 3 (захист від нелюдського та такого, що принижує гідність, поведження) та ст. 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Європейської конвенції.

За обставинами справи в 2001 р. заявниця покинула чоловіка та подала проти нього заяву у зв'язку з жорстоким поведженням з нею та її дітьми, а також сексуальне насильство над однією з її доньок. Одночасно заявниця звернулася до суду із проханням вжиття заходів для виселення її чоловіка із їхнього спільного муніципального житла,

вимога була підтверджена експертним висновком. Проте її заяви про виселення чоловіка з їх спільного житла були відхилені, оскільки суд постановив, що він не може обмежити доступ чоловіка до житла. Тому заявниця була змушена покинути місце свого проживання, покинути своїх родичів та друзів та переїхати до іншого місця. Через два роки її чоловіка було визнано винним у жорстокому поводженні та сексуальному насильстві і засуджено до 4 років позбавлення волі.

Порушення ст. 8 Конвенції визнано у рішеннях:

- «Беваква та С. проти Болгарії» (2008),
- «А. проти Хорватії» (2010),
- «Содерман проти Швеції»

У справі «Беваква та С. проти Болгарії» ЄСПЛ

- звернув увагу на те, що ставлення до проблеми домашнього насильства як до «приватної справи» несумісне з обов'язком держави захищати сімейне життя громадян і заявників зокрема.
- визнав порушення статті 8 Європейської конвенції, що право на повагу до приватного та сімейного життя заявників (мати та її дитина) було порушено через нездатність суду своєчасно вирішити питання визначення тимчасового місця проживання дитини.
- недостатність і неефективність заходів, які були застосовані у відповідь на поведінку колишнього чоловіка заявниці

У справі «Беваква та С. проти Болгарії» ЄСПЛ звернув увагу на те, що ставлення до проблеми домашнього насильства як до «приватної справи» несумісне з обов'язком держави захищати сімейне життя громадян і заявників зокрема.

Дана справа стосується насильства в сім'ї, спрямованого проти жінки та її дитини, і затягування вирішення питання щодо визначення місця проживання дитини (яке зовсім було залишено без розгляду) ТА невинувато тривалого розгляду заяви про розлучення. В період розгляду цих справ чоловік продовжував чинити насильство. Заявниця стверджувала, що чоловік постійно її бив. На неодноразові звернення заявниці до правоохоронних органів із заявами про насильство, але ефективною та своєчасною допомогою не отримала, у відкритті кримінальної справи їй було відмовлено, зважаючи, що це «приватна справа», яка потребує приватного обвинувачення.

У своєму рішенні Європейський суд визнав порушення статті 8 Європейської конвенції, зокрема невиконання Болгарією своїх позитивних зобов'язань щодо забезпечення поваги до приватного та сімейного життя заявників. Суд вважав, що право на повагу до приватного та сімейного життя заявників (мати та її дитина) було порушено через нездатність суду своєчасно вирішити питання визначення тимчасового місця проживання дитини, що в свою чергу вплинуло на життя та благополуччя заявника С. та недостатність і неефективність заходів, які були застосовані у відповідь на поведінку колишнього чоловіка заявниці Беваква, який чинив акти психологічного та фізичного насильства стосовно обох заявників, які вимушені були піти з дому.

Під час розгляду справи Європейський суд зазначив, що хоч основним об'єктом статті 8 Конвенції є захист фізичних осіб від свавілля державних органів, додатковими об'єктами можуть бути і позитивні зобов'язання, що проявляються в ефективній «повазі» до приватного та сімейного життя і такі зобов'язання можуть включати в себе застосування заходів з врегулювання відносин між фізичними особами. Діти та інші вразливі особи мають право на ефективний захист.

У справі «Бевакка та С. проти Болгарії» ЄСПЛ

- звернувши увагу на те, що ствердження до проблеми домашнього насильства як до окремих справ не виключено і обов'язком держави захищати сімейне життя громадян і захищати їх.
- вказав на порушення статті 8 Європейської конвенції, що право на повагу до приватного та сімейного життя заявниці (мати та її дитина) було порушено через невідповідність суду своєчасно вжити певних запобіжних заходів щодо проживання дитини.
- невідповідність і неефективність заходів, які були застосовані у відповідь на поведінку колишнього чоловіка заявниці

Домашнього насильства стосується **Справа «А. проти Хорватії»**, за обставинами якої звернення жінки на протязі тривалого часу не знаходили свого вирішення, заявниця просила суд захистити її від переслідувань з його боку. Але суд відхилив її прохання, оскільки доказів безпосередньої загрози життю надано не було. В подальшому він був заарештований, згодом на прохання його матері відпущений. Даний арешт не припинив знущань з боку чоловіка.

За результатами розгляду у даній справі Суд встановив **порушення ст. 8** (право на повагу до приватного та сімейного життя) у зв'язку з тим, що державні органи Хорватії не виконали заходи, що були визначені судом з метою захисту заявниці, а також не намагалися розібратися з психіатричними проблемами її колишнього чоловіка, як були причиною його агресивної поведінки. Суд присудив 9000 євро компенсації за завдану моральну шкоду і 4470 євро за матеріальні витрати у справі.

Щодо невиконання державою обов'язку щодо вирішення психічних проблем чоловіка, який вчиняв акти насильства в сім'ї є справа ЄСПЛ «Хайдуова проти Словаччини», за обставинами якої, кривдника було засуджено, однак суд вирішив не ув'язнювати його, а направити до лікарні для психіатричного лікування, проте через сім днів його було виписано з лікарні (необхідне лікування він не пройшов). Після виходу з лікарні він поновив свої погрози, а також почав погрожувати адвокату заявниці. Кривдника знову було направлено до лікарні.

Суд встановив **порушення ст. 8** на тій підставі, що, хоча колишній чоловік заявниці і не нападав на неї після своєї виписки з лікарні, **SAME її побоювання, що він може привести у виконання свої загрози, були обґрунтованими, а влада не виконала свого зобов'язання лікування кривдника у психіатричному стаціонарі.**

Рішенням у справі а ЄСПЛ «Содерман проти Швеції» від 12.11.2013 встановлено:

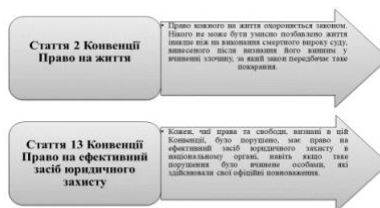
- ◆ порушення ст. 8 Конвенції – права дитини на особисту недоторканність;
- ◆ вказав на те, що, хоча в той час, не забезпечувало права заявниці на повагу до приватного життя – як в кримінальному так в цивільному процесі – у спосіб, що відповідає Конвенції.

Справа ЄСПЛ «Содерман проти Швеції» від 12.11.2013 стосувалася прихованої зйомки 14 річної дівчини її вітчимою коли вона була гола та на те, що шведська правова система, яка на той час не забороняла відеозаписи без дозволу особи, не захистила її від втручання у її особисту недоторканність.

Питання до аудиторі : До якого висновку прийшов ЄСПЛ при відсутності у законодавстві Швеції заборони відеозапису без дозволу особи.

Суд прийшов до висновку, що мало місце порушення статті 8 (право на повагу до приватного життя) Конвенції. Він встановив, зокрема, що шведське право, яке діяло в той

час, не забезпечувало права заявниці на повагу до приватного життя – ані в кримінальному ані в цивільному процесі – у спосіб, що відповідає Конвенції. Дія, вчинена вітчимою, порушувала її недоторканність. Тобто заявниця мала право на відшкодування моральної шкоди, але це питання вирішено не було.

Одночасно порушення ст. 2 та 3 Конвенції констатовано у справах Контрова проти Словаччини (2007), Опуз проти Туреччини (2009), Бранко Томасик та інші проти Хорватії (2009).

Рішення Суду у справі «Опуз проти Туреччини» (2009) носить революційний характер у сфері боротьби із домашнім насильством. По-перше, суд дав характеристику зобов'язань держави у зв'язку з насильством в сім'ї, визнавши серйозність домашнього насильства в Європі, а також проблем, які виникають через латентність та нереагування на це правопорушення з боку агентів держави. Вперше у своєму рішенні Суд підкреслив, що насильство в сім'ї не є приватною чи сімейною справою, але є питанням, що зачіпає суспільні інтереси, що в свою чергу вимагає ефективних дій з боку держави. Суд також зазначив, що недостатньо мати закони щодо протидії домашньому насильству, більш важливим є наявність ефективних механізмів їхньої реалізації. Суд встановив, що кримінальне право не мало адекватного стримуючого ефекту, здатного забезпечити ефективне запобігання насильству щодо жінок, і що пасивність з боку поліції та прокуратури у відповідь на такі скарги було широко поширеним явищем. Суд зазначив, що «безвідповідальність судової системи та безкарність кривдників показує, що зобов'язання вживати належних заходів для вирішення проблеми насильства в сім'ї не було виконане належним чином». По-друге, домашнє насильство було визнано жорстоким поведінням, що є проявом нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведіння, тобто порушенням ст.3 Європейської конвенції. По-третє, надзвичайно важливим є той факт, що вперше суд визнав нездатність держави адекватно реагувати на насильство за ознакою статі як порушення статті 14 Європейської конвенції, тобто положення про недискримінацію. Суд зазначив, що «від дискримінаційної судової пасивності у Туреччині, хоча і ненавмисне, в основному страждають жінки <...> насильство, від якого потерпали заявниця та її мати, може вважатись гендерним насильством, яке є однією з форм дискримінації стосовно жінок» (п. 200 Рішення). Таким чином, Європейський Суд в цій справі підтвердив принциповий підхід, закладений в міжнародних стандартах протидії домашньому насильству, згідно з яким насильство щодо жінок визнається однією з формою дискримінації за ознакою статі. Отже, Судом було визнано порушення статей 2, 3 та 14 Європейської конвенції. Суд призначив 30000 євро компенсації за шкоду, завдану

заявниці через порушення вище- зазначених статей, а також 6500 євро за витрати, які мали місце у зв'язку з процесом

- Рішення ЄСПЛ у справі «Опуз проти Туреччини»:**
- ❑ невиконання державою обов'язків із інтеграції системи покарань за домашнє насильство за межами його закону життя жінки;
 - ❑ не виконання державою ефективного закону життя жінки;
 - ❑ гендерне насильство « формально дискримінаційного » характеру « Європейська конвенція »;
 - ❑ порушення статті 2 у зв'язку з обов'язком статті 3 у зв'язку з неадекватною державою заохочення жінку від повторного насильства з боку чоловіка за статті 14 у поєднанні зі статтями 2 і 3, оскільки насильство мало гендерну природу

Дана справа стосується багаторічного жорсткого насильства в сім'ї стосовно жінки та її матері. Уникаючи втручання «в особисте або сімейне життя» держава не прийняла належних заходів проти чоловіка заявниці, незважаючи на безперечні факти тяжкого насильства у сім'ї. Не звертаючи уваги на постійні скарги до правоохоронних органів, держава не змогла надати ефективний захист жінкам, що призвело до вбивства матері заявниці у 2003 р., вчинене колишнім чоловіком Нахід Опуз. За цей злочин його було засуджено та призначено покарання у вигляді довічного ув'язнення, проте Х.О. було звільнено до розгляду апеляції, після чого, за свідченнями Нахід Опуз, він продовжував погрожувати їй.

Аналогічний висновок був підтриманий у справі «Дурма проти Турції» про неналежне розслідування жертви домашнього насильства. (3621/07 13.11.2014).

Питання до аудиторії: Чи можуть справи щодо конфліктів у сім'ї розцінюватися, як малозначні, закриватися за примиренням, чи може не з'ясування дійсних обставин «конфлікту» і відмови «жертви» від заяви призвести до негативних наслідків

**Рішення ЄСПЛ у справі «Контрова проти Словаччини»
встановлено:**

- порушення статті 2 Конвенції у зв'язку з нездатністю влади захистити життя дітей;
- статті 13 з огляду на відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві для отримання компенсації за моральні збитки, спричинені втраченою матір'ю дітей;
- у разі порушення статей 2 і 3 Конвенції, які є найбільш фундаментальними її положеннями, компенсація за моральний збиток, спричинений внаслідок порушення цих статей, повинна бути доступна як частина можливих засобів правового захисту.

У справі «Контрова проти Словаччини» щодо фізичного та психологічного насильства в сім'ї, спрямованого проти жінки та її дітей з боку її чоловіка, встановлено, що заявниця вимагала порушити кримінальну справу про напад та побиття електричним кабелем з боку її чоловіка, про що надала медичну довідку про знаходження на лікарняному протягом 7 днів. Через два тижні після заявленого нападу заявниця разом із чоловіком прийшли до поліцейського відділку з метою відкликання заяви. Поліцейський порадив, що для уникнення проблем зі слідством заявниця має надати довідку, що нанесені травми не перешкодили їй приступити до роботи через 6 днів. В подальшому поліція вирішила закрити справу як незначне правопорушення. Після цього чоловіка здійснив повторний напад на заявницю, що супроводжувався погрозами вбивства її та дітей, реальність яких було підсилено наявністю вогнепальної зброї у нападника. Про цей факт та загрозу життю та здоров'ю заявниці та її дітям було повідомлено поліції вночі спочатку родичами заявниці, а потім і самою заявницею. Належних заходів для забезпечення безпеки жертвам насильства в сім'ї реагування вжито не було. Через декілька днів чоловік заявниці застрелив обох дітей і себе.

Заявниця не отримала ніякої компенсації.

ЄСПЛ знайшов порушення статті 2 Конвенції у зв'язку з нездатністю влади захистити життя дітей, а також статті 13 з огляду на відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві для отримання компенсації за моральні

збитки, спричинені втратою дітей. Суд також прийшов до висновку, що у разі порушення статей 2 і 3 Конвенції, які є найбільш фундаментальними її положеннями, компенсація за моральний збиток, спричинений внаслідок порушення цих статей, повинна бути доступна як частина можливих засобів правового захисту.(суд стягнув моральну шкоду у розмірі 25000 євро та 4300 євро за фактичні витрати у справі.

Рішення у справі «Бранко Томасік та інші проти Хорватії» встановлено:

➤ порушення статті 2 (право на життя) у зв'язку зі смертю матері та дитини;

➤ уповноважені державні органи не виконали рішення про психіатричне лікування; уряд не довів, що винна особа пройшла психіатричне лікування у в'язниці та пройшла психіатричне обстеження перед звільненням.

За обставинами справи «Бранко Томасік та інші проти Хорватії» заяву було подано родичами матері та дитини, які були вбиті чоловіком/ батьком через місяць після його звільнення з в'язниці, де він перебував через погрози вбивством своєї дружини та дитині. Ще до трагічного факту вбивства суд першої інстанції засудив чоловіка до позбавлення волі і примусового психіатричного лікування під час перебування у в'язниці та після звільнення, якщо це буде необхідно. Проте Апеляційний суд постановив, що після звільнення особи лікування має бути припинено. Так, звільнившись з місця позбавлення волі, він вчинив вбивство своєї дружини та дитини, і себе. Родичі померлих зверталися до поліції та прокуратури з заявою про притягнення винних осіб до відповідальності, проте справу було закрито у зв'язку із загибеллю вбивці. Родичі також зверталися із заявою по відшкодування морально шкоди у зв'язку із загибеллю доньки та онука, проте, навіть не отримали відповідь.

Оцінка суду та висновок: Суд встановив порушення статті 2 (право на життя) у зв'язку зі смертю матері та дитини. Уповноважені державні органи Хорватії не виконали рішення про психіатричне лікування; уряд не довів, що винна особа пройшла психіатричне лікування у в'язниці та пройшла психіатричне обстеження перед звільненням. Суд присудив 40000 євро компенсації за завдану моральну шкоду і 1300 євро за матеріальні витрати у справі.

Таким чином, ще раз необхідно підкреслити, що держави не лише зобов'язані самі утримуватися від вчинення порушень, але й несуть відповідальність за дії приватних осіб, якщо останні не виконують свої обов'язки щодо запобігання та покарання за протиправні дії. Отже, якщо держава не забезпечує адекватний захист жінок та притягнення до відповідальності за насильство в сім'ї у кримінальному та цивільному законодавстві або якщо її органи – зокрема, судові та правоохоронні органи – не забезпечують виконання законів, що захищають жертв домашнього насильства, це означає, що держава не виявляє належне сумління у запобіганні, розслідуванні та покаранні за такі порушення прав жінок. Отже, якщо держава послідовно не забезпечує запобігання такому насильству або покарання винних у його вчиненні осіб, за Міжнародними стандартами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству це може бути визнано, що держава потурає домашньому насильству.

Важливими та необхідними для обґрунтуванням суддями рішень у справах про домашнє насильство є практика Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок. Роз'яснення та тлумачення положень міжнародних договорів у конкретних рішеннях, допоможуть правильно і повно аргументувати свою позицію суду та належним чином захистити порушені права осіб.

рішенням Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок встановлено, що інституційні механізми, що діють в Угорщині, не готові забезпечити подання скоординованого і досить ефективного захисту та підтримки для жертв побутового насильства відповідно до міжнародних норм, що справи, пов'язані з побутовим насильством не розглядаються в першочерговому порядку.

Невиконання державою зобов'язань із забезпечення ефективного захисту від серйозного ризику, пов'язаного із посяганням на фізичну недоторканність, фізичне і психічне здоров'я жінки з боку її колишнього чоловіка **встановлено рішенням Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок у справі А.Т. проти Угорщини від 26.01.2005**, відповідно до якої заявниця стверджувала що протягом останніх 4-х років вона регулярно ставала жертвою насильства і в її адресу звучали серйозні загрози з боку її цивільного чоловіка Л.Ф. батька двох її дітей, що інституційні механізми, що діють в Угорщині, які не готові забезпечити подання скоординованого і досить ефективного захисту та підтримки для жертв побутового насильства відповідно до міжнародних норм, що справи, пов'язані з побутовим насильством не розглядаються в першочерговому порядку.

Так, під час розгляду справи Комітет послався на свою Загальну рекомендацію №19 та визначені в ній принципи. Зауваживши, що «права жінки як людини на життя, фізичну та душевну цілісність не можуть розглядатись як другорядні порівняно з іншими правами, в тому числі право власності та право на особисте життя», Комітет визнав Угорщину винною у порушенні права скаржниці на безпеку особи. Висловлюючи занепокоєння з приводу «стійкості глибоко вкорінених традиційних стереотипів щодо ролі та обов'язків жінок у родині», Комітет підкреслив, що «традиційне ставлення, відповідно до якого жінки мають підкорятися чоловікам, сприяють насильству проти жінок». Отже, враховуючи ситуацію, в якій опинилась скаржниця, Комітет дійшов висновку, що мало місце порушення пункту (а) статті 5 та статті 16 Конвенції. Комітет порекомендував Угорщині вжити невідкладних та ефективних заходів, щоб гарантувати скаржниці та її дітям фізичну та душевну цілісність, а також безпечні умови проживання.

рішенням Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок встановлено, що інституційні механізми, що діють в Угорщині, не готові забезпечити подання скоординованого і досить ефективного захисту та підтримки для жертв побутового насильства відповідно до міжнародних норм, що справи, пов'язані з побутовим насильством не розглядаються в першочерговому порядку.

Про невиконання державою зобов'язань у сфері попередження і боротьби з побутовим насильством, як формою дискримінації щодо жінок, **констатовано у рішенні Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок у справі «Шахіда Гіючке проти Австрії» від 06.08.2007**, а саме порушення статтей 1, 2, 3 і 5 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. На протязі майже трьох років Шахіда Гіючке піддавалася образам та насильству з боку свого чоловіка, який, маючи зброю, погрожував її вбити. Насильницькі дії, погрози відбувалися у присутності двох малолітніх дітей. Заяви до правоохоронних органів свого належного реагування не знайшли. Шахіда Гіючке була застрелена чоловіком на очах дітей.

У справі 2005 **«Фатма Йілдірим проти Австрії» (2005)** Ірфан Йілдірим погрожував вбити скаржницю, оскільки вона хотіла розлучитися з ним. Коли він почав погрожувати смертю її дітям, вона пішла від нього. Погрози продовжувались. Вона повідомила про це поліції та висунула обвинувачення у погрозах вбивства. Поліція заборонила пану Йілдіриму

наближатись до дружини та передала справу черговому прокурору з рекомендацією про затримання Ірфана Йілдирима за погрозу вбивства Фатми Йілдирим. Прокурор відмовився виконати цю рекомендацію. Ірфани Ілдирим продовжував загрожувати Фатмі Ілдирим та залякувати її, поки вона не подала на розлучення. Одного разу, коли вона поверталася додому з роботи, він пішов за нею і вбив ножем біля квартири її родини.

Комітет дійшов висновку, що представлені йому факти свідчать про порушення прав покійної Фатми Йілдирим на життя, фізичну та душевну цілісність відповідно до пунктів (а) та (с)-(f) статті 2 і статті 3 Конвенції у сукупності зі статтею 1 Конвенції та Загальною рекомендацією Комітету №19. Він сформулював ряд рекомендацій державі. Він також зазначив, що для того, щоб окремі жінки, які страждають від домашнього насильства, могли користуватися на практиці принципом рівності чоловіків та жінок, а також своїми правами і фундаментальними свободами людини, політичну волю, виражену в австрійській правовій системі, мають підтримувати державні органи, що виконують відповідні зобов'язання держави. Комітет зазначає, що Фатма Йілдирим робила позитивні та рішучі спроби розірвати зв'язки з чоловіком і врятувати своє життя – виїхала з квартири з неповнолітньою дочкою, встановила постійний контакт з поліцією, вимагаючи встановлення заборони та кримінального переслідування чоловіка. У зв'язку з цією справою Комітет також зазначає, що Ірфан Йілдирим міг багато чого втратити у разі розлучення (оскільки його дозвіл на проживання в Австрії залежав від його перебування у шлюбі). Комітет визначив, що незатримання Ірфана Йілдирима було порушенням обов'язку держави захищати Фатму Йілдирим.

В наведених рішеннях зазначаються обов'язки держав-учасниць щодо вжиття ефективних заходів для захисту жертви, першочергового розгляду справ цієї категорії та необхідність уникнення суддями гендерних міфів і стереотипів при оцінці доказів та ухваленні рішення.

Запитання до аудиторії: Попросити зробити висновок: які порушення прав і основних свобод людини стали підставою для звернення до Міжнародних інституцій.

Нами наведено приклади кращих світових практик ЄСПЛ та Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок, які повинні застосовуватись суддями України при розгляді таких справ. Це ми постараємось зробити під час виконання практичного завдання.

Практика європейського суду з прав людини щодо розгляду справ пов'язаних з домашнім насильством

Справа «А. проти Сполученого Королівства» (1998).

Визнано порушення статті 3 Конвенції.

Заявник А. 1984 р.н., оскаржував порушення ст. 3, 8,13 та 14 Європейської Конвенції. Визнано порушення статті 3 Конвенції. Присуджено компенсацію моральної шкоди у розмірі 10000 фунтів стерлінгів. Покриття матеріальних витрат – 20000 фунтів стерлінгів.

Обставини справи: дана справа стосується фізичного насильства в сім'ї стосовно дитини. Заявник А., хлопець, якому на час звернення до Європейського суду було 10 років, та його молодший брат протягом довгого часу страждали від фізичного насильства з боку вітчима. Вперше насильство було зафіксовано у травні 1990 р., тоді дітей було поставлено на місцевий облік захисту дітей через фізичне насильство. Вітчим (на той час ще співмешканець матері) отримав попередження від поліції. Діти були зняті з обліку у листопаді 1991 р. У лютому 1993 р. вчитель повідомив Департамент соціальних послуг, що брат заявника А. розповів, що його брата вітчим лупцює палицею. Вітчим був заарештований 5 лютого 1993 р. та випущений на волю під заставу наступного дня. Того ж дня заявника А. було оглянуто лікарем та виявлено численні синці. Було зроблено висновок, що синці з'явилися від ударів садовою палицею, удари наносили з великою силою та неодноразово. У лютому 1994 р. вітчим був звинувачений в нападі з нанесенням тілесних ушкоджень. Під час розгляду справи в суді захист обвинуваченого не оскаржував самі факти систематичного побиття хлопця, проте намагався довести, що це було виправдано танаєобхідно, оскільки А. був складною дитиною і не підкорювався родинній та шкільній дисципліні. У законодавстві Сполученого Королівства в той час існувала загальна заборона на завдання тілесних ушкоджень. Проте в рамках кримінального судочинства щодо нападу на дитину державний обвинувач повинен був довести присяжним, що напад із нанесенням тілесних ушкоджень не є законним покаранням. Батьків або інших осіб, які їх замінюють, захищав закон, якщо вони застосовували покарання, які були помірними та виправданими в даних обставинах. У своєму зверненні до присяжних суддя зазначив, що останні мають оцінювати не той факт, що були застосовані тілесні покарання, а чи були вони достатньо обґрунтованими у цьому випадку. Більшістю голосів присяжні вирішили, що вітчим не винен у нанесенні тілесних ушкоджень заявнику А.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини 16 липня 1994 р. заявник А. звернувся до Європейської комісії з прав людини. Він скаржився, що держава не змогла захистити його від жорстокого поведження з боку його вітчима, що в свою чергу є порушенням статті 3 (заборона катувань) та/або статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя) Європейської конвенції; що йому було відмовлено в юридичному захисті за його скаргою, що порушує ст. 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту), а також на те, що національне законодавство стосовно заборони нападів є дискримінаційним стосовно дітей, що порушує ст. 14 (заборона дискримінації) у зв'язку із ст. 3 та 8.

У 1997 р. Європейська комісія з прав людини одностайно дійшла висновку, що було порушено статтю 3 Конвенції, звернула увагу на недоцільність розгляду скарги за статтями 8 і 14, а також встановила відсутність порушення статті 13. Комісія передала справу до Європейського суду з прав людини. Цікавим є той факт, що Уряд Сполученого Королівства погодився з висновком Комісії щодо порушення статті 3 Конвенції, проте просив Європейський суд обмежитись розглядом обставин справи без будь-яких загальних заяв щодо тілесних покарань дітей.

Заявник А. просив суд підтвердити, що національний закон не повинен миритися прямо чи опосередковано з будь-яким рівнем навмисного насильства стосовно дітей. Оцінка суду та висновок: У 1998 р. Європейський суд виніс рішення, у якому визнав, що покарання хлопця було негуманним та принизливим поведженням, що в свою чергу є

порушенням статті 3 Європейської конвенції. Суд також зазначив, що жорстоке поводження має досягти мінімального рівня жорстокості, щоб підпадати під дію статті 3. Оцінка цього мінімуму відносна: вона залежить від усіх обставин справи, наприклад, характеру та умов поводження, його тривалості, фізичних і психічних наслідків та (у деяких випадках) статі, віку та стану здоров'я жертви. Отже, Суд констатував, що таке поводження, що було застосоване до заявника (систематичне побиття палицею з особливою силою), досягає рівня жорстокості за статтею 3 Конвенції.

Також судом було встановлено, що законодавство Великобританії не забезпечило належного захисту заявникові від поводження та покарання, що у свою чергу призвело до порушення статті 3 Конвенції. У своєму рішенні Суд вказав, що зобов'язання Високих договірних сторін відповідно до статті 1 Конвенції полягає у забезпеченні кожному, хто знаходиться під їхньою юрисдикцією, прав і свобод, визначених в Конвенції, що в поєднанні зі статтею 3 вимагає від держав вживати заходів, покликаних забезпечити, щоб особи, які знаходяться під їхньою юрисдикцією, не були піддані тортурам або нелюдському чи такому, що принижує гідність, видам поводження чи покарання, у тому числі жорстокому поводженню з боку фізичних осіб. Діти та інші вразливі категорії осіб мають право, зокрема, на державний захист у формі ефективного стримування таких серйозних посягань на особисту недоторканість.

На думку Суду, закон не забезпечив адекватного захисту заявника від поводження та покарання в порушення статті 3. Уряд також визнав, що цей закон в даний час не забезпечує адекватний захист дітей і повинен бути переглянутий. В обставинах даної справи ненадання належного захисту є порушенням статті 3 Конвенції.

Заявникові А. було присуджено компенсацію моральної шкоди у розмірі 10000 фунтів стерлінгів та покриття витрат по справі у розмірі 20000 фунтів стерлінгів.

Додаткова інформація Законодавство Сполученого Королівства було змінено таким чином, що тілесні покарання дітей були заборонені повністю.

Справа «Е.С. та інші проти Словаччини»

Оскарження порушення ст. 3, ч. 1 ст. 5 та ст. 8 Конвенції.

Визнано порушення ст. 3 та 8 Конвенції.

Суд присудив 8 тисяч євро компенсації за завдану моральну шкоду та 2000 євро за понесені фактичні витрати по справі.

Обставини справи: В 2001 р. заявниця покинула чоловіка та подала проти нього заяву у зв'язку з жорстоким поводженням з нею та її дітьми, а також сексуальне насильство над однією з її доньок. Одночасно заявниця звернулася до суду із проханням вжиття заходів для виселення її чоловіка із їхнього спільного муніципального житла. Про необхідність відселення батька від дітей було подано експертний висновок. Через два роки її чоловіка було визнано винним у жорстокому поводженні та сексуальному насильстві. Проте її заяви про виселення чоловіка з їх спільного житла були відхилені, оскільки суд постановив, що він не може обмежити доступ чоловіка до житла. Тому заявниця була змушена покинути місце свого проживання, покинути своїх родичів та друзів та переїхати до іншого місця.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини: заявниця та її діти звернулися до Європейського суду з прав людини у 2004 р., оскаржуючи порушення своїх прав, передбачених статтями 3 та 8 Європейської Конвенції, у зв'язку з тим, що державні органи не змогли захистити їх відповідним чином від жорстокого поводження з боку чоловіка/батька.

Оцінка суду та висновок: Європейський суд встановив, що Словаччина не забезпечила заявниці та її дітям терміновий захист від насильства з боку її чоловіка, що є порушенням ст. 3 (захист від нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження) та ст. 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Європейської конвенції. Суд

присудив 8000 євро компенсації за завдану моральну шкоду і 2000 євро за матеріальні витрати у справі.

Справа «Беваквата С. проти Болгарії»

Оскарження порушення ст. 3, 6 (1), 8, 13 та 14 Конвенції.

Визнано порушення ст. 8 Конвенції,

Суд присудив 4000 євро компенсації за завдану моральну шкоду та 3000 євро за фактичні витрати у справі.

Обставини справи: дана справа стосується насильства в сім'ї, спрямованого проти жінки та її дитини, і затягування вирішення питання щодо визначення місця проживання дитини. Заявниця Валентина Беваква, 1974 р.н., була одружена з 1995 р. В цьому шлюбі у 1997 р. в неї народився син, заявник С. У березні 2000 р. заявники пішли з дому через погіршення відносин з чоловіком заявниці та його агресивну поведінку в сім'ї. Того ж дня заявниця подала на розлучення і на призначення судом тимчасового рішення про місце проживання дитини. Проте розгляд справи про розлучення було невинновано затягнуто, а вирішення питання про визначення тимчасового місця проживання дитини не було призначено до розгляду.

Протягом року чоловік заявниці неодноразово чинив акти психологічного та фізичного насильства стосовно обох заявників. Заявниця разом із сином провела чотири дні у притулку для жертв насильства в сім'ї, проте вона їй було попереджено, що їй може загрожувати кримінальна відповідальність за викрадення дитини, що може призвести до того, що суд призначить місце проживання дитини не на її користь. Водночас, колишній чоловік забирав дитину від заявниці та перешкоджав їхньому спілкуванню.

Заявниця неодноразово зверталася до правоохоронних органів із заявами про насильство, проте ефективною та своєчасною допомогою не отримувала. Прохання прийняти тимчасові заходи щодо визначення місця перебування дитини не розглядали як пріоритетне, і питання визначення місця проживання дитини було вирішено більше, ніж через рік після розлучення. Вподальшому заявниця знову постраждала від протиправних дій з боку її колишнього чоловіка, проте у відкритті кримінальної справи їй було відмовлено, зважаючи, що це «приватна справа», яка потребує приватного обвинувачення.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини: заявники звернулися до Європейського суду 23 листопада 2000 р. Остаточні рішення щодо розлучення і визначення місця проживання дитини на національному рівні були прийняті лише влітку 2001 р. У своїй заяві до Європейського суду заявники скаржились, що суди не змогли протягом розумного строку вирішити питання щодо визначення місця проживання дитини (другого заявника), а також нездатні були надати допомогу першій заявниці, яка була жертвою домашнього насильства з боку її колишнього чоловіка. У своїй заяві заявники оскаржували порушення статті 3 (заборона катувань), ч. 1 статті 6 (право на справедливий судовий розгляд справи упродовж розумного строку), статті 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя), статті 13 (право на ефективний засіб юридичного захисту) та статті 14 (заборона дискримінації).

Оцінка суду та висновок: 30 серпня 2005 р. Європейський суд вирішив надіслати Уряду Болгарії повідомлення про скаргу та одночасно розглянути питання про прийнятність заяви. Рішення у справі було винесено у 2008 р. Необхідно зазначити, що суд не побачив порушення прав, передбачених статтями 3, 13 та 14 Європейської конвенції, тому Суд оцінював порушення прав у справі лише в частині статті 6 та статті 8.

Під час розгляду справи Європейський суд зазначив, що хоч основним об'єктом статті 8 Конвенції є захист фізичних осіб від свавілля державних органів, додатковими об'єктами можуть бути і позитивні зобов'язання, що проявляються в ефективній «повазі» до приватного та сімейного життя і такі зобов'язання можуть включати в себе

застосування заходів з врегулювання відносин між фізичними особами. Діти та інші вразливі особи мають право на ефективний захист.

Суд також наголосив, що концепція приватного життя включає в себе фізичну та психологічну недоторканість людини. Окрім цього, позитивні зобов'язання державних органів в аспекті забезпечення прав, передбачених статтями 2 та 3 Конвенції, а в окремих випадках статтею 8 самостійно або у поєднанні зі статтею 3, можуть включати обов'язок встановлювати та застосовувати на практиці відповідне законодавство, що дозволяє захистити проти насильницьких актів з боку фізичних осіб.

У своєму рішенні Європейський суд визнав порушення статті 8 Європейської конвенції, зокрема невиконання Болгарією своїх позитивних зобов'язань щодо забезпечення поваги до приватного та сімейного життя заявників. Зокрема, Суд вважав, що право на повагу до приватного та сімейного життя заявників було порушено через нездатність суду своєчасно вирішити питання визначення тимчасового місця проживання дитини, що в свою чергу вплинуло на життя та благополуччя заявника С. та недостатність та неефективність заходів, які були застосовані у відповідь на поведінку колишнього чоловіка заявниці Беваква. Суд також підкреслив, що ставлення до проблеми домашнього насильства як до «приватної справи» несумісне з обов'язком держави захищати сімейне життя громадян і заявників зокрема. Європейський суд призначив 4000 євро компенсації обом заявникам за пережиті моральні страждання та 3000 євро за витрати у справі.

Справа «А. проти Хорватії»

Оскарження порушення ст. 2, 3, ч. 1 ст. 6, 8, 13 та 14 Конвенції.

Визнано порушення ст. 8.

Суд присудив 9000 євро компенсації за нанесену моральну шкоду та 4470 євро за понесені фактичні витрати по справі.

Обставини справи: Дана справа стосується домашнього насильства стосовно заявниці А., 1979 р.н., яка у 2001 р. одружилась з Б. Того ж року в них народилась донька. Чоловік заявниці (на теперішній час колишній), який страждав від посттравматичного стресового розладу, параної, нервозності та епілепсії, протягом багатьох років піддавав свою жінку фізичному насильству з нанесенням тілесних ушкоджень, погрожував їй вбивством, а також регулярно принижував її в присутності малолітньої доньки. Вперше заявниця скаржилась на насильницькі дії свого чоловіка ще у 2003 р. У 2005 р. він був заарештований за вчинення насильства в сім'ї, проте згодом його звільнили на прохання його матері та передали їй на поруки, після чого чоловік продовжував вчиняти насильницькі дії. Заявниці та доньці довелося переїхати з їхнього помешкання та на деякий час оселитись у притулку, який утримує неурядова організація. Справу за звинуваченням колишнього чоловіка заявниці у вчиненні насильства в сім'ї почали слухати у 2006 р., на момент винесення рішення Європейського суду з прав людини слухання не були завершені та рішення не винесено. Після розлучення у 2006 р. заявниця просила суд заборонити колишньому чоловіку переслідувати її та дитину, проте такі заходи не були забезпечені на практиці.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини: Заявниця у 2008 р. направила скаргу до Європейського суду у зв'язку з тим, що Хорватія не змогла ефективно захистити її та дитину від насильницької поведінки з боку її колишнього чоловіка, а отже не змогла виконати своїх позитивних зобов'язань із забезпечення прав, передбачених ст.ст. 2, 3 та 8 Європейської конвенції з прав людини.

Оцінка суду та висновок: Суд встановив **порушення ст. 8** (право на повагу до приватного та сімейного життя) у зв'язку з тим, що державні органи Хорватії не виконали багато заходів, що були визначені судом з метою захисту заявниці, а також не намагалися розібратися з психіатричними проблемами її колишнього чоловіка, як були причиною його агресивної поведінки. Суд присудив 9000 євро компенсації за завдану моральну шкоду і 4470 євро за матеріальні витрати у справі.

Справа «Хайдуова проти Словаччини»

Оскарження порушення ст.8 Конвенції.

Визнано порушення ст. 8.

Суд присудив 4000 євро компенсації за завдану моральну шкоду та 1000 євро за фактичні витрати у справі.

Обставини справи: Заявниця Хайдуова, 1960 р.н., була жертвою насильства з боку свого чоловіка (тепер вже колишнього), який декілька разів нападав на неї в громадському місці та погрожував вбити її. Заявниця була поранена та, побоюючись за своє життя та безпеку, переїхала з дітьми до притулку. Під час слухання кримінальної справи у суді було з'ясовано, що чоловік страждає від психічного розладу. Кривдника було засуджено, однак суд вирішив не ув'язнювати його, а направити до лікарні для психіатричного лікування, проте через сім днів його було виписано з лікарні (необхідне лікування він не пройшов). Після виходу з лікарні він поновив свої погрози, а також начав погрожувати адвокату заявниці. Кривдника знову було направлено до лікарні.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини: Заявниця направила свою скаргу до Європейського суду з прав людини у 2003 р. В ній вона скаржилась, що Словаччина не змогла виконати своїх позитивних зобов'язань за ст. 8 Європейської конвенції і таким чином захистити її від колишнього чоловіка.

Оцінка суду та висновок: Європейський суд підтвердив, що Словаччина зобов'язана захищати фізичну та психологічну недоторканість окремих осіб, особливо жертв насильства в сім'ї. Суд встановив порушення ст. 8 у зв'язку з тим, що влада не виконала своїх зобов'язань щодо забезпечення утримання кривдника для його лікування, що викликало у заявниці завдану моральну шкоду та 1000 євро за фактичні витрати у справі.

Справа «Контрова проти Словаччини»

Оскарження порушення ст. 2, 6 та 8 Конвенції.

Визнано порушення ст. 2, 13 (2).

Суд присудив 25 тисяч євро компенсації за нанесену моральну шкоду та 4300 євро за понесені фактичні витрати у справі.

Обставини справи: дана справа стосується фізичного та психологічного насильства в сім'ї, спрямованого проти жінки та її дітей з боку її чоловіка. Заявниця Контрова була одружена та мала 2-х дітей – дочку 1997 р.н. та сина 2001 р.н. 2 листопада 2002 р. заявниця звернулася до поліції із заявою про напад та побиття електричним кабелем з боку її чоловіка. Вона також надала медичний звіт лікаря, в якому було констатовано, що завдані травми призвели до втрати працездатності впродовж наступних 7 днів. Заявниця також стверджувала, що насильство було тривалим. Через два тижні після заявленого нападу заявниця разом із чоловіком прийшли до поліцейського відділку з метою відкриття заяви. Поліцейський порадив, що для уникнення проблем зі слідством заявниця має надати довідку, що нанесені травми не перешкодили їй приступити до роботи через 6 днів. В подальшому поліція вирішила закрити справу як незначне правопорушення. 26 грудня 2002 р. з боку чоловіка заявниці було здійснено повторний напад, що супроводжувався погрозами вбивства її та дітей, реальність яких було підсилено наявністю вогнепальної зброї у нападника. Про цей факт та загрозу життю та здоров'ю заявниці та її дітям було повідомлено поліції вночі спочатку родичами заявниці,

а потім і самою заявницею. На місце подій виїхав поліцейський патруль, але до його прибуття на місце чоловік заявниці вже полишив місце події. Представники поліції відвезли заявницю та дітей до її батьків та запросили відвідати відділок вранці для написання заяви. Проте поліція не прореагувала належним чином та не вжила відповідних заходів для забезпечення безпеки жертвам насильства в сім'ї. 31 грудня 2002 р. чоловік заявниці застрелив обох дітей і себе.

Протягом 2003-2006 рр. заявниця Контрова намагалася притягнути до кримінальної відповідальності поліцейських за службову недбалість та перевищення повноважень, що призвело до загибелі її дітей. Проте судові рішення або не визнавали вини поліцейських, причетних до справи, або покарання носило умовний характер. Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини Заявниця Контрова звернулася до Європейського суду з прав людини 20 лютого 2004 р. із скаргою, в якій стверджувала, що поліція не вжила відповідних заходів для захисту життя її дітей, її приватного та сімейного життя, незважаючи на інформацію про образливу поведінку стосовно неї та її дітей і смертельні погрози з боку її покійного чоловіка, а також неможливість для неї отримати компенсацію за моральні страждання, які їй довелося пережити через втрату своїх дітей. Вона скаржилася на порушення статей 2, 6 і 8 Конвенції. Суд з власної ініціативи також ухвалив розгляд питання про застосування статті 13 Конвенції у поєднанні зі статтями 2 і 8 Конвенції.

Оцінка суду та висновок: У 2007 р. було прийнято рішення у цій справі та встановлено порушення статті 2 Конвенції у зв'язку з нездатністю влади захистити життя дітей, а також статті 13 з огляду на відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві для отримання компенсації за моральні збитки, отримані через втрату її дітей.

У своєму рішенні Суд зазначив, що в першому реченні статті 2 §1 Конвенція зобов'язує держави не лише утримуватись від навмисного і незаконного позбавлення життя, а також вживати всіх необхідних заходів для захисту осіб, які перебувають під його юрисдикцією. Це включає в себе основне зобов'язання держави забезпечити право на життя шляхом впровадження ефективних положень кримінально-правового характеру для запобігання вчиненню злочинів проти особи, підкріплених правоохоронними механізмами щодо запобігання, припинення і покарання за порушення таких положень. За відповідних обставин це також поширюється на позитивне зобов'язання влади приймати оперативні превентивні заходи для захисту особи, життю якої загрожують злочинні дії іншої особи.

Також у рішенні встановлено, що при вирішенні питання щодо порушення державою статті 13 у зв'язку із статтею 2 щодо неможливості отримання компенсації через нанесені моральні збитки, Суд сам у відповідних випадках приймає рішення щодо справедливої компенсації, зважаючи на біль, стрес, неспокій і розчарування, пережиті потерпілою особою. Раніше Суд прийшов до висновку, що у разі порушення статей 2 і 3 Конвенції, які є найбільш фундаментальними її положеннями, компенсація за моральний збиток, спричинений внаслідок порушення цих статей, повинна бути доступна як частина можливих засобів правового захисту.

У даній справі Європейський Суд призначив компенсацію за завдану моральну шкоду у розмірі 25000 євро та 4300 євро за фактичні витрати у справі.

Справа «Опуз проти Туреччини»

Оскарження порушення ст.2, 3, 6, 13 та 14 Конвенції.

Визнано порушення ст. 2, 3, 14 (2, 3).

Суд присудив 30000 євро компенсації за завдану моральну шкоду та 6500 євро за фактичні витрати у справі.

Обставини справи: дана справа стосується багаторічного насильства в сім'ї стосовно жінки та її матері. Заявниця Нахид Опуз разом зі своєю матір'ю протягом багатьох років страждали від насильства в сім'ї з боку її колишнього чоловіка Х.О. Стосунки між заявницею та її колишнім чоловіком зав'язались у 1990 р., офіційно вони

були оформлені у 1995 р. Від цього шлюбу у заявниці є троє дітей: 1993, 1994 та 1996 р.н. Перші скарги до поліції були подані заявницею та її матір'ю ще у 1995 р. Кривднику не були пред'явлені звинувачення у зв'язку з тим, що жінки відмовились від своїх скарг, незважаючи на їхні пояснення, що Х.О. змусив їх зробити це, погрожуючи вбити. Пізніше Х.О. сім разів вдарив ножем свою дружину та був покараний у вигляді штрафу в розмірі 385 євро, навиплат (у розстрочку). Обидві жінки неодноразово подавали заяви, стверджуючи, що їхнє життя у небезпеці, але Х.О. допитували та відпускали. Незважаючи на постійні скарги до правоохоронних органів, держава не змогла надати ефективний захист жінкам, що призвело до вбивства матері заявниці у 2003 р., вчинене колишнім чоловіком Нахід Опуз. За цей злочин його було засуджено та призначено покарання у вигляді довічного ув'язнення, проте Х.О. було звільнено до розгляду апеляції, після чого, за свідченнями Нахід Опуз, він продовжував погрожувати їй.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини: заявниця звернулася до Європейського суду з прав людини 15 липня 2002 р. У своїй заяві до Європейського суду заявниця Опуз оскаржувала порушення з боку Туреччини статей 2, 3 та 14 у поєднанні з цими статтями, статей 6 і 13.

28 листопада 2006 р. Європейський суд прийняв рішення про направлення Уряду Туреччини повідомлення у справі та вирішення питання про прийнятність скарги. На відміну від справ, огляд яких було зроблено вище, у справі «Опуз проти Туреччини» були проведені судові слухання, а також Європейським судом було взято до уваги коментарі, надані третьою стороною в особі правозахисної організації Interights³³.

Оцінка суду та висновок: Європейський суд з прав людини 9 червня 2009 р. виніс рішення у цій справі, в якому визнав Туреччину винною у порушенні своїх зобов'язань захищати жінок від насильства в сім'ї і вперше у своєму рішенні визнав, що гендерне насильство є формою дискримінації згідно з Європейською конвенцією.

Дане рішення Європейського суду є достатньо революційним і надзвичайно важливим у сфері боротьби із домашнім насильством. По-перше, суд дав характеристику зобов'язань держави у зв'язку з насильством в сім'ї, визнавши серйозність домашнього насильства в Європі, визнавши ті проблеми, які виникають через латентність та нереагування на це правопорушення з боку правоохоронних органів, і підкресливши серйозність, з якою держави повинні вживати відповідних заходів з метою протидії цьому порушенню прав людини. У своєму рішенні Суд підкреслив, що насильство в сім'ї не є приватною чи сімейною справою, але є проблемою, яка зачіпає суспільні інтереси, що в свою чергу вимагає ефективних дій з боку держави. Суд також зазначив, що недостатньо мати закони щодо протидії домашньому насильству, більш важливим є наявність ефективних механізмів їхньої реалізації. По-друге, домашнє насильство було визнано жорстоким поведженням, що є проявом нелюдського чи такого, що принижує гідність, поведження. Суд звернув увагу, що ст. 3 у поєднанні зі ст. 1 Європейської конвенції вимагає від держави вживати заходів з метою забезпечення того, щоб приватні особи не піддавались катуванням, нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню, включаючи таке жорстоке поведження з боку приватних осіб. Діти та інші вразливі особи мають перебувати під особливим державним захистом від такого серйозного посягання на персональну недоторканість. У справі «Опуз проти Туреччини» Європейський суд визнав заявницю такою, що належить до вразливих осіб, які мають бути під захистом держави.

У рішенні було зазначено, що такий вразливий стан зумовлений насильством, від якого страждала заявниця в минулому, погрози в її сторону з боку Х.О. після його виходу із в'язниці та її страх майбутніх проявів насильства, а також її стать і вразливість жінок у південно-східній Туреччині. Суд вважає, що те насильство, від якого страждала заявниця, у формі фізичних нападів і побоїв та психологічного тиску, було достатньо серйозним, щоб бути визнаним жорстоким поведженням у значенні ст. 3 Європейської конвенції. Держава має виявляти належну турботу з метою захисту осіб, які перебувають під її юрисдикцією, від катувань, нелюдського та такого, що принижує честь та гідність, поведження.

По-третє, надзвичайно важливим є той факт, що вперше суд визнав нездатність держави адекватно реагувати на насильство за ознакою статі як порушення статті 14 Конвенції, тобто положення про недискримінацію. Суд проголосив, що нездатність держави захистити жінок від домашнього насильства порушує їх право на рівний захист перед законом, навіть за відсутності наміру такої дискримінації.

Туреччина не створила та не впровадила систему для покарання насильства в сім'ї та захисту жертв такого насильства. Влада не використала навіть наявних заходів для захисту жертв і зупинила провадження як таке, що пов'язане з «сімейними питаннями». Суд постановив, що в державі має існувати правова структура, здатна забезпечити порушення кримінальної справи незалежно від того, чи було відкликано скарги.

Отже, Європейським судом було визнано порушення статті 2 у зв'язку з вбивством Х.О. тещі, статті 3 у зв'язку з нездатністю держави захистити жінку від жорстокого поводження з боку чоловіка та статті 14 у поєднанні зі статтями 2 і 3, оскільки насильство мало гендерну природу. Суд призначив 30000 євро компенсації за шкоду, нанесену заявниці через порушення вищезазначених статей, а також 6500 євро за фактичні витрати у зв'язку із процесом.

Справа «Бранко Томасік та інші проти Хорватії» (2009)

Оскарження порушення ст. 2 та 13 Конвенції.

Визнано порушення ст. 2.

Суд присудив 40 тисяч євро компенсації за завдану моральну шкоду та 1300 євро за фактичні витрати у справі.

Обставини справи: заяву було подано родичами матері та дитини, які були вбиті чоловіком/ батьком через місяць після його звільнення з в'язниці, де він перебував через погрози вбивством своєї дружини та дитині. Ще до трагічного факту вбивства суд першої інстанції засудив чоловіка до позбавлення волі і примусового психіатричного лікування під час перебування у в'язниці та після звільнення, якщо це буде необхідно. Проте Апеляційний суд постановив, що після звільнення особи лікування має бути припинено. Так, звільнившись з місця позбавлення волі, він вчинив вбивство своєї дружини та дитини, і себе. Родичі померлих зверталися до поліції та прокуратури з заявою про притягнення винних осіб до відповідальності, проте справу було закрито у зв'язку із загибеллю вбивці. Родичі також зверталися із заявою по відшкодування морально шкоди у зв'язку із загибеллю доньки та онука, проте, навіть не отримали відповідь.

Оскарження порушених прав до Європейського суду з прав людини: заявниками було оскаржено порушення прав, передбачених статтею 2 Конвенції, зокрема, було зазначено, що держава не змогла виконати своїх позитивних зобов'язань щодо забезпечення загиблих від смерті, а також не змогла провести ретельного розслідування щодо можливої вини посадових осіб, яка призвела до вчинення вбивства (зокрема, мова велась про те, що не було проведено належного психіатричного лікування, яке спричинило вбивство). Також заявники скаржилися на те, що вони не мали ефективних засобів юридичного захисту у зв'язку із відхиленням їхніх скарг про притягнення до відповідальності за вбивство всіх можливих винних осіб та відшкодування моральної шкоди.

Оцінка суду та висновок: Суд встановив порушення статті 2 (право на життя) у зв'язку зі смертю матері та дитини. Уповноважені державні органи Хорватії не виконали рішення про психіатричне лікування; уряд не довів, що винна особа пройшла психіатричне лікування у в'язниці та пройшла психіатричне обстеження перед звільненням. Суд присудив 40000 євро компенсації за завдану моральну шкоду і 1300 євро за матеріальні витрати у справі.

Огляд практики Європейського суду з прав людини та Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок стосовно рішень, пов'язаних із домашнім насильством

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

- Роль судового рішення у подоланні усталених дискримінаційних підходів і практик домашнього насильства
- Юридичне значення для правової системи України рішень Європейського суду з прав людини, Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок, Комітету ООН з прав людини

Практика Європейського суду з прав людини – як джерело права

«у мотивувальній частині кожного рішення ... у разі необхідності мають бути посилення на Конвенцію та рішення Європейського суду з прав людини».

*(Постанова Пленуму Верховного Суду України
від 18.12.2009 р. № 14).*

Практика Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок і її застосування на національному рівні при ухваленні судових рішень, як аргументація, міркування стосовно гармонійного тлумачення національного законодавства.

Стаття 3 Конвенції Заборона катування

Нікого не може бути піддано катуванню або нелюдському чи такому, що принижує гідність, поведженню або покаранню.

**Справа «А. проти
Сполученого
Королівства»
(1998),**

• Визнано порушення ст.
3 Конвенції

**Справа «Е.С. та
інші проти
Словаччини»**

• Визнано порушення
ст.ст.3,8 Конвенції

Справа «А. проти Сполученого Королівства» (1998)

- визнано покарання дитини вітчимою було негуманним та принизливим поведженням, що в свою чергу є порушенням статті 3 Європейської конвенції;
- законодавство Великобританії не забезпечило належного захисту заявникові від поведження та покарання, що у свою чергу призвело до порушення статті 3 Конвенції.

У справі «Е.С. та інші проти Словаччини» ЄСПЛ

...встановлено, що Словаччина не забезпечила заявниці та її дітям терміновий захист від насильства з боку її чоловіка, що є порушенням ст. 3 (захист від нелюдського та такого, що принижує гідність, поводження) та ст. 8 (право на повагу до приватного та сімейного життя) Європейської конвенції.

Стаття 8 Конвенції **Право на повагу до приватного** **і сімейного життя**

Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції.

**«Беваквата С.
проти Болгарії»**

«А. проти Хорватії»

**Справа
«Сьодерман проти
Швеції»**

**Визнано
порушення ст. 8
Конвенції**

У справі «Беваква та С. проти Болгарії»

ЄСПЛ:

- звернув увагу на те, що ставлення до проблеми домашнього насильства як до «приватної справи» несумісне з обов'язком держави захищати сімейне життя громадян і заявників зокрема,
- визнав порушення ст. 8 Конвенції, що право на повагу до приватного та сімейного життя заявників (мати та її дитина) було порушено через нездатність суду своєчасно вирішити питання визначення тимчасового місця проживання дитини,
- недостатність і неефективність заходів, які були застосовані у відповідь на поведінку колишнього чоловіка заявниці.

У справі «А. проти Хорватії» ЄСПЛ

встановив порушення ст. 8 Конвенції

- державні органи не виконали заходи, визначені судом з метою захисту заявниці,
- не намагалися розібратися з психіатричними проблемами її колишнього чоловіка, як були причиною його агресивної поведінки.

У справі ЄСПЛ «Хайдуова проти Словаччини» - **порушення ст. 8 Конвенції; не виконання владою свого зобов'язання лікування кривдника у психіатричному стаціонарі;**

Рішенням у справі «Сьодерман проти Швеції» від 12.11.2013 встановлено:

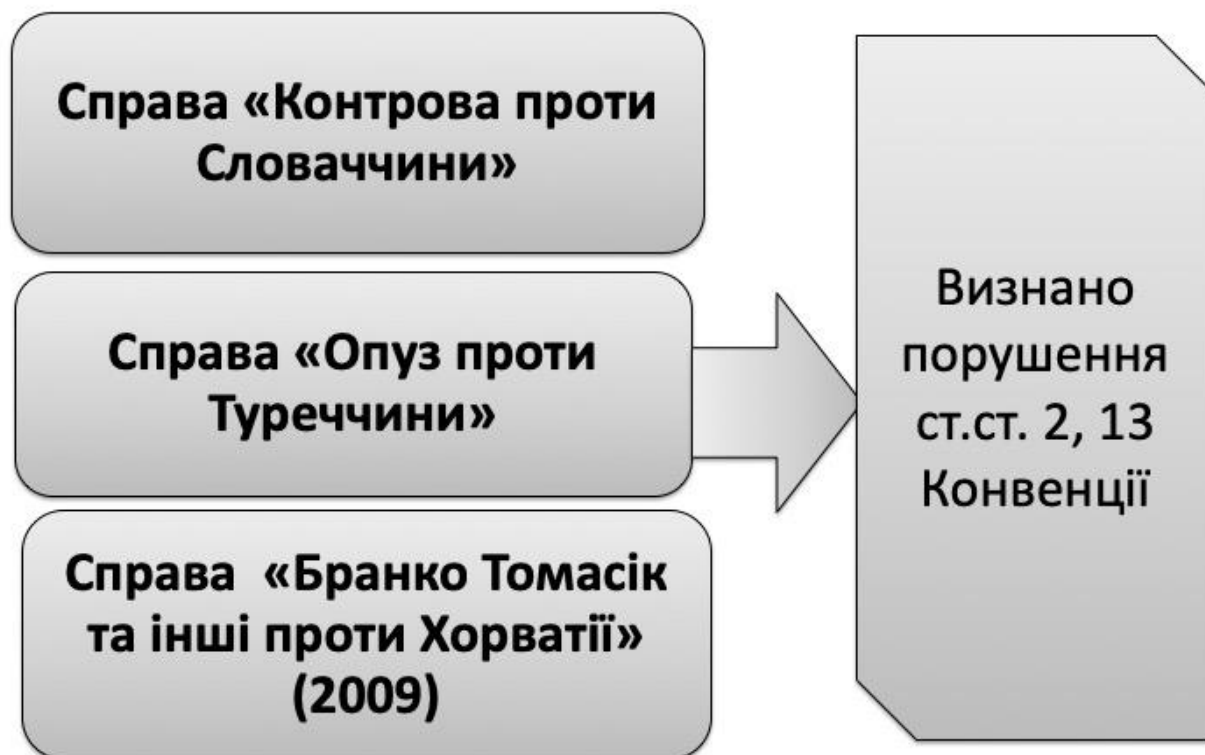
- порушення ст. 8 Конвенції – права дитини на особисту недоторканність,
- шведське право, яке діяло в той час, не забезпечувало права заявниці на повагу до приватного життя – ані в кримінальному ані в цивільному процесі – у спосіб, що відповідає Конвенції.

Стаття 2 Конвенції Право на життя

- Право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання.

Стаття 13 Конвенції Право на ефективний засіб юридичного захисту

- Кожен, чиї права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження.

Рішення ЄСПЛ у справі «Опуз проти Туреччини»

- невиконання державою обов'язків із імплементації системи покарань за домашнє насильство та заходів щодо захисту жертв насильства,
- не надання державою ефективного захисту жінкам,
- ґендерне насильство є формою дискримінації згідно з Європейською конвенцією,
- порушення статті 2 у зв'язку з вбивством тещі, статті 3 у зв'язку з нездатністю держави захистити жінку від жорстокого поводження з боку чоловіка та статті 14 у поєднанні зі статтями 2 і 3, оскільки насильство мало ґендерну природу.

Рішення ЄСПЛ у справі «Контрова проти Словаччини» встановлено:

- порушення ст. 2 Конвенції у зв'язку з нездатністю влади захистити життя дітей,
 - ст. 13 з огляду на відсутність ефективного засобу правового захисту в національному законодавстві для отримання компенсації за моральні збитки, спричинені втратою матір'ю дітей,
 - у разі порушення статей 2 і 3 Конвенції, які є найбільш фундаментальними її положеннями, компенсація за моральний збиток, спричинений внаслідок порушення цих статей, повинна бути доступна як частина можливих засобів правового захисту.
-

Рішення у справі «Бранко Томасік та інші проти Хорватії»

- порушення статті 2 (право на життя) у зв'язку зі смертю матері та дитини,
 - уповноважені державні органи не виконали рішення про психіатричне лікування; уряд не довів, що винна особа пройшла психіатричне лікування у в'язниці та пройшла психіатричне обстеження перед звільненням.
-

У справі А.Т. проти Угорщини від 26.01.2005

- Рішенням Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок встановлено, що інституційні механізми, що діють в Угорщині, не готові забезпечити подання скоординованого і досить ефективного захисту та підтримки для жертв побутового насильства відповідно до міжнародних норм, що справи, пов'язані з побутовим насильством не розглядаються в першочерговому порядку.

Рішення Комітету з ліквідації дискримінації щодо жінок у справі «Шахіда Гіочке проти Австрії» від 06.08.2007

- невиконання державою зобов'язань у сфері попередження і боротьби з побутовим насильством, як формою дискримінації щодо жінок,
- порушення статей 1, 2, 3 і 5 Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок.

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

2.3. Закон України Про запобігання та протидію домашньому насильству

Терміни, які вводяться в законодавство:

домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь;

фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру

економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;

психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;

сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності

На кого поширюється дія законодавства

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);
- 8) дід (баба) та онук (онука);
- 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- 11) рідні брати і сестри;
- 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);
- 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;

14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;

15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання, а також на суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Перелік суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству доповнено. Тепер сюди відносяться:

1) спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (*Міністерство соціальної політики*);

2) інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству (*служби у справах дітей; уповноважені підрозділи органів Національної поліції України; органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти; органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я; центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги; суди; прокуратура; уповноважені органи з питань пробації*)

3) загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб:

Загальні: центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; притулки для дітей; центри соціально-психологічної реабілітації дітей; соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка); центри соціально-психологічної допомоги; територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг); інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.

Спеціалізовані: притулки для постраждалих осіб, центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб, кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі

4) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах

! Буде створено Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі), знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

Персональні дані про постраждалу особу зберігаються у Реєстрі протягом трьох років з дня вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

! До повноважень Національної поліції віднесено прийом і розгляд заяв та повідомлень про вчинення домашнього насильства, у тому числі розгляд повідомлень, що надійшли до кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей

Зверніть увагу! До повноважень поліції віднесено анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства, а також вилучення зброї та боєприпасів у порядку, визначеному законодавством.

! Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи.

Про створення Кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей утворюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належить до сфери його управління та діє на основі положення, затвердженого цим органом. Кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей є державною установою, що має територіальні відділення в усіх регіонах України.

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать:

- 1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
- 2) обмежувальний припис стосовно кривдника;
- 3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
- 4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

! Важливо, що терміновий заборонний припис може містити такі заходи: зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

Терміновий заборонний припис вноситься кривднику уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України у разі існування безпосередньої загрози життю чи здоров'ю постраждалої особи з метою негайного припинення домашнього насильства, недопущення його продовження чи повторного вчинення.

!!! Під час вирішення питання про винесення термінового заборонного припису пріоритет надається безпеці постраждалої особи. Незалежно від майнових прав кривдника на відповідне житлове приміщення.

Терміновий заборонний припис вноситься строком до 10 діб.

Обмежувальний припис стосовно кривдника видається судом.

Заходи тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків:

- 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;

- 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;

- 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною;

- 4) заборона наблизитися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалої особи;

- 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;

- 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

3. Рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Обмежувальний припис видається на строк від одного до шести місяців.

! Кривдника може бути направлено судом на проходження програми для кривдників на строк від трьох місяців до одного року.

Кодекс України про адміністративні правопорушення доповнено

“Стаття 39-1. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі

У разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої Законом України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” чи Законом України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”

А статтю 173-2 викладено в такій редакції: “Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров’ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення, –

тягнуть за собою **накладення штрафу** від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою **накладення штрафу** від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п’ятнадцяти діб»;

Зверніть увагу – повернули штраф, як вид стягнення!

Цей Закон набирає чинності з дня, наступного за днем його опублікування.

Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом:

привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;

забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» : ключові новели та виклики"

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Визначення термінів

домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь;

Визначення термінів

фізичне насильство – форма домашнього насильства, що включає ляпаси, стусани, штовхання, щипання, шмагання, кусання, а також незаконне позбавлення волі, нанесення побоїв, мордування, заподіяння тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, залишення в небезпеці, ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, заподіяння смерті, вчинення інших правопорушень насильницького характеру.

Визначення термінів

психологічне насильство – форма домашнього насильства, що включає словесні образи, погрози, у тому числі щодо третіх осіб, приниження, переслідування, залякування, інші діяння, спрямовані на обмеження волевиявлення особи, контроль у репродуктивній сфері, якщо такі дії або бездіяльність викликали у постраждалої особи побоювання за свою безпеку чи безпеку третіх осіб, спричинили емоційну невпевненість, нездатність захистити себе або завдали шкоди психічному здоров'ю особи;

Визначення термінів

економічне насильство – форма домашнього насильства, що включає умисне позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна, коштів чи документів або можливості користуватися ними, залишення без догляду чи піклування, перешкоджання в отриманні необхідних послуг з лікування чи реабілітації, заборону працювати, примушування до праці, заборону навчатися та інші правопорушення економічного характеру;

Визначення термінів

сексуальне насильство – форма домашнього насильства, що включає будь-які діяння сексуального характеру, вчинені стосовно повнолітньої особи без її згоди або стосовно дитини незалежно від її згоди, або в присутності дитини, примушування до акту сексуального характеру з третьою особою, а також інші правопорушення проти статевої свободи чи статевої недоторканості особи, у тому числі вчинені стосовно дитини або в її присутності;

Визначення термінів

дитина-кривдник – особа, яка не досягла 18 років та вчинила домашнє насильство у будь-якій формі;

дитина, яка постраждала від домашнього насильства (далі – постраждала дитина), – особа, яка не досягла 18 років та зазнала домашнього насильства у будь-якій формі або стала свідком (очевидцем) такого насильства;

кривдник – особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі;

Визначення термінів

Запобігання та протидія

запобігання домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються;

Визначення термінів

Запобігання та протидія

протидія домашньому насильству – система заходів, що здійснюються органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, а також громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах, та спрямовані на припинення домашнього насильства, надання допомоги та захисту постраждалій особі, відшкодування їй завданої шкоди, а також на належне розслідування випадків домашнього насильства, притягнення до відповідальності кривдників та зміну їхньої поведінки;

На кого поширюється?

**незалежно від факту спільного проживання
поширюється на таких осіб:**

- 1) подружжя;
- 2) колишнє подружжя;
- 3) наречені;
- 4) мати (батько) або діти одного з подружжя (колишнього подружжя) та інший з подружжя (колишнього подружжя);
- 5) особи, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у шлюбі між собою, їхні батьки та діти;
- 6) особи, які мають спільну дитину (дітей);
- 7) батьки (мати, батько) і дитина (діти);

На кого поширюється?

незалежно від факту спільного проживання поширюється на таких осіб:

- 8) дід (баба) та онук (онука);
- 9) прадід (прабаба) та правнук (правнучка);
- 10) вітчим (мачуха) та пасинок (падчерка);
- 11) рідні брати і сестри;
- 12) інші родичі: дядько (тітка) та племінник (племінниця), двоюрідні брати і сестри, двоюрідний дід (баба) та двоюрідний онук (онука);
- 13) діти подружжя, колишнього подружжя, наречених, осіб, які мають спільну дитину (дітей), які не є спільними або всиновленими;
- 14) опікуни, піклувальники, їхні діти та особи, які перебувають (перебували) під опікою, піклуванням;
- 15) прийомні батьки, батьки-вихователі, патронатні вихователі, їхні діти та прийомні діти, діти-вихованці, діти, які проживають (проживали) в сім'ї патронатного вихователя.

На кого поширюється?

ВАЖЛИВО!

Дія законодавства про запобігання та протидію домашньому насильству поширюється також на інших родичів, інших осіб, які пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки, за умови спільного проживання, а також на суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству

- спеціально уповноважені органи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- інші органи та установи, на які покладаються функції із здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які перебувають в Україні на законних підставах.

Спеціально уповноваженими органами у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є

- центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- Рада міністрів Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, у тому числі їх структурні підрозділи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- сільські, селищні, міські, районні у містах (у разі їх створення) ради, їх виконавчі органи, до повноважень яких належить здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству.

Інші органи та установи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству є

- служби у справах дітей;
 - уповноважені підрозділи органів Національної поліції України;
 - органи управління освітою, навчальні заклади, установи та організації системи освіти;
 - органи охорони здоров'я, установи та заклади охорони здоров'я;
 - центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;
 - суди;
 - прокуратура;
 - уповноважені органи з питань пробації.
-

Загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб

ЗАГАЛЬНІ

- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
 - притулки для дітей;
 - центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
 - соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
 - центри соціально-психологічної допомоги;
 - територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
 - інші заклади, установи та організації, які надають соціальні послуги постраждалим особам.
-

Загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ

- притулки для постраждалих осіб,
- центри медико-соціальної реабілітації постраждалих осіб,
- **кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей,**
- мобільні бригади соціально-психологічної допомоги постраждалим особам та особам, які постраждали від насильства за ознакою статі, а також заклади та установи, призначені виключно для постраждалих осіб та осіб, які постраждали від насильства за ознакою статі

Кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей утворюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, належить до сфери його управління та діє на основі положення, затвердженого цим органом.

Кол-центр з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей є державною установою, що має територіальні відділення в усіх регіонах України.

Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі

Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі – Реєстр) – це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі), знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі

Що можуть громадські організації та громадяни

- Виконання пріоритетних завдань у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
- проведення тренінгів, семінарів, інших заходів для фахівців, які працюють у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, у тому числі працівників сфери освіти, сфери охорони здоров'я, працівників правоохоронних органів та для осіб, які належать до вразливих верств населення;
- виконання програм для кривдників та постраждалих осіб;

- надання соціальних послуг постраждалим особам, у тому числі постраждалим дітям, виключно за згодою постраждалих осіб або їхніх законних представників, а якщо батьки, інші законні представники дитини, законні представники недієздатної особи є кривдниками або ухиляються від захисту прав та інтересів дитини або недієздатної особи – за згодою органу опіки та піклування;
 - проведення серед населення, у тому числі серед дітей та молоді, інформаційних кампаній щодо форм, проявів і наслідків домашнього насильства, інших заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству;
 - утворення спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб і забезпечення їх функціонування.
-

Повноваження поліції!

- інформування постраждалих осіб про їхні права, заходи і соціальні послуги, якими вони можуть скористатися;
- анулювання дозволів на право придбання, зберігання, носіння зброї та боєприпасів їх власникам у разі вчинення ними домашнього насильства

Поліцейські можуть проникати до житла особи без вмотивованого рішення суду в невідкладних випадках, пов'язаних із припиненням вчинюваного акту домашнього насильства, у разі безпосередньої небезпеки для життя чи здоров'я постраждалої особи

Надання допомоги та захисту постраждалим

- надання постраждалим особам інформації про їхні права та можливості реалізації таких прав зрозумілою їм мовою або через перекладача чи залучену третю особу, яка володіє мовою, зрозумілою постраждалим особам;
- забезпечення доступу до загальних та спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб для отримання соціальних послуг медичної, соціальної, психологічної допомоги;
- надання у разі потреби тимчасового притулку для безпечного розміщення постраждалих осіб;
- забезпечення постраждалим особам доступу до правосуддя та інших механізмів юридичного захисту, у тому числі шляхом надання безоплатної правової допомоги у порядку, встановленому Законом України “Про безоплатну правову допомогу”;
- утворення цілодобового безоплатного кол-центру з питань запобігання та протидії домашньому насильству, насильству за ознакою статі та насильству стосовно дітей для забезпечення невідкладного реагування на випадки домашнього насильства, надання консультацій щодо всіх форм домашнього насильства, визначених статтею 1 цього Закону, абонентам анонімно або з належним дотриманням правового режиму інформації з обмеженим доступом.

Допомога постраждалим особам надається за місцем звернення

Спеціальні заходи щодо протидії домашньому насильству

- терміновий заборонний припис стосовно кривдника;
 - обмежувальний припис стосовно кривдника;
 - взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;
 - направлення кривдника на проходження програми для кривдників.
-

Порівняння термінового заборонного та обмежувального приписів стосовно кривдника

- **терміновий заборонний припис стосовно кривдника** - спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства
-

Порівняння термінового заборонного та обмежувального приписів стосовно кривдника

- **Обмежувальний припис стосовно кривдника** - встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи
-

Заява про видачу обмежувального припису повинна містити

- найменування суду, до якого подається заява;
- ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) заявника та заінтересованої особи, їх місце проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти, у разі якщо заява подається особою, зазначеною у пунктах 3 і 4 частини першої статті 350² цього Кодексу, – процесуальне становище особи, яка подає заяву, із зазначенням її імені (прізвища, імені та по батькові), місця проживання чи перебування, поштового індексу, відомих номерів засобів зв'язку та адреси електронної пошти, а також ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) дитини або недієздатної особи, в інтересах якої подається заява, місце її проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти, якщо такі відомі;
- обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності).

Суд розглядає справу не пізніше ніж через 72 години з моменту надходження заяви

Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу обмежувального припису, відносяться на рахунок держави

Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» прийнято ВР України 6 грудня 2017 року та набув чинності 7 січня 2018р.

- Кабінету Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом: привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом;
- Забезпечити приведення міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади їх нормативно-правових актів у відповідність із цим Законом.

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

Адміністративно-правова відповідальність за вчинення домашнього насильства

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування

Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, тобто умисне вчинення будь-яких діянь (дій або бездіяльності) фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування насильства, що не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання термінового заборонного припису особою, стосовно якої він винесений, або неповідомлення уповноваженим підрозділам органів Національної поліції України про місце свого тимчасового перебування в разі його винесення, -

Стаття 173-2. Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування

тягнуть за собою накладення штрафу від десяти до двадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин, або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті, -

тягнуть за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб»;

Стаття 39-1. Направлення на проходження програми для особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі

У разі вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі суд під час вирішення питання про накладення стягнення за адміністративне правопорушення має право одночасно вирішити питання про направлення особи, яка вчинила домашнє насильство чи насильство за ознакою статі, на проходження програми для таких осіб, передбаченої Законом України “Про запобігання та протидію домашньому насильству” чи Законом України “Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків”

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

2.5. Порівняння термінового заборонного та обмежувального приписів стосовно кривдника

	<p>Обмежувальний припис стосовно кривдника <i>Стаття 26 Про запобігання та протидію домашньому насильству</i></p>	<p>Терміновий заборонний припис стосовно кривдника <i>Стаття 25 Про запобігання та протидію домашньому насильству</i></p>
<p>Визначення</p>	<p>встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи</p>	<p>спеціальний захід протидії домашньому насильству, що вживається уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України як реагування на факт домашнього насильства та спрямований на негайне припинення домашнього насильства, усунення небезпеки для життя і здоров'я постраждалих осіб та недопущення продовження чи повторного вчинення такого насильства</p>
<p>Заходи які забороняються / обмежуються</p>	<ul style="list-style-type: none"> • заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; • усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; • обмеження спілкування з постраждалою дитиною; • заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалої особи; • заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; • заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку 	<ul style="list-style-type: none"> • зобов'язання залишити місце проживання (перебування) постраждалої особи; • заборона на вхід та перебування в місці проживання (перебування) постраждалої особи; • заборона в будь-який спосіб контактувати з постраждалою особою.

	особисто і через третіх осіб.	
Ким видається	Судом	Уповноваженим підрозділом Національної поліції
Термін на який видається	одного до шести місяців	до 10 діб
Хто може звернутися за видачею	<ul style="list-style-type: none"> • постраждала особа або її представник; • у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини – батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітччм дитини, а також орган опіки та піклування; • у разі вчинення домашнього насильства стосовно недіездатної особи – опікун, орган опіки та піклування 	Терміновий заборонний припис виноситься за заявою постраждалої особи, а також за власною ініціативою працівником уповноваженого підрозділу органів Національної поліції України за результатами оцінки ризиків.
Порядок інформування	Про видачу обмежувального припису кривднику суддя у встановлений законом строк інформує уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) постраждалої особи для взяття кривдника на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад за місцем проживання (перебування) постраждалої особи	Терміновий заборонний припис вручається кривднику, а його копія – постраждалій особі або її представнику

Оцінка ризику домашнього насильства Орієнтовні питання для використання судьями штату Міннесота

Примітка: наявність цих факторів може свідчити про підвищений ризик серйозних травм або летальних наслідків. Однак, відсутність цих факторів не свідчить про відсутність ризику летальних наслідків.

1. Чи має кривдник доступ до вогнепальної зброї, чи є вогнепальна зброя в будинку?
2. Чи кривдник використовував коли-небудь або загрожував використати зброю проти постраждалої особи?
3. Чи намагався коли-небудь кривдник задушити або придушити жертву?
4. Чи погрожував коли-небудь кривдник вбити або намагався вбити постраждалу особу?
5. Чи збільшилась частота або важкість (серйозність) фізичного насильства протягом минулого року?
6. Чи примушував кривдник постраждалу особу до сексуальних стосунків?
7. Чи намагається кривдник контролювати більшість або всю щоденну діяльність потерпілої особи?
8. Чи проявляє кривдник постійно чи жорстоко свої ревнощі?
9. Чи кривдник погрожував або намагався здійснити самогубство?
10. Чи вважає постраждала особа, що кривдник повторить насильницькі дії або спробує її вбити? *Відповідь "ні" не вказує на низький рівень ризику, але відповідь "так" дуже важлива*
11. Чи діють на даний час або чи видавалися раніше будь-які захисні ордеру, кримінальні або цивільні справи щодо даного кривдника?

Як використовувати питання з оцінки ризику домашнього насильства

- **Отримуйте інформацію щодо цих факторів через усі відповідні та доступні джерела**
Потенційні джерела включають поліцію, працівників по роботі зі свідками та потерпілими, прокурорів, адвокатів, судових адміністраторів, оцінювачів застави, слідчих досудового слідства, пробацію, оцінювачів опіки, сторін та адвокатів
- **Повідомте фахівців, що ви очікуєте, що повна та своєчасна інформація про ці фактори буде надана суду**
Це сприятиме, що інформацію про ризик шукатимуть та передаватимуть до суду на кожному етапі процесу, а процеси оцінки ризику будуть інституціоналізовані. Розгляньте інші звітні форми та практику у правовій системі, щоб забезпечити максимально комплексну оцінку ризику
- **Очікуйте послідовні та скоординовані відповіді на насильство в сім'ї**
Інституції, чії фахівці впроваджують рішення суду, які працюють скоординовано для забезпечення притягнення кривдників до відповідальності та надання допомоги постраждалій особі, є найбільш успішними у запобіганні серйозним травмам та вбивствам в наслідок домашнього насильства
- **Не розголошуйте, інформацію про безпеку та ризики щодо постраждалих осіб в ході відкритого судового процесу**
Питання щодо безпеки можуть вплинути на здатність постраждалої особи надавати точну інформацію на відкритому судовому засіданні.

Отримання інформації від постраждалих у приватній обстановці (іншою особою, крім судді) покращує точність інформації, а також служить можливістю для надання постраждалій особі інформації та ресурсів.

• **Надайте постраждалим інформацію про фактори оцінки ризику та про можливість консультиватися з конфіденційними адвокатами**

Інформація та доступ до адвокатів покращують безпеку потерпілих та якість оцінки ризиків потерпілих та, як наслідок, власне оцінку ризиків судом.

• **Зауважте, що цей перелік факторів ризику не є вичерпним**

Перераховані чинники є такими, що найбільш часто зустрічаються, коли існує ризик серйозної шкоди або смерті.

Є додаткові фактори, які допомагають прогнозувати повторне насильство. Постраждалі можуть зіткнутися з та побоюватися інших ризиків, таких як відсутність житла, бідність, кримінальне обвинувачення, втрата дітей чи підтримки сім'ї.

• **Пам'ятайте, що рівень і тип ризику можуть змінюватися з часом**

Найбільш небезпечний період - після того, як кривдник дізнається, що потерпіла особа:

- може намагатися піти від кривдника чи розірвати стосунки
- повідомила або збирається повідомити про насильство іншим, особливо правоохоронним органам

Обмежувальний припис стосовно кривдника

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Обмежувальний припис стосовно кривдника

- Цивільний процесуальний кодекс України (Розділ 4, Глава 13. Розгляд судом справ про видачу і продовження обмежувального припису)
- ЗУ «Про запобігання та протидію домашньому насильству»

Визначення

встановлений у судовому порядку захід тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямований на забезпечення безпеки постраждалої особи

Обмежувальний припис видається на строк від одного до шести місяців.

(може бути продовжений судом на строк не більше шести місяців після закінчення строку, встановленого судовим рішенням)

**Рішення про видачу обмежувального
припису або про відмову у видачі
обмежувального припису приймається на
підставі оцінки ризиків**

**Заходи тимчасового обмеження прав
кривдника або покладення на нього обов'язків:**

- заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
 - усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи;
 - обмеження спілкування з постраждалою дитиною;
 - заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;
 - заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею;
 - заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.
-

Особливості застосування щодо дітей

Обмежувальний припис не може містити заходів, що обмежують право проживання чи перебування кривдника у місці свого постійного проживання (перебування), якщо кривдником є особа, яка не досягла вісімнадцятирічного віку на день видачі такого припису.

Порядок видачі судом обмежувального припису

Підсудність

Заява про видачу обмежувального припису подається до суду за місцем проживання (перебування) особи, яка постраждала від домашнього насильства або насильства за ознакою статі, а якщо зазначена особа перебуває у закладі, що належить до загальних чи спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб, - за місцезнаходженням цього закладу.

Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають:

- постраждала особа або її представник;
- у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування;
- у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікун, орган опіки та піклування.

Зміст заяви

- найменування суду, до якого подається заява;
- Ім'я (прізвище, ім'я та по батькові) заявника та заінтересованої особи, їх місце проживання чи перебування, поштовий індекс, відомі номери засобів зв'язку та адреси електронної пошти,
- обставини, що свідчать про необхідність видачі судом обмежувального припису, та докази, що їх підтверджують (за наявності).

У разі неможливості надати докази, визначені пунктом 3 частини першої цієї статті, до заяви може бути додано клопотання про їх витребування.

Розгляд справи

- **Справа про видачу обмежувального припису розглядається судом за участю заявника та заінтересованих осіб. У разі якщо участь заявника становить загрозу подальшої дискримінації чи насильства для нього, справа може розглядатися без його участі.**
 - **Неявка належним чином повідомлених заінтересованих осіб не перешкоджає розгляду справи про видачу обмежувального припису.**
-

Розгляд справи

- **Суд розглядає справу про видачу обмежувального припису не пізніше 72 годин після надходження заяви про видачу обмежувального припису до суду.**
 - **Судові витрати, пов'язані з розглядом справи про видачу обмежувального припису, відносяться на рахунок держави.**
-

Копії повного рішення суду вручаються учасникам справи, які були присутні у судовому засіданні, негайно після проголошення такого рішення.

Учасникам справи, які не були присутні у судовому засіданні, копія рішення суду надсилається рекомендованим листом з повідомленням про вручення негайно, але не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення.

Рішення суду про видачу обмежувального припису підлягає негайному виконанню, а його оскарження не зупиняє його виконання.

Інформування

Про видачу або продовження обмежувального припису **суд не пізніше наступного дня з дня ухвалення рішення** повідомляє уповноважені підрозділи органів Національної поліції України за місцем проживання (перебування) заявника для взяття особи, стосовно якої видано або продовжено обмежувальний припис, на профілактичний облік, а також районні, районні у містах Києві і Севастополі державні адміністрації та виконавчі органи сільських, селищних, міських, районних у містах рад за місцем проживання (перебування) заявника

*ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ*

2.6. Зміни до Кримінального кодексу України та Кримінального процесуального кодексу України

Проектом Закону «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» (рес. 4952 від 12.07.2016) пропонується внести зміни до:

Кримінального кодексу України;

Кримінального процесуального кодексу України.

Обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання.

Доповнюється стаття 66 Кримінального Кодексу України, при призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються: вчинення злочинного діяння під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведінням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння, катуванням з боку потерпілого.

На протигагу доповнюється і стаття 67 Кримінального Кодексу України де вчинення злочинного діяння щодо теперішнього чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких до них відносинах визначається обставиною, яка обтяжує покарання

Обмежувальні заходи щодо особи, яка вчинила домашнє насильство

Законодавцем вносяться зміни до статті 76 КК України та визначаються обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням та визначається, що на осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони та передбачає наступні зобов'язання і заборони у вигляді обмежувальних заходів щодо особи, яка вчинила домашнє насильство, а саме:

- заборонити перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
- обмежити спілкування з дитиною у разі, коли домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;
- заборонити наблизатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;
- заборонити листування, телефонні переговори з особою, яка постраждала від домашнього насильства, або контактувати з нею через інші засоби зв'язку як особисто, так і через третіх осіб;
- направити її для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.

Дані заходи, застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку.

Заходи, можуть застосовуватися на строк від 1 до 3 місяців і в разі необхідності можуть бути подовжені на визначений судом термін, але не більше, ніж на 12 місяців.

Контроль за поведінкою засуджених, до яких застосовано тимчасові обмежувальні заходи, здійснюється кримінально-виконавчою інспекцією за місцем проживання засудженого, а у випадку вчинення злочину військовослужбовцем, - командиром військової частини.

Передбачається відповідальність за умисне вбивство, тяжке та середньої тяжкості тілесне ушкодження вчинене в стані сильного душевного хвилювання що викликаного

жорстоким поведженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження, катуванням з боку потерпілого.

Кримінальний Кодекс України доповнюється новими статтями, які криміналізують діяння за які до вступу законопроекту в силу не передбачалася відповідальність.

Однією з основних новел данного Законопроекту є доповнення Кримінального Кодексу України статтею 126-1 «Домашнє насильство».

Законодавець визначає домашнє насильство як умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо теперішнього чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких до них відносинах, що не спричинило тяжких наслідків та передбачає відповідальність у вигляді громадських робіт на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арешт на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

Окрім того, відповідно до законопроекту, статтею 134 КК України передбачається відповідальність за незаконне, тобто проведене без добровільної згоди потерпілої особи, аборту або стерилізації. Відповідальність за даний злочин передбачається від обмеженням волі на строк до п'яти років до позбавленням волі на до п'яти років

Кримінальний кодекс України доповнено статтею 151-3. Примушування до шлюбу, яке визначається як умисне примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, що завдало істотної шкоди потерпілому.

Приміткою до статті 152 КК України визначається, що вважається добровільною згодою. Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин.

А сама стаття передбачає відповідальність за зґвалтування у випадку вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета без добровільної згоди потерпілої особи.

Після визначення зґвалтування в такому вигляді законодавцем викладено статтю Стаття 153 КК України як «Сексуальне насильство», та визначено як вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи. Відповідальність за примушування до вступу в статевий зв'язок передбачається незалежно від того перебуваю особа в матеріальній або службовій залежності чи ні, а відповідна залежність визначається як кваліфікуюча ознака.

Кримінальний Кодекс України доповнено статтею 390-1. «Невиконання тимчасових обмежувальних заходів, або обмежувальних приписів, або непроходження програми для кривдників» за якою передбачається відповідальність у вигляді арешту на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років.

Відповідно до змін до Кримінального процесуального кодексу України може бути тимчасово вилучено право на володіння та носіння зброї.

Також при обранні запобіжного заходу, в інтересах потерпілих від кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством, суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, один чи кілька таких заходів:

- 1) заборонити перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;
- 2) обмежити спілкування з дитиною у разі, коли домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;
- 3) заборонити наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;
- 4) заборонити листування, телефонні переговори з особою, яка постраждала від домашнього насильства, або контактувати з нею через інші засоби зв'язку як особисто, так і через третіх осіб;
- 5) направити її для проходження програми для кривдників.»

! Внесеними змінами до статті 284 «Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи» виключається можливість закриття кримінального провадження у випадку відмови потерпілого від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення в ситуації кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством.

Окрім того, у кримінальних провадженнях про кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством, домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися лише потерпілим або його законним представником.

Зазначені зміни набирають чинності через рік з дня його опублікування Закону, крім обтяжуючої обставини «вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату, або на ґрунті статевої приналежності», стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання, який набирає чинності з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

Кримінальна відповідальність за вчинення домашнього та ґендерно зумовленого насильства

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Нове законодавство України

- **Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» від 06 грудня 2017 року №2227-УІІІ**
- *Набирає чинності через рік з дня опублікування (з 11 січня 2019 року) крім змін до ст. 67 КК –з дня, наступного за днем опублікування Закону: з 6.01.2018 року*

Зміни та доповнення

- До Кримінального кодексу України
 - До Кримінального процесуального кодексу України
 - До Кодексу України про адміністративні правопорушення
-

Зміни до Кримінального кодексу

- **До Загальної частини**
 - У ч.2 ст.22 КК щодо віку настання кримінальної відповідальності зміна назви статті 153 цього Кодексу
 - В ст. 66 КК – обставини, які пом'якшують покарання
 - В ст. 67 КК – обставини, які обтяжують покарання
-

Зміни до Кримінального кодексу

До Загальної частини

Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням

- **Доповнено частиною 2 «На осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки, передбачені ст.91-1 цього Кодексу»**

КК доповнено Розділом XIII-І Обмежувальні заходи

Ст. 91-1 – Підстави і перелік обмежувальних заходів

В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство

одночасно з

-призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі

-звільненням від кримінальної відповідальності чи покарання

Ст. 91-1 – Підстави і перелік обмежувальних заходів

Суд може застосувати один або декілька обмежувальних заходів:

1. Заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства
2. Обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо ДН вчинено стосовно дитини або в її присутності

Ст. 91-1 – Підстави і перелік обмежувальних заходів

3. Заборона наближатись на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від ДН може постійно чи тимчасово проживати чи перебувати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин

Ст. 91-1 – Підстави і перелік обмежувальних заходів

4. Заборона особисто або через третіх осіб листування, телефонних переговорів, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій з постраждалою від ДН особою
5. Направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми

Порядок застосування обмежувальних заходів

- До особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку
- На строк від одного до трьох місяців
- За потреби можуть бути продовжені судом на визначений строк, але не більше ніж на 12 місяців
- Контроль за поведінкою засуджених –орган пробації за місцем проживання засудженого, за військовослужбовцем-командир військової частини

Зміни в Особливу частину КК

- В частині 2 ст 115 – Умисне вбивство
пункт 10) поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством

В статті 116. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання

«Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, зумовленому жорстоким поведженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження з боку потерпілого»

Зміни в статтю 121 -1 КК

- **Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи непоправне знівечення обличчя**

Зміни в статтю 123 КК

- Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведженням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведження з боку потерпілого
-

Доповнено статтею 126-1 КК

Домашнє насильство

Умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи

Нова редакція статті 134 КК

Незаконне проведення абортів або стерилізації

- П'ять частин статті 134
 - Посилення покарання
 - Передбачено покарання за примушування до абортів чи стерилізації
 - Обтяжуючі обставини частина 5- смерть потерпілої чи інші тяжкі наслідки за примушування до стерилізації без згоди
-

Доповнено статтею 151-2 КК

Примушування до шлюбу

Примушування особи

До вступу в шлюб

До продовження примусово укладеного шлюбу

До вступу у співжиття без укладення шлюбу

До продовження такого співжиття

Спонування з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає

Нова редакція статті 152 КК

Зґвалтування

Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних з вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування).

Всього 5 частин, визначені обставини

Нова редакція статті 153 КК

Сексуальне насильство

Вчинення будь-яких дій сексуального характеру, не пов'язаних з проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи

Санкція ч.1 – позбавлення волі на строк до 5 років

Частина 2

ст. 153 КК

-повторно

-Особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів., передбачених статтями 152, 154,155 КК

- Вчинених щодо

Подружжя чи колишнього подружжя

Іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах

Особи, у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку

Жінки, яка завідомо для винного перебувала в стані вагітності

Санкція ч.2 – позбавлення волі на строк від 3 до 7 років

Зміни до ст. 154 КК

Примушування до вступу в статевий зв'язок

Ч.1-Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою особою

Ч.2 – Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з особою, від якої потерпіла особа матеріально або службово залежна

Частина 3 статті 154

- **Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої особи чи її близьких родичів, або з погрозою розголошення відомостей, що ганьблять її чи близьких родичів**
-

Доповнено статтею 390-1 КК

Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників

- **Умисне невиконання обмежувальних заходів, передбачених ст. 91-1 КК**
 - **Умисне невиконання обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників**
 - **Особою, щодо якої такі заходи застосовані судом**
-

Зміни до КПК України

Частина 1 ст. 148 КПК

Тимчасове обмеження в користуванні спеціальним правом

- доповнено пунктом 4 -
- **«право на володіння та носіння зброї»**

Частина 1 ст.178 КПК

Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу

- доповнено пунктом 12 –
- **«ризик продовження чи повторення протиправної поведінки, зокрема ризик летальності, що його створює підозрюваний, обвинувачений, у тому числі у зв'язку з його доступом до зброї»**

У статті 194 КПК

Застосування запобіжного заходу

- Доповнено частиною 6 – в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, крім обов'язків, передбачених частиною 5 цієї статті, суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, один або декілька таких обмежувальних заходів:

Види обмежувальних заходів

1. Заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства
2. Обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або в її присутності
3. Заборона наблизатись на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, перебувати

Види обмежувальних заходів

4. Заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб

5. Направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної чи іншої залежності, від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих, направлення для проходження програми для кривдників

Закриття кримінального провадження

У статті 284 КПК

- Пункт 7 доповнити словами «крім кримінального провадження щодо злочину, пов'язаного з домашнім насильством»
- Тобто закриття кримінального провадження у зв'язку з відмовою потерпілого від обвинувачення у провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством **НЕ ДОПУСКАЄТЬСЯ**

Угоди про примирення
У статті 469 КПК частину 1 доповнено
абзацами 2 та 3

«Угода про примирення у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, може бути укладена лише за ініціативою потерпілого, його представника або законного представника.

Якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням прокурора, слідчого судді, суду такий законний представник замінюється іншим із числа осіб, визначених ст.44 цього Кодексу»

Стаття 477
Приватне обвинувачення

У пункті 1 частини 1 доповнити

- «статтею 126-1 (домашнє насильство)»
- «статтею 134 (незаконний аборт або стерилізація)»
- « статтею 151-2 (примушування до шлюбу)»
- «частиною першою статті 153 (сексуальне насильство)»
- Пункти 2 і 3 виключити

Зміни до Кримінального кодексу

Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання

доповнено пунктом 6-1

6⁻¹) вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах

зміни чинні з 6 грудня 2017 року

<p><u>Стаття 22.</u> Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність</p> <p>Частина 2. Особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за умисне вбивство (<u>статті 115-117</u>), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (<u>статті 112, 348, 379, 400, 443</u>), умисне тяжке тілесне ушкодження (<u>стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398</u>), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (<u>стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398</u>), диверсію (<u>стаття 113</u>), бандитизм (<u>стаття 257</u>), терористичний акт (<u>стаття 258</u>), захоплення заручників (<u>статті 147 і 349</u>), зґвалтування (<u>стаття 152</u>), <u>насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом (стаття 153)</u>, крадіжку (<u>стаття 185, частина перша статей 262, 308</u>), грабіж (<u>статті 186, 262, 308</u>), розбій (<u>стаття 187, частина третя статей 262, 308</u>), вимагання (<u>статті 189, 262, 308</u>), умисне знищення або пошкодження майна (<u>частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399</u>), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (<u>стаття 277</u>), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (<u>стаття 278</u>), незаконне заволодіння транспортним засобом (<u>частини друга, третя статті 289</u>), хуліганство (<u>стаття 296</u>).</p>	<p><u>Стаття 22.</u> Вік, з якого може наставати кримінальна відповідальність</p> <p>Частина 2. Особи, що вчинили злочини у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років, підлягають кримінальній відповідальності лише за умисне вбивство (<u>статті 115-117</u>), посягання на життя державного чи громадського діяча, працівника правоохоронного органу, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця, судді, народного засідателя чи присяжного у зв'язку з їх діяльністю, пов'язаною із здійсненням правосуддя, захисника чи представника особи у зв'язку з діяльністю, пов'язаною з наданням правової допомоги, представника іноземної держави (<u>статті 112, 348, 379, 400, 443</u>), умисне тяжке тілесне ушкодження (<u>стаття 121, частина третя статей 345, 346, 350, 377, 398</u>), умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження (<u>стаття 122, частина друга статей 345, 346, 350, 377, 398</u>), диверсію (<u>стаття 113</u>), бандитизм (<u>стаття 257</u>), терористичний акт (<u>стаття 258</u>), захоплення заручників (<u>статті 147 і 349</u>), зґвалтування (<u>стаття 152</u>), <u>сексуальне насильство (стаття 153)</u>, крадіжку (<u>стаття 185, частина перша статей 262, 308</u>), грабіж (<u>статті 186, 262, 308</u>), розбій (<u>стаття 187, частина третя статей 262, 308</u>), вимагання (<u>статті 189, 262, 308</u>), умисне знищення або пошкодження майна (<u>частина друга статей 194, 347, 352, 378, частини друга та третя статті 399</u>), пошкодження шляхів сполучення і транспортних засобів (<u>стаття 277</u>), угон або захоплення залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна (<u>стаття 278</u>), незаконне заволодіння транспортним засобом (<u>частини друга, третя статті 289</u>), хуліганство (<u>стаття 296</u>).</p>
<p>Стаття 66. Обставини, які пом'якшують покарання</p> <p>1. При призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються:</p> <p>1) з'явлення із зізнанням, щире каяття або активне сприяння розкриттю злочину;</p>	<p>Стаття 66. Обставини, які пом'якшують покарання</p> <p>1. При призначенні покарання обставинами, які його пом'якшують, визнаються:</p> <p>1) з'явлення із зізнанням, щире каяття</p>

<p>2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди;</p> <p>2-¹) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину;</p> <p>3) вчинення злочину неповнолітнім;</p> <p>4) вчинення злочину жінкою в стані вагітності;</p> <p>5) вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;</p> <p>6) вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність;</p> <p>7) вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного неправомірними або аморальними діями потерпілого;</p> <p>8) вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності;</p> <p>9) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених цим Кодексом.</p> <p>2. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.</p> <p>3. Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує покарання, передбачена в статті <u>Особливої частини</u> цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує.</p>	<p>або активне сприяння розкриттю злочину;</p> <p>2) добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди;</p> <p>2-¹) надання медичної або іншої допомоги потерпілому безпосередньо після вчинення злочину;</p> <p>3) вчинення злочину неповнолітнім;</p> <p>4) вчинення злочину жінкою в стані вагітності;</p> <p>5) вчинення злочину внаслідок збігу тяжких особистих, сімейних чи інших обставин;</p> <p>6) вчинення злочину під впливом погрози, примусу або через матеріальну, службову чи іншу залежність;</p> <p>7) <u>вчинення злочину під впливом сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведінням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого</u>;</p> <p>8) вчинення злочину з перевищенням меж крайньої необхідності;</p> <p>9) виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації, поєднане з вчиненням злочину у випадках, передбачених цим Кодексом.</p> <p>2. При призначенні покарання суд може визнати такими, що його пом'якшують, і інші обставини, не зазначені в частині першій цієї статті.</p> <p>3. Якщо будь-яка з обставин, що пом'якшує покарання, передбачена в статті <u>Особливої частини</u> цього Кодексу як ознака злочину, що впливає на його кваліфікацію, суд не може ще раз враховувати її при призначенні покарання як таку, що його пом'якшує.</p>
<p>Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання</p> <p>1. При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються:</p> <p>1) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів;</p> <p>2) вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28);</p> <p>3) вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності;</p> <p>4) вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;</p> <p>5) тяжкі наслідки, завдані злочином;</p> <p>6) вчинення злочину щодо особи похилого</p>	<p>Стаття 67. Обставини, які обтяжують покарання</p> <p>1. При призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнаються:</p> <p>1) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів;</p> <p>2) вчинення злочину групою осіб за попередньою змовою (частина друга або третя статті 28);</p> <p>3) вчинення злочину на ґрунті расової, національної, релігійної ворожнечі чи розбрату або на ґрунті статевої приналежності;</p>

<p><u>віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо малолітньої дитини або у присутності дитини;</u></p> <p><u>6-¹) вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах;</u></p> <p>7) вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;</p> <p>8) вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного;</p> <p>9) вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством;</p> <p>10) вчинення злочину з особливою жорстокістю;</p> <p>11) вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій;</p> <p>12) вчинення злочину загальнонебезпечним способом;</p> <p>13) вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.</p>	<p>4) вчинення злочину у зв'язку з виконанням потерпілим службового або громадського обов'язку;</p> <p>5) тяжкі наслідки, завдані злочином;</p> <p><u>6) вчинення злочину щодо особи похилого віку, особи з інвалідністю або особи, яка перебуває в безпорадному стані, або особи, яка страждає на психічний розлад, зокрема на недоумство, має вади розумового розвитку, а також вчинення злочину щодо малолітньої дитини або у присутності дитини;</u></p> <p><u>6-¹) вчинення злочину щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах;</u></p> <p>7) вчинення злочину щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності;</p> <p>8) вчинення злочину щодо особи, яка перебуває в матеріальній, службовій чи іншій залежності від винного;</p> <p>9) вчинення злочину з використанням малолітнього або особи, що страждає психічним захворюванням чи недоумством;</p> <p>10) вчинення злочину з особливою жорстокістю;</p> <p>11) вчинення злочину з використанням умов воєнного або надзвичайного стану, інших надзвичайних подій;</p> <p>12) вчинення злочину загальнонебезпечним способом;</p> <p>13) вчинення злочину особою, що перебуває у стані алкогольного сп'яніння або у стані, викликаному вживанням наркотичних або інших одурманюючих засобів.</p> <p>Зміни і доповнення у частині 1 набрали чинності з 06.01.2018</p>
<p>Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням</p> <p>1. У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням суд покладає на засудженого такі обов'язки:</p> <p>1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;</p> <p>2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання.</p> <p>2. На осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такі обов'язки:</p> <p>1) попросити публічно або в іншій формі</p>	<p>Стаття 76. Обов'язки, які покладає суд на особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням</p> <p>1. У разі звільнення від відбування покарання з випробуванням суд покладає на засудженого такі обов'язки:</p> <p>1) періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробації;</p> <p>2) повідомляти уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання, роботи або навчання.</p> <p><u>2. На осіб, засуджених за злочини,</u></p>

<p>пробачення у потерпілого;</p> <p>2) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації;</p> <p>3) працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано відповідну посаду (роботу);</p> <p>4) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою;</p> <p>5) пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;</p> <p>6) дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля.</p> <p>На особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, суд покладає обов'язки, передбачені частиною другою цієї статті, необхідні і достатні для її виправлення з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.</p> <p>3. Нагляд за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання, роботи або навчання засудженого, а щодо засуджених військовослужбовців - командирами військових частин.</p> <p><u>статтю 76</u> після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:</p> <p>"2. На осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони, передбачені статтею 91-¹ цього Кодексу".</p> <p>У зв'язку з цим частини другу і третю вважати відповідно частинами третьою і четвертою;</p>	<p><u>пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони, передбачені статтею 91-¹ цього Кодексу".</u></p> <p>3. На осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, суд може додатково покласти такі обов'язки:</p> <p>1) попросити публічно або в іншій формі пробачення у потерпілого;</p> <p>2) не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробації;</p> <p>3) працевлаштуватися або за направленням уповноваженого органу з питань пробації звернутися до органів державної служби зайнятості для реєстрації як безробітного та працевлаштуватися, якщо йому буде запропоновано відповідну посаду (роботу);</p> <p>4) виконувати заходи, передбачені пробаційною програмою;</p> <p>5) пройти курс лікування від розладів психіки та поведінки внаслідок вживання психоактивних речовин або захворювання, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб;</p> <p>6) дотримуватися встановлених судом вимог щодо вчинення певних дій, обмеження спілкування, пересування та проведення дозвілля.</p> <p>На особу, звільнену від відбування покарання з випробуванням, суд покладає обов'язки, передбачені частиною другою цієї статті, необхідні і достатні для її виправлення з урахуванням ступеня тяжкості вчиненого злочину, особи винного та обставин, що пом'якшують або обтяжують покарання.</p> <p>4. Нагляд за особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, здійснюється уповноваженим органом з питань пробації за місцем проживання, роботи або навчання засудженого, а щодо засуджених військовослужбовців - командирами військових частин.</p> <p><u>статтю 76</u> після частини першої доповнити новою частиною такого змісту:</p> <p>"2. На осіб, засуджених за злочини, пов'язані з домашнім насильством, суд може покласти інші обов'язки та заборони, передбачені статтею 91-¹ цього Кодексу".</p> <p>У зв'язку з цим частини другу і третю вважати відповідно частинами третьою і четвертою;</p>
	<p>Стаття 91-¹. Обмежувальні заходи,</p>

	<p>що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство</p> <p>1. В інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням з підстав, передбачених цим Кодексом, від кримінальної відповідальності чи покарання, суд може застосувати до особи, яка вчинила домашнє насильство, один або декілька обмежувальних заходів, відповідно до якого (яких) на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки:</p> <p>1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;</p> <p>2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;</p> <p>3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;</p> <p>4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;</p> <p>5) направлення для проходження програми для кривдників або пробаційної програми.</p> <p>2. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, застосовуються до особи, яка на момент вчинення домашнього насильства досягла 18-річного віку.</p> <p>3. Заходи, передбачені частиною першою цієї статті, можуть застосовуватися на строк від одного до трьох місяців і за потреби можуть бути продовжені на визначений судом строк, але не більше як на 12 місяців.</p> <p>4. Контроль за поведінкою засуджених, до яких застосовано обмежувальні заходи, здійснює орган пробації за місцем проживання засудженого, а в разі вчинення злочину військовослужбовцем - командир військової частини";</p>
<p>Стаття 115. Умисне вбивство 1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, - карається позбавленням волі на строк від семи до</p>	<p>Стаття 115. Умисне вбивство 1. Вбивство, тобто умисне протиправне заподіяння смерті іншій людині, -</p>

<p>п'ятнадцяти років.</p> <p>2. Умисне вбивство:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) двох або більше осіб; 2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; 3) заручника або викраденої людини; 4) вчинене з особливою жорстокістю; 5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; 6) з корисливих мотивів; 7) з хуліганських мотивів; 8) особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку; 9) з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення; 10) поєднане із зґвалтуванням або насильницьким задоволенням статевої пристрасті неприродним способом; 11) вчинене на замовлення; 12) вчинене за попередньою змовою групою осіб; 13) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого <u>статтями 116-118</u> цього Кодексу; 14) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, - <p>карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку, передбаченому пунктом 6 частини другої цієї статті.</p> <p><i>{Стаття 115 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 1707-VI від 05.11.2009}</i></p>	<p>карається позбавленням волі на строк від семи до п'ятнадцяти років.</p> <p>2. Умисне вбивство:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) двох або більше осіб; 2) малолітньої дитини або жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності; 3) заручника або викраденої людини; 4) вчинене з особливою жорстокістю; 5) вчинене способом, небезпечним для життя багатьох осіб; 6) з корисливих мотивів; 7) з хуліганських мотивів; 8) особи чи її близького родича у зв'язку з виконанням цією особою службового або громадського обов'язку; 9) з метою приховати інший злочин або полегшити його вчинення; <p><u>10) поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством;</u></p> <ol style="list-style-type: none"> 11) вчинене на замовлення; 12) вчинене за попередньою змовою групою осіб; 13) вчинене особою, яка раніше вчинила умисне вбивство, за винятком вбивства, передбаченого <u>статтями 116-118</u> цього Кодексу; 14) з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, - <p>карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років або довічним позбавленням волі, з конфіскацією майна у випадку, передбаченому пунктом 6 частини другої цієї статті.</p> <p><i>{Стаття 115 із змінами, внесеними згідно із Законами № 270-VI від 15.04.2008, № 1707-VI від 05.11.2009"10}</i></p> <p>поєднане із зґвалтуванням або сексуальним насильством";</p>
<p>Стаття 116. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання</p> <p>Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства, систематичного знущання або тяжкої образи з боку потерпілого, -</p> <p>карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>	<p>Стаття 116. Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання</p> <p><u>Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, зумовленому жорстоким поведінням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого";</u></p> <p>карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.</p>
<p>Стаття 121. Умисне тяжке тілесне ушкодження</p>	<p>Стаття 121. Умисне тяжке тілесне</p>

<p>1. Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи неоправне знівечення обличчя, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>2. Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого, - карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.</p>	<p>ушкодження</p> <p><u>1. Умисне тяжке тілесне ушкодження, тобто умисне тілесне ушкодження, небезпечне для життя в момент заподіяння, чи таке, що спричинило втрату будь-якого органу або його функцій, каліцтво статевих органів, психічну хворобу або інший розлад здоров'я, поєднаний зі стійкою втратою працездатності не менш як на одну третину, або переривання вагітності чи неоправне знівечення обличчя, -</u> карається позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.</p> <p>2. Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене способом, що має характер особливого мучення, або вчинене групою осіб, а також з метою залякування потерпілого або інших осіб, чи з мотивів расової, національної або релігійної нетерпимості, або вчинене на замовлення, або таке, що спричинило смерть потерпілого, - карається позбавленням волі на строк від семи до десяти років.</p>
<p>Стаття 123. Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання</p> <p>Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства або тяжкої образи з боку потерпілого, - карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p>	<p>Стаття 123. Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання</p> <p><u>Умисне тяжке тілесне ушкодження, вчинене в стані сильного душевного хвилювання, викликаного жорстоким поведінням, або таким, що принижує честь і гідність особи, а також за наявності системного характеру такого поведіння з боку потерпілого -</u> карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до двох років.</p>
	<p>Стаття 126-¹. Домашнє насильство</p> <p>Домашнє насильство, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи, -</p>

	<p>карається громадськими роботами на строк від ста п'ятдесяти до двохсот сорока годин, або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк до двох років";</p>
<p>Стаття 134. Незаконне проведення аборту 1. Проведення аборту особою, яка не має спеціальної медичної освіти, - карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років. 2. Незаконне проведення аборту, якщо воно спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої, - карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</p>	<p><u>"Стаття 134. Незаконне проведення аборту або стерилізації</u> <u>1. Проведення аборту особою, яка не має спеціальної медичної освіти, - карається штрафом від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк від ста до двохсот сорока годин, або виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до двох років.</u> <u>2. Примушування до аборту без добровільної згоди потерпілої особи - карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</u> <u>3. Незаконне проведення аборту, що спричинило тривалий розлад здоров'я, безплідність або смерть потерпілої особи, - карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</u> <u>4. Примушування до стерилізації без добровільної згоди потерпілої особи - карається обмеженням волі на строк до п'яти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого.</u> <u>5. Дія, передбачена частиною четвертою цієї статті, якщо вона спричинила смерть потерпілої особи чи інші тяжкі наслідки, - карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років або без такого";</u></p>
	<p>12) розділ III Особливої частини доповнити статтею 151⁻² такого змісту: "Стаття 151⁻². Примушування до шлюбу</p>

	<p>1. Примушування особи до вступу в шлюб або до продовження примусово укладеного шлюбу, або до вступу у співжиття без укладання шлюбу, або до продовження такого співжиття, або спонукання з цією метою особи до переміщення на територію іншої держави, ніж та, в якій вона проживає, - караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на той самий строк.</p> <p>2. Ті самі дії, вчинені повторно або за попередньою змовою групою осіб, або щодо особи, яка не досягла шлюбного віку згідно із законодавством, або щодо двох чи більше осіб, - караються обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк";</p>
<p>Стаття 152. Зґвалтування</p> <p>1. Зґвалтування, тобто статеві зносини із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи, - карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</p> <p>2. Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених <u>статтями 153-155 цього Кодексу</u>, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</p> <p>3. Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього - карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.</p> <p>4. Зґвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, а також зґвалтування малолітньої чи малолітнього - карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</p> <p><i>{Стаття 152 із змінами, внесеними згідно із Законом № 2295-VI від 01.06.2010}</i></p>	<p><u>"Стаття 152. Зґвалтування</u></p> <p><u>1. Вчинення дій сексуального характеру, пов'язаних із вагінальним, анальним або оральним проникненням в тіло іншої особи з використанням геніталій або будь-якого іншого предмета, без добровільної згоди потерпілої особи (зґвалтування) -</u> <u>карається позбавленням волі на строк від трьох до п'яти років.</u></p> <p><u>2. Зґвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного чи громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, -</u> <u>карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</u></p> <p><u>3. Зґвалтування, вчинене групою осіб, або зґвалтування неповнолітньої особи -</u> <u>карається позбавленням волі на строк від семи до дванадцяти років.</u></p> <p><u>4. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди -</u> <u>караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.</u></p>

	<p><u>5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки, -</u> <u>караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</u> <u>Примітка: Згода вважається добровільною, якщо вона є результатом вільного волевиявлення особи, з урахуванням супутніх обставин.</u></p>
<p>Стаття 153. Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом</p> <p>1. Задоволення статевої пристрасті неприродним способом із застосуванням фізичного насильства, погрози його застосування або з використанням безпорадного стану потерпілої особи - карається позбавленням волі на строк до п'яти років.</p> <p>2. Те саме діяння, вчинене повторно або групою осіб, або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 152 або 154 цього Кодексу, а також вчинене щодо неповнолітньої чи неповнолітнього, - карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</p> <p>3. Те саме діяння, вчинене щодо малолітньої чи малолітнього, або якщо воно спричинило особливо тяжкі наслідки, - карається позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років.</p>	<p>Стаття 153. Сексуальне насильство</p> <p><u>1. Вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи (сексуальне насильство) -</u> <u>карається позбавленням волі на строк до п'яти років.</u></p> <p><u>2. Сексуальне насильство, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 152, 154, 155 цього Кодексу, або вчинення таких діянь щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, або щодо особи у зв'язку з виконанням цією особою службового, професійного або громадського обов'язку, або щодо жінки, яка завідомо для винного перебувала у стані вагітності, -</u> <u>карається позбавленням волі на строк від трьох до семи років.</u></p> <p><u>3. Сексуальне насильство, вчинене групою осіб, або сексуальне насильство щодо неповнолітньої особи -</u> <u>карається позбавленням волі на строк від п'яти до семи років.</u></p> <p><u>4. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені щодо особи, яка не досягла чотирнадцяти років, незалежно від її добровільної згоди -</u> <u>караються позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років.</u></p> <p><u>5. Дії, передбачені частинами першою, другою, третьою або четвертою цієї статті, що спричинили тяжкі наслідки, -</u> <u>караються позбавленням волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років";</u></p>
<p>Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок</p> <p>1. Примушування жінки чи чоловіка до вступу в статевий зв'язок природним або неприродним способом особою, від якої жінка чи чоловік матеріально або службово залежні, -</p>	<p>Стаття 154. Примушування до вступу в статевий зв'язок</p> <p><u>1. Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з іншою</u></p>

<p>карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p> <p>2. Ті самі дії, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої (потерпілого) чи її (його) близьких родичів або розголошення відомостей, що ганьблять її (його) чи близьких родичів, -</p> <p>караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до трьох років.</p>	<p><u>особою"</u>;</p> <p>карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.</p> <p><u>2. Примушування особи без її добровільної згоди до здійснення акту сексуального характеру з особою, від якої потерпіла особа матеріально або службово залежна, -</u></p> <p><u>карається штрафом до однієї тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або обмеженням волі на строк до двох років"</u>;</p> <p><u>"3. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, поєднані з погрозою знищення, пошкодження або вилучення майна потерпілої особи чи її близьких родичів, або з погрозою розголошення відомостей, що ганьблять її чи близьких родичів, -</u></p> <p><u>караються обмеженням волі на строк до трьох років або позбавленням волі на той самий строк"</u>;</p>
	<p>15) доповнити статтею 390⁻¹ такого змісту:</p> <p>"Стаття 390⁻¹. Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників</p> <p>Умисне невиконання обмежувальних заходів, передбачених статтею 91⁻¹ цього Кодексу, або умисне невиконання обмежувальних приписів, або умисне ухилення від проходження програми для кривдників особою, щодо якої такі заходи застосовані судом, -</p> <p>караються арештом на строк до шести місяців або обмеженням волі на строк до двох років".</p>
<p><u>У Кримінальному процесуальному кодексі України</u></p>	
<p>стаття 148. Загальні положення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом</p> <p>1. У разі наявності достатніх підстав вважати, що для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, необхідно тимчасово обмежити підозрюваного у користуванні спеціальним правом, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа мають право тимчасово</p>	<p>стаття 148. Загальні положення тимчасового обмеження у користуванні спеціальним правом та тимчасового вилучення документів, які посвідчують користування спеціальним правом</p> <p>1. У разі наявності достатніх підстав вважати, що для припинення кримінального правопорушення чи запобігання вчиненню іншого, припинення або запобігання протиправній поведінці підозрюваного щодо перешкоджання кримінальному провадженню, забезпечення відшкодування шкоди, завданої кримінальним правопорушенням,</p>

<p>вилучити документи, які посвідчують користування спеціальним правом, у законно затриманої ними особи в порядку, передбаченому <u>статтею 208</u> цього Кодексу.</p> <p>Тимчасово вилученими можуть бути документи, які посвідчують користування таким спеціальним правом:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) право керування транспортним засобом або судном; 2) право полювання; 3) право на здійснення підприємницької діяльності; <p>2. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може бути здійснене на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування на строк не більше двох місяців.</p>	<p>необхідно тимчасово обмежити підозрюваного у користуванні спеціальним правом, слідчий, прокурор, інша уповноважена службова особа мають право тимчасово вилучити документи, які посвідчують користування спеціальним правом, у законно затриманої ними особи в порядку, передбаченому <u>статтею 208</u> цього Кодексу.</p> <p>Тимчасово вилученими можуть бути документи, які посвідчують користування таким спеціальним правом:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) право керування транспортним засобом або судном; 2) право полювання; 3) право на здійснення підприємницької діяльності; <p>"4) право на володіння та носіння зброї";</p> <p>2. Тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом може бути здійснене на підставі рішення слідчого судді під час досудового розслідування на строк не більше двох місяців.</p>
<p>Стаття 178. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу</p> <p>1. При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, зазначених у <u>статті 177</u> цього Кодексу, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; 2) тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується; 3) вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого; 4) міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців; 5) наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання; 6) репутацію підозрюваного, обвинуваченого; 7) майновий стан підозрюваного, обвинуваченого; 8) наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого; 9) дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше; 10) наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення; 	<p>Стаття 178. Обставини, що враховуються при обранні запобіжного заходу</p> <p>1. При вирішенні питання про обрання запобіжного заходу, крім наявності ризиків, зазначених у <u>статті 177</u> цього Кодексу, слідчий суддя, суд на підставі наданих сторонами кримінального провадження матеріалів зобов'язаний оцінити в сукупності всі обставини, у тому числі:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) вагомість наявних доказів про вчинення підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення; 2) тяжкість покарання, що загрожує відповідній особі у разі визнання підозрюваного, обвинуваченого винуватим у кримінальному правопорушенні, у вчиненні якого він підозрюється, обвинувачується; 3) вік та стан здоров'я підозрюваного, обвинуваченого; 4) міцність соціальних зв'язків підозрюваного, обвинуваченого в місці його постійного проживання, у тому числі наявність в нього родини й утриманців; 5) наявність у підозрюваного, обвинуваченого постійного місця роботи або навчання; 6) репутацію підозрюваного, обвинуваченого; 7) майновий стан підозрюваного,

<p>11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини.</p>	<p>обвинуваченого;</p> <p>8) наявність судимостей у підозрюваного, обвинуваченого;</p> <p>9) дотримання підозрюваним, обвинуваченим умов застосованих запобіжних заходів, якщо вони застосовувалися до нього раніше;</p> <p>10) наявність повідомлення особі про підозру у вчиненні іншого кримінального правопорушення;</p> <p>11) розмір майнової шкоди, у завданні якої підозрюється, обвинувачується особа, або розмір доходу, в отриманні якого внаслідок вчинення кримінального правопорушення підозрюється, обвинувачується особа, а також вагомість наявних доказів, якими обґрунтовуються відповідні обставини.</p> <p><u>12) ризик продовження чи повторення протиправної поведінки, зокрема ризик летальності, що його створює підозрюваний, обвинувачений, у тому числі у зв'язку з його доступом до зброї";</u></p>
<p>Стаття 194. Застосування запобіжного заходу</p> <p>1. Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про:</p> <p>1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;</p> <p>2) наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених <u>статтею 177</u> цього Кодексу, і на які вказує слідчий, прокурор;</p> <p>3) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризику, зазначеним у клопотанні.</p> <p>2. Слідчий суддя, суд зобов'язаний постановити ухвалу про відмову в застосуванні запобіжного заходу, якщо під час розгляду клопотання прокурор не доведе наявність всіх обставин, передбачених <u>частиною першою</u> цієї статті.</p> <p>3. Слідчий суддя, суд має право зобов'язати підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого органу державної влади, визначеного слідчим суддею, судом, якщо прокурор доведе обставини, передбачені <u>пунктом 1 частини першої</u> цієї статті, але не доведе обставини, передбачені <u>пунктами 2 та 3 частини першої</u> цієї статті.</p> <p>4. Якщо при розгляді клопотання про обрання запобіжного заходу прокурор доведе обставини, передбачені <u>пунктами 1 та 2 частини першої</u> цієї статті, але не доведе обставини, передбачені <u>пунктом 3 частини першої</u> цієї статті, слідчий суддя, суд має</p>	<p>Стаття 194. Застосування запобіжного заходу</p> <p>1. Під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя, суд зобов'язаний встановити, чи доводять надані сторонами кримінального провадження докази обставини, які свідчать про:</p> <p>1) наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним, обвинуваченим кримінального правопорушення;</p> <p>2) наявність достатніх підстав вважати, що існує хоча б один із ризиків, передбачених <u>статтею 177</u> цього Кодексу, і на які вказує слідчий, прокурор;</p> <p>3) недостатність застосування більш м'яких запобіжних заходів для запобігання ризику або ризику, зазначеним у клопотанні.</p> <p>2. Слідчий суддя, суд зобов'язаний постановити ухвалу про відмову в застосуванні запобіжного заходу, якщо під час розгляду клопотання прокурор не доведе наявність всіх обставин, передбачених <u>частиною першою</u> цієї статті.</p> <p>3. Слідчий суддя, суд має право зобов'язати підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого органу державної влади, визначеного слідчим суддею, судом, якщо прокурор доведе обставини, передбачені <u>пунктом 1 частини</u></p>

право застосувати більш м'який запобіжний захід, ніж той, який зазначений у клопотанні, а також покласти на підозрюваного, обвинуваченого обов'язки, передбачені частиною п'ятою цієї статті, необхідність покладення яких встановлена з наведеного прокурором обґрунтування клопотання.

5. Якщо під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, прокурор доведе наявність всіх обставин, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий суддя, суд застосовує відповідний запобіжний захід, зобов'язує підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких була доведена прокурором, а саме:

1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю;

2) не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду;

3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи;

4) утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом;

5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом;

6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності;

7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання;

8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну;

9) носити електронний засіб контролю.

6. Обов'язки, передбачені частиною п'ятою цієї статті, можуть бути покладені на підозрюваного, обвинуваченого на строк не більше двох місяців. У разі необхідності цей строк може бути продовжений за клопотанням прокурора в порядку, передбаченому статтею 199 цього Кодексу. Після закінчення строку, в тому числі продовженого, на який на підозрюваного, обвинуваченого були покладені відповідні обов'язки, ухвала про застосування запобіжного заходу в цій частині припиняє свою дію і обов'язки скасовуються.

7. До підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину, за який передбачено основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано запобіжний захід лише у вигляді застави або тримання під вартою у випадках та в порядку, передбачених цією главою

першої цієї статті, але не доведе обставини, передбачені пунктами 2 та 3 частини першої цієї статті.

4. Якщо при розгляді клопотання про обрання запобіжного заходу прокурор доведе обставини, передбачені пунктами 1 та 2 частини першої цієї статті, але не доведе обставини, передбачені пунктом 3 частини першої цієї статті, слідчий суддя, суд має право застосувати більш м'який запобіжний захід, ніж той, який зазначений у клопотанні, а також покласти на підозрюваного, обвинуваченого обов'язки, передбачені **передбачені частинами п'ятою та шостою цієї статті**, необхідність покладення яких встановлена з наведеного прокурором обґрунтування клопотання.

5. Якщо під час розгляду клопотання про обрання запобіжного заходу, не пов'язаного з триманням під вартою, прокурор доведе наявність всіх обставин, передбачених частиною першою цієї статті, слідчий суддя, суд застосовує відповідний запобіжний захід, зобов'язує підозрюваного, обвинуваченого прибувати за кожною вимогою до суду або до іншого визначеного органу державної влади, а також виконувати один або кілька обов'язків, необхідність покладення яких була доведена прокурором, а саме:

1) прибувати до визначеної службової особи із встановленою періодичністю;

2) не відлучатися із населеного пункту, в якому він зареєстрований, проживає чи перебуває, без дозволу слідчого, прокурора або суду;

3) повідомляти слідчого, прокурора чи суд про зміну свого місця проживання та/або місця роботи;

4) утримуватися від спілкування з будь-якою особою, визначеною слідчим суддею, судом, або спілкуватися з нею із дотриманням умов, визначених слідчим суддею, судом;

5) не відвідувати місця, визначені слідчим суддею або судом;

6) пройти курс лікування від наркотичної або алкогольної залежності;

7) докласти зусиль до пошуку роботи або до навчання;

8) здати на зберігання до відповідних органів державної влади свій паспорт (паспорти) для виїзду за кордон, інші документи, що дають право на виїзд з України і в'їзд в Україну;

9) носити електронний засіб контролю.

6. 6. В інтересах потерпілого від

злочину, пов'язаного з домашнім насильством, крім обов'язків, передбачених частиною п'ятою цієї статті, суд може застосувати до особи, яка підозрюється у вчиненні такого кримінального правопорушення, один або декілька таких обмежувальних заходів:

1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства;

2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності;

3) заборона наближатися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку із роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин;

4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто або через третіх осіб;

5) направлення для проходження лікування від алкогольної, наркотичної або іншої залежності, від хвороб, що становлять небезпеку для оточуючих, направлення для проходження програми для кривдників".

7. Обов'язки, передбачені передбачені частинами п'ятою та шостою цієї статті, можуть бути покладені на підозрюваного, обвинуваченого на строк не більше двох місяців. У разі необхідності цей строк може бути продовжений за клопотанням прокурора в порядку, передбаченому статтею 199 цього Кодексу. Після закінчення строку, в тому числі продовженого, на який на підозрюваного, обвинуваченого були покладені відповідні обов'язки, ухвала про застосування запобіжного заходу в цій частині припиняє свою дію і обов'язки скасовуються.

8. До підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні злочину, за який передбачено основне покарання у виді штрафу понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, може бути застосовано

<p>Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи</p> <p>1. Кримінальне провадження закривається в разі, якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; 4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; 5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; 7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення; 8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; 9) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені <u>статтею 212</u> Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс відповідно до <u>підрозділу 9-2</u> розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України; <i>{Частина першу статті 284 доповнено пунктом 9 згідно із Законом № 63-VIII від 25.12.2014}</i> 10) існує некасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 цієї частини, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося із дотриманням вимог щодо підслідності; <i>{Частина першу статті 284 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 2213-VIII від 16.11.2017}</i> 10) після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений <u>статтею 219</u> цього Кодексу, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи. <i>{Частина першу статті 284 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017}</i> <p>Слідчий, прокурор зобов'язані закрити</p>	<p>запобіжний захід лише у вигляді застави або тримання під вартою у випадках та в порядку, передбачених цією главою</p> <p>Стаття 284. Закриття кримінального провадження та провадження щодо юридичної особи</p> <p>1. Кримінальне провадження закривається в разі, якщо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) встановлена відсутність події кримінального правопорушення; 2) встановлена відсутність в діянні складу кримінального правопорушення; 3) не встановлені достатні докази для доведення винуватості особи в суді і вичерпані можливості їх отримати; 4) набрав чинності закон, яким скасована кримінальна відповідальність за діяння, вчинене особою; 5) помер підозрюваний, обвинувачений, крім випадків, якщо провадження є необхідним для реабілітації померлого; 6) існує вирок по тому самому обвинуваченню, що набрав законної сили, або постановлена ухвала суду про закриття кримінального провадження по тому самому обвинуваченню; 7) потерпілий, а у випадках, передбачених цим Кодексом, його представник відмовився від обвинувачення у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення;<u>крім кримінального провадження щодо злочину, пов'язаного з домашнім насильством</u>; 8) стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу; 9) стосовно податкових зобов'язань особи, яка вчинила дії, передбачені <u>статтею 212</u> Кримінального кодексу України, досягнутий податковий компроміс відповідно до <u>підрозділу 9-2</u> розділу XX "Перехідні положення" Податкового кодексу України; <i>{Частина першу статті 284 доповнено пунктом 9 згідно із Законом № 63-VIII від 25.12.2014}</i> 10) існує некасована постанова слідчого, прокурора про закриття кримінального провадження з підстав, передбачених пунктами 1, 2, 4, 9 цієї частини, у кримінальному провадженні щодо того самого діяння, що розслідувалося із дотриманням вимог
---	--

<p>кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений <u>статтею 219</u> цього Кодексу, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру.</p> <p><i>{Частина першу статті 284 доповнено абзацом згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017}</i></p> <p>.....</p>	<p>щодо підслідності;</p> <p><i>{Частина першу статті 284 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 2213-VIII від 16.11.2017}</i></p> <p>10) після повідомлення особі про підозру закінчився строк досудового розслідування, визначений <u>статтею 219</u> цього Кодексу, крім випадку повідомлення особі про підозру у вчиненні тяжкого чи особливо тяжкого злочину проти життя та здоров'я особи.</p> <p><i>{Частина першу статті 284 доповнено пунктом 10 згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017}</i></p> <p>Слідчий, прокурор зобов'язані закрити кримінальне провадження також у разі, коли строк досудового розслідування, визначений <u>статтею 219</u> цього Кодексу, закінчився та жодній особі не було повідомлено про підозру.</p> <p><i>{Частина першу статті 284 доповнено абзацом згідно із Законом № 2147-VIII від 03.10.2017}</i></p>
<p>Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди</p> <p>1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді).</p> <p>2. Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого.</p> <p>3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається.</p> <p><i>{Частина третя статті 469 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}</i></p> <p>4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів; 2) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація 	<p>Стаття 469. Ініціювання та укладення угоди</p> <p>1. Угода про примирення може бути укладена за ініціативою потерпілого, підозрюваного або обвинуваченого. Домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження (крім слідчого, прокурора або судді).</p> <p><u>Угода про примирення у кримінальних провадженнях щодо злочинів, пов'язаних з домашнім насильством, може бути укладена лише за ініціативою потерпілого, його представника або законного представника.</u></p> <p><u>Якщо дії чи інтереси законного представника суперечать інтересам особи, яку він представляє, за рішенням прокурора, слідчого судді, суду такий законний представник замінюється іншим із числа осіб, визначених статтею 44 цього Кодексу</u></p> <p>2. Угода про визнання винуватості може бути укладена за ініціативою прокурора або підозрюваного чи обвинуваченого.</p> <p>3. Угода про примирення між потерпілим та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо кримінальних</p>

щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами;

3) особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами.

{Частина четверту статті 469 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1950-VIII від 16.03.2017}

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди.

{Абзац п'ятий частини четвертої статті 469 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1950-VIII від 16.03.2017}

{Частина четверта статті 469 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013; в редакції Закону № 198-VIII від 12.02.2015}

5. Укладення угоди про примирення або про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку.

6. У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості.

7. Слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення.

8. У разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме

проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості та у кримінальному провадженні у формі приватного обвинувачення. Укладення угоди про примирення у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, не допускається.

{Частина третя статті 469 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013}

4. Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена у провадженні щодо:

1) кримінальних проступків, злочинів невеликої чи середньої тяжкості, тяжких злочинів;

2) особливо тяжких злочинів, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України за умови викриття підозрюваним чи обвинуваченим іншої особи у вчиненні злочину, віднесеного до підслідності Національного антикорупційного бюро України, якщо інформація щодо вчинення такою особою злочину буде підтверджена доказами;

3) особливо тяжких злочинів, вчинених за попередньою змовою групою осіб, організованою групою чи злочинною організацією або терористичною групою за умови викриття підозрюваним, який не є організатором такої групи або організації, злочинних дій інших учасників групи чи інших, вчинених групою або організацією злочинів, якщо повідомлена інформація буде підтверджена доказами.

{Частина четверту статті 469 доповнено новим абзацом згідно із Законом № 1950-VIII від 16.03.2017}

Угода про визнання винуватості між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим може бути укладена щодо кримінальних проступків, злочинів, внаслідок яких шкода завдана лише державним чи суспільним інтересам. Укладення угоди про визнання винуватості у кримінальному провадженні щодо уповноваженої особи юридичної особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, у зв'язку з яким здійснюється провадження щодо юридичної особи, а також у кримінальному провадженні щодо кримінальних правопорушень, внаслідок яких шкода завдана державним чи суспільним інтересам або правам та

провадження.

У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими.

У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

інтересам окремих осіб, у яких беруть участь потерпілий або потерпілі, не допускається, крім випадків надання всіма потерпілими письмової згоди прокурору на укладення ними угоди.

{Абзац п'ятий частини четвертої статті 469 із змінами, внесеними згідно із Законом № 1950-VIII від 16.03.2017}

{Частина четверта статті 469 із змінами, внесеними згідно із Законом № 314-VII від 23.05.2013; в редакції Закону № 198-VIII від 12.02.2015}

5. Укладення угоди про примирення або про визнання винуватості може ініціюватися в будь-який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку.

6. У разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості.

7. Слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні угоди про примирення.

8. У разі якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма підозрюваними чи обвинуваченими, угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), з якими досягнуто згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від одного кримінального правопорушення, угода може бути укладена та затверджена лише з усіма потерпілими.

У разі якщо в кримінальному провадженні беруть участь кілька потерпілих від різних кримінальних правопорушень, і згода щодо укладення угоди досягнута не з усіма потерпілими, угода може бути укладена з одним (кількома) з потерпілих. Кримінальне провадження щодо особи (осіб), яка досягла згоди, підлягає виділенню в окреме провадження.

<p>Стаття 477. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення</p> <p>1. Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених:</p> <p>1) частиною першою статті 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження без обтяжуючих обставин), статтею 125 (умисне легке тілесне ушкодження), частиною першою статті 126 (умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 129 (погроза вбивством без обтяжуючих обставин), статтею 132 (розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), частиною першою статті 133 (зараження венеричною хворобою без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 135 (залишення в небезпеці без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 136 (ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 139 (ненадання допомоги хворому медичним працівником без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 142 (незаконне проведення дослідів над людиною без обтяжуючих обставин), статтею 145 (незаконне розголошення лікарської таємниці), частиною першою статті 152 (згвалтування без обтяжуючих обставин), статтею 154 (примушування до вступу в статевий зв'язок), частиною першою статті 161 (порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 162 (порушення недоторканності житла без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 163 (порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 165 (ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 168 (розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 176 (порушення авторського права і суміжних прав без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 177 (порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію), статтею 180 (перешкоджання здійсненню релігійного обряду), статтею 182 (порушення недоторканності приватного життя), частиною першою статті 194 (умисне знищення або пошкодження майна без обтяжуючих</p>	<p>Стаття 477. Поняття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення</p> <p>1. Кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження, яке може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого щодо кримінальних правопорушень, передбачених:</p> <p>1) частиною першою статті 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження без обтяжуючих обставин), статтею 125 (умисне легке тілесне ушкодження), частиною першою статті 126 (умисне завдання удару, побоїв або вчинення інших насильницьких дій, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 129 (погроза вбивством без обтяжуючих обставин), статтею 132 (розголошення відомостей про проведення медичного огляду на виявлення зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби), частиною першою статті 133 (зараження венеричною хворобою без обтяжуючих обставин), <u>статтею 134 (незаконний аборт або стерилізація),</u> частиною першою статті 135 (залишення в небезпеці без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 136 (ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 139 (ненадання допомоги хворому медичним працівником без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 142 (незаконне проведення дослідів над людиною без обтяжуючих обставин), статтею 145 (незаконне розголошення лікарської таємниці), <u>статтею 151- (примушування до шлюбу),</u> частиною першою статті 152 (згвалтування без обтяжуючих обставин), статтею 154 (примушування до вступу в статевий зв'язок), частиною першою статті 161 (порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної належності або релігійних переконань без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 162 (порушення недоторканності житла без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 163 (порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції, що передаються засобами зв'язку або через комп'ютер, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 164 (ухилення від сплати аліментів на утримання дітей без обтяжуючих обставин), частиною першою</p>
--	---

обставин), статтею 195 (погроза знищення майна), статтею 197 (порушення обов'язків щодо охорони майна), статтею 203⁻¹ (незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), частиною першою статті 206 (проти дія законній господарській діяльності без обтяжуючих обставин), статтею 219 (доведення до банкрутства - щодо дій, якими завдано шкоду кредиторам), статтею 229 (незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару), статтею 231 (незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю), статтею 232 (розголошення комерційної або банківської таємниці), статтею 232⁻¹ (незаконне використання інсайдерської інформації - щодо дій, якими заподіяно шкоду правам, свободам та інтересам окремих громадян або інтересам юридичних осіб), статтею 232⁻² (приховування інформації про діяльність емітента), частиною першою статті 355 (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань без обтяжуючих обставин), статтею 356 (самоправство - щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян або інтересам власника), частиною першою статті 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї, без обтяжуючих обставин), статтею 364⁻¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), статтею 365⁻¹ (перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), статтею 365⁻² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги) Кримінального кодексу України;

{Пункт 1 частини першої статті 477 із змінами, внесеними згідно із Законом № 721-VII від 16.01.2014 - втратив чинність на підставі Закону № 732-VII від 28.01.2014; із змінами, внесеними згідно із Законом № 767-VII від 23.02.2014}

2) частиною другою статті 122 (умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження за обтяжуючих обставин), частиною другою статті 126 (побої і мордування за обтяжуючих обставин, за виключенням випадків, якщо такі дії вчинені групою осіб), статтею 128 (необережне тяжке або середньої тяжкості тілесне ушкодження), частиною першою статті 130 (свідоме поставлення іншої особи в небезпеку зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної

статті 165 (ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 168 (розголошення таємниці усиновлення (удочеріння) без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 176 (порушення авторського права і суміжних прав без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 177 (порушення прав на винахід, корисну модель, промисловий зразок, топографію інтегральної мікросхеми, сорт рослин, раціоналізаторську пропозицію), статтею 180 (перешкоджання здійсненню релігійного обряду), статтею 182 (порушення недоторканності приватного життя), частиною першою статті 194 (умисне знищення або пошкодження майна без обтяжуючих обставин), статтею 195 (погроза знищення майна), статтею 197 (порушення обов'язків щодо охорони майна), статтею 203⁻¹ (незаконний обіг дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання та сировини для їх виробництва), частиною першою статті 206 (проти дія законній господарській діяльності без обтяжуючих обставин), статтею 219 (доведення до банкрутства - щодо дій, якими завдано шкоду кредиторам), статтею 229 (незаконне використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, кваліфікованого зазначення походження товару), статтею 231 (незаконне збирання з метою використання або використання відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю), статтею 232 (розголошення комерційної або банківської таємниці), статтею 232⁻¹ (незаконне використання інсайдерської інформації - щодо дій, якими заподіяно шкоду правам, свободам та інтересам окремих громадян або інтересам юридичних осіб), статтею 232⁻² (приховування інформації про діяльність емітента), частиною першою статті 355 (примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань без обтяжуючих обставин), статтею 356 (самоправство - щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян або інтересам власника), частиною першою статті 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 362

інфекційної хвороби, що є небезпечною для життя людини), частиною першою статті 146 (незаконне позбавлення волі або викрадення людини без обтяжуючих обставин), частиною другою статті 152 (згвалтування, вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 Кримінального кодексу України), частиною першою статті 153 (насилницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом), частиною першою статті 286 (порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами, без обтяжуючих обставин), частиною першою статті 296 (хуліганство без обтяжуючих обставин), частиною другою статті 361 (несанкціоноване втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем, комп'ютерних мереж чи мереж електрозв'язку, за обтяжуючих обставин), частиною другою статті 362 (несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї) Кримінального кодексу України - якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого;

3) статтею 185 (крадіжка, крім крадіжки, вчиненої організованою групою), статтею 186 (грабіж, крім грабежу, вчиненого організованою групою), статтею 189 (вимагання, крім вимагання, вчиненого організованою групою, а також поєднаного з насильством, небезпечним для життя чи здоров'я особи), статтею 190 (шахрайство, крім шахрайства, вчиненого організованою групою), статтею 191 (привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем, крім вчиненого організованою групою, або шкода від якого завдана державним інтересам), статтею 192 (заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою), частинами першою або другою статті 289 (незаконне заволодіння транспортним засобом без особливо обтяжуючих обставин), статтею 357 (викрадення, привласнення, вимагання документів, штампів, печаток, заволодіння ними шляхом шахрайства чи зловживання службовим становищем або їх пошкодження) Кримінального кодексу України - якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем чи членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого.

(несанкціоновані дії з інформацією, яка оброблюється в електронно-обчислювальних машинах (комп'ютерах), автоматизованих системах, комп'ютерних мережах або зберігається на носіях такої інформації, вчинені особою, яка має право доступу до неї, без обтяжуючих обставин), статтею 364⁻¹ (зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), статтею 365⁻¹ (перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми), статтею 365⁻² (зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги) Кримінального кодексу України;

ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ НА ЗАКРІПЛЕННЯ ОТРИМАНИХ ЗНАНЬ Модулю 2.

Модератор пропонує учасникам тренінгу назвати:

- *основні новели законодавства щодо запобігання та протидії домашньому насильству та гендерно зумовленому насильству*
- *особливості впровадження законодавчих норм*

Відповіді коротко записують на фліпчарт.

Модуль 3. “Сприйняття та розуміння суддями проблем домашнього насильства та їх вирішення. Гендерні стереотипи як виклик для судової влади”

МЕТА модуля : сприяти позбавленню слухачами гендерних стереотипів як перешкоди на шляху ефективного розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством

3.1. «Сприйняття та розуміння суддями проблем домашнього насильства та їх вирішення»

МІНІ-ЛЕКЦІЯ

План

1. Важливість розуміння суддями проблеми домашнього насильства
2. Типологія домашнього насильства
3. Фактори ризику та причини домашнього насильства

Мета: Надати учасникам тренінгу знання щодо важливості розуміння суддями проблеми домашнього насильства; представити типологію домашнього насильства; акцентувати увагу на важливість розрізняти причини і фактори ризику домашнього насильства.

Роздатковий матеріал: Таблиця «Типологія Джонсона»

Сприйняття та розуміння проблеми домашнього насильства суддями необхідне в демократичному суспільстві, де роль судді має величезне правове значення. На жаль, в Україні і не тільки, досі спостерігається брак правильного сприйняття і розуміння суддями як поняття домашнього насильства, його видів, причин і факторів, так і розуміння теорії насильства взагалі. Причини такого становища різні – як відсутність спеціальної підготовки суддів за цією темою, так і недостатня увага цій темі у вищих навчальних закладах, які готують юристів.

Випадки насильства в офіційних статистичних даних зазвичай не виділяються в окрему категорію і складають значну частку прихованої від очей злочинності, то справжні масштаби різних видів насильства в сім’ї визначити важко.

Тривалий час ця тема замовчувалась і відкидалася суспільством, що породжувало безліч помилок і хибних уявлень. Поступово ситуація змінюється. Домашнє насильство – це проблема, яку не можна не помічати, яка вимагає вирішення комплексу завдань, в тому числі правильного розуміння суддями.

Аналізуючи практику судів України щодо розгляду справ про вчинення адміністративного правопорушення за ч.1 ст. 173-2 КУпАП, необхідно відмітити відсутність однакового підходу суддів до розуміння і сприйняття домашнього насильства. Висновки суддів щодо подібних фактичних обставин справи, що встановлені судом нерідко є прямо протилежними.

Закриваючи провадження у справі щодо вчинення домашнього насильства відносно дружини, суддя зазначає, що чоловік діяв правомірно, оскільки дружина не виконувала своїх хатніх обов’язків.

Інший приклад – розглядаючи справу щодо вчинення адміністративного правопорушення за ч.1 ст. 173-2 КУпАП, де в протоколі було зазначено, що порушник вчинив за місцем проживання сварку із своєю родиною, в ході якої виражався нецензурною лайкою, суддя посилаючись на рішення ЄСПЛ та наголошуючи на проблемі домашнього насильства, називаючи її в рішенні «епідемією світового масштабу», направляє матеріали провадження прокурору для прийняття відповідного рішення в порядку КПК, по суті не розглянувши провадження.

Багато проваджень судді закривають, посилаючись на те, що мав місце побутовий конфлікт, а не домашнє насильство, не розкриваючи при цьому різниці в поняттях і встановлених ними обставинах.

Суддям необхідні ресурси, озброївшись якими вони зрозуміють проблемні питання домашнього насильства, його правильної кваліфікації, відношення до постраждалих від насильства як в загальному, так і в кожній справі зокрема.

Розуміння та врахування теорії трьох типів насильства, типологія Джонсона

Досить багато науковців досліджували стосунки домашнього насильства. Дослідження вченого Майкла Джонсона визначило ряд типологій стосунків домашнього насильства, виходячи з механізмів контролю, які агресивний партнер застосовує у відносинах, мотивів агресивного партнера, а також наявності у нього шаблону контролюючої поведінки.

Унікальність цієї типології полягає в тому, що вони не обмежуються визначенням самого лише насилля, а, радше, прагнуть визначити характер відносин і те, яким чином в них застосовується насилля. Інакше кажучи, чи використовується насилля для контролю та домінування, чи для самозахисту, чи для того, щоб “виграти бій”.

Ця типологія отримала назву за іменем дослідника Джонсона і визначає такі три типи:

<i>Типологія насильства над партнером (за Джонсоном)⁶</i>			
	Інтимний тероризм (побутове побиття)	Жорсткий спротив	Ситуативне насильства в парі
Мета	Контролювати стосунки	Звільнитися від “інтимного терориста”	“Перемогти”, отримати увагу або поквитатися
Визначні риси	Повторні випадки насилля або використання одноразового акту насилля в якості стійкого механізму контролю (примусова погроза повторення)	Постраждала сторона реагує у вигляді захисту або помсти за інтимний тероризм партнера	Насилля відбувається в моменти ескалації конфліктних ситуацій, і, як правило, припиняється із вирішенням конфлікту
Хто скоює	Тільки один; домінантна роль у відносинах	Тільки один; особа, постраждала від домашнього насильства	Потенційно обидві сторони
Частота насильства	Часто – повторне	Дуже рідке, часто – одноразове	Зазвичай відбувається нечасто або протягом нетривалого часу
Тяжкість	Постраждалі часто бояться за своє життя, проте самé насилля може бути великою мірою емоційним	Може бути дуже жорстоким	Загрозлива для життя поведінка є рідкістю, однак ймовірною

Дослідження Джонсона показало, що в гетеросексуальних відносинах побутове побиття (або інтимний тероризм) вчиняється майже виключно чоловіками; жорсткий спротив спостерігається майже виключно серед жінок; а до ситуативного насилля в парі вдаються як чоловіки, так і жінки.

⁶Hines, D.A., and Douglas, E.M., “Інтимний тероризм жінок проти чоловіків: чи він існує?” *Вісник досліджень агресії, конфліктів та миру*, 2, №3 (липень 2010) 36-56; Johnson, M.P., *Типологія домашнього насильства*. Бостон, Массачусетс: Northeastern (2008); і Johnson, M.P., “Типи домашнього насильства: результати досліджень, презентації”, Crif-Viff, Монреаль (березень 2013).

Особливе значення має розпізнання та належна оцінка судами присутності побиття у справі про домашнє насильство, та докладання судами зусиль для розмежування жорсткого спротиву (який витікає з самооборони) та побутового побиття.

Тому знання та розуміння типології Джонсона має важливе значення для суддів під час судових кримінальних проваджень, справ про адміністративні правопорушення де має місце насильство в сім'ї. Вона може прийти на допомогу в кваліфікації дій кривдника, спрямованості його умислу, а також в оцінці тяжкості злочину.

Фактори ризику, пов'язані з домашнім насильством

Домашнє насильство є в більшій мірі вивченою умисною поведінкою, аніж наслідком стресу, індивідуальної патології, зловживання речовинами, або дисфункціональних стосунків. Кривдники домашнього насильства уникають відповідальності за свою поведінку, **звинуваючи** у насильстві когось або щось, **заперечуючи** безпосередньо факт насильства, або **применшуючи** значення своєї поведінки.

Крім того, існують фактори, здатні підвищити ризик скоєння домашнього насильства. Важливо відзначити, що фактор ризику не дорівнює причині, але, радше, може розглядатись як чинник, котрий або послаблює стримування кривдника (напр., наркотики/алкоголь), або надає виправдання насильству (стрес, безробіття, втрата самоконтролю).

Наведемо ряд чинників, які є факторами ризику вчинення домашнього насильства:

1. **Вживання/залежність від наркотиків і алкоголю.** Є підвищеним ризиком вчинення домашнього насильства, але **НЕ спричиняє** домашнє насилля.

Якби вживання алкоголю і наркотиків спричиняло домашнє насилля, кожен, хто споживав алкоголь чи наркотичні речовини, неодмінно ставав би агресивним. Крім того, не всі суб'єкти насильства п'ють або вживають наркотики, а більшість людей, які це роблять, не вчиняють домашнього насильства (або інших видів насильства).

2. **Економічна напруженість та бідність** є підвищеним ризиком скоєння домашнього насильства, однак безпосередньо не викликають його.

Проведено ряд досліджень, які поєднали профіль чоловіка низького соціально-економічного статусу, який не досяг успіху як годувальник сім'ї, з мотивацією утвердження домінування шляхом насилля, зокрема над жінками, як засобу досягнення статусу чоловіка. Дослідження припускають, що сексуальне завоювання та утвердження соціального і фізичного контролю над жінками може бути джерелом влади і мірою успішності для чоловіків, які почуваються неуспішними за такими традиційними показниками, як багатство. Більш того, деякі дослідження показують, що економічно безправні чоловіки нерідко об'єднуються в чоловічі групи підтримки, де колективно знецінюють жінок, і розглядають фізичне та сексуальне насилля щодо них, як заслужене та виправдане.

3. **Психічні захворювання** пов'язані з підвищеним ризиком скоєння домашнього насильства, і, особливо, віктимізації. Низка досліджень щодо домашніх кривдників виявили, що вони часто показують “нормальні” результати тестувань, всупереч їхньому прагненню до контролю, наявності захисних механізмів особистості (тенденції справляти краще враження), гніву, відсутності співчуття до матері або дітей, та заперечення жорсткого поведіння.⁷

⁷ EvanStark, Формулювання та переосмислення поняття побитих жінок у домашньому насильстві: реагування системи кримінального

Дослідження, які вивчають залежність між ПТСР та домашнім насильством у чоловіків-ветеранів, послідовно вказують на вищі рівні гніву, ворожості, агресивності, дратівливості та реактивності, та скоєння домашнього насильства.⁸ Примітно, що цей гнів, агресія і насилля спрямовуються не виключно всередину родини; це дозволяє припустити, що ПТСР сам по собі не викликає насильство в сім'ї, але може сприяти агресивній та нестриманій поведінці в більш загальному плані – не обмежуючись сім'єю. Можливо, найбільш примітним є те, що для психічно хворих людей існує більша ймовірність стати жертвами насильницького злочину, ніж виконавцями⁹, а також зазнати насильства з боку інтимного партнера.¹⁰

Суддям необхідно звернути особливу увагу на проблему домашнього насильства і насильства щодо жінок в умовах збройного конфлікту, коли значна частина чоловіків після повернення додому з зони АТО зазнає складнощів у працевлаштуванні та соціальній адаптації до звичайного життя, що в разі підвищує загрозу насильства (фізичного, психологічного, економічного, сексуального) з їх боку щодо членів сімей та родичів.

В практиці судів були випадки, коли судді, розглядаючи справи про адміністративне правопорушення щодо вчинення домашнього насильства колишнім учасником АТО, закривали провадження в зв'язку з тим, що особа повернулася з АТО в належну їй на праві власності квартиру, де проживала колишня дружина, тому насильство, яке вчинив чоловік щодо колишньої дружини, на думку суддів, не є домашнім насильством.

Підсумок тренера:

В ході даної лекції ми обговорили важливість розуміння суддями проблеми домашнього насильства; ознайомилися з типологією ДН, розглянули фактори ризику ДН. Все це є важливим з огляду на сучасне розуміння суддями проблемних питань домашнього насильства, його правильної кваліфікації з урахуванням нового законодавства, відношення до постраждалих від насильства як в загальному, так і в кожній справі зокрема.

правосуддя, 287, ред., EveBuzawa (1993).

⁸К. Bell і Orcutt, Н., "ПТСР та НСП, що скоюють чоловіки" *Журнал Американської медичної асоціації*, 302, № 5 (2009).

⁹Linda A. Teplin, McClelland, G., Abram, K. I Weiner, D., "Віктимізація внаслідок злочинів серед дорослих з важкими психічними розладами", *ArchGenPsychiatry*; 62, № 8 (серпень 2005): 911-921.

¹⁰К. Trevillion, Oram, S., Feder, G., Howard, L.M., "Досвід домашнього насильства та розмові розлади: систематичний огляд та мета-аналіз", *PLoS ONE* 7, №12 (2012): e51740.

Сприйняття та розуміння суддями проблем домашнього насильства та їх вирішення

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Наявність проблеми

- Брак розуміння сутності проблеми домашнього насильства, як порушення права людини;
 - Висновки суддів щодо подібних фактичних обставин справи, що встановлені судом нерідко є прямо протилежними.
-

Наявність проблеми

- Закриття провадження в справах про адміністративне правопорушення за ст. 173-2 КУпАп через малозначність;
 - Закриття провадження у зв'язку з відсутністю складу адміністративного правопорушення
«мав місце побутовий конфлікт, а не домашнє насильство», не розкриваючи при цьому різниці в цих поняттях
-

Наявність проблеми

- Направлення матеріалів справи прокурору для прийняття відповідного рішення в порядку КПК, не розглянувши по суті
(враховуючи, що домашнє насильство є «епідемією світового масштабу») – цитата з постанови судді.
-

Необхідність:

- Правильного розуміння проблемних питань домашнього насильства;
- Ідентифікації правопорушення як домашнього насильства (як у загальному розумінні, так і в кожній справі зокрема);
- Правильної кваліфікації дій;
- Правильного відношення до постраждалих від насильства.

Три типи домашнього насильства

	Інтимний тероризм (побутове побиття)	Жорсткий спротив	Ситуативне насильства в парі
Мета	Контролювати стосунки	Звільнитися від “інтимного терориста”	“Перемогти”, отримати увагу, поквитатися
Визначні риси	Повторні випадки насилля або використання одноразового акту насилля в якості стійкого механізму контролю (примусова погроза повторення)	Постраждала сторона реагує у вигляді захисту або помсти за інтимний тероризм партнера	Відбувається в моменти ескалації конфліктних ситуацій, і, як правило, припиняється із вирішенням конфлікту
Хто скоює	Тільки один; домінантна роль у відносинах	Тільки один; особа, постраждала від домашнього насильства	Потенційно обидві сторони
Частота насильства	Часто – повторне	Дуже рідке, часто – одноразове	Зазвичай відбувається нечасто або протягом нетривалого часу
Тяжкість	Постраждалі часто бояться за своє життя, проте самé насилля може бути великою мірою емоційним	Може бути дуже жорстоким	Загрозлива для життя поведінка є рідкістю, однак може мати місце

Значення типології Джонсона

Допомога судді:

- При кваліфікації дій кривдника
- Оцінки спрямованості його умислу
- Оцінці тяжкості злочину.

Фактори ризику, пов'язані з домашнім насильством

- **Вживання/залежність від наркотиків і алкоголю.** Є підвищеним ризиком вчинення домашнього насильства, але **не спричиняє** домашнє насилля.
 - **Економічна напруженість та бідність** є підвищеним ризиком скоєння домашнього насильства, однак **безпосередньо не викликають його.**
 - **Психічні захворювання пов'язані з підвищеним ризиком скоєння домашнього насильства, і, особливо, віктимізації.**
-

Важливо!

- **Фактор ризику не дорівнює причині, а може розглядатись як чинник, котрий або послаблює стримування кривдника (напр., наркотики/алкоголь), або надає виправдання насильству (стрес, безробіття, втрата самоконтролю).**

Домашнє насильство і умови збройного конфлікту

Підвищений ризик ДН:

- після повернення із зони АТО – складнощі у працевлаштуванні та соціальній адаптації до звичайного життя;
- загроза насильства (фізичного, психологічного, економічного, сексуального) щодо членів сімей та родичів колишніх бійців АТО.

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

3.2 КОЛЬОРОВИЙ ТЕСТ НА ВИЗНАЧЕННЯ ПІДСВІДОМОГО УПЕРЕДЖЕННЯ ТА АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ.

синій	зелений	червоний	жовтий	зелений
жовтий	синій	зелений	жовтий	червоний
зелений	жовтий	синій	синій	червоний
жовтий	синій	зелений	червоний	синій
червоний	жовтий	синій	синій	зелений

синій	зелений	червоний	жовтий	зелений
жовтий	синій	зелений	жовтий	червоний
зелений	жовтий	синій	синій	червоний
жовтий	синій	зелений	червоний	синій
жовтий	жовтий	синій	синій	зелений

жовтий	синій	зелений	жовтий	червоний
зелений	жовтий	синій	синій	червоний
жовтий	синій	зелений	червоний	синій
жовтий	жовтий	синій	синій	зелений
синій	зелений	червоний	жовтий	зелений

МІНІ ЛЕКЦІЯ

Стереотипи – усталене ставлення людини або людей до подій, вироблене на основі їх порівняння з внутрішніми ідеалами.

Іншими словами стереотипи – це відносно стійкий і спрощений образ соціальної групи, людини, події або явища.

Першим вченим, який використовував слово «стереотип» по відношенню до психологічного явищу, був журналіст Уолтер Ліппман. Його робота була написана ще в 20-х роках минулого століття, за цей час методи оцінки стереотипів змінилися.

Що створює стереотипи людей? Звідки вони беруться? *Безсумнівно, людина використовує власний досвід, узагальнює його, перетворює на стереотип.* Ми боїмося ще раз помилитися, тому можемо, наприклад, не заводити справ з людьми іншої національності після негативного досвіду спілкування з одним з них.

Особливості стереотипів

За дослідженням Уолтера Ліппмана всі стереотипи володіють чотирма ознаками:

- **вони схематичні**, не відображають реальність в повному обсязі;
- **вони помилкові**, не дають дійсного уявлення про людину або об'єкт;
- **вони живучі**, для руйнування стереотипу потрібен час;
- **вони рідко відтворюються однією людиною**, це зазвичай плід роботи товариства в цілому;

Стереотип – це спосіб класифікувати сучасний світ.

Людство звикло відрізняти своїх від чужих, ці категорії працюють не тільки на шкоду. Ми намагаємося узагальнити наше оточення, щоб не витратити розумові ресурси для постійного оцінювання. Тому стереотипи поведінки неймовірно важливі. Ми відразу бачимо, чи відноситься людина до категорії своїх або чужих, розуміємо, що варто від нього очікувати. Ця економія, з одного боку, позитивно позначається на нашій особистості, ми приділяємо час для чогось іншого. Але саме в ній і полягає негативний вплив стереотипів на саморозвиток.

Стереотипи знаходяться в одному ланцюжку з упередженнями та забобонами.

Упередження призводять до зайвої довірливості, до помилок і деформації процесу інтерпретації. Літня людина може бути більш здатною до роботи, проте часто на співбесіді їй відмовляють і віддають перевагу молодому фахівцеві. Природно, що така упередженість негативно позначається на успішності компанії. Через певні забобони велика любов між

дорослим чоловіком та молодою дівчиною може бути зруйнована банальної різницею у віці, дівчата підривають своє здоров'я, слідуючи стандартам 90-60-90, люди воліють не заводити дружбу з іноземцями. Влада стереотипів величезна.

Є думка, що соціальні стереотипи – це давнє явище, пронесене через покоління. Частково це так, але всю інформацію про них людина вбирає з оточення, виховання, оповідань і відносин батьків. Часто стереотип може бути нав'язаний суспільством. Людина може не відчувати страху чи неприязні до певної категорії людей і вчинків, але переймає настороженість через острах зробити помилку. Хоча суспільство схильне змінювати своє ставлення до стереотипів. Деякі явища можуть кардинально помінятися за роки і століття.

Існує величезна безліч найрізноманітніших стереотипів, у тому числі і гендерних – культурно і соціально обумовлених уявлень про властивості і норми поведінки чоловіків і жінок.

Під гендерними стереотипами розуміються стандартизовані уявлення про моделі поведінки та риси характеру, відповідні поняттям «чоловіче» та «жіноче» (Вороніна, Кліменкова, 1992).

Така поведінка зазвичай відповідає прийнятим у суспільстві стереотипам.

Гендерні стереотипи так само, як і інші види соціальних стереотипів (наприклад, етнічних, політичних, конфесійних, професійних), відображають особливості сприйняття людьми представників власної та іншої гендерної групи.

Американські психологи, що вивчали гендерні стереотипи, зробили два важливих висновки:

- 1) гендерні стереотипи сильніше расових;
- 2) існує тиск гендерних стереотипів, і члени групи, щодо яких ці стереотипи діють, їх приймають (Deaux, Emsweller, 1974).

Існує значна узгодженість гендерних стереотипів різних культур. Чоловіки сприймаються як агресивні, автократичні, зухвалі, домінуючі, винахідливі, сильні, незалежні, грубі, розумні; жінки – як емоційні, мрійливі, чутливі, покірні і заботливі. Водночас крос-культурне дослідження 14 культур показало досить великі відмінності в гендерній ідеології суспільства. У країнах з високим соціально-економічним розвитком – більше рівності, в більш традиційних культурах (наприклад, в таких країнах, як Індія, Пакистан, Нігерія) більше гендерних відмінностей (Лебедева, 1999).

Основні групи гендерних стереотипів

- 1) стереотипи маскуліності-фемінності – нормативні уявлення про соматичні, психічні, поведінкові властивості, що притаманні для чоловіків і жінок;

2) стереотипи професійної діяльності чоловіків і жінок, що визначаються специфікою змісту праці;

3) стереотипи поєднання сімейних і професійних ролей відповідно до статі – уявлення про розподіл гендерних ролей.

(Як зазначає І. Кльоци– «чоловіків прийнято оцінювати за професійними якостями, а жінок – за наявністю сім'ї і дітей»);

4) стереотипи зовнішності чоловіків і жінок, що стосуються нормативних приписів стосовно зовнішнього вигляду та критеріїв привабливості.

Для прикладу :

Найбільш значущою соціальною роллю жінки тривалий час вважалася роль матері і домогосподарки (існує навіть усталений німецькомовний вислів про три «К» (Kinder, Küche, Kirche), який українською перекладається як «діти, кухня, церква»), під яким розумілося обмеження інтересів жінки лише трьома сферами: вихованням дітей, готуванням їжі та відвідуванням церкви; українським відповідником такої гендерної моделі є образ «Берегині»).

Вітчизняне законодавство передбачає право кожного з батьків на одержання відпустки по догляду за дитиною, українські чоловіки здебільшого не реалізують це право, або вирішують скористатися ним з іншою метою. Це пояснюється не тільки особистими перевагами батьків, а й наявністю в суспільстві сталих стереотипів щодо розподілу сімейних обов'язків. На відміну від західної моделі, яка орієнтується на перерозподіл домашніх обов'язків між чоловіком та жінкою, посилення батьківської відповідальності, українська модель зайнятості проблему «подвійного навантаження» вирішує за рахунок усупільнення сімейно-побутових обов'язків, упровадження пільг для працюючих матерів, що має зворотний ефект, обумовлюючи їх соціальне виключення на ринку праці.

Досвід гендерної соціалізації значною мірою визначає, чи перетворюються гендерні стереотипи в упередження. Коли говорять, що людині притаманні гендерні стереотипи, то мають на увазі, що він упереджено ставиться до всіх представників протилежної статі незалежно від їх індивідуально-психологічних особливостей.

Загальні закономірності дії соціальних стереотипів поширюються і на гендерні стереотипи. Коли з позицій гендерних стереотипів чоловіки і жінки починають оцінювати один одного в ситуації безпосереднього міжособистісного контакту та взаємодії, тоді образ іншого спотворюється, стає схематичним і поверхневим.

Упередження (забобон) відрізняються від стереотипу. Стереотип є узагальнення, якого представники певної групи дотримуються щодо іншої, в той час як упередження передбачає ще й судження в категоріях «поганий» або «добрий», яке виносять про інших людей навіть при нестачі інформації про них і мотивах їхньої поведінки.

Дискримінація (від лат. *Discriminatio* – відмінність) – це дії, що закривають членам певної групи доступ до ресурсів або джерел доходу, доступним для інших (Гідденс, 1999).

Дискримінація виявляється в таких областях, як зайнятість, політична та релігійна, кар'єра, забезпечення житлом, соціальна, політика, право власності в цивільному і кримінальному праві.

Соціальна дискримінація жінок є обмеження або позбавлення прав за ознакою статі (або гендерною ознакою) в усіх сферах життя суспільства: трудовій, соціально-економічній, політичній, духовній, сімейно-побутовій.

Соціальна дискримінація веде до зниження соціального статусу жінки і є однією з форм насильства над особистістю і, отже, загрожує її безпеці (Силласте, 2000).

До домашнього насильства і дискримінації за ознакою статі не відноситься

Розрізняють декілька видів дискримінації: в оплаті праці; при наймі на роботу; при скороченні персоналу; при просуванні на посаді; в сфері підвищення кваліфікації.

Так, виділяються три основних види дискримінації:

- 1) дискримінація на рівні переваг (дискримінація жінок з боку роботодавця, споживача, колег);
- 2) статистична дискримінація, заснована на «статистичному упередженні» роботодавців, що поширюють на окремих жінок властивості і характеристики, які вони приписують всім представницям жіночої статі;
- 3) дискримінація, обумовлена монопольною структурою ринку праці.

Національне законодавство яке регулює правовідносини дискримінаціїє:

Закон України від 06.09.2012 № 5207-УІ «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні» (із змінами та доповненнями від 13.05.2014 № 1263-УП);

- **дискримінація**– ситуація, за якої особа та/або група осіб за їх ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, інвалідності, етнічного та соціального походження, громадянства, сімейного та майнового стану, місця проживання, мовними або іншими ознаками, які були, є та можуть бути дійсними або припущеними (далі – певні ознаки), зазнає обмеження у визнанні, реалізації або користуванні правами і свободами в будь-якій формі, встановленій цим Законом, крім випадків, коли таке обмеження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними;

- **непряма дискримінація**– ситуація, за якої внаслідок реалізації чи застосування формально нейтральних правових норм, критеріїв оцінки, правил, вимог чи практики для особи та/або групи осіб за їх певними ознаками виникають менш сприятливі умови або

становище порівняно з іншими особами та/або групами осіб, крім випадків, коли їх реалізація чи застосування має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними;

- **підбурювання до дискримінації**– вказівки, інструкції або заклики до дискримінації стосовно особи та/або групи осіб за їх певними ознаками;

- **позитивні дії** – спеціальні тимчасові заходи, що мають правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, спрямовану на усунення юридичної чи фактичної нерівності у можливостях для особи та/або групи осіб реалізовувати на рівних підставах права і свободи, надані їм Конституцією і законами України;

- **пособництво у дискримінації**– будь-яка свідома допомога у вчиненні дій або бездіяльності, спрямованих на виникнення дискримінації;

- **пряма дискримінація**– ситуація, за якої з особою та/або групою осіб за їх певними ознаками поводяться менш прихильно, ніж з іншою особою та/або групою осіб в аналогічній ситуації, крім випадків, коли таке поводження має правомірну, об'єктивно обґрунтовану мету, способи досягнення якої є належними та необхідними;

- **утиск**– небажана для особи та/або групи осіб поведінка, метою або наслідком якої є приниження їх людської гідності за певними ознаками або створення стосовно такої особи чи групи осіб напруженої, ворожої, образливої або зневажливої атмосфери.

Законодавство України ґрунтується на принципі недискримінації, що передбачає незалежно від певних ознак:

- 1) забезпечення рівності прав і свобод осіб та/або груп осіб;
- 2) забезпечення рівності перед законом осіб та/або груп осіб;
- 3) повагу до гідності кожної людини;
- 4) забезпечення рівних можливостей осіб та/або груп осіб. (ст.2 Закону)

Стаття 3 Закону

1. Законодавство про запобігання та протидію **дискримінації** складається з Конституції України, цього Закону та інших нормативно-правових актів.

2. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені цим Законом, застосовуються правила міжнародного договору.

Відповідно до статті 4 Закону його дія поширюється на такі сфери суспільних відносин:

- громадсько-політична діяльність;
- державна служба та служба в органах місцевого самоврядування;
- правосуддя;

- трудові відносини, у тому числі застосування роботодавцем принципу розумного пристосування;
- охорона здоров'я;
- освіта;
- соціальний захист;
- житлові відносини;
- доступ до товарів і послуг;
- на інші сфери суспільних відносин.

Відповідно до Конституції України, загально визнаних принципів і норм міжнародного права та міжнародних договорів України всі особи незалежно від їх певних ознак мають рівні права і свободи, а також рівні можливості для їх реалізації.

Форми дискримінації з боку державних органів, органів влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, юридичних осіб публічного та приватного права, а також фізичних осіб, визначені статтею 5 цього Закону, забороняються.

Державна політика щодо запобігання та протидії дискримінації спрямована на:

- недопущення дискримінації;
- застосування позитивних дій;
- створення умов для своєчасного виявлення фактів дискримінації та забезпечення ефективного захисту осіб та/або груп осіб, які постраждали від дискримінації;
- виховання і пропаганду серед населення України поваги до осіб незалежно від їх певних ознак, поширення просвітницької діяльності у цій сфері.

Крім того, розроблення проектів нормативно-правових актів здійснюється з обов'язковим урахуванням принципу недискримінації.

Гендерні стереотипи, упередження, дискримінація

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

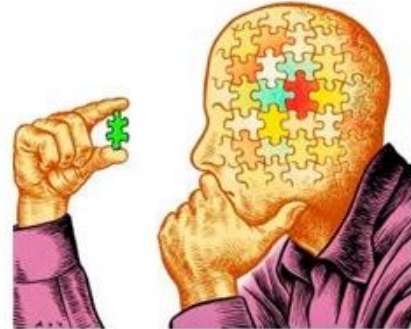
Стереотипи – усталене ставлення людини або людей до подій, вироблене на основі їх порівняння з внутрішніми ідеалами

ОСОБЛИВОСТІ СТЕРЕОТИПІВ

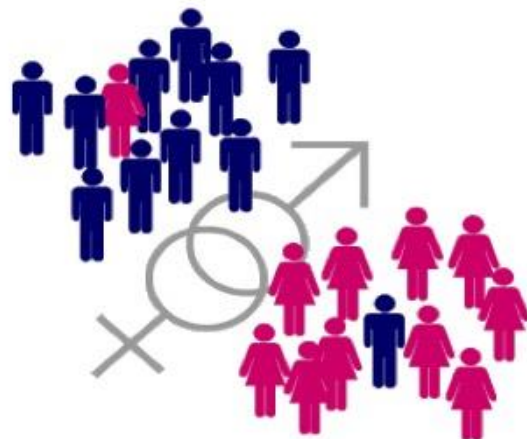
За дослідженням Уолтера Ліпмана всі стереотипи володіють чотирма ознаками:

- схематичні,
- помилкові,
- живучі,
- рідко відтворюються однією людиною.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ

Спрощені уявлення про те, як мають поводитися люди різної статі, який одяг мають носити і чим займатися.

СТЕРЕОТИПИ ТА ФАКТИ

- Чоловіки та жінки відрізняються на біологічному рівні, тому ця відмінність є неподоланною та вічною.
 - “Гендер” передбачає, що основна маса відмінностей між статями має не природне (природжене) походження, а є наслідком виховання, соціалізації, впливу культури й суспільства.
-

СТЕРЕОТИПИ ТА ФАКТИ

- Жінки відрізняються від чоловіків своїми низькими інтелектуальними здібностями, вони є нелогічними, сильно емоційними.
 - Представники обох статей демонструють високі інтелектуальні здібності.
-

СТЕРЕОТИПИ ТА ФАКТИ

- Чоловіки – сильні, не емоційні, не здатні до співчуття та співрозуміння
- Ранні інфаркти й інсульты в чоловіків – це прямий наслідок стереотипного уявлення про “чоловічу нечутливість”.

СТЕРЕОТИПИ ТА ФАКТИ

- Жінки – в першу чергу “берегині сімейного вогнища”, мають більшу потребу у створенні сім’ї, чоловікам це зовсім не потрібно
- Потреби чоловіка й жінки у створенні сім’ї обумовлені не природою, а суспільством

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

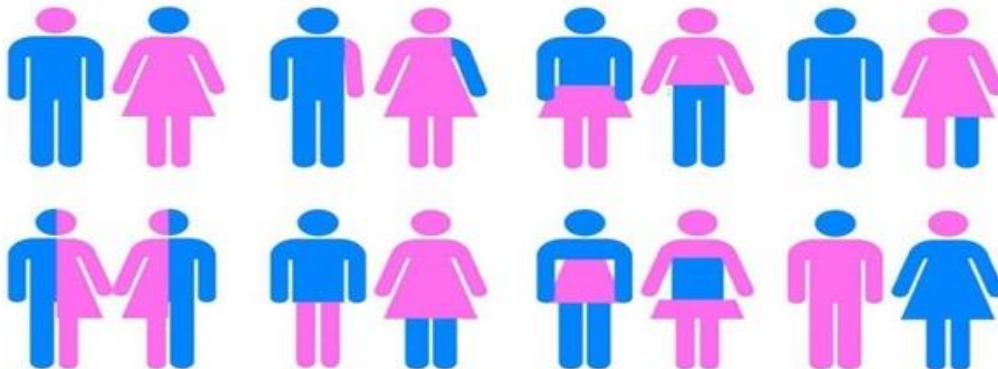
* Гендерна дискримінація жінок

- ❖ Гендерна нерівність на ринку праці
- ❖ Високий рівень освіти – низька самореалізація
- ❖ “Легкий ” домашній труд
- ❖ “Жінка – не для політики”
- ❖ Сім’я чи кар’єра
- ❖ Пригнічення жінки як особистості
- ❖ “Невигідність” жінки при прийомі на роботу
- ❖ “Мовчазний” жіночий бунт

НЕГАТИВНИЙ ЕФЕКТ ҐЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ

- Стереотип образу,
- Різна інтерпретація і оцінка події,
- Затримка уяви та розвитку образу.

ДИСКРИМІНАЦІЯ

(лат. *discriminatio* «розрізнення»)

— будь-яка відмінність, виключення, обмеження або перевага, що заперечує або зменшує рівне здійснення прав.

Поняття охоплює виключення або обмеження можливостей для членів певної групи відносно можливостей інших груп.

ФОРМИ ДИСКРИМІНАЦІЇ

- пряма,
- непряма,
- підбурювання до дискримінації,
- пособництво у дискримінації,
- утиск.

ЗАКОНОДАВЧІ ПРИНЦИПИ НЕДИСКРИМІНАЦІЇ

- 1) забезпечення рівності прав і свобод,
- 2) забезпечення рівності перед законом,
- 3) повагу до гідності кожної людини,
- 4) забезпечення рівних можливостей.

Не вважаються дискримінацією позитивні дії, а саме:

- спеціальний захист з боку держави окремих категорій осіб, які потребують такого захисту,
- здійснення заходів, спрямованих на збереження ідентичності окремих груп осіб, якщо такі заходи є необхідними,

Не вважаються дискримінацією позитивні дії, а саме:

- надання пільг та компенсацій окремим категоріям осіб у випадках, передбачених законом;
 - Встановлення державних соціальних гарантій окремим категоріям громадян;
 - особливі вимоги, передбачені законом, щодо реалізації окремих прав осіб.
-

Дякую за увагу!

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

3.5. ПРАКТИЧНЕ ЗАВДАННЯ СТОСОВНО РУЙНУВАННЯ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ. ВПРАВА «ЗАЙМИ ПОЗИЦІЮ»

На двох протилежних стінах тренінгової кімнати розміщуються листи з надписами «Згодні» та «Незгодні».

Хід вправи:

1. Учасники/ці тренінгу запрошуються стати в середині кімнати. Тренер/ка зачитує стереотип та пропонує учасника/цям визначитися згодні або незгодні вони з цим твердженням та зайняти місце в кімнаті біля відповідного надпису.
2. Тренер/ка пропонує по черзі висловитися учасника/цям з групи «Згодні» та групи «Незгодні»
3. Тренер/ка коментує висловлювання
4. Після обговорення Тренер/ка пропонує змінити обрані позиції тим, хто змінив свою позицію

1. Жінки провокують насильство і заслуговують його.

Зазвичай вважається, що б'ють тих жінок, які «дозволяють так до себе ставитися і заслуговують бути побитими», тому вони не кидають кривдників і терплять таке ставлення. Це дуже поширене переконання свідчить про те, що проблема насильства щодо жінок – соціальна. Вона закорінена в гендерних стереотипах, що з дитинства прищеплюються людям. Жодна людина не заслуговує на побиття, але насправді кривдник завжди знайде виправдання своїм діям, незалежно від того, як поводитися жертва.

2. Жінки, які піддаються насильству, завжди можуть піти від кривдника.

У суспільстві, де жінкам запропоновано з культурної точки зору вірити в те, що любов і шлюб є для них самореалізацією, часто вважається, що вони мають право і волю піти з дому, коли насильство стає дуже серйозним. У справжньому житті існує дуже багато перешкод для жінок на цьому шляху.

3. Чоловіки-кривдники поводяться агресивно і грубо у стосунках з усіма.

Більшість із них здатні контролювати свою поведінку і розуміти, де і стосовно кого можна виявляти агресивні емоції.

4. Кривдники, які застосовують насильство, психічно нездорові.

Ці чоловіки часто ведуть нормальний спосіб життя, за винятком тих моментів, коли дозволяють собі спалахи агресивної поведінки. Соціальний статус таких чоловіків може бути досить високим, вони можуть обіймати керівні посади, вести активне соціальне життя, бути успішними в бізнесі.

5. Чоловіки, які вдаються до насильства, є невдахами і не можуть подолати проблеми в житті.

Стан стресу рано чи пізно переживають усі люди, але не всі піддають насильству інших людей.

6. Чоловіки, які б'ють дружин, б'ють також і дітей.

Це трапляється приблизно в третині родин.

7. Чоловік припинить насильство, «коли ми одружимося».

Жінки думають, що чоловіки припинять контролювати їх, якщо вони одружаться. Передбачається, що, отримавши своє, він повинен заспокоїтися і повірити, що вона його любить, бо шлюб є найвищим доказом любові. Але проблема в тому, що влади не буває багато, і цикл насильства продовжується.

8. Дітям потрібен їхній батько, навіть якщо він агресивний - «залишаюся тільки через дітей».

Без сумніву, в ідеалі діти мають потребу в матері та батькові. Проте діти, які живуть в умовах насильства в родині, самі можуть просити матір утекти від батька, аби рятуватися від насильства.

9. Домашні сварки, рукоприкладства і бійки характерні для неосвічених і бідних людей. У родинях із вищим рівнем достатку такі події трапляються рідше.

Насильство в родині не обмежується визначеними групами населення. Це відбувається в усіх соціальних групах, незалежно від рівня доходів. ДІЛ 2

10. Причиною насильства є алкоголь.

Уживання алкоголю знижує здатність контролювати поведінку, але серед кривдників багато чоловіків, які не вживають тютюну чи алкоголь. Деякі, пройшовши лікування від алкоголізму, продовжували бути агресивними і жорстокими щодо близької людини. Алкоголізм чи вживання алкогольних напоїв не може виправдати насильство.

11. Насильство в родині – нове явище, породжене сучасними економічними і суспільними змінами, темпом життя та стресами.

Звичай бити дружину так само старий, як і сам шлюб. У найдавніші часи, за свідченнями, які дійшли до нас, існував закон, який відкрито заохочував і санкціонував звичай бити дружину. Існування цих та інших міфів про проблему насильства в родині є додатковим тягарем для жінок, що зазнають насильства. Усе це – бар'єри на шляху до нормального життя.

Вправа “Згодні” чи “Не згодні”

***Жінки провокують насильство і
заслужують його.***

***Жінки, які піддаються
насильству, завжди можуть
піти від кривдника.***

***Чоловіки-кривдники поведяться
агресивно і грубо у стосунках з
усіма.***

***Кривдники, які застосовують
насильство, психічно нездорові.***

***Чоловіки, які вдаються до
насильства, є невдахами і не
можуть подолати проблеми в
житті.***

***Чоловіки, які б'ють дружин,
б'ють також і дітей.***

***Чоловік припинить насильство,
«коли ми одружимося».***

***Дітям потрібен їхній батько,
навіть якщо він агресивний -
«залишаюся тільки через дітей».***

***Домашні сварки,
рукоприкладства і бійки
характерні для неосвічених і
бідних людей. У родинах із вищим
рівнем достатку такі події
трапляються рідше.***

Причиною насильства є алкоголь.

Насильство в родині – нове явище, породжене сучасними економічними і суспільними змінами, темпом життя та стресами.

МІНІ ЛЕКЦІЯ

- **Гендерні упередження — це соціальна установка з негативним і спотвореним змістом, упереджена думка, стосовно представників іншої статі.**

Виділяють **три аспекти гендерної упередженості**, які допомагають зрозуміти, як ця прихильність абоупередженість працює на практиці:

- стереотипне мислення щодо сутності та ролі жінок і чоловіків;
- сприйняття суспільством відносної цінності жінок і чоловіків, а також того, що вважається жіночою і чоловічою роботою;
- міфи та хибні уявлення щодо соціальних та економічних реалій життя жінок і чоловіків.

Хоча установи системи кримінального правосуддя відповідають за дотримання справедливості та неупередженості цієї системи, навряд чи можна очікувати, що всі фахівці, які працюють у галузі кримінального правосуддя, є об'єктивними за своєю суттю.

Переважає більшість працівників системи кримінального правосуддя виконує свою роботу належним чином. **Проте гендерна упередженість спостерігається серед поліцейських, прокурорів та суддів у всьому світі.** Це відбувається тому, що вона значною мірою є прихованою або неусвідомленою.

Приховане упередження означає автоматичний та неусвідомлений процес застосування стереотипу та/або пов'язування негативного чи позитивного ставлення з певною групою або індивідом, пов'язаним з цією групою. Оскільки приховані упередження працюють на рівні підсвідомості, індивіди *«можуть навіть не усвідомлювати, що в них упереджене ставлення»*.

Іншими словами, ми можемо свідомо вірити у гендерну рівність, але все одно несвідомо демонструвати ставлення, яке буде негативним стереотипом щодо жінок чи чоловіків.

Між системою кримінального правосуддя та суспільством нема непрохідного кордону. Гендерні стереотипи та негативне ставлення до постраждалих від насилля над жінками чи домашнім насиллям (далі НЖ/ДН), що існують в українському суспільстві, наявні і в системі кримінального правосуддя.

Дані, зібрані в рамках оцінки, ілюструють, як працівники кримінального правосуддя зазвичай мінімізують важливість НЖ/ДН, звинувачують жертв і ставляться до повідомлень про випадки НЖ/ДН зі скепсисом або неприхованою недовірою.

Мінімізація серйозності НЖ/ДН

У доповіді «Медико-демографічне обстеження. Україна» (2007 рік) вказано, що 11% чоловічого населення віком 15-49 років вважають прийнятним у деяких випадках побити свою партнерку.

Так само дані, зібрані DCAF/ЛСУ серед 663 представників системи кримінального правосуддя (жінок і чоловіків), свідчать, що 10% прокурорів, 11% суддів та 12% поліцейських поділяють цю думку.

Цей результат показує, що соціальна реальність для жінок в Україні потрапляє у надзвичайно вразливий контекст, де значна кількість працівників системи кримінального правосуддя вважає насильство щодо жінок прийнятним. **Це є прикладом гендерної упередженості.** Упереджені ставлення та цінності працівників системи кримінального правосуддя не відповідають принципам Стамбульської конвенції, зокрема вимогам реагувати на НЖ належним чином.

Тенденція працівників системи кримінального правосуддя вважати ДН приватним питанням також заперечує серйозність впливу цього явища на суспільство загалом.

- **39 %** вважають, що ДН – особиста справа

Варто також зазначити, що для працівників системи кримінального правосуддя під час розгляду справ щодо ДН часто **пріоритетом є збереження сім'ї**.

- **77%** прокурорів, **81%** поліцейських та **84%** суддів вважають (повністю або частково), що у випадках домашнього насильства **примирення партнерів та збереження сім'ї** завжди є пріоритетом

Тим самим вони мінімізують ДН і розглядають його як незначну суперечку, очікуючи, що жертви вибачать кривдників заради найвищого інтересу – цілісності сім'ї.

Відповідно до результатів дослідження, деякі працівники системи кримінального правосуддя вважають, що їх роль у цьому контексті полягає у сприянні процесу примирення. Така позиція не відповідає підходу Стамбульської конвенції, в центрі якого перебуває постраждала особа.

? Чи володіти Ви інформацією щодо наявних послуг чи служб допомоги для постраждалих від ДН у Вашому районі? Які саме? Чи мали ви досвід перенаправлення/співпраці тощо?

? Чи є у вільному доступі в приміщенні суду, де Ви працюєте, інформація про послуги для постраждалих від ДН? Де вони розміщуються?

Існує нестача **інформації** щодо наявної інфраструктури для підтримки постраждалих від НЖ/ДН

- Результати опитування показали, що 45% поліцейських, 72 % прокурорів та 89% суддів не володіють інформацією щодо наявних в області послуг для постраждалих від ДН
- Відсутність інформації в приміщенні суду про послуги для постраждалих від ДН

Три індикатори неефективності реагування системи кримінального правосуддя на НЖ/ДН

Висновки за результатами дослідження “Практика кримінального правосуддя і насильство щодо жінок. Оцінка готовності системи кримінального правосуддя України забезпечити виконання зобов’язань, пов’язаних з ратифікацією Стамбульської конвенції”, 2017, Ла Страда-Україна та DCAF

- **Неповідомлення:** 1,850,000 жінок віком 15–49 років зазнають ДН щорічно у порівнянні з 83,740 заявами про ДН повідомленими в поліцію в 2015 р.;
- **Втрата справ:** 1,049 випадків про зґвалтування повідомлено до поліції у порівнянні з засудженням 61 кривдника;
- **Нестримувальна практика винесення вироків:** тільки третина кривдників НЖ/ДН фактично засуджуються до тюремного ув’язнення.

За результатами дослідження (моніторинг судових засідань та опитування через Національну “гарячу” лінію:

- Судові рішення щодо НЖ/ДН – тривалість від 4 до 22 хвилин (середнє – 7 хв.)
- 2/3 постраждалих, які заявляли до поліції щодо ДН були незадоволені реагуванням поліції

- Кривдники з'являлися в суді лише в 1/6 справ

Постраждалі від НЖ/ДН можуть також зазнавати недовіри та звинувачень з боку тих самих фахівців, які відповідають за гарантування їхньої безпеки й надання доступу до правосуддя. Дослідження DCAF/ЛСУ показало, що 55% суддів, 58% прокурорів та 59% поліцейських відповіли, що, з їхнього досвіду, більшість повідомлень про ДН виявляються неправдивими.

Упевненість у великій поширеності неправдивих повідомлень пов'язана з браком розуміння і знань про явище ДН і значною мірою не відповідає фактичним даним, зібраним під час інших досліджень. Працівники системи кримінального правосуддя часто інтерпретують відкликання скарг постраждалими та повернення постраждалих до, так би мовити, жорстоких стосунків як доказ неправдивості повідомлення. Насправді ж така поведінка найчастіше є виявом існування систематичного насильства. Дослідження вказують, що жертви, які страждають від жорстокого насильства, з найбільшою ймовірністю відкинуть свою скаргу та/або повернуться до жорстоких стосунків.

Не довіряючи постраждалим, працівники системи кримінального правосуддя натомість можуть звинувачувати їх. Наприклад, дані огляду DCAF/ЛСУ виявили, що 58% поліцейських, 61% прокурорів та 62% суддів вважають, що жертви сексуального насильства інколи самі відповідальні за те, що з ними трапилось. Ці дані вказують на нагальну потребу в поглибленні розуміння НЖ/ДН серед працівників системи кримінального правосуддя.

Культура терпимості та байдужості до НЖ/ДН, яка відображається і на системі кримінального правосуддя, підтримує кривдників.

Наприклад, згідно з даними моніторингу судових слухань, підозрювані у скоєнні порушень *з'являлись у суді лише в одній шостій справ*, переданих на розгляд судді. Можна стверджувати, що підозрювані несерйозно ставляться до системи кримінального правосуддя і вважають, що не матимуть наслідків, якщо не реагуватимуть на викликна судові слухання (навіть декілька разів) у справах з НЖ/ДН.

Негативний вплив не реагування

- Постраждалі від ДН не довіряють системі кримінального правосуддя і **не прагнуть правосуддя**
- Постраждалі страждають від тривалого насильства та **ескалації насильства**
- Постраждалі вдаються до **насильства та скоєння злочину як єдиного виходу позбутися ДН**
- Вплив на дітей-свідків та **репродукцію насильницької поведінки**
- Сприяння формуванню середовища безкарності, в якому превалює повторне вчинення насильства та існує його висока поширеність

Питання для обговорення з аудиторією:

- Чи володієте Ви інформацією щодо наявних послуг чи служб допомоги для постраждалих від ДН у Вашому районі? Які саме? Чи мали ви досвід перенаправлення/співпраці тощо?
- Чи є у вільному доступі в приміщенні суду, де Ви працюєте, інформація про послуги для постраждалих від ДН? Де вони розміщуються?

- Які основні причини (з власної практики) бачать учасники у втраті справ? Низькому рівню покарання?

Ґендерна упередженість та вiдповiдь судової влади

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

- Ґендерні упередження — це соціальна установка з негативним і спотвореним змістом, упереджена думка, стосовно представників іншої статі.

Поширені ґендерні стереотипи та упередження серед працівників системи кримінального правосуддя

- **Применшування значення НЖ/ДН** - 39% опитаних працівників вважають ДН особистою справою;
- **Звинувачення постраждалих у тому, що з ними сталося** - 60% опитаних працівників вважають, що жертви зґвалтування інколи самі відповідальні за те, що з ними сталося;
- **Ставлення до випадків НЖ/ДН зі скептицизмом і недовірою** - 58% опитаних працівників вважають, що більшість випадків ДН, про які повідомляється в поліцію, є неправдивими повідомленнями.

Толерування та мінімізація ДН/НЖ

- **10%** прокурорів, **11%** суддів та **12%** поліцейських вважають, що **є випадки, коли можна бити партнера**
- **39 %** вважають, що ДН – **особиста справа**
- **77%** прокурорів, **81%** поліцейських та **84%** суддів вважають (повністю або частково), що у випадках домашнього насильства **примирення партнерів та збереження сім'ї** завжди є пріоритетом

? Чи володієте Ви інформацією щодо наявних послуг чи служб допомоги для постраждалих від ДН у Вашому районі?

? Чи є у вільному доступі в приміщенні суду, де Ви працюєте, інформація про послуги для постраждалих від ДН?

Три індикатори неефективності реагування системи кримінального правосуддя на НЖ/ДН

Негативний вплив нереагування

- Постраждалі від ДН не довіряють системі кримінального правосуддя і **не прагнуть правосуддя**
- Постраждалі страждають від тривалого насильства та **ескалації насильства**
- Постраждалі вдаються до **насильства та скоєння злочину як єдиного виходу позбутися ДН**
- Вплив на дітей-свідків та **репродукцію насильницької поведінки**
- Сприяння формуванню середовища безкарності, в якому превалює повторне вчинення насильства та існує його висока поширеність

Національна «гаряча» лінія, функціонування якої забезпечується Громадською організацією «Ла Страда-Україна», була започаткована в 1997 році. На початку свого функціонування, на «гарячій» лінії надавались консультації з попередження торгівлі людьми. Тематика консультацій на Національній «гарячій» лінії постійно розширюється і змінюється з часом, в залежності від потреб та проблем, які виникають в суспільстві.

Національна «гаряча» лінія надає 3 типи консультацій з питань попередження насильства в сім'ї, торгівлі людьми, гендерної дискримінації та інших видів гендерно-зумовленого насильства:

- інформаційні;
- психологічні;
- правові.

«Гаряча» лінія приймає дзвінки як від жінок, так і від чоловіків. Проте переважно сервіс створений для жінок (~ 85% постраждалих від гендерно-зумовленого насильства є жінки).

Лінія є безкоштовною. Працює цілодобово за номером *0 800 500 335* (безкоштовний з мобільних та стаціонарних номерів телефонів на всій території України) або *116 123* (для абонентів КиївСтар, lifecell, Vodafone). Консультації надаються анонімно і конфіденційно.

«Гаряча» лінія працює позмінно. Зміна триває від 4 до 8 годин (нічна). Середня кількість звернень за добу 85-125.

За час свого існування (з 1997 року до 2016 року включно) Національна «гаряча» лінія прийняла більше 142 000 дзвінків.

До консультування на «гарячій» лінії можуть залучатися фахівці/фахівчині з відповідною вищою освітою (юридичною, психологічною, соціальною), з відповідною неповною вищою освітою, студенти вищих навчальних закладів, а також волонтери.

**НАЦІОНАЛЬНА "ГАРЯЧА"
ЛІНІЯ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ
ДОМАШНЬОГО
НАСИЛЬСТВА, ТОРГІВЛІ
ЛЮДЬМИ ТА ҐЕНДЕРНОЇ
ДИСКРИМІНАЦІЇ**

0 800 500 335

безкоштовно
зі стаціонарних телефонів

116 123

безкоштовно
з мобільних телефонів

На лінії працюють:

**Соціальні
працівники/
працівниці**

**Юристи/
юристки**

**Психологи/
психологині**

Режим роботи:

Національна “гаряча” лінія

- Єдина в Україні національна і безкоштовна з питань попередження ґендерно-зумовленого насильства, ґендерної дискримінації.
- Працює цілодобово (24/7).
- Поєднує в собі роботу «гарячої лінії», телефону довіри та лінії допомоги.
- Консультування згідно міжнародних стандартів телефонного консультування.
- Фінансується за рахунок міжнародної технічної допомоги (UNFPA, OPEN, SSS, Посольство Британії, “Хліб для світу”).
- Підтримується бізнес-структурами (AVON, L’Oreal тощо).

3.7. «ОСОБЛИВОСТІ ПРОЦЕДУРИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ»

Міні лекція

1. Завдання судді
 - а\ бути вільним від гендерних стереотипів;
 - б\ добре вивчити матеріали справи;
 - в\ визначитися яку нормативно-правову базу застосувати при розгляді справи;
 - г\ дотриматися строків розгляду справи;
 - д\ всебічно і повно з'ясувати обставини справи, перевірити доказами, дати оцінку.

2. Що суддя має робити
 - а\ вміти слухати та дотримуватися правил поведінки самим суддею, забезпечити дотримання належної поведінки іншими учасниками справи;
 - б\ вжити заходи забезпечення безпеки осіб, які заявили про вчинення щодо них домашнього насильства перед початком розгляду справи, під час розгляду та після;
 - в\ зрозуміти поведінку потерпілої особи та кривдника;

3. Що суддя не повинен робити
 - а\ з'ясовувати питання, що не стосуються предмету розгляду;
 - б\ з'ясовувати наявність почуттів у сторін, вживати заходи щодо примирення сторін;
 - г\ при визначенні міри покарання особі, що вчинила домашнє насильство приймати до уваги, як пом'якшуючі обставини позитивні фактори;
 - д\ вживати гендерно нейтральні вислови.

1. Процедура розгляду справ пов'язаних із вчиненням домашнього насильства має ряд особливостей, котрі викликані тим, що проблема домашнього насильства тривалий час була прихована заборонаю держави втручання в приватне життя осіб. Будь-яка особа, незалежно від статі, віку, стану здоров'я чи будь-яких інших чинників має право на ефективний захист від всіх форм та проявів насильства, при чому захист від насильства, що вчиняється з боку членів сім'ї чи інших близьких осіб, має бути не меншим, ніж від вчинення насильницьких дій з боку сторонніх осіб. Психологічні відносини та атмосфера в суді, як в державній установі, куди звертаються за захистом громадяни, мають бути позбавленими гендерних стереотипів. Судді, їх помічники та інші працівники апаратів судів мали б знати і розуміти необхідність уникнення гендерних стереотипів в своїй повсякденній роботі. Особливе значення має їх поведінка у спілкуванні з учасниками судових процесів, у тому числі потерпілими від домашнього насильства, які в більшості є жінками. Вирішальна роль в запобіганні та протидії домашньому насильству належить саме суду, як єдиному органу, уповноваженому видавати та продовжувати обмежувальні приписи, притягати осіб до відповідальності за вчинення діянь, що становлять домашнє насильство.

а\ суддям треба докладати постійних зусиль до подолання гендерних стереотипів, лише позбувшись яких, можна об'єктивно і неупереджено ставитися, як до жертви насильства, так і до кривдника, об'єктивно і неупереджено розглядати справи та ухвалювати справедливі судові рішення. Домашнє насильство має тяжкі наслідки щодо осіб, які як правило є мало захищеними або ж не захищені взагалі від членів своєї сім'ї та колишніх членів сім'ї, рідних та близьких. Саме тільки після того, коли суддя буде вільним від стереотипів, він зможе розуміти значущість проблеми домашнього насильства;

б\ суддя має бути обізнаним у причинах та наслідках домашнього насильства, характері відносин між жертвами такого насильства та кривдниками, розуміти

значущість проблеми в цілому. Приступаючи до розгляду справи, щодо дій (злочину) пов'язаного з домашнім насильством, суддя має уважно вивчити матеріали справи. Повне та всебічне дослідження матеріалів справи до початку її розгляду буде сприяти встановленню суддею для себе переліку питань на яких необхідно зосередити свою увагу для з'ясування - чи мало місце домашнє насильство між учасниками справи, його ідентифікації, оцінки ризиків, визначення способів запобігти продовженню насильства, усунення умов, які породжують та сприяють вчиненню такого насильства;

в\ коли суддя добре обізнаний з матеріалами справи, яка підлягає до розгляду то наступним правилом, якого необхідно дотриматися це визначитися з законодавством України щодо запобігання та протидії домашньому насильству, яке необхідно застосувати. Приступаючи до розгляду справи щодо домашнього насильства суддя має ознайомитися з законодавством України із запобігання та протидії домашнього насильства, підзаконними нормативно-правовими актами, що стосуються виявлення, попередження вчинення домашнього насильства, ознайомитися і з нормами міжнародного права у сфері протидії домашньому насильству, зокрема з міжнародно-правовими актами, що ратифіковані нашою державою, судовою практикою Європейського суду з прав людини з приводу вирішення справ такої категорії, судовою практикою судів нашої держави;

г\ дотримання строків вирішення справ пов'язаних із домашнім насильством буде свідчити про їх актуальність, небайдужість держави в особі суду до проблеми. Справи пов'язані з домашнім насильством, які надходять до суду і підлягають вирішенню в порядку судочинства про адміністративні правопорушення розглядаються в день їх надходження за обов'язкової участі особи відносно якої складено протокол про адміністративне правопорушення, а у випадку, коли така особа не визнає себе винною у вчиненні домашнього насильства то і за участі потерпілої особи, а також свідків, якщо такі наявні. Розгляд заяв про видачу та продовження обмежувального припису в окремому провадженню, що вирішуються в порядку цивільного судочинства має бути проведено протягом 72 годин з моменту надходження справи до суду. Про розгляд такої заяви необхідно повідомити заінтересовану особу кривдника за 24 години, явка якої не є обов'язковою до суду за умови належного повідомлення про дату та місце судового засідання. Сам факт призначення справи, пов'язаної з домашнім насильством у строки встановлені процесуальним законом має позитивний наслідок для потерпілої особи, не буде поглиблювати психологічну травму;

д\ всебічне і повне з'ясування обставин справи буде забезпечено, коли суддя без поспіху пояснить учасникам справи їх процесуальні права та обов'язки, про кожен процесуальну дію, а також створить умови для потерпілої особи безпечно для неї надати пояснення про обставини, за яких мало місце насильство. Суддя повинен, не кваплячись розпитати про специфічні подробиці, приймаючи до уваги, що потерпіла особа в цей час може вкрай негативно відреагувати на будь-які події, що відбудуться в залі суду. Для цього, суддя має зробити розпорядження, про заборону учасникам процесу, присутнім членам родини або друзям спілкуватися між собою в залі суду, не допустити їх поведінки в загрозований манері, що може проявлятися у висловлюванні залякувань на адресу потерпілої особи, оскільки така поведінка може створити враження, що кривдник є недоторканим.

2. Домашнє насильство – дії вчинені насильником, а не жертвою. Кривдник повинен нести повну відповідальність за свою агресивну поведінку. Домашнє насильство рідко припиняється без реакції та втручання з боку держави. Заява потерпілої особи з приводу насильства щодо неї з боку іншого члена сім'ї є заявою, що робиться, коли така особа перебуває у стані відчаю, такі заяви не завжди знаходять належного вирішення саме з вини потерпілої особи, або ж її небажання підтримувати такі заяви. Проте, проблеми домашнього насильства є травмуючими

не лише для особи, котра безпосередньо є жертвою такого насильства, а й щодо інших членів сім'ї, які є свідками таких дій, а відтак також потерпілими. Важливою умовою для розгляду справи є створення в залі суду атмосфери, яка може сприяти виклику у потерпілої особи довіри до суду з дотриманням встановленої процедури розгляду справи. При цьому, поведінка судді має бути такою, коли потерпіла особа зможе зрозуміти, що суддя обізнаний зі справою, стурбований тим, що сталося з потерпілою особою і умовами за яких ці події сталися, докладає зусиль для з'ясування обставин та їх перевірки.

а) суддя має вміти слухати. Поведінка судді у залі судового засідання має бути коректною, стриманою. Суддя не може відволікатися від подій, що відбуваються під час розгляду справи, під час отримання пояснень обов'язково дивитися в очі особі з якою безпосередньо спілкується. Домашнє насильство, як правило вчиняється за відсутності свідків та наявних слідів насильства, а тому тільки за умови, що суддя уважно, з терпінням та небайдужістю вислухає потерпілу особу та особу, котра обвинувачується у вчиненні домашнього насильства відносно потерпілої особи, врахує особливості поведінки кожної зі сторін, можливе встановлення умов, що сприяли вчиненню насильства та обставин за яких це мало місце. Суддя має прийняти до уваги, що особа, яка зазнала домашнього насильства може поводитися незрозуміло, а саме збиватися з пантелику, допускати неточності під час оцінки тих подій, які відбулися з нею, а також її відчуттям при цьому, заперечувати насильство щодо неї або ж настання негативних наслідків з метою самозбереження від подальших дій, або ж очікування припинення насильства без застосування покарання до винної особи;

б) суддя, який отримав на розгляд справу щодо дій пов'язаних із домашнім насильством має докласти всіх зусиль для завершення такої справи видачею обмежувального припису, покаранням винної особи, а для цього необхідно створити всі умови для безпеки потерпілої особи, а потерпіла особа має бути впевненою, що система судочинства захистить її від домашнього насильства.

Безпека потерпілої особи від домашнього насильства може бути забезпечена судом, за умови, безпеки потерпілої перед розглядом справи. Для цього потерпіла особа повинна мати можливість пройти до зали судового засідання через вхід до якого не буде мати доступу особа, котра вчинила домашнє насильство. Усуненням можливості їх спілкування у залі суду до початку судового засідання. Потерпілій особі необхідно забезпечити супровід на шляху до зали суду та із зали. Супровід можливо забезпечити за допомогою рідних, друзів, а у випадку необхідності охорони. У випадку відсутності можливості пройти потерпілій особі до зали суду через вхід до якого не буде мати доступу кривдник, то необхідно забезпечити можливість першою зайти до зали де буде відбуватися судовий розгляд справи, щоб остання змогла розміститися у місці, яке буде для неї зручним, забезпечить можливість уникнути контакту з потерпілим під час дачі пояснень.

Крім того, з метою уникнення залякування потерпілої особи під час судового розгляду справи, потерпілу особу та особу, яка вчинила домашнє насильство, в залі судового засідання необхідно розмістити відокремлено одне від одного, щоб уникнути будь-якого контакту, у тому числі, і зорового, роз'яснити потерпілій особі необхідність дивитися на суддю або суд під час дачі показів. Суддя має взяти під контроль поведінку присутніх у залі суду щодо – задавання перехресних питань, переривання потерпілого під час дачі показів.

Суддя має роз'яснити особі, яка притягується до відповідальності за вчинення домашнього насильства можливість застосування тимчасових обмежувальних заходів та наслідки їх порушення, як у залі судового засідання, так і за його межами. У той же час, суддя не звільняється від обов'язку забезпечення дотримання прав особи, яка обвинувачується у вчиненні домашнього насильства в

сім'ї та виконання обов'язку недопущення такою особою поведінки, яка буде демонструвати зневагу до потерпілої особи і непокору суду.

Після завершення судового засідання, суддя має забезпечити безпеку потерпілого, встановивши час виходу учасників судового розгляду із зали суду у такий спосіб, щоб потерпіла особа залишила суд першою, а також забезпечити її супровід, у випадку, якщо було встановлено наявність ризику для цієї особи. Обвинувачена особа та присутні з нею можуть залишити суд щонайменше через 15 хвилин після того, як вийшла потерпіла особа. Встановлений суддею порядок залишення суду сторонами справи має бути здійснений під контролем судового розпорядника або ж іншої особи з числа працівників апарату суду;

в\ під час судового розгляду справи, пов'язаної з домашнім насильством та для правильного її вирішення, суддя має зрозуміти поведінку потерпілої особи, а також особи, яка звинувачується у вчиненні домашнього насильства, наявність ризиків його повторення або ж продовження і після завершення розгляду справи. Забезпечення судового розгляду справи у такий спосіб, щоб зрозуміти поведінку учасників справи, що спонукало кривдника до вчинення насильства, дати належну оцінку наслідкам, оскільки від цього буде мати місце позитивний результат тому, як потерпіла особа зможе зрозуміти, що вона буде захищена, а кривдник, що він буде покараним.

3. Під час судового розгляду справи суддя має контролювати не тільки свої слова, але й мову, жести. Суддя повинен здійснювати судочинство в межах та порядку, визначених процесуальним законом, і проявляти при цьому тактовність, ввічливість, витримку й повагу до учасників судового процесу та інших осіб. У той же час, під час судового розгляду справ пов'язаних із домашнім насильством суддя не повинен:

а\ з'ясовувати і дозволити іншим учасникам справи з'ясовувати обставини, або ж доводити до відома всіх учасників справи обставини, що не стосуються предмету розгляду, оскільки особа, яка потерпіла від домашнього насильства є занадто вразливою, нею може володіти острах за майбутнє, а питання щодо її приватного життя дійсно мають бути недоторканими;

б\ не тільки не вживати заходи щодо примирення сторін, а навіть не може допустити висловлювань з проханням повернутися потерпілу особу до кривдника, їхніх дітей, з'ясовувати наявності почуттів, розкриття інформації, що стосується особисто потерпілої особи;

в\ приймати до уваги при прийнятті рішення щодо видачі або продовження обмежувального припису, визначенні міри покарання як пом'якшуючі обставини: перебування потерпілої особи та кривдника у шлюбі, наявність на їх утриманні дітей, необхідність надання допомоги членам родини, близьким, позитивну характеристику з місця проживання, з навчального закладу де навчаються діти, алкогольну або ж наркотичну залежність;

г\ загальною тенденцією у демократичному суспільстві є перехід, де це можливо, до гендерної нейтральної чи гендерно чутливої мови. Суддям слід дотримуватись гендерно нейтральних висловів. Насамперед варто уникати тверджень, які закріплюють у мові та суспільній свідомості гендерні стереотипи (наприклад: чоловіки - чудові керівники, жінки – чудові виконавці). Також слід активно вживати обидва роди іменників, використовуючи гендерно симетричні форми звернення до груп людей різної статі: шановні учасники й учасниці, пані та панове, учасники і учасниці судового засідання, якщо йдеться про групу осіб, до якої належать і жінки, і чоловіки. Намагатися використовувати закінчення жіночого роду в іменниках, які його мають, або хоча б відповідні закінчення дієслів: «свідок сказала». Гендерно нейтральними є такі слова чи звороти, як от «одне із подружжя» замість «чоловік» чи «дружина».

Висловлювання суддів чоловіків щодо учасників процесу у ласкаво-зменшувальних зверненнях: «жіночко», «дівчинко» є категорично неприйнятними дискримінаційними. Ці перестороги стосуються не тільки жінок-адвокатів, прокурорів або ж експертів, але й усіх осіб жіночої статі, що виступають у процесі, незалежно від їхнього фаху або ж статусу.

Особливості процедури судового розгляду справ, пов'язаних із домашнім насильством

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

ЗАВДАННЯ СУДДІ

- Розуміння суддею домашнього насильства, як публічного правопорушення
- Усвідомлювати роль суд, як єдиного органу, уповноваженого протидіяти домашньому насильству
- Бути вільним від гендерних стереотипів

- **Забезпечити уникнення гендерних стереотипів – помічником, секретарем судового засідання, іншими працівниками апарату суду**
- **Бути обізнаним про причини і наслідки домашнього насильства**
- **Неупереджено ставитись, як до постраждалої особи так і до кривдника**

ПІДГОТОВКА СУДДІ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ

- **Добре вивчити матеріали справи**
- **Ознайомитися з нормативно-правовою базою, яку необхідно буде застосувати :**
 - **нормативно-правовими актами національного законодавства**
 - **міжнародно-правовими актами**
 - **судовою практикою Європейського суду з прав людини**
 - **судовою практикою судів нашої держави**

ПРАВИЛА ДЛЯ СУДДІ

Дотриматися строків розгляду справ пов'язаних із домашнім насильством щодо:

- притягнення до адміністративної відповідальності;
- видачі та продовження обмежувальних приписів;
- притягнення до кримінальної відповідальності.

Всебічно і повно з'ясувати обставини справи чому буде сприяти:

- уважне і стримане ставлення до учасників розгляду справи;
- роз'яснення прав та обов'язків, кожної процесуальної дії;
- створення умов для потерпілої особи для дачі пояснень без можливого впливу кривдника;
- забезпечення належної поведінки іншими учасниками справи;
- уміння слухати і обов'язково дивитися в очі особі, яка дає покази;
- без поспіху з'ясувати всі специфічні подробиці щодо факту домашнього насильства, який мав місце;
- уникати з'ясування питань, що не стосуються справи.

Знання та вміння судді

- Яку нормативно-правову базу необхідно застосувати при розгляді справи;
- Добре вивчити матеріали справи;
- Вміти слухати та дотримуватися правил поведінки самим суддею;
- Забезпечення належної поведінки іншими учасниками розгляду справи.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ

- Перед розглядом справи створити умови для уникнення контакту з кривдником;
- Під час судового розгляду справи розмістити окремо, створивши умови для уникнення будь-якого контакту, у тому числі зорового.
- Контролювати поведінку інших учасників. Роз'яснити кривднику можливість застосування тимчасових обмежувальних заходів;
- Після судового засідання встановити порядок залишення приміщення суду та забезпечити здійснення контролю його дотримання.

ЗАХИСТ ПОТЕРПІЛОЇ ОСОБИ

- Зрозуміти поведінку потерпілої особи
- Забезпечити право на повагу до приватності та гідності
- Встановлення причин вчинення домашнього насильства
- Вжиття заходів по запобіганню подальшому вчиненню домашнього насильства

ЧОГО МАЄ УНИКАТИ СУДДЯ ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Не допускати:

- З'ясування питань, що не стосуються справи
- З'ясування наявності почуттів у сторін
- Вжиття заходів для примирення сторін
- Вживати гендерно дискримінаційні вислови
- Недопускати вживання гендерно дискримінаційних висловів іншими учасниками справи.

При визначенні покарання не приймати до уваги пом'якшуючі обставини:

- перебування кривдника у шлюбі;
- наявність на утриманні дітей;
- позитивні характеристики з місця роботи, навчання дітей;
- алкогольну або ж наркотичну залежність.

*ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ*

Робота в малих групах. Кожній малій групі суддів надається сценарій справи, який містить подібні фактичні обставини, кваліфікацію дії кривдника, додаткову інформацію.

1. Розділіть учасників на невеликі групи по п'ять-сім учасників у кожній групі. Дайте кожній групі сценарій справи наведений нижче.

2. Поясніть, що учасники повинні будуть розподілити між собою ролі потерпілого, кривдника, захисника, адвоката потерпілого, і судді(можливо більше ніж один з кожної ролі в групі).

3. Групі потім потрібно буде розглянути сценарій випадку, використовуючи положення міжнародного та національне законодавство щодо запобігання домашньому насильству для виконання наступних завдань:

Кривдник: Які пояснення надасть суду? Яку додаткову інформацію хоче надати? Чи вважає себе винуватим?

Захисник: Які запитання задасть потерпілому, кривднику? Яку додаткову інформацію хоче отримати? Яка позиція по справі?

Потерпілий: Які пояснення надасть суду? Які були обставини ? Що просить суд щодо стягнення?

Представник потерпілого: Обґрунтуйте суду Вашу позицію .

Суддя: Яке б ви прийняли рішення щодо кримінального покарання? Обґрунтуйте ваш вирок.

4. Кожна група має бути готова представити свою справу для інших груп діючими особами за сценарієм.

Суддя розпочне з роз'яснення прав учасникам, з'ясування клопотань, доповіді матеріалів справи, а потім надасть слово учасникам провадження почергово.

Суддя ухвалить рішення (резолютивну частину) і пояснить його.

Кожна група матиме не більше 10 хвилин на презентацію.

Пропонується такі сценаріїв справ.

Справа №1

Колишнє подружжя (чоловік Ш та жінка Ш) перебуває у розірваному шлюбі шість місяців, продовжує проживати в одному житловому приміщенні. Разом із ними проживає двоє їх спільних дітей віком 5 та 10 років, і дитина колишньої дружини від попереднього шлюбу віком 14 років.

15 жовтня до житлового приміщення колишнього подружжя приїхала поліція, виклик якої здійснив найстарший син. Виклик поліції був здійснений у зв'язку з тим, що під час сварки, яка мала місце між чоловіком Ш та бабусею дітей чоловік вдарив бабусю в груди.

На час прибуття поліції чоловік Ш був спокійним, бабуся кричала і плакала. Троє дітей перебували з ними і були дуже збудженими.

Видимих пошкоджень бабуся не мала, стверджувала, що чоловік Ш, повідомив дітям про те, що вони не можуть дивитися телевизор, оскільки телевизор має технічні несправності, котрі він не може усунути самостійно, однак нею було з'ясовано, що телевизор не працює з тих причин що його відключено від мережі кабельного телебачення, що міг зробити цілеспрямовано тільки чоловік Ш. Через незначний період часу після того, як дітей відвідав дільничний лікар терапевт та призначив лікування дитині віком 10 років, батьком якого є чоловік Ш, останній зобов'язався придбати ліки, повідомив їй про їх придбання, дав хлопчику прийняти ліки, потім вона з'ясувала, що чоловік Ш ліки для дитини не придбав, а дав йому ліки, котрі приймав старший син жінки Ш. На її зауваження, що чоловік Ш говорить дітям неправду, така його поведінка має негативний вплив на дітей, як щодо позбавлення їх можливості переглянути телепередачі, старшого сина її дочки прийняти ліки, а також на формування їх свідомості, що її дуже непокоїть та ображає.

Через деякий час до житлового приміщення колишнього подружжя (чоловіка Ш та жінки Ш) прибула поліція виклик якої здійснив чоловік Ш, з тих причин, що бабуся вчинила сварку, чим порушила його спокій та спокій його малолітніх дітей.

Чоловік Ш. повідомив, що присутня бабуся не має права перебувати в житловому приміщенні де проживає він та його діти, поведінка бабусі є неадекватною. Крім того, чоловік Ш повідомив поліцію, що він є колишнім прокурором, а тому не міг застосовувати фізичне насильство до бабусі дітей.

Працівниками поліції складено протокол про адміністративне правопорушення відносно бабусі.

Додаткова інформація по справі:

- Представники поліції з'ясували у батька дітей та їх бабусі, чи були діти присутні під час сварки – обоє відповіли, що діти були присутні під час сварки, вони не чули коли найстарша дитина викликала поліцію. Бабуся наполягала на тому, що чоловік Ш вдарив її у груди в присутності дітей.
- У присутності працівників поліції: п'ятирічний хлопчик кричав про те, що батько ображав бабусю та вдарив її, був дуже ображений; був обурений тим, що його батько (чоловік Ш) не може відремонтувати телевизор та не надав йому можливості погуляти в гру на планшеті;
- Старші діти повідомили, що бабуся прийшла до них зранку для здійснення догляду за ними тому, що вони захворіли, а мати змушена була йти на роботу.
- Старші діти також повідомили, що батько (чоловік Ш) дуже часто не дотримується свого слова, говорить їм не правду, знімає їх на

відеокамеру, коли вони перебувають у своїй кімнаті та спілкуються між собою. Хлопчик віком чотирнадцяти років підтвердив, що чоловік Ш., не попередивши його, взяв ліки, які він приймає для його братика.

- Представники поліції дослідили мобільний телефон чоловіка Чоловіка Ш на якому в режимі відео фіксації були зафіксовані діти.
- Чоловік Ш визнав, що він самостійно взяв ліки, які приймав син колишньої дружини для того, щоб їх прийняв його син, а у подальшому мав намір придбати ліки та повернути їх.
- Інших очевидців сварки не було.

ЗАВДАННЯ:

1. Серед членів групи оберіть охочих на роль судді, захисника бабусі, чоловіка Ш., бабусі, дільничного інспектора.
2. Разом підготуйте презентацію справи. Користуючись вимогами КУпАП до ведення процесу, визначте обтяжуючі та пом'якшуючі обставини та відповідні формулювання –
 - а. спершу суддя ознайомиться з матеріалами адміністративної справи, заслухає пояснення чоловіка Ш. бабусі,
 - б. далі захисник виступить зі своїми аргументами та заперечить обставини справи, доводитиме відсутність події адміністративного правопорушення у діях бабусі,
 - в. в кінці, суддя проголосить рішення (резолютивну частину) з детальним усним викладенням встановлених обставин, які були з'ясовані у ході судового засідання.

Справа №2

Працівниками поліції було складено протокол про адміністративне правопорушення відносно громадянки А., відповідно до змісту якого громадянка А. вчинила сімейну сварку, насильство в сім'ї психологічного характеру відносно свого чоловіка громадянина Ш. на побутовому ґрунті чим вчинила правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 173-2 КУпАП

Додаткова інформація по справі:

- представниками поліції встановлено, що громадянка А. є тимчасово переміщеною особою з зони проведення АТО; в м. Києві працює робітником комплексного прибирання, комунальне підприємство за місцем роботи надало їй тимчасове житло у напівпідвальному приміщенні, яке не облаштоване для проживання, однак низький рівень заробітної плати позбавляє громадянку А. винаймати повноцінне житло;
- по приїзду до м. Києва громадянка А. познайомилися з громадянином Ш. з яким і проживає однією сім'єю без реєстрації шлюбу у згаданому вище приміщенні;
- громадянин Ш. не працює, оскільки втратив документи, що посвідчують його особу, зловживає спиртними напоями, в результаті чого його поведінка переважно більшість часу є агресивною;
- до цього ж приміщення часто приходять інші особи, переважно безхатченки та особи, які зловживають спиртними напоями, оскільки замок на входних дверях відсутній;
- в один із таких візитів, невідомі громадянки А. особи почали її ображати та завдали тілесних ушкоджень у вигляді синців та тілі. Громадянин Ш. у цей час був відсутнім, однак, коли повернувся до їх спільного з громадянкою А. місця проживання, сприйняв ситуацію таким чином, ніби громадянка А. зраджує йому з особами, що знаходилися у напівпідвальному приміщенні на фоні ревнощів влаштував сварку, викликав поліцію;
- працівники поліції не встановили особи громадянина Ш., який звернувся з заявою про вчинення відносно нього ж адміністративного правопорушення, не додали до матеріалів справи копій документів, що підтверджують особу останнього;
- працівники поліції при вирішенні питання про складання протоколу відносно громадянки А. за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП взяли до уваги лише заяву громадянина Ш. про вчинення його дружиною громадянкою А. сімейної сварки на побутовому рівні та пояснення надані громадянином Ш. та громадянкою А., відповідно до змісту яких громадянка А. визнала, що між нею та її цивільним чоловіком сталася сварка на побутовому рівні, зазначила, що більше сварок вчиняти не буде;
- працівниками поліції при з'ясуванні обставин ситуації, що склалася не було відібрано пояснень з приводу ситуації, що склалася у інших осіб, які перебували у приміщенні;
- працівниками поліції не було з'ясовано природу появи на тілі громадянки А. синців;

- працівники поліції не надали правової кваліфікації діям громадянина Ш., оскільки, як видно зі змісту пояснень громадянки А. сварка дійсно мала місце, однак провокатором сварки вона не виступала.

Завдання:

1. Серед членів групи оберіть охочих на роль судді, громадянки А., захисника громадянки А., громадянина Ш.
2. Разом підготуйте презентацію справи. На підставі норм КУпАП:
 - а) суддя ознайомлюється з матеріалами переданого до його провадження протоколу про адміністративне правопорушення відносно громадянки А. з доданими до нього додатками;
 - б) суддя розпочинає судове засідання, з'ясовує дані про особу відносно якої складено протокол, роз'яснює права цій особі, в тому числі, право відводу, з'ясовує чи є клопотання у особи відносно якої складено протокол;
 - в) суддя заслуховує пояснення громадянки А.;
 - г) суддя заслуховує пояснення громадянина Ш.
3. За результатами заслуханих у судовому засіданні пояснень громадянки А., громадянина Ш., досліджених матеріалів адміністративної справи, врахувавши пом'якшуючі та обтяжуючі обставини, що були з'ясовані в ході судового засідання, суддя проголошує судові рішення (резолютивну частину) з детальним усним викладенням обставин, які стали підставою для його ухвалення.

Модуль 4. “СУДОВА ПРАКТИКА У СПРАВАХ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ”

МЕТА МОДУЛЯ: сформувати здібності робити аналіз національної судової практики на відповідність міжнародним стандартам та оновленому національному законодавстві та сформувати навички щодо правильного формулювання усіх складових судового рішення у справах щодо домашнього насильства

АНАЛІЗ СУДОВИХ РІШЕНЬ ЗА СТ. 173-2 КУПАП «Вчинення насильства в сім'ї, НЕВИКОНАННЯ ЗАХИСНОГО ПРИПISУ АБО НЕ ПРОХОДЖЕННЯ КОРЕКЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ»

В рамках дослідження було проаналізовано 300 судових рішень у період з 19.03.2015 по 09.08.2016 роки, які було обрано у довільному порядку з Єдиного реєстру судових рішень¹¹ з усіх регіонів України.

Після опрацювання судових рішень можна зробити наступні висновки:

1. З 300 рішень суду в 109 випадках, кривдник не був притягнений до відповідальності у зв'язку з різними обставинами (малозначимість!, відсутність події і складу правопорушення, повернення на доопрацювання).

1.1 Судді доволі часто застосовують ст. 22 КУПАП¹². При вчиненні насильства в сім'ї, за наявності декількох пом'якшуючих обставин, судді звільняють правопорушника від адміністративної відповідальності, обмежуючись усним зауваженням. Варто зазначити, що таке рішення суддя приймає виключно за власним переконанням. Єдиної практики немає. **Із 300 проаналізованих судових справ, у 48¹³ справах судді обмежились усним зауваженням, визначивши насильство в сім'ї малозначним адміністративним правопорушенням.** При цьому, пом'якшуючими обставинами судді виділяють наступні обставини: *визнання вини, щире каяття, вчинення адміністративного правопорушення вперше, примирення з потерпілою особою, відсутність будь-яких шкідливих наслідків, незавдання великої шкоди суспільним чи державним інтересам, наявність позитивної характеристики, скрутне матеріальне становище, інвалідність, наявність кредитних зобов'язань, намір працевлаштуватися, похилий вік, наявність на утриманні дітей, повернення із зони конфлікту АТО або учать у АТО¹⁴.*

Справа № 615/1869/15-п, Валківський районний суд Харківської обл. Суддя

¹¹<http://www.reyestr.court.gov.ua>

¹²При малозначності вчиненого адміністративного правопорушення орган (посадова особа), уповноважений вирішувати справу, може звільнити порушника від адміністративної відповідальності і обмежитись усним зауваженням.

¹³615/1869/15-п, 562/498/16-п, 302/520/15-п, 632/1033/15-п, 364/669/15-п, 622/506/15-п, 480/963/15-п, 555/858/15-п, 555/846/15-п, 750/4939/16-п, 644/4221/16-п, 686/11239/16-п, 575/478/16-п, 753/10625/16-п, №725/2516/16-п, 303/3053/16-п, 298/552/16-п, 577/2533/16-п, 505/1787/16-п, 761/21964/16-п, 204/3960/16-п, 360/1052/16-п, 381/1978/16-п, 607/6398/16-п, 601/1039/16, 753/11149/16-п, 347/556/16, 215/1787/16-п, 702/468/16-п, 235/2677/16-п, 215/1818/16-п, 215/1819/16-п, 753/8094/16-п, 753/8082/16-п, 395/504/16-п, 198/304/16-п, 151/366/16-п, 233/2127/16-п, 144/611/16-п, 458/395/16-п, 458/396/16-п, 713/784/16-п, 750/3730/16-п, 306/872/16-п, 752/6482/16-п, 537/2425/16-п, 505/1681/15-п, 759/7748/16-п

¹⁴ З 300 проаналізованих рішень, у двох справах (298/552/16-п, 151/366/16-п) повернення із зони конфлікту АТО та участь у АТО у сукупності із іншими обставинами стало підставою для звільнення від адміністративної відповідальності та обмеженням усним зауваженням.

Товстолужський О.В.

«27.09.2015 року о 16 год. 00 хв. ОСОБА_1 вчинив сімейну сварку відносно свої матері ОСОБА_2, за місцем свого мешкання, а саме: вул. Дружби, 23 с. Бугайівка Валківського району Харківської області, в ході якої висловлювався в її адресу нецензурною лайкою, та погрожував фізичною розправою, чим спричинив насильство в сім'ї.

В судовому засіданні ОСОБА_1 свою вину визнав повністю, щиро розкався та пояснив, що посварився з матір'ю, під час якої виражався нецензурною лайкою на її адресу.

Потерпіла ОСОБА_2 в судовому засіданні пояснила, що претензій до ОСОБА_1 не має, прохає його не наказувати, та закрити справу у зв'язку із тим, що примирилась з останнім.

З урахуванням вчинених правопорушником дій, даних про його особу, до адміністративної відповідальності притягується вперше, а також враховуючи те, що потерпіла ОСОБА_2 не має будь-яких претензій до правопорушника, суддя вважає правопорушення таким, що не завдало шкоди нічийм інтересам, а тому - малозначним.

ПОСТАНОВИВ:

На підставі ст. 22 КУпАП звільнити ОСОБА_1 від адміністративної відповідальності, обмежившись усним зауваженням.

Справа № 632/1033/15-п Первомайського міськрайонний суд Харківської області, суддя Васянович Г.М.,

Згідно з протоколом про адміністративне правопорушення, 02 травня 2015 року між дев'ятою і десятою годинами ОСОБА_1, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння, скоїв насильство в сім'ї, а саме: за адресою свого мешкання, в квартирі № 122, будинку № 7, розташованого в 4 мікрорайоні м. Первомайський Харківської області, вчинив сварку з ОСОБА_2, з якою перебуває у фактичних шлюбних стосунках. Під час сварки ображав її нецензурними словами, виганяв з дому.

Дослідивши матеріали справи, враховуючи ті обставини, що ОСОБА_1, раніше не притягався до адміністративної відповідальності, щиро розкався, примирився з потерпілою, дії ОСОБА_1 не містять великої суспільної небезпеки, не завдали великої шкоди суспільним і державним інтересам, вважаю, що вчинене ним правопорушення є малозначним.

ПОСТАНОВИВ:

Звільнити ОСОБА_1 від адміністративної відповідальності, передбаченої ч. 1 ст. 173 - 2 КУпАП, оголосивши йому усне зауваження.

Проведення у справі закрити.

Стягнути з ОСОБА_1 судовий збір на користь держави в розмірі 36 грн. 54

1.2. У разі, якщо жінці виповнилось більше 55 років, а чоловікові більше 60 років, суд приймає рішення про звільнення особи від адміністративної відповідальності на підставі ч. 3 ст. 30-1 КУпАП.

Разом з цим є судові рішення, де відповідний вік особи судді визначають як пом'якшуючу обставину та обмежуються усним зауваженням, визначаючи дії особи малозначними¹⁵.

1.3. Також відбувається закриття адміністративних справ за відсутності події і складу адміністративного правопорушення (п. 1 ч. 1 ст. 247 КУпАП). Суддями виділяються наступні підстави:

- Насильство вчинено по відношенню до колишньої дружини, з якою правопорушник проживає окремо

Справа № 272/529/15-п. Суддя Дрогобицького міськрайонного суду Львівської області Івасівка А.П. прийшла до наступного висновку: *«Таким чином, проаналізувавши матеріали справи, враховуючи те, що правопорушник та потерпіла, колишня дружина, не є членами однієї сім'ї, приходжу до висновку, що провадження в справі про притягнення до адміністративної відповідальності ОСОБА_1 підлягає закриттю, у зв'язку з відсутністю в його діях складу правопорушення передбаченого ч. 2 ст. 173-2 КупАП»;*

Справа № 274/3333/16-п Суддя Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області Хуторна І.Ю. прийшла до наступного висновку: *«Викладена у протоколі суть адміністративного правопорушення не відповідає диспозиції статті 173-2 КУпАП. Відповідальність за частиною першою статті 173-2 КУпАП наступає за вчинення насильства в сім'ї. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, мають взаємні права та обов'язки та пов'язані спільним побутом (стаття 3 Сімейного Кодексу).Відомості про те, що ОСОБА_1 та ОСОБА_2 проживають однією сім'єю не вказано ні в протоколі, ні у доданих до протоколу документах»).*

- Відсутність умови спільного проживання

Справа № 634/450/15-п. Суддя Зимовський О.С. Сахновщинського районного суду Харківської області прийшов до наступного висновку: *«Як вбачається з протоколу про адміністративне правопорушення та пояснень ОСОБА_1, останній вчинив сварку зі своєю тещею ОСОБА_2, яка прийшла в його домоволодіння, тобто ОСОБА_2 в ньому не проживає. Ця обставина також підтверджується письмовими поясненнями ОСОБА_2, які знаходяться в матеріалах справи. Відповідно до ч.1 ст. 247 КпАП України провадження в справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочате підлягає закриттю у разі відсутності події і складу адміністративного правопорушення»).*

¹⁵272/529/15-п, 759/7748/16-п

- **Вчинення насильство по відношенню до співмешканки**

Справа № 587/1018/15-п. Суддя Сумського районного суду Сумської області Степаненко О.А. прийшла до наступного висновку: *«При розгляді адміністративного матеріалу не можливо встановити наявності між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 взаємних прав та обов'язків або проживання однією сім'єю, не містять таких доказів і матеріали справи, яка надійшла від Сумського РВ УМВС України в Сумській області». Фабула справи: «Вчинив сварку зі своєю співмешканкою ОСОБА_2, під час якої ображав її нецензурною лайкою та дав ляпаса, внаслідок чого була завдана шкода її психічному здоров'ю»)*

- **Зміна показів потерпілої особи у суді**

Справа № 663/745/16-п. Суддя Скадовського районного суду Херсонської області Пухальський С.В. прийшов до наступного висновку: *«Проведення по справі про адміністративне правопорушення відносно ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 173-2 КУпАП закрити за відсутністю складу та події адміністративного правопорушення», оскільки «Допитані в судовому засіданні потерпілі ОСОБА_2 та ОСОБА_3 пояснили, що дійсно 21.03.2016 року посварилися з ОСОБА_1, суперечка була обопільною, при цьому їм не було завдано будь-якого психологічного насильства, зазначили, що на даний час помирилися».*

- **Встановлення самого факту сварки між потерпілою особою і правопорушником не містить складу адміністративного правопорушення за ст. 173-2 КУпАП**

Справа № 692/388/16-п. Суддя Драбівського районного суду Черкаської області Фай В.Г. прийшов до наступного висновку: *«В матеріалах справи про адміністративне правопорушення, які надійшли на адресу суду, відсутні будь-які фактичні дані, які б підтверджували факт завдання шкоди фізичному або психічному здоров'ю гр. ОСОБА_3 внаслідок поведінки гр. ОСОБА_1, що виключає факт насильства в сім'ї. Встановленим є лише факт сварки між гр. ОСОБА_3 та гр. ОСОБА_1, однак ці дії не становлять складу адміністративного правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 173-2 КУпАП»).*

1.4. Значною є кількість справ, які повертаються на доопрацювання. Склалась судова практика повернення протоколів, якщо поліцейській, а саме дільничний інспектор, не забезпечить явку особи, щодо якої вирішується питання про притягнення до відповідальності у судовому засіданні. З 300 проаналізованих судових рішень, у 13 рішеннях було вказано про повернення адміністративних матеріалів на доопрацювання за зазначеною обставиною¹⁶.

¹⁶ 668/1917/16-п, 728/915/15-п, 725/2680/15-п, 405/3316/15-п, 349/569/16-п, 458/576/16-п, 462/3303/16-п, 211/2488/16-п, 465/2071/16-п, 211/1866/16-п, 478/1409/16-п, 405/3316/15-п, 227/2249/16-п

З 300 проаналізованих судових рішень, 26 адміністративні протоколи було повернення на доопрацювання для належного оформлення¹⁷, що показує значні недоліки роботи поліції при оформленні протоколів. Судді зазначають наступні підстави повернення протоколів на доопрацювання:

- у протоколі не конкретизовано обставини адміністративного правопорушення;
- протокол не містить інформації про особу, якою складався вказаний протокол;
- протокол не містить інформації про потерпілу особу;
- до протоколу не додано будь-яких доказів, що характеризують особу порушника, майновий стан, обставини, що пом'якшують і обтяжують відповідальність за адміністративне правопорушення (характеристики, довідки з місця проживання тощо), тобто відсутні відомості, необхідні для правильного вирішення справи;
- протокол не містять дати складання;
- у протоколі не зазначені пояснення порушника, відсутня відмітка про відмову від дачі пояснень;
- графа «свідки» не заповнена;
- до протоколу не додано жодного доказу про накладення адміністративного стягнення протягом року за ч.1 ст.173-2 КУпАП (доволі часта практика);
- в графі «особу встановлено» вказано «особу встановлено», що не є належним оформленням протоколу та викликає у суду сумнів щодо достовірності інформації про особу, яка вчинила правопорушення, оскільки необхідно зазначати: назву документа, серію, номер, ким і коли виданий;
- у протоколі містяться дописування, що не допускається згідно п.п.3.7, 4.5 Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах внутрішніх справ України, затвердженої наказом МВС України від 04.10.2013 року № 950;
- протокол містить протиріччя;
- у протоколі містяться виправлення після того, як він був підписаний;
- неможливо взагалі прочитати будь-яку інформацію у протоколі;
- у протоколі нічого не вказано з приводу того, чи могла бути чи була завдана діями правопорушника шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілої особи;
- в матеріалах справи про адміністративне правопорушення відсутні відомості про сімейний стан особи, яка притягається до адміністративної відповідальності;
- не вказано району та області, що виключає можливість розгляду справи по суті;
- невірно вказані відомості про місце проживання правопорушника;
- не конкретизовано місце вчинення правопорушення.

¹⁷526/547/16-п, 572/2055/16-п, 636/2093/15-п, 165/935/15-п, 274/2135/15-п, 732/616/15-п, 298/443/15-п, 405/3190/15-п, 720/540/15-п, 213/1314/15-п, 371/503/16-п, 354/371/16-п, 299/1379/16-п, 442/4247/16-п, 656/301/16-п, 524/4430/16-п, 524/4429/16-п, 740/2177/16-п, 274/2218/16-п, 636/1425/16-п, 641/3862/16-п, 417/2432/16-п, 676/1598/16-п, 405/3545/16-п, 363/1586/16-п

Також є практика закриття адміністративних справ відповідно до п. 7 ст. 247 КУпАП, оскільки на момент розгляду справи закінчені строки, передбачені ст. 38 КУпАП (не пізніше як через три місяці з дня виявлення правопорушення). З 300 проаналізованих рішень таких виявилось 13 рішень.¹⁸ Такий результат також говорить про недоліки роботи поліції, які передають адміністративні справи до суду з порушенням визначених законодавством строків, як наслідок - не притягнення правопорушника до відповідальності.

1.5. Якщо підсумувати, то з 300 проаналізованих судових рішень за ст. 173-2 КУпАП:

- у 48 адміністративних справах дії правопорушника були визнані малозначними та суд обмежився ушнім зауваженням (ст. 22 КУпАП);
- у 1 адміністративній справі було винесено рішення про звільнення особи від адміністративної відповідальності (ч. 3 ст. 30-1 КУпАП);
- 8 адміністративних справ було закрито за відсутністю події і складу адміністративного правопорушення (п.1 ч. 1 ст. 247 КУпАП);
- 13 адміністративних справ було закрито у зв'язку із закінченням на момент розгляду справи про адміністративне правопорушення строків, передбачених статтею 38 КУпАП (п. 7 ч. 1 ст. 247 КУпАП);
- 13 адміністративних протоколів було повернуто на доопрацювання, оскільки не було забезпечено явку правопорушника, що має бути присутнім під час розгляду справи у суді та відсутні відомості про своєчасне її сповіщення про місце і час розгляду справи (ст. 268 КУпАП);
- 26 адміністративних протоколів було повернуто на доопрацювання зв'язку із невідповідністю протоколу вимогам, що передбачені ст. 256 КУпАП.

2. Майже всі справи стосуються притягнення особи до адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї. З 300 проаналізованих судових рішень лише 2 рішення¹⁹ стосувались притягнення особи до адміністративної відповідальності за не проходження корекційної програми.

Одне з рішень демонструє повне нерозуміння суддею різниці між профілактичною бесідою та проходженням корекційної програми

Судове рішення № 274/2218/16-п від 01.04.2016 року. Суддя Бердичівського міськрайонного суду Житомирської області Щербак Д.С.

(«до протоколу не додано корекційної програми, протоколу (чи іншого документу) про ознайомлення з корекційною програмою правопорушника, строки проходження та результат, також не зазначено чи є профілактична бесіда з правопорушником проходженням цієї програми»

При цьому варто зауважити, що жодне судове рішення не стосувалось притягнення до особи адміністративної відповідальності за невиконання захисного припису.

¹⁸323/1255/15-п, 146/710/16-п, 639/4473/15-п, 304/579/15-п, 686/6133/16-п, 602/463/16-п, 722/1668/14-п, 465/2564/16-п, 759/3968/16-п, 757/9265/16-п, 200/964/16-п, 304/549/16-п, 663/569/16-п

¹⁹486/565/16-п, 274/2218/16-п

3. В більшості випадків до адміністративної відповідальності притягувались чоловіки (лише у 19 рішеннях зазначено, що насильство в сім'ї вчинила жінка²⁰) за вчинення психологічної форми насильства. Значно менша кількість справ стосуються економічної форми насильства та, так званої, фізичної форми насильства, що не завдало фізичного болю та не спричинило тілесних ушкоджень.

Найчастіші прояви насильства, які зазначались у судових рішеннях були наступні:

- вислови нецензурною лайкою
- образи
- погрози фізичною розправою/ погрози вчинити насильство та застосувати силу
- психологічний та моральний тиск
- пошкодження майна
- перешкоджання у користуванні майном
- намагання вчинити бійку
- голосний крик
- штовхання
- вчинення бійки, яка не мала наслідком спричинення побоїв чи тілесних ушкоджень
- вимагання грошей на придбання алкоголю
- тягання за волосся
- ляпас по обличчю

З 300 проаналізованих судових рішень лише у 3 рішеннях згадується про дитину.

*«За місцем проживання дружини та неповнолітньої дитини, чоловік влаштував сімейний скандал із дружиною, в ході якого виражався нецензурною лайкою в її адресу та застосував фізичну силу, а саме: тягав дружину за волосся, чинив моральний та психологічний тиск».*²¹Однак, у рішенні суду не вказано чи була дитина свідком в цій ситуації чи ні. Суд прийшов до висновку застосувати до правопорушника стягнення у виді 40 годин громадських робіт.

Справа № 725/2516/16-п Першотравневневий районний суду м.Чернівці. Суддя Іщенко І. В., *«Жінка вчинила сімейний, словесний конфлікт зі своєю неповнолітньою донькою (17 років), яку вдарила долонею по обличчю та давила на горло... Суд вважає можливим звільнити ОСОБА_1 від адміністративної відповідальності за ч. 1ст. 173-2 КУпАП за малозначністю і оголосити їй усне зауваження, оскільки діяння, вчинене нею, містило в собі усі юридичні і суб'єктивні ознаки, що характеризують правопорушення, передбачене ч. 1ст. 173-2 КУпАП, але внаслідок всіх конкретних обставин воно не відповідало тій суспільній небезпечності, яка є типовою для цього виду правопорушення, зокрема, її дії суб'єктивно не були направлені на заподіяння шкоди суспільним інтересам,*

²⁰3-в/748/16/15, 362/2094/16-п, 647/1144/16-п, 608/952/15-п, 555/858/15-п, 137/849/15-п, 300/341/15-п, 127/11023/15-п, 759/7748/16-п, №725/2516/16-п, 486/565/16-п, 204/3960/16-п, 702/468/16-п, 737/328/16-п, 753/8094/16-п, 306/872/16-п, 728/997/16-п, 537/2425/16-п, 493/823/16-п

²¹159/2080/16-п

юридичним та фізичним особам, і така шкода фактично не була заподіяна. Також, суд враховує характер вчиненого, а також особу правопорушника, а саме те, що ОСОБА_1 протягом року не було піддано адміністративному стягненню, що у неї скрутне матеріальне становище»²².

Варто зазначити, що представника служби у справах дітей під час розгляду відповідного адміністративного протоколу не було.

4. Судді розцінювали як обтяжуючу обставину факт вчинення насильства у сім'ї в стані алкогольного сп'яніння (в 10 судових рішеннях) та повторність вчинення насильства у сім'ї (28 судових рішень).

5. Накладання штрафів за вчинення насильства в сім'ї збереглося у судовій практиці після прийняття відповідних змін до чинного законодавства²³. З 300 проаналізованих судових рішень, у 8 рішеннях зазначено про накладання на особу штрафу за вчинення насильства в сім'ї.²⁴ При цьому слід зауважити, що в одному випадку штраф накладено правомірно

Справа № 308/3051/15-п). Суддя Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області Сарай А.І. від 15 травня 2015 року. Суд надав наступне обґрунтування накладання штрафу на особу: *«Беручи до уваги, що дане правопорушення було вчинено ОСОБА_1 04.03.2015 р., тобто до дня набрання чинності вказаного вище Закону, на нього слід накласти адміністративне стягнення на підставі Закону, що діяв на момент вчинення правопорушення та який пом'якшує відповідальність»*, що відповідає ст. 8 КУпАП.

В усіх інших випадках судді виносили рішення з порушенням чинного законодавства, оскільки мали застосувати до правопорушника або громадські роботи, або адміністративний арешт.

Окрім цього є рішення судів, якими замінено стягнення у вигляді громадських робіт на штраф²⁵.

6. В більшості випадків (137 рішень) суд застосовує адміністративне стягнення – громадські роботи, в переважній більшості – 30-40 годин.

7. Надзвичайно грубим порушенням є порушення конфіденційності. Велика кількість судових рішень містить персональну інформацію, де зазначається адреса місця вчинення правопорушення (як правило це місце проживання правопорушника і

²² 725/2516/16-п

²³ 12 лютого 2015 року був прийнятий Закон «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо врегулювання питання відповідальності за вчинення насильства в сім'ї», яким з переліку стягнень було виключено накладання штрафу та виправних робіт за вчинення адміністративного правопорушення, що передбачено ст. 173-2 КУпАП. Закон набув чинності 05 березня 2015 року. Зцієдати на особу можливо покласти лише два види стягнень: громадські роботи або адміністративний арешт.

²⁴ 504/931/15-п, 386/773/15-п, 465/7376/15-п, 310/3635/15-п, 303/2827/15-п, 574/542/15-п, 127/11033/15-п, 308/3051/15-п

²⁵ 439/1443/15-п, 132/601/16-п, 382/760/16-п, 202/2098/16-п3-в/0202/3/2016

потерпілої особи, з чіткою назвою області, міста, вулиці, будника і № квартири)²⁶. За цих обставин можливо ідентифікувати особу, яка вчинила правопорушення, а також потерпілу особу, їхніх дітей.

Справа № 615/1869/15-п. Суддя Валківського районного суду Харківської області Товстолужський О.В.,

27.09.2015 року о 16 год. 00 хв. ОСОБА_1 вчинив сімейну сварку відносно свої матері ОСОБА_2, за місцем свого мешкання, а саме: вул. Дружби, 23 с. Бугайівка Валківського району Харківської області, в ході якої висловлювався в її адресу нецензурною лайкою, та погрожував фізичною розправою, чим спричинив насильство в сім'ї.

8. Також потребує уваги, хоча і не стосується судочинства те, що ставка судового збору збільшилась і зараз складає 275,60 гривень за вчинення одного епізоду адміністративного правопорушення за ст. 173-2 КУпАП (раніше ставка судового збору складала 36,54 гривень). У разі повторності вчинення адміністративного правопорушення за ст. 173-2 КУпАП, при призначенні адміністративного стягнення, суд призначає остаточне адміністративне стягнення за найбільш серйозне правопорушення, однак судова ставка при цьому сумується.

Рішення судді Кіцманського районного суду Чернівецької області Мізюк В.М., справа № 718/628/16-п, де за 6 епізодів адміністративного правопорушення, що передбачено ч. 2 ст. 173-2 КУпАП суд призначив 10 діб арешту та 1275,60 гривень сплати судового збору.

Підвищення ставки судового збору може мати наслідок підвищення латентності правопорушень за ст. 173-2 КУпАП, оскільки за аналогією зі штрафами, правопорушник їх сплачувати не буде і цей тягар може лягти на потерпілу особу. Такі звернення вже надходили на ГЛ.

9. Цікавим є рішення суду у справі № 493/823/16-п Балтського районного суду Одеської області, суддя Тітова Т.П. Відповідно до фабули: «29.03.2016 року біля 11:00 год. гр. ОСОБА_2 та гр. ОСОБА_1, знаходячись в с. Бензарі Балтського району Одеської області, вчинили сварку між собою, в ході якої висловлювались на адресу один одного брутальною лайкою». Відповідно до рішення суду, суд постановив: «ОСОБА_1 та ОСОБА_2 притягнути до адміністративної відповідальності та накладити стягнення у вигляді громадських робіт терміном на 30 годин кожному»,

При цьому Стягнути обох осіб судовий збір в дохід держави в сумі 275,60 грн з кожного.

Окрім того, цікавою є кваліфікація. Суддя встановлює: «Правопорушення, передбачене ст. 173-2 КУпАП, яке здійснили гр. ОСОБА_2 та гр. ОСОБА_1, знайшло своє підтвердження зібраними матеріалами у справі, а саме протоколами

²⁶Наприклад: 615/1869/15-п, 465/7376/15-п, 362/2094/16-п, 478/1409/16-п, 484/1938/16-п, 661/1657/16-п, 185/5115/15-п, 462/3583/15-п, 308/3051/15-п,

про адміністративне правопорушення серії ОД № 014956 від 19.04.2016 року, серії ОД № 014957 від 19.04.2016 року, висновком про результати розгляду звернення гр. ОСОБА_1, повідомленням та письмовими поясненнями ОСОБА_2 та ОСОБА_1». Але відповідальність вже встановлює «вбачаючи в діях гр. ОСОБА_2 та гр. ОСОБА_1 дрібне хуліганство, тобто порушення громадського порядку, приймаючи до уваги пояснення правопорушників» при цьому керуючись ст. 173-2 КУпАП.

Що ще раз підтверджує нерозуміння деякими судьями проблеми насильства в сім'ї.

В межах дослідження було проаналізовано рішення судів у справах про видачу обмежувального припису (ст. 350-1 – 350-6 ЦПК України) у період з 10.01.2018 року до 01.05.2018 року.

Всього в Єдиному державному реєстрі судових рішень²⁷ виявлено **61 рішення судів у справах про видачу обмежувального припису,**

У 22 випадках Рішенням суду відмовлено у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису та в 25 випадках така заява задоволена.

1. Так, суддею Лубенського міськрайонний суд Полтавської області²⁸ відмовлено у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису.

Заявник звернувся до суду про видачу обмежувального припису, мотивуючи тим, що з 2007 року по 2011 рік перебував у зареєстрованому шлюбі з ОСОБА_2 Від шлюбу мають спільну дочку ОСОБА_3,. Однак подружнє життя не склалось по причині систематичного невиконання дружиною шлюбних обов'язків у зв'язку з чим шлюб було розірвано в суді. Дитина залишилася проживати з матір'ю, але з мотивів помсти, остання стала систематично перешкоджати реалізації його прав на виконання обов'язків щодо виховання дитини у вигляді побачень та спілкування, порушуючи таким чином як його права, так і права дитини. З даного приводу він змушений був неодноразово звертатися до органів опіки та піклування, Національної поліції, суду, так як всі його спроби самостійного врегулювання конфлікту зустрічати опір з боку ОСОБА_2, що не припинявся навіть після прийняття рішень уповноваженими органами і виражався у невиконанні прийнятих рішень та продовженні перешкоджання його спілкуванню з дитиною різними способами.

В судовому засіданні встановлено, і проти цього не заперечують як ОСОБА_2 та ОСОБА_1, що не дивлячись на встановлені години спілкування батька з дитиною за місцем проживання матері та по 4 години на тиждень, ОСОБА_2 забезпечує спілкування батька із дитиною не за своїм місцем проживання та в дні і години за взаємною домовленістю і, як наслідок, дитина періодично декілька днів перебуває за місцем проживання батька. Викладене свідчить, що ОСОБА_2 забезпечує спілкування дитини із батьком значно більший час, ніж був визначений органом опіки та піклування.

За викладених обставин неможливість заявника побачитися із донькою 24.09.2016 року (а.с. 9) не є підставою для задоволення заяви.

Суд також вважає за необхідне зазначити, що жодних дій, які б підпадали під визначення домашнього насильства, як по відношенню до заявника чи його матері, так і по відношенню до дитини ОСОБА_2 не вчинялося.

Матеріали справи не містять належних доказів з яких саме причин не міг додзвонитися ОСОБА_1 до дитини згідно деталізованих рахунків за період з 01.01.2017 року по 20.01.2018 року. (а.с. 33-41).

З матеріалів справи вбачається, що в даному випадку заявником фактично оспорюються дії колишньої дружини ОСОБА_2 про вчинення нею перешкод у спілкуванні з дитиною, таким чином, між ОСОБА_1 та ОСОБА_2 виникає спір щодо усунення перешкод у спілкуванні з дитиною, що в свою чергу не є підставою для застосування обмежувального

²⁷ <http://www.reyestr.court.gov.ua>

²⁸ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71847336>

припису.

Як вбачається із матеріалів справи, ОСОБА_2 до адміністративної відповідальності за [ст. 173-2 КпАП України](#) не притягувалася.

Суд вважає, що заявником не надано суду доказів застосування щодо заявника, його матері ОСОБА_4 та малолітньої дитини ОСОБА_3 з боку ОСОБА_2 домашнього насильства, а тому заява задоволенню не підлягає.

Керуючись ст. [ст. 3501 - 3506 ЦПК України](#),

В И Р І Ш И В:

В задоволенні заяви ОСОБА_1, заінтересована особа ОСОБА_2 про видачу обмежувального припису відмовити.

Апеляційна скарга на рішення суду подається безпосередньо до Апеляційного суду Полтавської області протягом тридцяти днів з дня його проголошення. Якщо в судовому засіданні було оголошено лише вступну та резолютивну частини судового рішення або у разі розгляду справи (вирішення питання) без повідомлення (виклику) учасників справи, зазначений строк обчислюється з дня складення повного судового рішення.

Відповідно до п. 15.5) [Перехідних положень ЦПК України](#) до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи апеляційні та касаційні скарги подаються учасниками справи до або через відповідні суди, а матеріали справ витребовуються та надсилаються судами за правилами, що діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу.

Рішення набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду.

Суддя Лубенського

міськрайонного суду

Іващенко Ю. А.

2. Особливої уваги потребують 8 рішень судів, якими відмовлено у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису у зв'язку з відсутністю відомостей про особу в Єдиному державному реєстрі випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (такий Реєстр станом на сьогоднішній день, 01.05.2018 року не ведеться) так, наприклад, Рішення Івано-Франківського міського суду Івано-Франківської області у справі № 344/318/18²⁹, яким було відмовлено у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису за наступних обставин.

Статтею 16 вищезазначеного закону передбачено ведення Єдиного державного реєстру

²⁹ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71544206>

випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Єдиний державний реєстр випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі (далі - Реєстр) - це автоматизована інформаційно-телекомунікаційна система, призначена для збирання, реєстрації, накопичення, зберігання, адаптування, зміни, поновлення, використання, поширення (розповсюдження, реалізації, передачі), знеособлення і знищення визначених цим Законом даних про випадки домашнього насильства та насильства за ознакою статі.

До Реєстру вносяться відомості (окремо за кожним випадком насильства). Формування Реєстру здійснюється окремо за кожним випадком домашнього насильства, насильства за ознакою статі шляхом внесення до нього відповідної інформації. Персональні дані про особу, яка повідомила про вчинення насильства, зберігаються у Реєстрі протягом одного року з дня надходження відповідної інформації про вчинення насильства. Персональні дані про постраждалу особу зберігаються у Реєстрі протягом трьох років з дня вчинення домашнього насильства чи насильства за ознакою статі.

Однак, суду не надано жодних доказів, щодо внесення до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі відомостей щодо малолітнього ОСОБА_2.

Надана суду ксерокопія Офіційного попередження №165 про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї датоване 16.11.2017 року(тобто через один місяць від вищезазначеного висновку) і складене не комісією, а старшим інспектором у присутності інспектора (а.с.10). Вказана ксерокопія не може бути доказом вчинення такого насильства, оскільки, згідно п.п.4, 5 ч.1 ст. 10 ЗУ Про запобігання та протидію домашньому насильству уповноважені підрозділи органів Національної поліції України у сфері запобігання та протидії домашньому насильству у разі виявлення насильства в сім'ї уповноважені винести терміновий заборонний припис стосовно кривдника, взяти на профілактичний облік кривдника та провести з ним профілактичну роботу в порядку, визначеному законодавством. Винесення офіційного попередження вказаним законом не передбачено.

На підставі вищенаведеного, беручи до уваги пояснення учасників процесу, дослідивши матеріали справи судом не здобуто доказів, того, що ОСОБА_3 будь-яким способом вчинила психологічне насильство щодо свого малолітнього сина.

А тому, суд приходить до висновку, що заява є необгрунтованою, безпідставною та такою, що не підлягає до задоволення.

На підставі викладеного та керуючись ЗУ Про запобігання та протидію домашньому насильству, ст.[ст. 350-1-350-8 ЦПК України](#), суд, -

В И Р І Ш И В :

В задоволенні заяви ОСОБА_1, в інтересах малолітнього ОСОБА_2, зацікавлена особа: ОСОБА_3 про видачу обмежувального припису відмовити.

Таким чином фактично відбулася відмова у наданні допомоги дитині у зв'язку з тим, що дані про дитину не внесені до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Дане рішення суду оскаржене до Апеляційного суду Івано-Франківської області

Суддею Ківерцівського районного суду Волинської області заяву про видачу обмежувального припису задоволено. Справа № 158/201/18³⁰

Заявник просив суд постановити рішення про видачу обмежувального припису стосовно кривдника, яким визначити заходи тимчасового обмеження його прав та покласти на нього обов'язки, а саме: - заборонити перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;

- заборонити наблизитися на відстань ближче 300 метрів до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою;

- заборонити вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з ним через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Керуючись [ст.ст. 350-1-350-8 ЦПК України](#), [Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству»](#), суд, -

в и р і ш и в:

Заяву задовольнити.

Видати обмежувальний припис стосовно ОСОБА_3, жителя АДРЕСА_1, яким визначити заходи тимчасового обмеження його прав та покласти на нього обов'язки, а саме:

- заборонити перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою ОСОБА_1, за адресою: АДРЕСА_1, Волинської області;

- заборонити наблизитися на відстань ближче 100 метрів до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою ОСОБА_1;

- заборонити вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою ОСОБА_1 або контактувати з ним через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.

Обмежувальний припис видати строком на 5 (п'ять) місяців.

Копію рішення направити Ківерцівському ВП ГУНП у Волинській області для взяття ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_5, жителя АДРЕСА_1 на профілактичний облік та Ківерцівській міській раді.

Рішення суду підлягає негайному виконанню, а його оскарження не зупиняє його виконання.

Апеляційна скарга на рішення суду може бути подана безпосередньо до апеляційного суду Волинської області протягом тридцяти днів з дня вручення повного рішення суду.

Рішення суду набирає законної сили після закінчення строку подання апеляційної скарги всіма учасниками справи, якщо апеляційну скаргу не було подано. У разі подання апеляційної скарги рішення, якщо його не скасовано, набирає законної сили після повернення апеляційної скарги, відмови у відкритті чи закриття апеляційного провадження або прийняття постанови суду апеляційної інстанції за наслідками апеляційного перегляду.

³⁰ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71929219>

Відповідно до Ухвали від 30.01.2018 року судді Первомайського міськрайонного суду Миколаївської області у Справі № 484/354/18³¹ 29.01.2018р. заявник надала суду заяву, в якій просить повернути вище вказану заяву до відкриття провадження. Відповідно до п.3 ч.4 ст. 185 ЦПК України позовна заява повертається позивачу, у випадках, коли до постановлення ухвали про відкриття провадження у справі від позивача надійшла заява про врегулювання спору або заява про відкликання позовної заяви. На підставі вище викладеного, суд вважає за необхідне вище вказану заяву повернути.

Єдиний державний реєстр судових рішень містить 3 такі Ухвали.

Таким чином, судами

- *задоволено 25 заяв про видачу обмежувального припису,*
- *в 22 випадках заявникам відмовлено в задоволенні заяви;*
- *3 випадках заявник попросила заяву повернути;*
- *в 1 випадку заяву залишено без руху*

³¹ <http://reyestr.court.gov.ua/Review/71869197>

Аналіз національної судової практики у справах щодо домашнього насильства

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»

Притягнення до відповідальності за статтею 173-2 КУАП

- Всього в Єдиному реєстрі 40180 Постанов
- Проаналізовано **300** Постанов
- **116** - кривдник притягнутий до відповідальності
- **128** - кривдник не був притягнутий до відповідальності
- **38** Ухвала про застосування приводу

- **13** Зміна підсудності
- **3** Самовідвід
- **1** Перекваліфікація у КПК
- **1** Вчинення правопорушення у стані неосудності

Кривдник притягнутий до відповідальності

- Чоловіки **106**
- Жінки **8**
- Не визначено **2**

Кривдник притягнутий до відповідальності

- Штраф **42**
- Громадські роботи **54**
- Адміністративний арешт **20**

Кривдник не був притягнутий до відповідальності

- Чоловіки **113**
 - Жінки **10**
 - Не визначено **5**
-

Кривдник не був притягнутий до відповідальності

- Малозначимість події/усне зауваження **11/12**
 - Протокол відправлено на доопрацювання **63**
 - Відсутній склад АП **12**
 - Закінчення строку **30**
-

Видача обмежувальних приписів

- задоволено 25 заяв про видачу обмежувального припису,
 - в 22 випадках заявникам відмовлено в задоволенні заяви;
 - 3 випадках заявник попросила заяву повернути;
 - в 1 випадку заяву залишено без руху
-

Заходи тимчасового обмеження, що передбачені судовими рішеннями

- заборонити перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою;
 - заборонити наближатися на відстань ближче 100 метрів до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою
 - заборонити вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з ним через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб.
 - входити та перебувати у будинку за місцем проживання заявниці
-

- На 2 місяці – 2
 - На 4 місяці – 2
 - На 5 місяців – 4
 - На 6 місяців 17
-

Єдиний державний реєстр судових рішень містить 8 рішень, в яких відмова у задоволенні заяви про видачу обмежувального припису обґрунтовується саме відсутністю відомостей про особу в Реєстрі.

-
- Справа № 753/2368/18, Дарницький р-й суд м. Києва
«Крім того, не знайшли свого підтвердження у судовому засіданні і ризики, які можуть настати у разі незастосування відносно заінтересованих осіб обмежувального припису, оскільки вони в судовому засіданні не заперечували віддати ОСОБА_2 та ОСОБА_3 їх особисті речі. Також суду не надано будь-яких доказів щодо внесення зазначеного випадку до Єдиного державного реєстру випадків домашнього насильства та насильства за ознакою статі, а за таких обставин суд вважає заяву необґрунтованою і такою, що не підлягає задоволенню.»
 - Справа № 607/1842/18, Тернопільський міськрайонний суд Тернопільської області
«Суд проаналізувавши матеріали поданої заяви, оцінивши та дослідивши надані суду докази, вважає, що подана заява ОСОБА_1 не підлягає до задоволення. Зокрема, суду не надано доказів, щодо внесення до Єдиного державного реєстру випадків вчинення домашнього насильства ОСОБА_4 стосовно ОСОБА_1»
-

***ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ,
ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ***

ПРОГРАМА
«НОВЕ ПРАВОСУДДЯ»

Аналіз національної судової практики: статті 119, 125 КК України *щодо вироків, які стосувалися гендерно обумовленого насильства по відношенню до жінки*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

*Проведення заходу стало можливим за підтримки американського народу, наданої через
Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми «Нове правосуддя»*

ст. 125 КК України ***(умисне легке тілесне ушкодження)***

*щодо вироків, які
стосувалися гендерно обумовленого
насильства по відношенню до жінки*

- половина кривдників була у стані алкогольного сп'яніння
 - зазвичай приводи для конфлікту є незначними.
 - переважну більшість можна віднести до категорії домашнього насильства (дружина, колишня дружина, співмешканка, мати , нерідко і діти є потерпілими (в результаті захисту матері)
-

- не завжди з'ясовувалося: чи носила насильницька поведінка систематичний характер
 - не врахування факту того, що дитина потерпілої була свідком (вплив ДН на дитину)
 - не відповідність покарання важкості скоєного (штраф або лише громадські роботи та ще й звільнення по амністії = тобто взагалі ніякого покарання)
-

- призначення покарання у виді штрафу, сплата якого може лягти на плечі потерпілої від насильства домашнього та інших членів сім'ї.
- більше третини вироків ухвалюється на підставі угод про примирення між потерпілою та обвинуваченим

-
- залучення законним представником неповнолітньої потерпілої матері, інтереси якої не відповідають інтересам дитини, та укладення угоди про примирення коли потерпіла не згодна з цим
 - неврахування різного ставленням до засудженого потерпілої від насильства дитини та її матері-законного представника
-

- не залучення дітей-свідків в якості потерпілих, незважаючи на психологічний стрес, душевні страждання, яких вони зазнали від злочину щодо їх матері.
 - !!! в якості законного представника неповнолітнього свідка суд залучив обвинуваченого
-

ст. 119 КК України
(вбивство через необережність)

щодо вироків, які стосувалися гендерно обумовленого насильства по відношенню до жінки

- безпосередньо злочинній події передували: сварка на ґрунті раптової неприязні, ревнощів, сімейно-побутових проблем, а також вжиття алкогольних напоїв (у 9 випадках із 10).
 - не завжди з'ясовувалося судами чи були попередні випадки насильства щодо загиблої з боку засуджених
-

- Кваліфікування злочину за ст. 119 КК і в тому випадку, коли смерті жінки передувало умисне нанесення численних тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості, одне з яких безпосередньо призвело до смерті.
 - не наведення жодних обґрунтувань (доказів) на користь наявності злочинної недбалості (необережної форми вини) у відповідних діях засудженого.
-

- *Під час конфлікту ОСОБА_3, будучи в емоційно-збудженому стані, почала розливати із каністри бензин на підлогу кухні, при цьому бензин потрапляв і на її одяг. ОСОБА_1, діючи необережно, достовірно знаючи що на підлозі розлита швидко займиста речовина (бензин), не передбачаючи настання суспільно-небезпечних наслідків, хоча повинен був і міг їх передбачити, з метою припинення конфлікту, вирішив вийти на вулицю, при цьому кинув недопалок цигарки, яку він курих під час вказаної події, на підлогу в безпосередній близькості від ОСОБА_3 в тому місці, де остання розлила бензин.*
-

- Не достатньо обґрунтоване застосування ст. 75 КК України
 - ...смерть потерпілої настала від механічної асфіксії внаслідок стискання засудженим органів її шиї руками (удушення) («про це свідчать виявлені під час дослідження на шиї та обличчі численні синці та садна крововиливи у м'які тканини шиї, наявний перелом під'язикової кістки»)
-

- ...Також при призначенні покарання суд не може не врахувати дані про особу потерпілої та її поведінки, яка сприяла скоєнню кримінального правопорушення.
Судом встановлено, що ОСОБА_2 та ОСОБА_5 з 2011 року тривалий час проживали однією сім'єю, часто сварилися на ґрунті зловживання ОСОБА_5 спиртними напоями. Остання вела аморальний спосіб життя, рішенням суду була позбавлена батьківських прав відносно малолітньої доньки.
-

Справа

за обвинуваченням Коломійцева О.І. за ч. 1 ст. 125, ч. 2 ст. 125 КК України

15.01.2017 близько 22.40 год., Коломійцев О.І. перебуваючи у квартирі АДРЕСА місцем проживання, під час словесного конфлікту зі своїм малолітнім сином Коломійцевим Вадимом, щовиник на побутовому ґрунті, у місці перебування муп'ятнадцять ударівременем по різних частинах тіла, спричинивши тілесних ушкоджень у вигляді синця з саднами в ділянці лівого плеча, синців в ділянці правого плеча, поперекової ділянки зліва, лівого стегна, в ділянці правої сідниці, які за ступенем тяжкості, відповідно до висновку судово-медичної експертизи №58 від 18.01.2017, відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень.

20.02.2017 близько 18.30 год., Коломійцев О.І., перебуваючи за місцем проживання АДРЕСА, під час словесного конфлікту зі своїм малолітнім сином Коломійцевим Вадимом, у місці перебування удар дверима по носі, спричинивши тілесних ушкоджень у вигляді синця з ділянкою відшарованого епідермісу на тильній поверхні правої стопи, які за ступенем тяжкості, згідно висновку судово-медичної експертизи №160 від 22.02.2017, відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень.

01.03.2017 близько 18.00 год., Коломійцев О.І., під час словесного конфлікту зі своїм малолітнім сином Коломійцевим Вадимом, у місці перебування один удар в область голови та один удар рукою, зажатою в кулак, в область носу. Внаслідок чого спричинив тілесні ушкодження Коломійцеву В. у вигляді закритого перелому носової кістки без зміщення та порушення носового дихання, які згідно висновку експерта №180 від 3.03.2017 року кваліфікуються, як легке тілесне ушкодження, що спричинило короткочасний розлад здоров'я.

У судовому засіданні обвинувачений Коломійцев О.І. свою вину саме в умісному нанесенні тілесних ушкоджень своєму синові не визнав, пояснив, що дійсно 15.01.2017 близько 22.40 год., перебуваючи в квартирі, де проживає разом із сином та колишньою дружиною, під час словесного конфлікту, який виник із – за неслухняної поведінки сина, з'ясування причин негативних записів у щоденнику та низьких оцінок за навчання, ненавмісному кількох ударівременем, однак не мав умислу на спричинення тілесних ушкоджень.

Крім того, не заперечує того факту, що 20.02.2017 близько 18.30 год., перебуваючи вдома, міг випадково затиснути дверима ногу свого сина, однак умислу заподіяти ушкодження синові не мав.

Що стосується конфлікту, який виник 01.03.2017 близько 18.30 год між ним та сином із за його неслухняної поведінки, небажання навчатися, він не витримав та штовхнув сина один раз рукою у обличчя.

Просив виправдати його, в зв'язку з відсутністю складу злочину.

У судовому засіданні малолітній потерпілий Коломійцев В. суду дав показання про те, що ввечері 15.01.2017, під час вивчення батьком його щоденника, останній став на нього кричати, у місці перебування п'ятнадцять ударівременем по різних частинах тіла, спричинивши тілесних ушкоджень та фізичного болю. Крім того, 20.02.2017 у вечірню пору доби, навмісно затиснув міжкімнатним дверима його ногу, завдавши фізичного болю. Він став кричати від болю, але батько двері не відпускав.

01.03.2017, ввечері, із – за того, щовіндовгодививсятелевізор з однокласником, батько став на нього кричати, потім вдарив сильно ладонею по голові і кулаком по носу. Він відчув різкі біль.

Судом досліджені протоколи слідчих експериментів з доданими фототаблицями від 29.03.2017, за участю малолітнього потерпілого, відповідно до яких останній деталізував власні покази та продемонстрував механізм нанесення йому тілесних ушкоджень 15.01.2017, 20.02.2017 та 01.03.2017, обвинуваченим.

Допитана в судовому засіданні свідок Коломійцева Г.І. дала показання, що колишньою дружиною обвинуваченого Коломійцева О.І. та мамою потерпілого Коломійцева В., 2006 року народження. Зазначила, що вимушена після розлучення з чоловіком проживати разом з ним, оскільки іншого житла не має. Причиною розлучення стала агресивна поведінка Коломійцева О.І., як відносно неї, так і сина. Звернення до дільничого інспектора залишилися без належного реагування. Справи, які раніше відкривалися відносно її чоловіка за спричинення тілесних ушкоджень, закривалися, як за її заявами, на прохання чоловіка, який просив вибачення, так і за ініціативою правоохоронних органів. (суду були надані письмові докази копій заяв, постанови про закриття кримінального провадження)

15.01.2017 пізньої ввечері, перебувала вдома. В іншій кімнаті знаходились її чоловік з сином. Знаходячись в дитячій кімнаті, почувла як Коломійцев О.І. кричав на сина. Зайшовши у вітальню, помітила як чоловік наносить ремнем удари по тілу їх сина Вадима. З метою припинення вказаних дій, забрала сина в іншу кімнату та викликала працівників поліції, оскільки така дії неодноразово вчинялись Коломійцевим О.І.

Щодо подій, які мали місце 20.02.2017 повідомила, що близько 18.30 год. знаходилась на кухні за місцем свого проживання, зайшов щось попросити сусід. Почувши крик сина, відразу вийшла в коридор, де помітила як нога їх сина була притиснута між кімнатними дверима, яку з іншого боку тягнув на себе її колишній чоловік Коломійцев О.І.

01.03.2017 після 18 години, син разом з однокласником дивилися телевізор, що не сподобалося Коломійцеву О.І., він став кричати, вдарив ладонею по голові, а потім кулаком по обличчю. Вона викликала працівників поліції.

Внаслідок вказаних дій колишнього чоловіка на тілі її сина утворилися явні тілесні ушкодження.

Зазначені потерпілим та свідком обставини спричинення тілесних ушкоджень 20.02.2017 та 01.03.2017 підтвердили свідки Зелкін О.О. (сусід) та малолітній Катрич І.О. (однокласник)

Обставинами, що обтяжують покарання суд визнав вчинення злочину щодо малолітнього, а також вчинення злочину повторно.

При визначенні міри покарання, суд виходив з того, що обвинувачений Коломійцев О.І. раніше не судимий, має постійне місце роботи (лікар), позитивні характеристики, врахувавступіння якості вчинених кримінальних праворушень і прийшов до висновку про призначення покарання в межах санкцій ч. 1 ст. 125 та ч. 2 ст. 125 УК України, з застосуванням ч. 1 ст. 70 КК України призначив покарання у виді максимального штрафу.

Питання:

Чи є у даній справі жертви домашнього насильства;

Чи є наслідком вказаного злочину невжиття засобів захисту з боку держави;

Яким чином дані обставини можуть вплинути на прийняття рішення;

Наведіть обґрунтування визначення міри покарання з врахуванням національного законодавства, Конвенції про захист прав людини практики ЄСПЛ.

Справа

За обвинуваченням особи Н. і у вчиненні злочину, передбаченого ст. 115 ч.1 КК України,

В ході судового розгляду встановлено

03 червня 2015 року близько 22 години особа Н, знаходячись у жилій кімнаті власного будинку АДРЕСА, на ґрунті тривалих неприязнених відносин, під час сварки з чоловіком особа М, діючи умисно, з метою позбавлення життя особа М, застосовуючи небезпечне для життя та здоров'я насильство, тримаючи в правій руці кухонний ніж, яким вона чистила картоплю, умисно нанесла один удар клинком ножа зверху вниз, зліва направо, ззаду наперед в ліву підключичну ділянку область життєво важливих органів особа М. заподіявши тілесні ушкодження, які відповідно до висновку судово-медичної експертизи кваліфікуються як тяжкі тілесні ушкодження, небезпечні для життя в момент їх спричинення і знаходяться в прямому причинному зв'язку з настанням смерті.

Обвинувачена Н. свою вину визнала частково, зазначила, що умислу вбивати не мала. Пояснила, що потерпілий є її чоловіком. На протязі останніх років поводив себе з нею грубо, постійно ображав, виганяв з дому, наносив побої. З дітьми пряталася у сусідів. Викликала поліцію, але, в більшості випадків їй пояснювали, що це побутовий конфлікт.

03.06.2015 року підвечір почала готувати на кухні вечерю. Чоловік у нетверезому стані знаходився на кухні та сидів на ліжку, наполегливо вимагав принести ще спиртного. Оскільки вона відмовлялася піти за спиртним, особа М. став кидати в неї речі, нецензурно ображати, вимагати, щоб вона пішла з дому, висловлювати погрози спричинення тілесних ушкоджень. Вона чистила картоплю, тому тримала в руці ніж. Вона була дуже схвильована такою поведінкою. Забувши, що тримає в руці ніж, вона підійшла до чоловіка, та вдарила його ножем в область грудей. Побачивши на одязі чоловіка кров, вона покликала на допомогу сусідів, які викликали швидку допомогу. Коли лікар прийшов, потерпілий вже був мертвим. Щіро покалася.

Свідок особа А. суду показала, що є дочкою обвинуваченої та потерпілого, тимчасово проживала разом із своїм 2-річним сином в будинку батьків. Оскільки батьки почали сваритися (батько почав всіх ображати та обзивати), біля 19 години вона разом з сином вийшла на подвір'я. Повернувшись в кімнату приблизно через 15 хвилин побачила, що батько сидить на ліжку, а мама в кріслі, сварка не припинилася. Вона лягла спати. Прокинулася від крику матері: мати кричала, що вона вбила батька. На грудях у батька вона побачила кров. О котрій годині сталося не знає. Вважала, що мати не бажала потерпілому смерті, хоча він все життя її ображав, бив та виганяв з дому, погрожуючи привести іншу, молодшу дружину. Погрожував їй матері і вбивством. Напередодні батько вдарив маму палицею. Виклики поліції результатів не надали.

Свідок Ш. суду показав, що проживає по сусідству з обвинуваченою. Додав, що потерпілий часто бив свою дружину, якщо вона відмовлялася принести йому горілки. Раніше обвинувачена часто вимушена була разом з дітьми ночувати у сусідів, ховаючись від потерпілого. Постійно викликали поліцію. В останні роки життя потерпілий міг пересуватися тільки за допомогою поліції.

Свідок Ц. та Ю. показали, що особа Н. часто бив свою дружину, яка інколи вимушена була разом з дітьми переховуватися у сусідів. 04.06.2015 року бачила на обличчі обвинуваченої синяк.

Суд прийшов до висновку, що вина обвинуваченої особи Н доведена у вбивстві та кваліфікував її дії за ч.1 ст. 115 КК України.

Посилання обвинуваченої на здійснення нею захисту від неправомірних дій з боку потерпілого суд оцінив критично, оскільки в судовому засіданні встановлено, що потерпілий внаслідок хвороби протягом останніх років життя міг пересуватися тільки опираючись на палицю, отже, обвинувачена мала значну фізичну перевагу перед потерпілим. Свідки підтвердили, що потерпілий не міг би наздогнати обвинувачену, якщо б вона хотіла від нього втекти, що він був агресивним тільки у нетверезому стані, а спиртне йому купувала сама обвинувачена на його вимогу, іноді разом вони і випивали. Крім того, обвинувачена в судовому засіданні показала, що потерпілий її вдарив на передоднівбивства, а в день вбивствачоловік її не бив, тільки сварився з нею.

Посилання захисника на перебування обвинуваченої під час вчинення злочину у стані сильного душевного хвилювання, що, на думку захисника, міг виникнути у зв'язку з численними моральними та фізичними образами з боку потерпілого, спростовуються висновком судової стаціонарної комплексної психолого-психіатричної експертизи №205 від 09.12.2015 року.

Враховуючи тяжкість злочину, особу Н, яка раніше судимою не була, є особою пенсійного віку, за місцем проживання характеризується позитивно, у вчиненому широко покалася, те, що покарання має на меті не тільки кару, а й виправлення засудженої та запобігання вчиненню нею нових злочинів, суд вважає, що виправлення та перевиховання особа Н. можливе тільки в умовах її ізоляції від суспільства.

Клопотання захисника про застосування до обвинуваченої ст. 69 КК України і призначення їй покарання нижчого від найнижчої межі, встановленої в санкції статті 115 ч. 1 КК України, суд вважає необґрунтованим і таким, що не підлягає задоволенню.

Як на обставини, що пом'якшують покарання та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, захисник посилався на те, що особа Н. раніше судимою не була та позитивно характеризується за місцем проживання, постійно зазнавала відносно себе з боку чоловіка побиття та образи. Надав постанову від 06.06.2013 про закриття кримінальних проваджень по факту спричинення Н. її чоловіком тілесних ушкоджень за відсутністю складу злочину, оскільки мав місце побутовий конфлікт; ухвалу суду від 01.03.2014 про закриття кримінального провадження за ч. 1 ст. 125 КК України у зв'язку з відмовою від обвинувачення.

Суд вважає, що вказані обставини не є такими, що пом'якшують покарання обвинуваченої та істотно знижують ступінь тяжкості вчиненого злочину, які з урахуванням особи винної дають підстави при призначенні обвинуваченій особа Н. покарання застосувати ст. 69 КК України.

Судом прийнято рішення, яким визнано особа Н. винною у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК України і призначено покарання за ч. 1 ст. 115 КК України покарання у виді позбавлення волі строком на 7 (сім) років.

Питання:

Чи можна вважати особу Н жертвою домашнього насильства?

Чи охоплюються вказані правовідносини ст.ст. 3, 8 Конвенції ?

Чи є налітком вказаного злочину невжиття засобів захисту з боку держави?

Яким чином дані обставини можуть вплинути на прийняття рішення?

Наведіть обґрунтування прийнятого рішення

За обвирнуваченням особа О. у скоєнікримінальнихправопорушень, передбачених ч.1 ст.125, ч.1 ст.129 КК України,

Особа О. 1 червня 2015 року близько 17 годинизнаходячись на територіїдомоволодіння вступив в словеснусуперечкузісвоєюколишньою дружиною особа У. При цьому, на ґрунтіособистихнеприятнихвідносин, що у ньогосклалисяізособа У.,у особа О. виникумисел, з метою реалізації якого особа О взяв до рук дошку та з метою доведеннясвогонамірудокінця та переконанняособа усерйозностісвоїхнамірів, щодо тївбивства, почав замахуватисьданоюдошкою для нанесення удару особа У. Внаслідоквищевказанихзлочиннихдійособа О, у особа Убулиреальніпідставипобоюватисьздійснення погрози вбивством з його боку.

Не зупиняючись на вчиненому, 2 червня 2015 року близько 17 години 30 хвилин у особа О, якийзнаходився на територіїдомоволодіння, під час словесноїсуперечкизісвоєю колишньою дружиною особа У, на ґрунтіособистоїнеприятні, виникумиселспрямований на заподіянняостаннійтілеснихушкоджень. Реалізовуючисвійзлочиннийнамір, особа О, наніособа У один удар кулаком в обличчя.

В результаті вказаних злочинних дій особа У були заподіяні тілесні ушкодження у вигляді поверхневих ранок в ділянці нижньої губи, по центру та на верхній губі, які згідно висновку судово-медичної експертизи № 77 від 4 червня 2015 року по ступеню тяжкості відносяться до категорії легких тілесних ушкоджень.

Будучи допитаним в судовому засіданніобвинуваченийособа О повністювизнав себе винним в пред'явленомуїйомуобвинуваченні по ч.1 ст.125, ч.1 ст.129 КК України. Особа О у скоєномурозкаюється. Просить суд суворо не карати.

Потерпіла підтвердила обставини вчинення відносно неї злочину, пояснила, що її рік тому вони розлучилися, але продовжують проживати в одному житловому будинку. Причиною розлучення стало те, що чоловік постійно її бив, в тому числі і у присутності малолітніх дітей. Після розлучення ситуація не покращилася. Попередні звернення до поліції ніяких результатів не дали, декілька разів вона, на прохання чоловіка, забирала свої заяви, але його поведінка не мінчалася, навпаки, він вчиняв з цього приводу сварки і перешкоджав їй та дитині потрапити до дому. Після його погроз вбивством 01.06.2015, які вона сприйняла реально, нанесення удару кулаком в обличчя 02.06.2015 знов звернулася до поліції, оскільки вже не могла терпіти побиття та погрози від чоловіка які тривають регулярно на протязі останніх років. На даний час він попросив у неї вибачення і вона просить його не карати строго.

На підставі ч.3 ст.349 КПК України, за згодою учасників процесу, судом визнано недоцільним дослідження доказів, стосовно тих фактичних обставин провадження, які ніким з учасників процесу не оспорюються. При цьому судом з'ясовано, що обвинувачений та інші учасники правильно розуміють зміст цих обставин, сумніву у добровільності та істинності їх позицій немає.

Суд прийшов до висновку до доведеності вини обвинуваченогоособа О у вчиненнікримінальнихправопорушеньпередбачених ч.1 ст.125, ч.1 ст.129 КК України.

Обираючиобвинуваченомупокарання, суд враховувавступіньтяжкостівчинених ним кримінальнихправопорушень, які є кримінальнимиправопорушенняминевеликоїтяжкості; особу винного, якийвпершепритягується до кримінальноївідповідальності та позицію потерпілої, яка просила його строго не карати.

Обставин, щообтяжуютьпокаранняобвинуваченому судом не встановлено.

Обставинами, щопом'якшуютьпокаранняобвинуваченому, суд визнає: щирекаяття та активнесприяння в розкриттікримінальнихправопорушень; визнання ними вини.

Суд з урахуванням всіх обставин у справі, ступеня тяжкості вчинених кримінальних правопорушень, особи винного, наявності обставин, що пом'якшують та відсутності обставин, що обтяжують покарання, загальних засад призначення покарання, визнав за необхідне призначити за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ч.1 ст.125 КК України у виді штрафу та за вчинення кримінального

правопорушення передбаченого ч.1 ст.129 КК України покарання у виді обмеження волі, однак, враховуючи, що особа В може бути виправлений та перевихований без ізоляції його від суспільства, тому суд вважає за можливе на підставі ст.75 КК України звільнити особа О від відбування покарання з випробуванням.

Кого у даній справі можна вважати жертвою домашнього насильства?

Чи охоплюються вказані правовідносини ст.8 Конвенції ?

Чи є налітком вказаного злочину невжиття засобів захисту з боку держави?

Яким чином дані обставини можуть вплинути на прийняття рішення?

Наведіть обґрунтування прийнятого рішення.

Справа про притягнення до адміністративної відповідальності особи К. за ч.2 [ст. 173-2 КУпАП](#),

Обставини встановлені у судовому засіданні

Згідно протоколу про адміністративне правопорушення серії АА № 541444 від 26.03.2017 року, вбачається, що громадянин К., 26.03.2017 р. близько 15 год. 50хв., перебуваючи по місцю свого проживання повторно вчинив домашнє насильство, вимагав гроші на цигарки, виражався нецензурними словами на адресу свого дядька громадянина Н., який є інвалідом і з яким вони проживають у сусідніх кімнатах, ображав та принижував його.

Особа К. в судовому засіданні вини не визнав, зазначив, що дійсно мав місце конфлікт, оскільки його дядька розбив його тарілку.

Потерпілий особа Н. дав пояснення про те, що

Дослідивши протокол та матеріали у справі про адміністративне правопорушення суд, дійшов до наступного висновку.

Згідно з диспозицією [ст. 173-2 КУпАП](#), вчинення насильства в сім'ї це умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру, а саме застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи, тощо, внаслідок чого могла бути чибула завдана шкода фізичному чи психічному здоров'ю потерпілого.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», насильством в сім'ї є будь-які умисні дії фізичного, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю, при цьому, згідно вказаного закону, психологічне насильство в сім'ї це насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування.

Як вбачається з протоколу про адміністративне правопорушення, пояснень особа К. та особи Н., даних в судовому засіданні, між К та його дядьком особою Н. стався конфлікт на житлово-побутовому ґрунті, вони не ведуть спільного господарства, але проживають у сусідніх кімнатах квартири. Також Н зазначив, що племінник його постійно ображає, запирає у кімнаті, не пускає до кухні, якою вони спільно користуються.

З огляду на викладене, особа Н. не може бути потерпілим по даній справі, оскільки він не є членом сім'ї особи К., а тому в діях особи К. відсутній склад правопорушення, передбаченого ч. 1 [ст. 173-2 КУпАП](#), тобто вчинення ним домашнього насильства.

За таких обставин, суд дійшов до висновку, що, провадження по справі необхідно закрити в зв'язку з відсутністю в діях особи К. складу правопорушення, передбаченого ч. 1 [ст. 173-2 КУпАП](#).

Пунктом 1 [ст. 247 КУпАП](#) визначено, що провадження у справі про адміністративне правопорушення не може бути розпочато, а розпочаті підлягає закриттю за відсутністю події і складу адміністративного правопорушення.

Судом прийнято рішення, яким, справу відносно особи К. за ч.2 [ст. 173-2 КУпАП](#), закрито за відсутністю в його діях складу зазначеного адмін правопорушення.

6. ОЦІНКА НАВЧАННЯ

Оцінювання тренінгового курсу для суддів дуже важливе для учасників, викладачів та організаторів. Під час заповнення оціночних форм учасники продовжують бути залученими до навчального процесу. При цьому вони можуть висловити свої думки щодо курсу. Заповнюючи оціночну форму, учасники аналізують кожен елемент курсу, що сприяє закріпленню набутих ними знань. Що стосується викладачів, оцінки є для них засобом зворотного зв'язку щодо того, які саме навчальні роботи виявилися найбільш ефективними з точки зору сприяння досягненню цілей програми. Результати оцінювання можуть допомогти викладачам ще більше підняти рівень їхньої викладацької майстерності. Насамкінець, організатори використовують результати оцінювання для того, щоби визначити ефективність програми і внести до неї необхідні зміни в майбутньому.

Ефективна оціночна форма може містити багато різних питань. Організатори повинні включити до неї питання щодо кожного моменту, стосовно якого вони хочуть мати зворотний зв'язок від учасників. В області навчання суддів багато оціночних форм містять розділи, де питається про таке:

- Чи досягнуто цілей курсу;
- Цінність змістовної частини занять;
- Якість матеріалів кожного окремого заняття;
- Ефективність кожного викладача;
- Загальна цінність курсу тощо.

Оціночна анкета

тренінгу для суддів “Особливості розгляду справ, пов’язаних із домашнім насильством”

1. Як Ви оцінюєте інформацію, подану у тренінгу в цілому? (можна відмітити декілька варіантів):

- Цікаво
- Потрібно
- Не цікаво
- НЕ потрібно
- Не можу визначитися

1. Яка інформація для Вас була новою?

2. Яка інформація, на Ваш погляд, потребує доповнення?
